

İNDİRİLMİŞ KİTABA UYDURULMUŞ SEBEPLER

Yazar Adı: Mahmut ELGÖRMÜŞ

Genel Yayın Yönetmeni:

Haldun ŞEKER

ISBN: 978-625-97226-1-0

Copyright © 2025, Ortak Akıl Yayınları

“Ortak Akıl” Eriha Basım Yayın Matbaacılık

Kitap ve Reklam Ajansı Ltd. Şti.’nin tescilli markasıdır.

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Ağustos, 2025

Editör

Haldun ŞEKER

Mizanpaj & Kapak: **ERİHA**

GRAFİK & SANAT

Baskı Mücellit: Eriha Basım Yayın Matbaacılık

Matbaa Sertifika: 50502

ORTAK AKIL YAYINLARI

Mimar Sinan Mh. Selmanı Pak Cd. Demircioğlu İşhanı

No: 48/413 Üsküdar/İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 35238

İNDİRİLMİŞ KİTABA UYDURULMUŞ SEBEPLER

CÜBBESİZ MAHMUT

MAHMUT ELGÖRMÜŞ

*Öncelikle bu kitabımın ismini koyan çok değerli
Ahmet Şahin kardeşime teşekkür ve şükranlarımı sunar,
25 yıllık dava arkadaşlarım Emrullah İskender ve
Şeref Öztel abilerime ithaf ederim.*

İÇİNDEKİLER

Sözün Önü	9
Esbab-ı Nüzûl Ne Demektir?	13
Esbab-ı Nüzul Örnekleri	27
Fatiha Suresi 1-7 Nerede İndi.....	29
Bakara Suresi 6-7 Kafir Kim?	37
Bakara Suresi 2/104 Raina	41
Bakara Suresi 2/108 Mucize Talebi	47
Bakara Suresi 2/114 Zalim Kim?	52
Bakara Suresi 2/115 Kible	58
Bakara Suresi 2/119 Resul'un Anne, Babası İçin İnmiş Âyet.....	68
Bakara Suresi 22/178 Kisas.....	70
Bakara Suresi 2/186 Dua	73
Bakara Suresi 2/187 Oruç Geceleri.....	75
Bakara Suresi 2/195 İnfak	78
Bakara Suresi 2/223 Cinsel İlişki	81
Bakara Suresi 2/256 Dinde Zorlama Yoktur.....	87
Bakara Suresi 2/260 Ölülerini Diriltme	91
Bakara Suresi 2/272 İnfak	101
Bakara Suresi 2/274 İnfak	106
Bakara Suresi 2/286 Gücünün Yettiği İle.....	111
Âl-i İmran Suresi 3/28 Dost Edinme	118
Âl-i İmran Suresi 3/64 Tevhid.....	121
Âl-i İmran Suresi 3/72 Münafık.....	123
Âl-i İmran Suresi 3/75 Emanet.....	128
Âl-i İmran Suresi 3/77 Sözü Ucuza Satanlar	130
Âl-i İmran Suresi 3/90 Tevbesi Kabul Edilmeyenler	135

Âl-i İmran Suresi 3/135 Çirkin Bir Günah İşleyen.....	140
Âl-i İmran Suresi 3/155 Şeytan Ve Ordusu	144
Âl-i İmran Suresi 3/161 Ganimete İhanet	149
Nisa Suresi 4/10 Yetim Malları.....	153
Nisa Suresi 4/15 Dört Şahit.....	155
Nisa Suresi 4/24 Müşriklerin Evli Kadınları.....	158
Nisa Suresi 4/38 Malları İle Gösteriş Yapanlar	161
Nisa Suresi 4/43 Sarhoş.....	163
Nisa Suresi 4/65 Hakemlik.....	168
Nisa Suresi 4/123 Ehl-i Kitap Kuruntusu	172
Mâide Suresi 5/3 Dininizi Tamamladım.....	179
Mâide Suresi 5/4 Köpek Sorunu	185
Mâide Suresi 5/54 Mürtedle Savaş	190
Mâide Suresi 5/67 Allah'ın Koruması	196
Enam Suresi 6/1 Kınama.....	206
Enam Suresi 6/26 Alıkoyanlar.....	208
Enam Suresi 6/159 Dinlerini Bölenler.....	209
Enfal Suresi 8/21-22 Dinledik Diyenler	212
Enfal Suresi 8/25 Cemel Savaşı.....	215
Enfal Suresi 8/27 Resul'e Hainlik.....	217
Enfal Suresi 8/48 Şeytanla Savaş.....	218
Enfal Suresi 8/58 Kureyza Kabilesi.....	221
Enfal Suresi 64 Allah'ın Yardımı.....	223
Tevbe Suresi 9/23-24 Dünya Malı	226
Tevbe Suresi 9/34-35 Altın Gümüş Biriktirenler	230
Tevbe Suresi 9/108 Mescide Girme	233
Hud Suresi 11/5 Kuran'ı Gizlemek.....	237
Hud Suresi 11/15-16 Dünya Hayatı	240
Hud Suresi 11/114 Kadın Tacizi.....	242
Rad Suresi 13/43 Allah'ın Şahitliği.....	250
Hicr Suresi 15/24 Namazda Öne Geçenler.....	254
Nahl Suresi 16/103 Bir İnsan Öğretiyor.....	257

Isra Suresi 17/110 Namazın Sesi	261
Meryem Suresi 19-64 Vahyin Kesilmesi	267
Hacc Suresi 22/52 Garanik Olayı	273
Mü'minun Suresi 23/2 Namazda Huşu	281
Nur Suresi 24/31 Başörtüsü	283
Nur Suresi 24/61 Haremlık Selamlık	286
Ahzab Suresi 33/37 Evlenme	290
Ahzab Suresi 33/53 Hicab	294
Zümer Suresi 39/9 Secde Edenler	296
Zümer Suresi 39/53 Aşırı Gidenler	300
Kamer Suresi 54/1-2 Ay Yarıldı	306
Abese Suresi 80/37 Kıyamet	312
Duha Suresi 93/1-2-3 Rabbin Darılmadı	314
Nas Suresi 114/1-6 Büyü Sihir	321
Hz. Ömer'in Nuzul Sebebi Olduğu 10 Âyetin	
Nasıl Bir Uydurma Olduğunu Delillerini Sırasıyla İfşa Edelim	329
Makamı İbrahim	329
Resul'un Eşlerinin Tesettürü	330
Resul'un Eşlerinin Kıskaçlığı	332
Bedir Esirleri	334
Cenaze Namazı	337
İçki Yasağı	341
İnsan Yaratılışı	345
İftira Hadisesi	346
Resul'un Hükmüne Muhalefet	354
Cibril	358
Recm	363
Ehli Sünnet ve Şia'da Sûrelerin Nüzul Sırası	365
Sözün Sonu	368

SÖZÜN ÖNÜ

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

Kıymetli Dostlarım;

Bu kitap, önceki çalışmalarımın amaç ve gayesiyle aynıdır. Bana Namazı Göster kitabım, tarikat ve cemaatlerin namaz gerekçesiyle İslâm'a soktukları hurafeleri ifşa etmeyi amaçlar. Saklanan Âyetler ve Saklanan Hadisler ise aynı grupların Allah'a ve Resûlü'ne yönelik iftiralarını delilleriyle ortaya koyar. Aynı Dinden Değiliz adlı kitabım, teferruatlarda değil imanî konulardaki ana direklerdeki görüş ayrılıklarını madde madde ispat eder. Senin Derdin Nedir? kitabımda ise bu grupların nebî-rasûl kavramlarının farkını gizleyip uydurdıkları dini indirilen dine paralel bir sistem olarak öğrettiklerini delilleriyle ifşa eder.

Bu kitabın konusu, nedense kimsenin konuşmadığı ve hakkında kaynak bulunmayan bir meseledir: ***Âyetlerin iniş sebeplerinin büyük bir aldatmacadan ibaret olduğunu delilleriyle ortaya koymak.***

Yaptığım görüşmelerde, “âyetin iniş sebebi” diyerek birçok âyetin hükmünü nasih-mensuh ilkesiyle (sonradan gelen âyetin önceki âyetin hükmünü kaldırdığına inanılması) hükümsüz hâle getirdiklerini; “*Kur'an teori, sünnet pratiktir*” diyerek hadisler üzerinden âyetlerin hükmünü kaldırdıklarını ve âyetlerin

anlamalarını daraltıp çarpıttıklarını gördüm. Örnek verdiğimiz âyetler için “O âyet falanca kabile için inmiştir, bizi bağlamaz” demelerinin temelinde de hep nüzul sebepleri yatıyordu.

Tartışmalarda herkes kendi hadisini savunuyor, ancak hadislerin tümünü reddeden ben oluyorum. Bu kitap, esbab-ı nüzul konusunda her cemaatin, tarikatın ve mezhebin -hatta Ehl-i Sünnet ve Şia gibi büyük ekollerin- birbirlerinin nüzul sebebine itiraz ettiği hâlde, bu rivayetlerin tümünü safsata olarak niteleyen tek eser olma iddiasındadır. Hadis savunucularına “Hangi mezhebin, hangi tarikatın kabul ettiği hadis?” diye sorduğumuz gibi, esbab-ı nüzulü savunanlara da şu soruyu sormak zorundayız: ***Kimin esbab-ı nüzulü?***

Yıllar boyunca bu durumla karşılaştıktan sonra, soruyu soranların ineğin rengini soranlar gibi davrandığını bilsem de, onları deşifre edebilmek ve kıyamet gününde “Bilmiyordum, kimseden duymadım” mazeretine sığınmalarını engellemek için bu sorulara detaylı ve anlaşılır cevaplar vermeyi sorumluluk addettim. Uzun incelemeler sonucunda, Ehl-i Sünnet anlayışıyla konuya ilişkin tüm hadisleri derleyen ve çelişkileri ortaya koyan bir eser hazırladım.

Son dönemlerde yaptığım tartışmalarda, Allah’ın âyetlerine ilave yapmaya güç yetiremeyenlerin esbab-ı nüzul adı altında âyetlerin anlamalarını daralttıklarını; belirli zamanlara, kişilere ve olaylara atfederek manayı çarpıttıklarını gördüm. Pek çok tutarsız ve çelişkili bilgi içeren eserlerdeki bu zulme cevap verme ihtiyacı hissettim. İncelemeye başladığımda, bu konuyu ele alan bir eser bulmakta büyük zorluk yaşadım. Vaazlarda karşımıza çıkan esbab-ı nüzul rivayetlerinin orijinal kaynaklarını bulmak neredeyse imkânsızdı; dipnotların bile teyidi zordu. Büyük İslâm âlimleri esbab-ı nüzul anlatıyor, âyetleri bu çerçevede sınırlandırıyor ancak kaynak, hadis numarası veya senet bilgisi vermiyorlardı. Bu yüzden konunun önemine daha iyi vakıf oldum.

Araştırmam sırasında fark ettiğim bir diğer husus, Ehl-i Sünnet için çok önemli olan nüzul sırası ve nüzule göre tefsir otoritelerinin çoğunun, Kur'an'ın inişinden yüzyıllarca sonra yaşamış olmasıdır. Surelerin nüzul sırasının 1850'li yıllarda oryantalistlerce ortaya atıldığını; o zamana kadar tefsirlerin Mushaf'ın bugünkü sıralamasına göre yapıldığını öğrendiğimde oldukça şaşırdım. İlerleyen bölümlerde bu konuya da değineceğim. Ayrıca eser boyunca adı geçen âlimlerin miladi ölüm tarihlerini de parantez içinde vereceğim; çünkü hangi çağda yaşadıklarını bilmek değerlendirmeler açısından önemlidir. Örneğin, sebeb-i nüzul ilmini “Kur'an'ın anlaşılmasına imkân sağlayan kuvvetli bir yol” olarak tanımlayan Vâhidî (ö. 1076); onu “Kur'an'ın tefsirinde bilinmesi gereken bir yol” olarak takdim eden Zerkêşî (ö. 1392) ve “Sebeb-i nüzul; Hz. Peygamber döneminde meydana gelen bir hadise veya sorudur” diyen Zerkânî (ö. 1948) oldukça geç dönemlerde yaşamışlardır.

Esbab-ı nüzul ve bu konudaki değerlendirmeler sanki Nebî'den geliyormuş gibi sunulsa da, aslında Nebî'den yüzyıllar sonra üretilmiş ve birbirini çürüten rivayetlerden ibarettir. Zerkânî adını duyunca onu sahabeden biri zannedenler olabilir; oysa 1948'de vefat etmiş bir din adamıdır. Yine Şii kaynaklardan el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân eserinden alıntılar yaptığım Muhammed Hüseyin Tabâtabâî de 1981'de vefat etmiştir. Bu nedenle alıntı yaptığım âlimlerin isimlerinin yanına ölüm tarihlerini eklemeyi gerekli gördüm.

Birbiriyle çelişen, hatta taban tabana zıt görüşlere rağmen “hepsi haktır, hepsi doğrudur” diyen anlayışa; kendi kaynaklarından bazı âyetlerin nüzul sebepleri arasındaki farklılıkları, çelişkileri ve yanlışları göstermek istiyorum. Hadisler üzerine nasıl bir bataklık olduğunu ortaya koyduğumuz gibi, esbab-ı nüzulün de nasıl bir bataklık olduğunu, âyetlerin anlamını nasıl çarpıtıp daralttığını göstereceğim.

Bu iddiaları ispat ederken, esbab-ı nüzulü savunanların ulaşabildiğim tüm verilerini topladım.

Günümüzdeki din adamlarının kaynak gösterdikleri kişilerin eserlerini ve hayatlarını derleyerek gerçeği ortaya çıkarmaya çalıştım. İtiraz edeceklerin elinde benim ulaşamadığım bir kaynak olduğunu sanmıyorum. Bu çalışmanın tek olumsuz yanı, sayfa sayısının fazlalığıdır; bu nedenle okurlarımın anlayışına sığınıyorum.

Allah'ın pek çok âyetine aykırı olmasına rağmen, modern çağda oryantalistlerin de etkisiyle âyetlerin anlaşılmasında zaruri kabul edilen ve eski-yeni tüm tefsirleri etkileyen esbab-ı nüzul konusunun ne kadar ciddiye alındığını göstermek; bulabildiğim kaynaklardan esbab-ı nüzul rivayetlerini sizlerle paylaşmak, bana mutluluk veriyor.

Bu eserin elinizdeki hâline ulaşmasında yayınevinin kurucusu, değerli kardeşim Haldun Şeker'in katkıları büyüktür. Yıllardır satırlarımdan kitaplara, kitaplardan siz okuyuculara uzanan bu yolculukta gösterdiği özveriye takdirle anıyor, kendisine şükranlarımı sunuyorum.

Gayret bizden, tevfik Rabbimdendir.

Cübbesiz Mahmut

26 Temmuz 2025

ÖNCELİKLE BİLİNMESİ GEREKEN KONU, ESBAB-I NÜZÛL NE DEMEKTİR?

Kelime kelime bakarsak esbabü'n-nüzûl; 'esbab' ve 'nüzûl' kelimelerinden meydana gelmiş Arapça bir tamlamadır. Esbâb, sebep kelimesinin çoğuludur ve sebepler manasına gelir. Nüzûl kelimesi ise, Arapça "nezele" fiilinden masdar olup yukarıdan aşağıya inmek veya iniş anlamına gelmektedir

Âyetlerin iniş sebepleri anlamında kullanılan esbab-ı nüzûl ise; "Nebi Muhammed zamanında meydana gelen, Kur'an'ın bir veya birkaç âyetinin yahut bir sûresinin inmesine yol açan olay ve/veya durum diye de tarif edilmiştir.

Âlim dediğimiz insanlar, Kur'an'ın kendisi için tanımladığı, açık, ayrıntılı, anlaşılır, detaylandırılmış gibi sıfatlarını görmezden gelerek, Haşa Allah'a dinini öğretir gibi (Hucurât Suresi 16: De ki: "Dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Allah, göklerde olanları da yerde olanları da bilir. Allah, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.")¹ İslam'ı, Kur'an'ı daha iyi anlamak için âyetlerin hangi şartlarda ve ne için indirildiğinin bilinmesinin çok önemli olduğuna karar vermişlerdir. İyi niyetle bakıldığında çok makul görünen bu değerlendirmenin eksik yanı, âyetlerin hangi şartlarda ve ne için indirildiğine dair bilgilerin subjektif ve güvenilemez olmasıdır. Yani insanların dünyasını ve ahiretini ilgilendiren bir konuda temel oluşturunuz ama dayandığınız güvendiğiniz şeyler zandan ibaret. Allah'ın imanı kurarken uzaklaşmamızı istediği zandan ibaret.

Elbette din adına Kur'an konuşmuyorsa, zannın, batılın olması beklenilmesi gereken tek durumdur.

1 Hucurat Suresi 16. âyet

Kur'an'ın anlaşılması için hadis, esbab-ı nüzul vs. şarttır diyen bu âlimler kimlerdir? Özellikle yaşadığı çağa ve ölüm tarihlerine dikkat ederek birkaç örnek ile izaha gayret edelim.

Vahidî (ö.1076) sebab-i nüzûl ilmini şöyle tarif eder: “Kur'an'ın anlaşılmasına imkân sağlayan çok kuvvetli bir yoldur.” der.

İbn Teymiyye (ö.1328) “sebebi nüzulün bilinmesi âyeti anlamaya yardımcı olur. Çünkü sebebin bilinmesi müsebbibin bilinmesini sağlar” der.²

Zerkeşî (ö.1392), sebab-i nüzûl ilminin bir tarifini yapmaktakla birlikte, onu “Kur'an'ın tefsirinde bilinmesi gereken bir yol” olarak göstermektedir.

Suyuti (ö.1505), sebab-i nüzul ilmini “Sebeb-i nüzulü bilmenin birçok faydası vardır. Tarihin akışı içerisindeki önemi sebebiyle, sebab-i nüzulün faydası yoktur diyen hata etmiştir. Manaları bilmek ve müşkül durumları ortadan kaldırmak da faydaları arasından sayılır” der.³

Zerkânî (ö.1948), “sebeb-i nüzûl; meydana geldiği günlerde ondan bahseden veya onun hükmünü açıklayan âyet veya âyetlerin inmesine sebep olan ve Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında meydana gelmiş bir hadise veya bir sorudur” şeklinde tanımlamaktadır.

Peki bu denli önemli bir sayılan Esbab-ı Nüzul konusunda İslam âlimleri tarafından yazılmış eserler nelerdir dediğimizde ise elimize ulaşan liste şöyle sıralanabilir:

- 1) Ali b. Medini (ö. 848): Buhârî'nin hocası olan bu zatın konu ile ilgili eseri günümüze kadar ulaşmamıştır. Bazı eserlerde böyle bir eserin varlığından bahsedilir.

2 Celaledin es-Suyûti, El-İtkan Fi Ulumi'i-Kur'an, Sakıp Yıldız, Hüseyin Avni Çelik (Çev.), Hikmet Neşriyat, İstanbul 1987, s.59-60

3 Celaledin es-Suyuti, Esbabü'n Nüzul, Abdulcelil Alpkıray İstanbul Acar Basım A.Ş. 2016 3.Baskı sayfa.32

- 2) Ebu'l-Leys es-Semerkindî (ö. 983) Tefsîr'u'l-Kur'an. Nüzul sebepleri adlı müstakıl eseri olmasa da nüzul sebeplerini dikkate alınarak yazdığı tefsir, nüzul sebepleri sonraki gelenleri etkilemiştir. Rivayet ağırlıklı eserde yazar kendi yorumlarını "kâle'l-fakih" yani "fakih âlimi şöyle dedi" şeklinde belirtmiştir.
- 3) Ali b. Muhammed b. Ali Ebu'l-Hasan el Vahîdî (ö.1076): Esbabu'n-Nüzul. Bu konuda günümüze ulaşan ilk eserdir. Bu kitap 1897, 1959 ve 1968 tarihlerinde Mısır'da yeniden basılmıştır.
- 4) İbrahim b. Ömer b. İbrahim b. Burhaneddin Ebu'l-İshak el Ca'berî (ö. 1332): Vahîdî'nin Esbabu'n-Nüzulü'nü senetleri yönünden incelemiş, herhangi bir ilavede bulunmamıştır.
- 5) Şeyhu'l-İslam Ebu'l-Fadl b. Hacer el-Askalani (ö.1448): Esbabu'n-Nüzul. Bu kitap henüz müsvedde halinde iken vefat ettiğinden dolayı tam olarak elde edilememiştir.
- 6) Es-Suyûtî (ö.1505): Lübabu'n-Nukul fî Esbabî'n-Nüzul. Müellifin kendi ifadesine göre eser, kendi zamanına kadar bu konuda yazılmış eserlerin en değerlisidir. Eser, 1873 tarihinde Kahire'de müstakıl olarak basılmıştır.
- 7) Abdulfettah el Kadi (ö.1982) (Esbabu'n-Nüzul anî's-Sahabeti'l-Müfessirin. Ezher âlimlerinden olan müellifin bu eserinin Kahire'de iyi bir tab'ı yapılmıştır. Kitap Salih Akdemir tarafından Türkçe'ye tercüme edilerek 1986 tarihinde Ankara'da basılmıştır.
- 8) Ebu'l-Mutrîf Abdurrahman b. Muhammed el-Kurtubî (ö.1010): el-Kasas ve'l-Esalib elleti Nezele min Ecliha'l-Kur'an.
- 9) Muhammed b. Es'ad b. Muhammed el-İraki el-Hanefî (ö.1171): Esbabu'n-Nüzul. el Fihrisu's-Şamil'de (I, 205): Esbabu Nüzulî'l-Kur'an
- 10) Ebu Cafer Muhammed b. Ali b. Şuayb el-Mazenderani (ö.1192): Esbabu'n-Nüzul
- 11) Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali İbnu'l-Cevzi (ö. 1200): Esbabu Nüzulî'l-Kur'an
- 12) Muhammed b Es'ad el-İraki (ö.1268): Esbabu Nüzulî'l-Kur'an bî'l-Ayatî'l-Kur'aniyye ve'l-Kısasî'l- Furkaniyye

- 13) İbn Teymiyye (ö.1327): el-İlim bi-Esbabi'n-Nüzul, Daru's-Saka-feti'l-İslamiyye, Riyad (1961)
- 14) Kadı Zeynuddin Abdurrahman b. Al b. İshak et-Temimi ed-Dari el-Makdisi eş-Şafii (ö.1472): Mededu'r-Rahman fi Esbabi Nüzuli'l-Kur'an
- 15) Lübbi Muhammed Efendi (Hafız) (ö.1752): Lubbu't-Tefasir fi ma'rifeti Esbabi'n Nüzul ve't-Tefsir. (Bkz. Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, Meral yay. İstanbul tarihsiz, I, 383.)
- 16) Atiyetullah b. el-Burhan eş-Şafii el-Uchuri (ö.1776): İrşadu'r-Rahman li Esbabi'n Nüzul ve'n-Nesh ve'l-Müteşabih ve Tecvidi'l-Kur'an. (Ezher Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve İstanbul Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesinde nüshaları vardır.)
- 17) Hasan b. Hüseyin b. Ahmed b. Muhammed et-Tuluni el-Mimar el-Hanefi (ö.1517): Esbabu Nüzuli'l-Kur'an. (Süleymaniye Kütüphanesinde nüshası vardır.)
- 18) H. Tahsin Emiroğlu (ö.1988): Esbab-ı Nüzul (Kur'an Âyetlerinin İniş Sebepleri ve Tefsirleri), Yenikapı Basımevi, Konya 1965-1983, 14 cilt
- 19) Mukbil b. Hadi el-Vadii (ö.2001): es-Sahihu'l-Müsne'd min Esbabi'n-Nüzul, Mektebetu İbn Teymiyye, Kahire 1408/1987, 4. Baskı
- 20) Ibnu Halife Uleyvi: Camiu'n- Nukul fi Esbabi'n-Nüzul ve Şerhu Ayatiha, Matabiu'l-İş'a, Riyad 1404/1984, 2. Cilt.29
- 21) Ahmed b. Ali b. Ahmed el-Hanefi: Kitab-u Sebebi'n-Nüzul fi Tebliği'r-Rasul. (Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa 26, İstinsah Tarihi: 1786.)
- 22) Elmalılı Hamdi Yazır ise müstakil bir eser bırakmamakla beraber tefsirinde 41 sure ile 503 âyetin nüzul sebebine dair rivayetler nakletmiştir.⁴

Şimdi nazarlarınıza sunacağım konu, bence dikkat edilmesi gerekli en önemli konulardan biridir. Esbab-ı nüzullerin günümüze geliş yolları ile hadislerin gelişleri arasındaki temel benzerliklerden mutlaka bahsedilmesi gerekir.

⁴ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili: Yeni Meallî Türkçe Tefsir, I-IX, İstanbul 1935-39; I-X, İstanbul 1979.

Şöyle ki; hadisleri incelediğimizde gördüğümüz en belirgin konulardan biri, herhangi bir hadis âlimi tarafından kitabına aldığı anda, aynı dönemde yaşamış veya bir sonraki dönemde yaşayan hadis âlimi, aynı hadisi aktarmış, bazen metinden bazı hususları çıkarmış, bazen metne ekleme yapmış, bazen senedi ve ravileri değiştirmiştir. Yani ilk hadisi söyleyen, ilk hadisi alan sonrasında hep alıntılanmıştır. Böylelikle aklın ve vicdanın kabul etmeyeceği bir sürü iftira birçok kitapta tekrarlanmış, herkes aynı şeyi tekrarlayınca, bunca âlim yanlış mı biliyor? denilerek, birçok yanlış anlayış, dine boca edilmiştir. Kılıf olarak da “koskoca hadis ilminde, senetler, raviler, tarihler, olaylar tek tek incelenmiş, ince elenip, sık dokunmuş, yüzyıllarca binlerce âlim bu alanda ömrünü harcamış, bu eserler böylelikle ortaya çıkmıştır” denilmiştir.

Âlimler yemeden içmeden hadisler üzerinde çalışmış ama gelinen noktada uzlaştıkları mütevatirlerin sayısı yok, uzlaştıkları sahihlerin sayısı yok. Ne var? Birinin mütevatiri, sahihi öbürünün zayıfı olabiliyor. Öbürünün zayıfı diğerinin sahihi olabiliyor. İki sahih birbirinin tersi, iki mütevatirin içeriği birbirinden bambaşka olabiliyor.

Esbab-ı nüzulde de benzer bir durumla karşılaşacağımızı şimdiden paylaşmak isterim. Biri bu âyetin nüzul sebebi bu darken, bir diğeri bambaşka bir nüzul sebebi, yeri, kişisi söyleyebilmektedir. Peki bu durum nasıl oluşabilir. Elbette esbab-ı nüzul ilmiyle. O kadar âlim, o kadar titiz çalışmışlar ki bir takım usuller, metodlar geliştirmişler. Bu metodolojiyi bilmeden Esbab-ı Nüzul konusunu anlamanız mümkün değildir diyeceklerinden, sizlerle bu metodolojiyi paylaşmak istiyorum.

İlk örneği vermeden önce kitabımıza konu olarak seçtiğimiz nüzul sebebi âyetlerini ilerleyen bölümlerde göstereceğim. Bu bölümde sadece daha iyi anlaşılması açısından Metodolojiyi göstermek için verilen örneklerdeki âyetleri Nüzule eleştiri âyetleri olarak değil, metodunu anlamak için yazdığımı bilmenizi isterim.

Öncelikle hadislerde olduğu söylenen, ince elenmiş sık dokunmuş bir teknikle oluşturulmuş metodolojiyi Ebu'l-Leys es-Semerkandî (ö.983)'nin Tefsîr'u'l-Kur'an'ında anlatılan Es-bâb-ı Nüzûl metodolojisi üzerinden paylaşıyorum. Bu metodolojiye göre;

1. Öncelikle Her Âyet İçin Nüzul Sebebi Olmayabilir.

Her âyet için nüzul sebebi üretilemediği için, bu başlık oldukça kullanışlıdır. Örnek olarak hurufu mukattaların sebebi nüzulü nedir? diye sorarsanız, her âyet için mutlaka nüzul sebebi olmayabilir. Bakınız bu âyetler için de nüzul sebebi yoktur diye cevabınızı alırsınız.

2. Bir Âyet İçin Bir Rivayet Olabilir.

Örnek olarak Bakara suresinin, “İnsanlardan öylesi de vardır ki Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah da kullarına pek merhametlidir”⁵ âyetini verebiliriz. Semerkandî, bu âyet için sadece bir sebab-i nüzûl rivâyeti vermektedir. Bu rivayet şöyledir: “İbn Abbâs dedi: Bu âyet Suheyb b. Sinan Rumî hakkında nazil oldu. Müşrikler, Yasir b. Ammar, Sümeyye, Habbab b. Eret ve Suheyb b. Sinan gibi yaşlı, zayıf ve fakir Müslümanlara işkence ediyorlardı. Suheyb b. Sinan malı mülkü olan yaşlı bir kimseydi. Müşriklere şöyle dedi: “Ben yaşlı biriyim, sizinle de olsam düşmanlarınızla da olsam size bir zarar veremem, ben size malımı mülkümü vereyim, beni dinimde serbest bırakın sizden dinimi satın alayım” dedi. Bunu kabul ettiler. Sadece kendisine yolculuk esnasında yetecek kadar malından verip Medine'ye gitmesine müsaade ettiler. Suheyb, Medine'ye ulaştığında Ebû Bekir (r.a.) ile karşılaştı. Ebû Bekir (r.a.) ona ticaretinde kazançlı çıktığını söyleyince, neler olduğunu sordu. Ebû Bekir (r.a.), ona hakkında bu âyetin nazil olduğunu söyledi.⁶

5 El-Bakara, 2/207

6 Es-Semerkandî, Tefsîr'u'l-Kur'an, I, 196. Mehmet Emin Yurt/Iğdır Üni.

3. Bir Âyet İçin İki Rivayet Olabilir.

Örnek olarak İsrâ suresinin “Onların tanrılaştırıp yalvardıkları kimseler, “Ne yaparsam O’na daha yakın olabilirim?” diye Rablerine vesile ararlar. Onun rahmetini arar, azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı gerçekten korkunçtur”⁷ âyetini verebiliriz. Semerkandî, bu âyetin nüzûl sebebi olarak iki görüş zikretmektedir:

- a) **Birincisi:** “Ameş, İbrahim’den rivâyetle Abdullah b. Mes’ûd’un şöyle dediğini aktardı: Bazı insanlar cinlerden bir kavme tapıyorlardı. O cin kavmi iman etti fakat onlara tapan insanlar küfürleri üzere kaldılar. Bunun üzerine Allah bu âyeti inzal buyurdu. Âyette geçen “Ne yaparsam O’na daha yakın olabilirim? diye Rablerine vesile ararlar. Onun rahmetini arar, azabından korkarlar.” İman eden cinleri ifade etmektedir. Cinlere tapanlar da İbn Abbâs (r.a.)’ın bir önceki âyette geçen ifadesiyle Huza’a kabilesinden bazı insanlardır.”
- b) **İkincisi:** “İmam-ı Süddî, Ebû Sâlih’ten rivâyetle İbn Abbâs’ın şöyle dediğini aktardı: Bunlar Hz. İsa (a.s.), Üzeyr (a.s.) ve melekler ile bunlara ulûhiyet isnat edenlerdir.”⁸

Toplamda, Semerkandî, bu âyet için birbirinden farklı iki nüzûl sebebi aktarmıştır.

Şimdi kendi içindeki tutarsızlığı bir kenara bırakarak, bu âyet “Bir kavmin taptığı o Cin’i mi anlatıyor? İsa’yı Üzeyr’i ve melekleri mi anlatıyor? Yoksa bunları reddetmemekle birlikte, bu zamanda, bu toplumda yaşayan, kendine müslüman diyen kimseler tarafından putlaştırılan, tapınılan, bütün bunlardan haberdar olmayan ahirete göçmüş Muhammed Rasûlü ve/veya bazı âlimleri, önderleri, liderleri mi anlatıyor? Esbabı nüzule inanırsanız, görüldüğü üzere birileri gibi Cin, birileri gibi Resul İsa, Resul Üzeyr ve Melekler der, bu âyeti üzerinize alıp de-

İlahiyat Fak. Dergisi/ Sayı: 8, Ekim 2016

7 El-İsrâ, 17/57

8 Es-Semerkandî, age., II, 273.

ğerlendirme yapmaz, anlatıyı hikâyeleştirir ve öğüdü, hakikati ıskalarsınız.

Metodolojimiz bitmedi. Bir âyet için rivayet olmayabilir, 1 rivayet olabilir, 2 rivayet olabilir tabii ki 2 den fazla rivayet olabilir. Bu duruma da bir örnek verelim;

4. Bir Âyet İçin İkidenden Fazla (3-...) Rivayet Olabilir.

Âyetler için Semerkandî'nin metodunda; Bir âyet için üç, dört, beş ve altı nüzûl sebebi rivayeti nakletmesidir. Çok sayıda vermiş olduğu rivayetler arasında genellikle görüş belirtmemiştir.

Örnek olarak Nisa suresinin, *“Kim Allâh'a ve Resûlüne itaat ederse işte onlar, Allâh'ın nimetlerine mazhar ettiği nebler, siddikler, şehidler, sâlih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar!”*⁹ âyetini verebiliriz. Semerkandî, bu âyetin nüzûl sebebi hakkında üç rivâyet nakletmiştir:

- a) **Birincisi:** “Kelbî'nin rivâyetine göre bu âyet, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kölesi Sevban (r.a.) hakkında nazil oldu. Sevban, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i o kadar çok severdi ki bir an bile ayrı kalmaya dayanamazdı, bundan dolayı rengi sarardı ve bedeni zayıfladı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona: “Rengin neden soldu? Hasta mısın?” diye sorunca, Sevban (r.a.), “Hayır, hasta değilim. Fakat seni görmediğim zaman çok muazzam bir ısırtıp içine düşünüyorum. Seni tekrar görünceye kadar böyle oluyorum. Ahireti düşünüyorum da, ya seni orada göremezsem hâlim nasıl olur.” dedi, bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”
- b) **İkincisi:** “Dahhâk'ın rivâyetine göre bu âyetin nüzûl sebebi şudur: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabından bazıları şöyle dedi, “Ey Allâh'ın Nebisi! Cennette birbirimizi görecekmiyiz? Sen bizden daha faziletlisin, peygamberlik derece-

9 En-Nisa Suresi 4/69

sinden dolayı seni göremeyiz.” dediler. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”

- c) **Üçüncüsü:** “Şa’bî’nin rivâyetine göre bu âyetin nüzûl sebebi şudur: Ensar’dan bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)’e gelerek, “Ya Rasûlullah! Sana olan muhabbetim kendime, çocuklarıma ve aileme olan muhabbetimden daha fazladır, gelip de seni görmediğim zaman hiç şüphesiz hasretinden öleceğim.” dedi ve ağlamaya başladı. Hz. Peygamber (s.a.v.) niçin ağladığını sordu. Adam, “Sen, hem senin hem de bizim öleceğimizi söyledin, sen peygamberlerin arasına gideceksin, biz ise sensiz cennete gireceğiz” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.), adama cevap vermedi, bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal etti.”¹⁰

Görüldüğü üzere Semerkandî, bu âyet için üç farklı nüzûl sebebi aktarmıştır. O, bu farklı rivâyetler üzerinde herhangi bir değerlendirme de yapmamıştır. Ama biz yapalım. Hangisi doğruysa diğer ikisi yanlıştır. Bunun üzerine bu âyet nazil diyen de yalancıdır. Bunları ileten, taşıyanda yalana şahitlik etmiştir. Aynı anda hepsi doğru olamayacağına göre esasa girmeden şekilden bakıldığında bile böyle bir yargı mümkündür.

Metot bitti mi? Bu büyük ilimde metot bitebilir mi? Elbette hayır. Bir ihtimal daha var onu da yazalım. Semerkandiye göre;

5. Âyetin Bir Kısım İçin Bir Rivâyet, Diğer Kısım İçin Başka Bir Rivâyet Olabilir.

Metni uzun âyetlerin tefsirinde Semerkandî’nin bu âyetleri başı, ortası, sonu olarak ayırabilme cüretinde bulunabildiğini, sonrasında da başındaki, ortasındaki ve sonundaki kısımları için birbirinden farklı sebab-i nüzûl rivayetleri verdiğini görebilmekteyiz. Aynı âyetten bahsediyoruz. Âyet başı, ortası, sonu diye ayrılabilir, hele bazı yerlerde âyetlerin farklı kısımları

¹⁰ Es-Semerkandî, age., I, 367.

için hem birden fazla hem de birbirinden farklı rivayetler verilebiliyor. Örnekleyelim.

Örnek olarak Bakara suresinin, “*Sana hilalleri sorarlar. De ki: Onlar insanlar için; özellikle hac için vakit ölçüleridir. Evlere arka taraftan girmeniz fazilet değildir. Asıl fazilet, haramlardan sakınan, muttaki insanın gösterdiği fazilettir. Öyleyse evlere kapılardan girin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki umduğunuz kavuşasınız*”¹¹ âyetini verebiliriz.

Semerkandî bu âyeti kendince ikiye bölmüş, “Sana hilalleri sorarlar. De ki: Onlar insanlar için; özellikle hac için vakit ölçüleridir” kısmı için iki nüzûl sebebi rivâyeti nakledip, âyetin diğer kısmı için ise yine iki ayrı rivâyet nakletmiştir. Âyetin birinci kısmı için verdiği rivâyetler şöyledir.

- a) **Birincisi:** “Dahhâk âyetin anlamı hakkında şöyle dedi: Bazı kimseler Hz. Peygamber (s.a.v.)’e ayın hareketlerini, şeklinin değişmesini, yani büyüyüp küçülmesinin hikmetini sordular. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”
- b) **İkincisi:** “İbn Abbâs şöyle dedi: Bu âyet Mu’az b. Cebel ile Sa’lebe el-Ensari hakkında nazil oldu. Bu ikisi Hz. Peygamber (s.a.v.)’e; “Ya Rasûlullah! Bu aya ne oluyor ki, başta doğduğu zaman bir ip gibi ince iken, sonra çoğalıp iyice büyüyor. Sonra azalıp eski haline dönüyor” diye sordular. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”

Semerkandî âyetin ikinci bölümü için, “Evlere arka taraftan girmeniz fazilet değildir. Asıl fazilet, haramlardan sakınan, muttaki insanın gösterdiği fazilettir. Öyleyse evlere kapılardan girin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki umduğunuz kavuşasınız” mealindeki bu kısmı için de iki rivâyet vermektedir:

- a) **Birincisi:** “Dahhâk şöyle dedi: Bu, kâfirlerin hac mevsiminde evlerine kapılarından girmemeleri hakkındadır. Evlerinin üstünden bir delik açıp ihramlı iken oradan evlerine girip çıkarlardı. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”

11 El-Bakara, 2/189

- b) **İkincisi:** “İbn Abbâs şöyle dedi: Cahiliye döneminde ve İslam’ın ilk yıllarında Araplardan bir kimse hacdan önce ihrama girdiği zaman, şehirli ise yani evi barkı olan biriye, evinin kapısından girmez evin arkasından açtığı bir delikten eve girip çıkardı. Çölde ikamet eden bedeviler ise çadırlarının arkasından girip çıkarlardı.¹² Bu âyet bu hususta nazil oldu.”¹³

Semerkandî bu âyetin farklı kısımları için toplam dört nüzûl sebebi aktarmıştır. Bu rivâyetlere bakıldığında birincisinde hac mevsiminde kafirler ihramlı iken evlere delikten girip çıkıyor, diğerinde evi barkı olan Araplar evlerine delikten, bedeviler çadırlarının arkasından girip çıkıyordu. Böylesi önemli konu için inen âyetin bu zamanda hükmü de kalmamış olabilir. Hacda ihramlı kafir ile ev sahibi Arabın arasındaki büyük farkı da anladığınızı umuyorum.

6. Esbab-ı Nüzul’da Önemli Bir Soru Mekki mi? Medeni mi?

Sureler bildiğiniz üzere Mekkî ve Medenî olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mekkî ve Medenî kavramlarının tanımı konusunda farklı görüşler olmakla beraber, en çok kabul gören görüş, Hicretten önce nazil olan âyet ve surelerin Mekkî, hicretten sonra nazil olanların ise Medenî olduğu şeklindedir. Bununla birlikte ne hikmet ise ve nasıl olduysa Medenî sureler içinde Mekkî âyetler ve Mekkî sureler içinde Medenî âyetlerin bulunması mümkündür.¹⁴

Bu ve benzeri sebeplerden dolayı bazı âyetlerin nerede nazil olduğu konusu âlimler arasında ihtilaflıdır. Öldürmek hariç itilaflı olmadıkları bir konu zaten bulunmadığından metodolojiyi genişletmişler, âyetlerin iki defa nazil olabileceği hususunu

12 Es-Suyutî, et-Tevşih Şerhu’l-Câmi’u-s Sâhih, VI, 2767-2768, (4512. Hadis-i Şerif, ravileri farklı, hadis metni ise yakın benzerlikte.)

13 Es-Semerkandî, age., I, 187-188.

14 Birışık, Abdülhamit, Sure, DİA, TDV, İstanbul, 2009, XXXVII, 538-539.

gündeme getirmişlerdir. Zerkeşi (ö. 1392) gibi bazı âlimler tarafından da bu husus kabul edilmiştir. Bu anlayışa göre bir âyetin iki defa nazil olması o âyetin şanınin yüceliğine bir işarettir.¹⁵ Denilmektedir. Haşa iki defa nazil olmadıklarını söyledikleri âyetlerin şanı pek de yüce değilmiş gibi.

Bu konunun da anlaşılması için yine bir örnek verelim.

Mekkî mi Medenî mi olduğu ihtilaflı olan bazı âyetlere Semerkandî'nin hangi nüzûl sebebi rivâyetlerini verdiğini ve bu konuya yaklaşımını Secde suresinin *“Bir de: Eğer iddianızda doğru iseniz bu fetih ne zaman? derler”*¹⁶ ile *“De ki: Fetih günü, kâfirlere imanları fayda vermez, onlara mühlet de verilmez”*¹⁷ âyetleri ile örnekleyelim.

Semerkandî (ö. 983), âyetlerde geçen “fetih” kelimesinin anlamı hakkında, Mukâtil b. Süleyman (ö.767), Katâde (ö.735) ve Mücahid (ö.721) gibi âlimlerin görüşü olarak fetih kelimesi “hüküm günü, diriliş ve kıyamet günü”dür, demektedir.

Aynı Semerkandî, bu görüşleri verdikten sonra, Kelbîden rivâyetle bu âyetlerin nüzûl sebebini ise şöyle vermektedir: “Hz. Peygamber (s.a.v.)’in ashabı Mekke’de iken kendi aralarında Mekke’nin fethinden bahsediyorlardı. Beni Huzeyme kabilesinden bazı kimseler bunu duyduklarında sahabilerle alay edip “Bu iddia ettiğiniz fetih ne zaman olacak?” dediler. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu. “Eğer iddianızda doğru iseniz bu fetih ne zaman?” Yani: “Ey Muhammed’in ashabı! Eğer iddianızda doğru iseniz bu fetih ne zaman?” Derler. Ey Muhammed! Sen de onlara deki! “Fetih günü, (yani Mekke’nin fethi) kâfirlere imanları fayda vermez, (onları öldürülme kurtarmaz) onlara mühlet de verilmez.” Yani “Fetih” kelimesi aslında Mekke’nin fethini kastetmektedir, denilmiştir.

Semerkandî (ö. 983), bu âyetleri esbab-ı nüzul ile bu şekilde tefsir etmektedir. Konuya biraz incelediğimiz de ise bazı tefsir

¹⁵ Ez-Zerkeşi, age., I, 29-32; Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, 119.

¹⁶ Es-Secde, 32/28.

¹⁷ Es-Secde, 32/29.

eserlerinde müfessirler, bu âyetler de geçen “Fetih” kelimesinin kıyamet gününü ifade ettiğini ve yine bu âyetlerin Mekki olduğunu söylemektedirler.¹⁸

Suyuti (ö.1505)’de Secde suresi Mekki olan bir suredir. Medine’de nazil olduğu ihtilaflı olan 18, 19 ve 20. âyetleridir, demiştir.¹⁹

İbn Kesir (ö.1373) ise bu âyetlerde geçen “Fetih” kelimesini Mekke’nin fethi olarak kabul eden kişilerin “Fahiş bir hataya” düştüklerini söylemiştir.²⁰

Bazı hadis kitaplarında İbn Abbâs (r.a.)’tan rivâyetle, buradaki “Fetih” kelimesinin Bedir Gazvesine işaret ettiğine dair rivâyetler geçmektedir.²¹

Bununla birlikte, bu âyetleri Mekki olarak tefsir edip bu âyetlerle ilgili nakledilen bütün nüzûl sebebi rivâyetlerini ortak bir paydada cem’ eden ve hepsini bir noktada uzlaştıran müfessirler de vardır. İbn Aşûr buna güzel bir örnektir.²²

Semerkandî (ö. 983) ise, bu âyetlerin Mekke’nin fethi ile ilgili olduğu şeklindeki Kelbî (ö.763)’nin görüşünü tercih etmektedir. Nitekim Mekke’nin fethedildiği gün meydana gelen bazı olayları da örnek göstererek surenin sonuna kadar bu âyetleri birkaç yönden tefsir etmektedir.²³

18 Alusî, Şihabeddin Seyyid Mahmud, *Ruhu’l-Me’ânî, İhyâu’t-Turâsî’l-Arabî*, Beyrut, tsz., XXI, 140; er-Razî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Fahreddîn, *Tefsîru’l-Fahr-i Razi*, (Mefâtihu’l-Gayb), Dâru’l-Fikr, Beyrut, 1421/1981, XXV, 188-189; Ebû Hayyan, Muhammed b. Yusuf el-Endelusi, *Bahru’l-Muhîd, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye*, Beyrut, 1413/1993, VII, 200; İbn Kesîr, İmadüddin Ebû’l-Fidâ İsmail, *Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm, Müessesetü Kurtuba, Cize*, 1421/2000, XI, 109; Zuhaylî, Vehbe, *Tefsîru’l-Vecîz alâ Hamîşî’l-Kur’ani’l-Azîm, Dâru’l-Fikr, Şam*, 1416/1996, 418.

19 s-Suyuti, el-İtkan, I, 28; ez-Zerkeşî, age., I, 193.

20 İbn Kesîr, İmadüddin Ebu’l-Fida İsmail, *Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm, Cize*, 2000, XI, 109

21 en-Nisâburî, Ebû Abdullah el-Hakim, el-Müstedrek ale’s-Sâhiheyn, *Dâru’l-Harameyn, Kahire*, 1417/1997, II, 487. (3610. Hadis-i Şerif).

22 İbn Aşûr, Muhammed Tahir, et-Tahrîr ve’t-Tenvîr, XXI, 242-244.

23 Es-Semerkandî, age., III, 33-34.

Çorba tarifimizden de anlayacağınız üzere Fetih kelimesi bazı âlimler için “hüküm, diriliş, kıyamet gününü ifade ederken, bazı âlimlerce Mekke’nin Fethini, bazı âlimlerce Bedir Gazvesi, bazı âlimler içinse hepsini ifade için indirilmiştir. Ama bazı âlime göre de Mekke Fethi diyen fahiş bir hataya düşmüştür. Bazı âlimlere göre ise Sure mekki ama içindeki 3 âyet Medenidir. Durum bu. :)

Sebeb-i nüzul açısından güzel ve anlaşılır bir örnek daha paylaşmış olduğumu düşünüyorum.

Gördüğünüz gibi sebeb-i nüzul metodolojisinde de hadis metodolojisinde olduğu gibi her şey ince elenip sık dokunmuş, âlimler bu ilim için ömürlerini vermiştir.

Ama sonuç ne dersenez, âyet o sebepten dolayı indirilmiştir, indirilmiş olabilir, aynı âyet bu sebepten dolayı indirilmiştir, indirilmiş olabilir. Ondan da olabilir, bundan da olabilir veya olmayabilir. Ehl-i sünnette metodoloji bitmez.

Bu konunun anlaşıldığını düşündüğüm için başka âlimlerin bu başlıklara olan katkılarını daha fazla saymak, okuyucuyu da yoran bir durum oluşturacaktır.

ESBAB-I NÜZUL ÖRNEKLERİ

Kıymetli Dostlar gayem hadis güzellmeleri gibi esbab-ı nüzul güzellmeleri yapanlara en çarpıcı örnekler ile cevap vermektir. Allah'ın âyetlerine yapılan saygısızlığın görünür olması için gizledikleri böylesi çarpıcı örnekleri paylaşmak zorunda kalıyorum. Niye gizledikleri diyorum? Çünkü bunları ben uydurmuyorum. Yalayıp yuttukları iftira dolu külliyatlarda bunlar gibi sayısız iftira mevcut. Ben bu iftiraların yumuşatılmış şekillerini alıntılıyıp sizlere sunuyorum. Şunu unutmayın, esbab-ı nüzul âyetin anlaşılması için en önemli konulardan biri sayılıyor Ehl-i Sünnet anlayışı için. Tefsirlerinin tamamı bu bilgilerden etkilenerek âyetlerin ne demek istediğini ortaya koyuyor. Bu ve buna benzer bilgiler olmazsa Allah'ın âyetlerinin doğru anlaşılmasının mümkün olmadığına inanan bu anlayışın, avamdan gizledikleri, sanki tek gerçekmiş gibi aktarılan esbab-ı nüzulleri ihtilafları ve kaynakları ile paylaşıyorum. Bu paylaşın esnasında kullandığım eserlerde maalesef “resul-nebi” yerine “peygamber” isminin bol miktarda geçtiğini göreceksiniz. Arapça yada Türkçe olmayan bu Farsça kelime resul-nebi farkını saklamak için uydurulmuş bir kelime olduğu kanaatindeyim. Fakat alıntı yaptığım eserlere sadık kalmam gerektiği için “peygamber” kelimelerine dokunmadım.

Okumadan bilmeniz bir diğer husus da nüzul sebeplerinin farklı farklı çeşitlerini size verirken, kendi arasında da iki farklı konu başlığı altında vereceğim. Örneğin; bir âyetin bir nüzul sebebinin türevleri vardır. Fakat birden fazla nüzul sebebi olduğu için her sebebin kendi içinde de farklı türevleri var.

Anlaşılması için bir benzetme yapmak gerekirse, videolarımda bu tür benzetmeleri yaptığım okuyucularım ve dostlarım beni daha iyi anlayacaktır.

Kitabı incelerken Birinci Rivayet, İkinci Rivayet, Rivayet ile Birinci İddia, İkinci İddia, İddia ifadelerini göreceksiniz bunun nedeni; Bir âyetin iniş sebebini aldık. Bu âyetin üç farklı iniş sebebi var. (Üç Farklı İddia) Birincisi dağlar yüzünden inmiş, ikincisi bir deve yüzünden inmiş, üçüncüsü bir müşrik yüzünden inmiş. Şimdi dağlar ile ilgili sebeplere baktığımız zaman Uhud Dağı, Ağrı Dağı, Erciyes Dağı ve Uludağ var. (Dört Farklı İddia) Deve iniş sebebine baktığımız zaman dişi deve, erkek deve, yavru deve var. Müşrik için baktığımız zaman fasık var, müslüman var, münafık var, kafir var. Onlar iniş sebebini üç diyerek savunmaya çalışsalar da aslında türevlerinden dolayı sayısız iniş sebebi oluyor. Bunun böyle olma sebebi, her tarikat ve mezhep âyetten kendisine bir pay çıkartabilmek için uydurdıkları nüzul sebeplerini arttırarak devam ediyor. Halen bu ilaveler yapılmaya devam ediyor, bunu hazırlayan zemin âyetlerin bir iniş sebebi olduğuna inanmakla başlıyor. Her biri sadece kendi inandığı iniş sebebini söyleyerek o âyet hakkında başka bir sebep yokmuş gibi kendi hurafelerini saklamak zorunda kalıyorlar.

Bu anlattığımın daha vahim durumu şahit olduğum bazı nüzul sebeplerinin hiçbir yerde, hiçbir belgede rastlamamış olmam. Nüzul sebeplerini paylaşanlar, kaynak paylaşmayı gerek görmedikleri için uzun uzun aramama rağmen bazılarına ulaşmak imkansız. Belki ben ulaşamadım, Belki de yeni uydurulduğundan eski kitaplarda bulunmuyor.

Bu önemli bilgiyi dikkate almanızı isterim. Kitabımızın yazılma amacını, metodunu, usulünü siz dostlarım için anlattıktan sonra artık nüzul sebeplerine geçebiliriz. Emek bizden, takdir Allah'tandır.

1. FATİHA SURESİ

Kitabımızın yazılma amacının en belirgin örneklerinden biri Fatiha Suresi'dir. Dikkatinizce sunmak istediğim kaç çeşit nüzulü ve her nüzulün kaç çeşit türevi var. Burada sizin okuduktan sonra anlamamız gereken, bu metodun yani nüzul sebebinin ne kadar tutarsız, ne kadar zanni ve ne kadar kesin bilgidен uzak, Kur'an'ın özüne ne kadar ters olduğunun ispatıdır.

Kaynaklarda Fatiha Suresinin nüzul sebebiyle ilgili özel bir olay yoktur. Mushafın baş tarafına konmak üzere vahyedildiğı söylenmiştir.

Bu Sûrenin Nüzûlü Hakkında Görüşler:

Şii Rivayet: Medine döneminde inen bu sûre 7 âyettir.²⁴

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İbn Abbas, Katâde, Ebu'l-Aliye er-Riyahi (Rufey) başta olmak üzere âlimlerin çoğuna göre Kur'an'dan ilk nazil olan sûrelerden biri olarak Mekke'de nazil olmuştur.

Birinci İddia: Ebû Osman Said b. Muhammed b. Ahmed ez-Zahid, dedesinden, o Ebû Amr el-Hıyerî'den, o İbrahim b. el-Haris ve Ali b. Sehl b. el- Muğire'den, onlar da Yahya b. Ebî Bükeyr'den, o İsrail'den, o Ebû İshak'tan, o da Ebû Meyser'e'den bize haber verdi:

24 Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 1. cilt s. 45

“Rasulullah (s.a.v.) ortaya çıktığında kendisine ,Ya Muhammed” diye nida eden bir münadiyi işitti. Sesi işitince korka korka yürüdü. Varaka b.Nevfel de kendisine dedi ki:

“Nida eden sesi işittiğinde sana ne dediğini işitinceye kadar sağlamca dur.” Yine Rasulullah (s.a.v.) görünce “Ya Muhammed” diye aynı sesi duydu ve:

“Emrine hazırım” buyurdu. Seslenen dedi ki: “Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın elçisi olduğuna şahitlik ederim de.” Sonra aynı ses ona Fatiha Sûresi’ni sonuna kadar okudu.”²⁵

İkinci İddia: Ebû İshak Ahmed b. Muhammed el-Müfessir, Hasan b. Cafer el-Müfessir’den, o Ebu’l-Hasan b. Muhammed b. Mahmud el-Mervezî’den, o Abdullah b. Mahmud es-Sadi’den, o Ebû Yahya el-Kasrî’den, o Mervan b. Muaviye’den, o A’la b. el-Müseyyib’den, o Fudayl b. Amr’dan, o da Ali b. Ebî Talib’den Ali’nin şöyle dediğini bize haber verdi: “Fatiha-i Kitab, Arş’ın altındaki bir hazineden Mekke’de nazil oldu.”²⁶

Bu rivayete bakarak usulcüler, Mücahid’in “Fatiha Sûresi Medine’de nazil olmuştur.” sözünü hatalı görürler.

Üçüncü İddia: Ebû İshak Ahmed b. Muhammed el-Müfessir, Hasan b. Cafer el-Müfessir’den, o Ebu’l-Hasan b. Muhammed b. Mahmud el-Mervezî’den, o Abdullah b. Mahmud es-Sadi’den, o Amr b. Salih’ten, o babasından, o Kelbî’den, o Ebû Salih’ten, o da İbn Abbas’tan şöyle dediğini bize haber verdi:

“Peygamber (s.a.v.) Mekke’de nübüvveti tebliğ edince “Bismillahi’r-Rahmani’r-Rahim, el-hamdu lillahi Rabbi’l-âlemin” dedi. Bunun üzerine Kureyşliler: “Allah, ağzını kapatsın, kırsın” veya bunun gibi bir şey söyledi.”²⁷

25 Mürsel hadistir. İmam Vahidi, Esbab-ı Nüzul.

26 Senesinde kopukluk vardır. Fudayl, Ali’den işitmemiştir. Deylemî; el-Firdevs: 6816, Kenzu’l-Ummal: 2521. Salebi, İmam Vahidi, Esbab-ı Nüzul. Sa’lebi âlimlerin çoğunun bu görüşte olduğunu söylemiştir.

27 Bu haber sadece Hasan ve Katade tarafından söylenmiştir. İmam Vahidi, Esbab-ı Nüzul.

Dördüncü İddia: Amr b. Şurahbîl şöyle anlatıyor:

“Kur’an’dan ilk nazil olan “el-Hamdu lillâhi Rabbi’l-âlemîn” -dir. Şöyle ki:

(Vahyin başlangıcında) Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Hatîce (r.a.)’ye gizlice şöyle dedi: “Bana bir şeyin karışmasından (yani aklıma bir hâlel gelmesinden) endişeleniyorum.” Bunun üzerine, Hz. Hatice: “O da ne ki? Nereden böyle bir korkuya kapıldın?” diye sorunca Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi:

“Yalnız kaldığımda, “oku” diye bir ses duyuyorum.” Sonra Hz. Peygamber Varaka b. Nevfel’e gitti ve bu durumu ona sordu. O, Peygamber (s.a.v.)’e şöyle dedi:

“Sana bu seslenme tekrar vuku bulacak olursa olduğun yerde kal, kaçıp orayı terk etme, iyice dinle.” Hz. Peygamber de öyle yaptı. Böylece Cebraîl (a.s.), Hz. Rasûl’e geldi ve ona “Bismillahirrahmanirrahim, el-hamdulillahi Rabbi’l-âlemîn” de” dedi. Bu haberin isnadı Ebu Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan şeklinde İbn Abbâs’a çıkarılmaktadır.²⁸

Beşinci İddia: Beyhaki, “Delailü’n-Nübüvve” adlı eserinde Ebu Meysere Amr b. Şerahbîl’den şunu nakletmektedir:

“Rasulullah (s.a.v.) Hz. Hadice’ye şöyle dedi:

“Yalnız kaldığımda bir ses işittim. Allah’a yemin ederim bunun hoşla gitmeyen bir iş olacağından korktum.” Hz. Hadice şöyle dedi:

“Bundan Allah’a sığınırım. Allah, sana böyle bir şey yapılmasına izin vermez. Allah’a yemin ederim sen şüphesiz emaneti yerine getirirsin, akrabalık bağına riayet edersin ve doğru söz söyleyen bir kimsesin.”

Rasulullah (s.a.v.)’ın bulunmadığı bir sırada Ebu Bekir (r.a.) eve gelir ve Hz. Hadice, Hz. Peygamber’in kendisine neler söylediğini ona anlatır ve devamla şöyle der:

28 el-Fahru’r-Râzî, et-Tefsîru’l-Kebîr, Tahrân tarihsiz (Dâru’l-Kutubî’l-İl-miyye), 1/177.

“Ey Atik, Muhammed ile Varaka b. Nevfel’in yanına git.” Rasulullah (s.a.v.) yanlarına girdiğinde Hz. Ebu Bekir, Hz. Peygamber’in elinden tutar ve şöyle der:

“Seninle birlikte Varaka’ya gidelim.” Hz. Peygamber ona: “Sana durumu kim haber verdi?” diye sorunca Hz. Ebu Bekir:

“Hadice” dedi. İkisi birlikte Varaka’nın yanına gittiler ve durumu ona anlattılar. Bu arada Hz. Peygamber şöyle dedi: “Yalnız kaldığım sırada arkamdan ‘ya Muhammed, ya Muhammed!’ diye birisinin seslendiğini işitiyorum, ben de kaçmaya koyuluyorum.”

Varaka: “Hayır, böyle yapma”, dedi. “Bu sesi işittiğin takdirde, sana ne söyleyeceğini işitmek üzere yerinde dur, sonra yanıma gel bana durumu bildir.”

Hz. Peygamber yalnız kaldığı sırada ona: “Ya Muhammed!”, diye seslenildi. Bil ki: “Rahman ve rahîm olan Allah’ın adıyla, hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur...” buyruğunu “sapanlarınkine değil” buyruğuna kadar yani sûrenin sonuna kadar inzal buyurdu. “La ilâhe illallah” de. Daha sonra Hz. Peygamber Varaka’ya gitti ve bu durumu ona anlatınca Varaka ona şöyle dedi:

“Sana müjdeler olsun, sana müjdeler olsun. Ben tanıklık ederim ki Meryem oğlu İsa’nın geleceğini müjdelediği kişi sensin. Musa’ya gelen Namus (vahy)’ın benzeri sana da gelmiştir. Sen Rasûl bir peygambersin. Bundan sonra sana cihad emri verilecektir. Bu emir sana geldiği takdirde ben hayatta olursam şüphesiz seninle birlikte senin yanında cihad ederim.” Varaka vefat ettiğinde Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Andolsun o keşiş, cennette üzerinde ipek elbiseler bulunduğu halde gördüm. Çünkü, o bana iman etti ve beni tasdik etti.” Hz. Peygamber bu sözleriyle Varaka’yı kastediyor. el-Beyhaki (Allah ondan razı olsun) der ki: “Bu (hadisin senedi) munkatıdır. Eğer gerçekten mahfuz bir rivayet ise bunun Hz. Peygamber’e:

“Yaratan Rabbinin adıyla oku”²⁹ buyruğu ile “Ey örtülerine sarılıp bürünmüş olan”³⁰ buyruğunun nüzulünden sonra meydana gelmiş bir olaya dair bir haber olma ihtimali vardır.”³¹

Altıncı İddia: Kurtubi diyor ki: “Fatiha suresinin Mekke’de indiği görüşü daha sahihtir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Andolsun ki biz sana tekrarlanan yediyi ve şu büyük Kur’an’ı verdik.”³² (Bu âyetin yer aldığı) Hicr sûresinin Mekke’de indiği ise icma ile kabul edilmiştir. Yine namazın Mekke’de farz kılındığı hususunda bir görüş ayrılığı yoktur. İslâm tarihi boyunca “elhamdülillahi Rabbi’l-âlemin (diye başlayan Fatiha sûresi)” okunmaksızın bir namaz kılındığına dair bir haber nakledilmemektedir. Buna da Hz. Peygamber’in: “Fâtihatü’l-Kitab okunmadıkça hiçbir namaz olmaz”³³ buyruğu delildir. Bu ifade, hükmü haber vermektedir. Yoksa olan bir şeyin haberi değildir. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır.”³⁴

İkinci Rivayet: Ebû Hureyre, Mücâhid, Atâ b. Yesâr, ez-Zühri başta olmak üzere bazı âlimlere göre bu sûre Medine’de nazil olmuştur.

Birinci İddia: Sa’lebi senedi ile birlikte, Mücâhid’den, şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Fatiha Sûresi, Medine’de nazil oldu.”³⁵

İkinci İddia: Hüseyin b. Fadl dedi ki:

“Her âlim yanılabilir. Fatiha’nın Medine’de indiği görüşü Mücahid’in bir yanılmasıdır. Zira o bu sözde yalnız kalmıştır. Âlimler aksini söylüyorlar.

29 El-Alak Suresi: 96/1.

30 El-Müddessir: 74/1.

31 İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami’l-Kur’an, Buruç Yayınları: 1/337-338.

32 El-Hicr: 15/87.

33 Tirmizî, Salât 69, 115; Nesâî, İftitâh 24; Müsned, 2/428; Dârimî, Salât 36. Ayrıca bk. Dârakutnî, 1/321 v.d.

34 İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami’l-Kur’an, Buruç Yayınları: 1/337

35 Kurtubi, Camiu li Ahkâmi’l-Kur’an.

Fatiha'nın Mekke'de nazil olduğuna kesin olarak hüküm verilecek delillerden biri de "Andolsun biz sana tekrarlanan yediyi (Fâtiha'yı) ve yüce Kur'anı verdik."³⁶ âyetidir."³⁷

Üçüncü İddia: Muhammed b. Abdirrahman en-Nahvî, Muhammed b. Ahmed b. Ali el-Hıyerî'den, o Ahmed b. Ali b. el-Müsenna'dan, o Yahya b.Eyyub'dan, o İsmail b. Cafer'den, o el-A'la'dan, o babasından, o da Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini bize haber verdi:

"Ubeyy b. Ka'b, kendisine Ümmü'l-Kur'an'ı okuduğu esna-da Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Hayatım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki Allah bunun bir mislini, ne Tevrat'ta, ne İncil'de, ne Zebur'da, ne de Kur'an'da indirmiştir. Şüphesiz o bana verilen Seb'ul-Mesani (namazın her rekatında tekrar tekrar okunan yedi âyet) ve büyük Kur'an'dır."

Üçüncü Rivayet: Rivayetler arasını te'lif sadedinde bazı âlimler de, "Sûre bir kere Mekke'de namaz farz kılındığında, bir kere de Medine'de kible Beytu'l-Makdis'den Kâbe'ye çevrildiğinde olmak üzere iki defa nazil olmuştur." derler.³⁸

Buna göre Fatiha Sûresi hem Mekkî, hem de Medenidir. Bundan dolayı Cenâb-ı Allah, onu "Mesânî" diye isimlendirmiştir. Çünkü, bu sûreyi iki defa indirmiştir. Bu durum da ancak bu sûrenin ne kadar şerefli olduğunu gösterir.³⁹

el-Hicr Sûresi ittifakla Mekkede nazil olmuştur.⁴⁰ Bu âyet de bu sûrenin içindedir. Dolayısıyla Allah Teâlâ Peygamberine Mekkede bulunurken Fatiha'yı ihsan edip, sonra da onu Medine'de indirmiştir.

³⁶ El-Hicr: 15/87.

³⁷ Senedi zayıftır. İmam Vahidi, Esbab-ı Nüzul.

³⁸ Şihâbuddîn es-Seyyid Mahmûd el-Alusî el-Bağdâdî, Ruhul-Ma'ânî fî Tefsiri'l-Kur'anî'l-Azim ve's-Seb'i'l-Mesânî, İhyâu't-Turâsî'l-Arabî, Beyrut tarihsiz, 1/33.

³⁹ Fahrüddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 1/252-253.

⁴⁰ Nizamuddîn el-Hasen b. Muhammed en-Neysâbüri, Ğarâibu'l-Kur'an ve Ragâibu'l-Furkân (Taberî Tefsiri kenarında), Kahire, Bulak 1323, 1/72.

Rasulullah (s.a.v.)'in Fatiha'yı okumaksızın, namaz kılarak Mekke'de on küsur sene yaşadığını söylememiz mümkün değildir. Bu iddia akılların kabul edemeyeceği şeyler cümlesindendir.⁴¹

Dördüncü Rivayet: Yarısı Mekke'de, yarısı da Medine'de indiği de söylenmiştir. Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. İbrahim es-Semerkandî bu görüşü kendi tefsirinde nakletmektedir.⁴²

Fâtiha'yı İndiren Melek: İbn Atiyye der ki: "Bazı ilim adamları, Hz. Cebrail'in el-Hamd (Fatiha) sûresini indirmediğini sanmışlardır. Buna sebep ise Müslim tarafından kaydedilen İbn Abbas'tan şöyle dediğine dair rivayettir:

"Hz. Cebrail Peygamber (s.a.v.)'in yanında oturuyor iken üst taraftan bir ses işitti. Başını kaldırdı ve şöyle dedi: "Bu, şu ana kadar açılmamış ve bugün açılan semadaki bir kapıdır." O kapıdan bir melek indi, bunun hakkında da şöyle dedi:

"Bu, şu güne kadar nazil olmamış ve ilk olarak bugün yer yüzüne nazil olan bir melektir." Bu melek selam verip şöyle dedi: "Senden önce hiçbir peygambere verilmemiş ve sana verilen iki nurun müjdesini sana getiriyorum. Bunlar, Fâtihatü'l-Kitab ile Bakara sûresinin son âyetleridir. Bu sûrelerden okuduğun her bir harfin mutlaka karşılığı sana verilecektir."⁴³

İbn Atiyye der ki: "Ancak bu durum sözü geçen ilim adamlarının zannettiği gibi değildir. Bu hadis-i şerif, Hz. Cebrail'in Peygamber (s.a.v.)'e sözü geçen melekten daha önce gelmiş olduğunu, o meleğin gelişini ve onunla birlikte nazil olacak olanı haber vermek üzere geldiğini göstermektedir. Buna göre Hz. Cebrail, bu sûrenin indirilişinde ortak hareket etmiş olur. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır."

41 Tirmizi; Tefsir: 3125, Hakim; Müstedrek: 2/258, Abdullah b. Ahmed; Zevaidü'l-Müsned: 5/114. İmam Vahidi, Esbab-ı Nüzul.

42 Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut 1408/1988, 1/82.

43 Müslim, Salâtu'l-müsâfirin 248; Nesâî, İftitâh 25.

Kurtubi der ki: “Hadisin zahiri Hz. Cebrail’in Peygamber (s.a.v.)’e bu konuda herhangi bir bilgi vermediğini göstermektedir. Bizler bu âyetin nüzulünün Mekke’de olduğunu önceden açıklamış bulunuyoruz. Hz. Cebrail, yüce Allah’ın şu buyruğu sebebiyle bu sûreyi indirmiş bulunmaktadır: “Onu emin olan ruh indirmiştir.”⁴⁴ İşte bu buyruk, Hz. Cebrail’in bu sûreyi indirdiğini göstermektedir. Çünkü bu âyet-i kerime, bütün Kur’an-ı Kerim’in Hz. Cebrail tarafından indirilmiş olmasını gerektirir. Böylelikle Hz. Cebrail bu sûrenin okunuşunu Mekke’de indirmiş olup. Medine’de de bunun sevabını belirtmek üzere sözü geçen melek tarafından indirilmiş olur. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır.”

Bu sûrenin Mekki ve Medeni olduğu Hz. Cebrail tarafından iki defa indirildiği de söylenmiştir. Bunu es-Sa’lebi nakletmiştir. Ancak bizim sözünü ettiğimiz şekil daha uygundur. Çünkü Kur’an-ı Kerim ile sünnet-i seniyyedeki haberlerin arası böylece telif edilmektedir. Hamdimiz Allah’adır, minnet duygularımız O’nadır.”⁴⁵

Fatiha Mekki mi? Medeni mi? Yarisı Mekke’de Yarisı Medine’de mi indirildi? Yoksa yazısı Mekke’de, sevabı Medine’de mi indirildi? İki defa indirildi ne demek?

İlk âyet “Oku!” değil miydi? Oysa bir yerde “Ya Muhammed!” bir yerde “La ilâhe illallah, Muhammedun Rasûlullah” olduğu rivayet edilmiş.

Fatiha’nın ilk âyeti Elhamdulillahi Rabbil Alemîn ise rivayette niye “Bismillahirrahmanirrahim, Elhamdulillahi Rabbil Alemîn” diye bildiriliyor. Bildiğiniz gibi Hanefi mezhebi besmeleyi âyet saymaz. O yüzden Fatiha Suresinin ilk âyetini Elhamdulillah sayar. Oysa inandıkları rivayete ters namaz kılıyorlar ya da âyeti inkâr ediyorlar.

Çelişki, çelişki, çelişki bunların hangisine inanacağız. Bunların hangisi Kur’an’ı anlamamız için şart olabilir?

⁴⁴ Eş-Şuara: 26/93.

⁴⁵ İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami’l-Kur’an, Buruç Yayınları: 1/339-340.

2. BAKARA SURESİ

Basit bir soru; bu âyetin muhatabı kimdir?

BAKARA SURESİ 2/6-7

*Şurası muhakkak ki o küfretmiş olanları inzâr etsen de inzâr etmesen de birdir, iman etmezler, Allah, onların kalplerini de kulaklarını da mühürlemiştir. Gözlerinin üzerinde de bir perde var. Onlaradır azâb-ı azim.*⁴⁶

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Bunlar, inkârlarını sürdüren ve gerçeği kabul etmeme duygusu karakteristik bir özellik olarak kalplerine yerleşmiş bulunan kimselerdir. Bu ifadeyle Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinin ve Mekke kentinin kodamanlarının kastedilmiş olması uzak bir ihtimal değildir.⁴⁷

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Dahhak dedi ki:

“Bu âyet Ebû Cehl ve onun ehli beytinden beş kişi hakkında inmiştir.” Kelbî de: “Yani Yahudilerdir” demiştir.”⁴⁸

⁴⁶ Bakara Suresi 2/6-7

⁴⁷ Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 1.cilt s.99

⁴⁸ Kelbi zayıftır. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 20.

Birinci İddia: Kelbi kanalıyla İbn Abbâs'tan gelen bir rivayete göre bu âyetler Huyey b. Ahtab, Ka'b ibnu'l-Eşref vb. Yahudi ileri gelenleri hakkında nâzil oldu.

İkinci İddia: Zikrime ve Saîd b. Cübeyr, onlardan Muhammed b. Ebu Muhammed, ondan İbnu İshak tarikından İbnu Cerîr anlattı.. İbnu Abbas (ra) dedi ki:

“Bu âyetler Medine Yahudileri hakkında nazil oldu.” Medine civarında bulunan Yahudiler, Hz. Muhammed'in, Allah'ın onlara ve bütün insanlara gönderdiği son Resul olduğunu herkesten daha iyi bildikleri halde herkesten önce tasdik edip ona iman etmeleri gerekirken tam tersine onu yalanladıkları için onları azarlamak ve suçlamak üzere Allah Teâlâ bu âyeti indirmiştir.⁴⁹

Üçüncü İddia: İbn Abbas (ra.)'a göre bu âyet, kendilerini Allah'ın, “hakkı bile bile gizleyenler” diye vasf ettiği inatçı yahudi reisleri hakkında inmiştir.⁵⁰

Dördüncü İddia: İkrime veya Saîd b. Cübeyr'in İbn Abbâs'tan naklettiklerine göre Bakara Sûresinin başından itibaren 100 âyet birer birer isimlerini ve neseblerini saydığı Yahudi hahamları ile Evs ve Hazrec kabilelerinden münafıklar hakkında inmiştir. Taberî, konuyu uzatmamak için bu kimselerin isimlerini vermediğini söyler.⁵¹

İkinci Rivayet: Rebî İhni Enes dedi ki:

“Bu âyetler Ahzap (Hendek) harbinde nazil oldu.”⁵²

Üçüncü Rivayet: Bazı müfessirler ise, bu âyette kastedilenlerin Ebû Leheb, Ebû Cehil, Velid b. Mugîre v.b. gibi bir grup müşrik olduğunu söylemişlerdir. Çünkü bunlar, delilin (Hz. Peygamber ve Kur'an'ın) zuhurundan sonra, bile bile inkâr etmiş, bilgi (marifet) hasıl olduktan sonra küfre sapmışlardır.⁵³

49 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/13.

50 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

51 İbn Cerîr et-Taberî, Câmiu'l-Beyân: 1/84.

52 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/13.

53 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

Birinci İddia: İbn Cerir'in er-Rebi' İbn Enes'ten tahririne göre bu iki âyet Bedr gazvesinde öldürülen müşriklerin kumandanları (ileri gelenleri) hakkında inmiştir.⁵⁴

İkinci İddia: Ali b. Ebi Talha'nın, Abdullah b. Abbas'tan naklettiğine göre ise, Abdullah b. Abbas bu âyeti şöyle izah etmiştir:

“Rasulullah (s.a.v.) bütün insanların iman etmelerini ve doğru yolda kendisine tabi olmalarını çok arzuluyordu. Onun bu şiddetli arzusunu bilen Allah Teâlâ, daha önce iman edecekleri yazılı olanlardan başkasının iman etmeyeceğini ve daha önce iman etmeyecekleri yazılı olanlardan başkasının da sapıklığa düşmeyeceğini bildirdi.”⁵⁵

Dördüncü Rivayet: Taberi, Abdullah b. Abbas'tan nakledilen birinci görüşün tercihe şayan olduğunu zikretmiş ve gerekçe olarak şunları özetle söylemiştir.

“Allah Teâlâ bundan önceki âyetlerde ehl-i kitabın iman edenlerini övmüştür. Bu âyetlerde de yine ehl-i kitabın iman etmeyenlerinden haber vermesi ve onları kınaması uygundur. Zira onların sıfatları farklı olsa da hepsi de ehl-i kitaptır. Böylece Allah Teâlâ, ehl-i kitabın iman edenleriyle iman etmeyenlerini karşılaştırarak birlikte zikretmiştir.

Allah Teâlâ bu âyetlerle, Rasulullah'ın hak peygamber olduğunu gizleyen Yahudi hahamlarına karşı onu desteklemiştir. Bunu böylece bilmiş olsunlar ki, Tevrat'ı Hz. Musa'ya gönderen Allah Teâlâ Hz. Muhammed'e de bunları öğretmiştir. Zira, ne Muhammed ne de kavmi, Kur'an inmeden önce bu gibi şeyleri biliyorlardı. Bu halde, Yahudilerin, Hz. Muhammed'in Peygamberliği hakkında şüpheye düşmelerini bertaraf eder, Onun, Allah tarafından getirdiklerinin hak olduğunu ortaya koyar. Zira onlar, okur yazarlığı olmayan bir millet içerisinde ortaya çıkan ve okur yazarlığı olmayan bir kişinin onların gizlemiş oldukları haberleri ortaya çıkarması durumunda onun peygamberliği hakkında nasıl şüpheye düşebilirler ki?

54 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân: 1/84; Suyûtî, Lubâbu'n-Nukûl, 1/9.

55 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân: 1/84.

Rasulullah'ın okur yazarlığı yoktu. O bir takım hesapları da bilmiyordu. Bu itibarla ona, "Kitapları okudu da öğrendi." Yahut: "Hesap yaparak kâhinlik yaptı." Veya "Rasulullah ile ilgili bir kısım haberleri gizleyen Hahamlardan okuyarak bu tür bilgilere sahip oldu." şeklinde iddialar onun hakkında hiç yakışık almayan iddialardır.

Taberi diyor ki:

"Bu âyette zikredilen kâfirlerden maksadın ehl-i kitap olan kâfirler olduğunun diğer bir delili de şudur ki: "Allah Teâlâ, bundan sonra gelen âyetlerle, münafıklara ve Hz. Âdem ve Havva kıssasına değindikten sonra tekrar ehl-i kitap'tan bahsetmiştir. Madem ki önce ehl-i kitabın müminleri söz konusu edilmiş ve yine ehl-i kitaba dönülmüştür. O halde bunların arasında zikredilen kâfirlerden maksat ta, ehl-i kitap olan kâfirlerdir.

"Küfür" kelimesinin lügat manası "örtmek" demektir. Bundan dolayıdır ki, karanlığı ile bütün eşyayı örten geceye de "Kâfir" denmiştir, Yahudiler de Rasulullah'ın hak Peygamber olduğunu bildikleri halde o gerçeği gizlemeleri sebebiyle kendilerine "Gerçeği örten" anlamına "Kâfir" denmiştir. Nitekim Allah Teâlâ bunlar hakkında başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti, biz, insanlara kıtapta açıkladıktan sonra onları gizleyenlere, işte onlara Allah lanet eder. Hem de bütün lanet edenler lanet eder."⁵⁶

Beşinci Rivayet: Âyet-i kerimede bunların hiçbiri ismen belirtilmemekle onlar ve tarih boyunca, kıyamete kadar onlar gibi olanlar hakkında bu âyetler inmiştir demek en toplayıcı görüş olacaktır.⁵⁷

Okuduğunuz üzere bazı âlimler şu kimseler için inmiştir, diye isim bile vermiş, bazı âlimler ehli kitaptan şu kimseler için derken, bazı âlimler kıyamete kadar yaşayacak olan bazı kimselerden dolayı bu âyet inmiştir demiştir. Her şeyi, her ihtimali söyleyip, çare bulmuş gibi düşünüyorlar.

56 Bakara: 2/159; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân.

57 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/14-15.

Oysa hiçbir eğitim almayan birisine sence bu âyet neden inmiştir deseniz. Mecburen bu seçeneklerden birini söyleyecektir.

BAKARA SURESİ 2/104

Ey iman edenler, “râinâ” demeyin, fakat “unzurnâ” deyin, kulak verin. Kâfirler için elim bir azâb vardır. ⁵⁸

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Yahudiler “râinâ” kelimesi ile Resulullah Efendimize (s.a.a) hitap ederlerken, “dinle, dinlemez olası” gibi bir anlam kastediyorlardı. Peygamberimize bu kelime ile hitap edilmesinin yasaklanması bu yüzdendir.⁵⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Ata'nın rivayetinde İbn Abbas dedi ki:

“Bu meselenin iç yüzü şudur: “Araplar, “raina” kelimesini “Bizi görüp gözetin.” anlamında olmak üzere konuşmalarında kullanırlardı, Yahudiler, ashab-ı kiramın bu kelimeyi Hz. Peygamber’e söylediklerini işitince bu onların çok hoşuna gitti. Çünkü bu kelimenin anlamı “bizi gör gözet” demektir. Yahudilerin konuşmalarında bu “İşit, işitmez olası!” manâsında çirkin bir küfürdü. Dediler ki:

“Biz Muhammed’e gizlice söverdik, şimdi ise Muhammed’e artık açıktan açığa küfredin. Çünkü bu onların sözlerindendir.” Artık onlar bundan böyle Allah’ın Nebîsine gelip:

“Ya Muhammed Raina” diyor ve gülüyorlardı. Derken Ensar’dan bir adam bu deyimmin altında yatan manayı kavradı, Bu zat

⁵⁸ Bakara Suresi 2/104

⁵⁹ Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 1.cilt s.374

Sa'd b. Ubade'dir. -başka bir rivayette Sa'd b. Muâz'dır⁶⁰- Yahudilerin lisanını iyi bilirdi. Dedi ki:

“Ey Allah'ın düşmanları, Allah'ın laneti üzerinize olsun. Muhammed (s.a.v.)'in hayatı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, bu sözü sizin birinizden işitirsem onun boynunu vururum.” Yahudiler de: “Siz bunu ona demiyor musunuz?” dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁶¹

Taberî, Yahudilerden Hz. Peygamber (s.a.v.)'e “râinâ” diyerek alay edenin Kaynukâ oğullarından Rifâa b. Zeyd b. et-Tâbût olduğunu kaydediyor.⁶²

Birinci İddia: Süddî'yi Sağır, Kelbi, Ebu Salih yoluyla İbni Abbas'tan (r.a.) rivayet edilmiştir:

“Yahudi lisanı ile Raina, çirkin bir küfür sözüdür. Yahudiler, bunu söylüyorlardı. Bu kelimeyi ashabinın Peygamberimize açıkça söylediklerini işitince, aralarında gülüştiler. Bu âyet nazil oldu. Ashabdan Sa'd b. Muaz, Yahudilerin gülüşmelerini işitti, onlara:

“Ey Allah'ın düşmanları, bu meclisten sonra bu sözü, kimden işitirsem boynunu vururum.” dedi.”⁶³

İkinci İddia: Rivayet edildiğine göre Sa'd b. Mu'az (r.a.), onların bu sözlerini işitti ve bunun üzerine:

“Ey Allah'ın düşmanları, Allah'ın laneti sizin üzerinize olsun. Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki sizden kimin bu sözü Hz. Peygamber (s.a.v.)'e karşı söylediğini işitirsem mutlaka boynunu vuracağım.” dedi.

60 Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an, 2/40.

61 Suyuti; Lübabu'n-Nükul: s. 19, ed-Dürr: 1/103. Ebu Nuaym; İbn Münzir; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtâr Yayıncılık: 30.

62 Taberî, Câmiu'l-Beyân, 1/374-375.

63 Ebu Naim, Delail; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/38.

Onlar, “Siz de böyle demiyor musunuz?” deyince, işte bu âyet nazil oldu.”⁶⁴

Üçüncü İddia: Süddî dedi ki:

“Yahudilerden Mâlik b. Sayf ve Rufâa b. Zeyd nebî Aleyhisselâm’la karşılaştıklarında: “Kulağını bize yönelt, dinle, dinle-nilmeyesi.” derlerdi. Müslümanlar, bu sözleri ehli kitabın peygamberlerine hürmet ettikleri bir söz zannederlerdi. Bu yüzden onlar da Nebî Aleyhisselâm’a böyle söylediler. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁶⁵

Dördüncü İddia: Dahhak dedi ki:

“Kişi ‘kulağını bana yönelt’ derdi. Bunun üzerine bu âyet indi.”⁶⁶

Beşinci İddia: Atıyye dedi ki:

“Yahudilerden bazı insanlar vardı, ‘kulağını bize yönelt’, derlerdi. Onu Müslümanlardan bazıları da söyledi. Allahü Teâlâ Müslümanlar için bunu kerih gördü ve bu âyet nazil oldu.”⁶⁷

Altıncı İddia: Katâde (r.a.) dedi ki: “Müslümanlar ‘kulağını bize yönelt’, derlerdi. Yahudiler de Müslümanların dediği gibi söylerlerdi, bu âyet nazil oldu.”⁶⁸

Yedinci İddia: Yahudilerin sözlerinin manası, “Sen bizim koyunlarımızın çobanısın” demektir. İşte bundan dolayı Allah, müslümanların böyle hitap etmesini yasaklamıştır.⁶⁹

Sekizinci İddia: Katade, Atıyye, Abdullah b. Abbas ve İbn-i Zeyd’e göre müminlere “Raina” demelerinin yasaklanması

⁶⁴ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁶⁵ İbnu Münzir; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/38.

⁶⁶ İbni Cerir; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/38.

⁶⁷ İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/38-39.

⁶⁸ İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/39.

⁶⁹ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

sebebi, Yahudilerin bu sözü Rasulullah ile alay etmek ve ona hakaret etmek maksadıyla söylemeleridir. Allah Teâlâ, Yahudilerin bu maksadını bilmeyen müminleri uyarmış ve böyle söylememelerini emretmiştir.

“Raina” kelimesi, Yahudilerin dilinde hem sövmek hem de “Gözet ve koru” manasına geliyordu. Yahudiler bu kelimeyi kullanmakla Hz. Muhammed (s.a.v.)’e hakaret etmek gayesini güdüyorlardı.

Dokuzuncu İddia: Atâ, Ebul Aliye ve İbn-i Cüreyc’e göre ise Allah Teâlâ’nın müminlere “Râinâ” demeyi yasaklamasının sebebi bu kelimeyi cahiliyye döneminde Medineli Ensar’ın birbirlerine karşı kullanmaları, küçük düşürücü argo bir kelime olmasındandır.

Onuncu İddia: Süddî’ye göre ise Allah Teâlâ’nın, müminlere bunu yasaklamasının sebebi, Rifâ’a b. Zeyd isimli bir Yahudinin bu ifadeyi bir sövme aracı olarak kullanmasıdır. Bu kişi Peygambere geliyor, “Kulağınızı bana ver işitmeyesice beni dinle” diyordu. Müslümanlar da Peygambere karşı böyle konuşmanın saygılı olacağını zannediyor ve onu tasdik ediyorlardı. Bu sebeple Allah Teâlâ onlara bu ifadeyi kullanmalarını yasakladı. Nitekim Yahudilerin, Rasulullah’a karşı böyle konuştukları şu âyette zikredilmektedir.

“Yahudilerden bir kısmı, sözü esas manasından kaydırıp “İşittik karşı geldik. Dinle işitmez olası” derler. Yine dillerini eğerek ve dini kötülererek “Râinâ” derler. Eğer onlar “İşittik itaat ettik. Dinle ve bizi gözet” deselerdi kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah onlara, inkârlarından dolayı lanet etmiştir. Onlardan iman eden çok azdır.”⁷⁰

İkinci Rivayet: Atâ dedi ki:

“Cahiliyet döneminde Ensar’ın sözleri arasında bu kelime vardı. Bu âyet nazil oldu.”⁷¹

⁷⁰ Nisa: 4/46

⁷¹ İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/39.

Üçüncü Rivayet: Ebu Âliye (r.a.) dedi ki:

“Araplar aralarında konuştuklarında biri diğerine, ‘kulağını bana yönelt’ derdi. Bundan nehyolundular.”⁷²

Dördüncü Rivayet: Kutrub dedi ki:

“Bu kelimenin her ne kadar manası doğru ise de, Hicazlılar bunu ancak istihza ve alay ederken kullanırlardı. İşte bu sebepten Cenâb-ı Allah, mü’minleri Peygamber’e böyle hitap etmekten nehyetmiştir.”⁷³

Beşinci Rivayet: Bu lâfız muhataplar arasında bir müsâvaat olduğunu hissettirir. Buna göre onlar sanki şöyle demişlerdir:

“Sen bize kulak ver ki, biz de sana kulak verelim!” Bu sebeple Allahu Teâlâ onları bundan men ederek, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e hitap ederken mutlaka ta’zime riayet edilmesi gerektiğini beyan etmiştir. Nitekim Cenâb-ı Hak “Hz. Peygamber’i aranızda, birbirinizi çağırduğınız gibi çağırmayın”⁷⁴ buyurmuştur.”⁷⁵

Altıncı Rivayet:

Taberi diyor ki: “Doğru olan görüş şudur ki, Allah Teâlâ **müminlere** “Râinâ” kelimesini kullanmalarını yasaklamıştır. Nitekim Resulullah da kölelere “kulum” demeyi yasaklamış, onlara “Gencim” denmesini emretmiştir. “Râinâ” kelimesi, hem “bizi koru biz de seni koruyalım. Bizi denetle biz de seni denetleyelim.” manasına gelmekte hem de “Kulağını sadece bize ver. Başka şeyler dinleme” manasına gelmektedir. Bu sebeple, Allah Teâlâ, müminlere. Peygamberlerine tam saygı göstermeleri için onlara bu tür çeşitli manalara gelebilecek kelimeleri kullanmayı yasaklamış ve saygı ifadelerini öğretmiştir. Nitekim başka bir âyette de müminlerin Peygamberle konuşurken alçak sesle konuşmalarını, aksi halde amellerinin boşa çıkarılmasına sebep olacaklarını beyan etmiş ve şöyle buyurmuştur:

⁷² İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/39.

⁷³ Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

⁷⁴ Nur Suresi: 24/63.

⁷⁵ Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

“Ey iman edenler, seslerinizi, Peygamberin sesini bastıracak şekilde yükseltmeyin. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi Peygamberle de yüksek sesle konuşmayın. Yoksa amelleriniz boşa gider de farkında bile olmazsınız.”⁷⁶

Taberi, müminlerin, böyle bir ifadeyi Yahudilerden alarak kullandıklarını söylemenin doğru olmadığını zira müminlere böyle bir sıfatın yakıştıramayacağını, ayrıca “Râinâ” kelimesinden maksadın “Muhelif söz” olduğunu söylemenin de doğru olmadığını zira Arapçada “Râinâ” kelimesinin bu manaya gelmediğini, sadece “Denetleme” ve “Tam kulak verme” anlamına geldiğini söylemiştir. Ancak, Katade’nin izah ettiği şekilde Râinâ” kelimesinin Arapçada hakaret anlamı taşımadığı, İbranicede hakaret anlamı taşıdığı, Yahudilerin onu kendi dillerindeki anlamda kullandıkları, müminlerin de Arapçadaki anlamında kullandıkları bu yüzden karışmaya vesile olduğundan müminlere bu gibi ifadeyi kullanmanın yasaklandığı söylenebilir.⁷⁷

Raina kelimesini rivayetlere göre kullanan kişi iddiası

- 1) Araplar,
- 2) Yahudiler
- 3) Kişi (Fail-i Meçhul)
- 4) Ensar
- 5) Hicazlılar
- 6) Müminler olarak sayılmış ama bence listede eksik olan Türkiye’de yaşayan ülkücüler ve sosyal demokratlar.

İşin hakikatine bakarsak ne kadar komik bir halde olduklarını göstermek için biraz espri katmayı uygun görüyorum. İçinde bulundukları duruma gelecek olursak bir yandan “Raina (Bize çobanlık et) demeyi yasaklayan” âyetin nüzul sebebine inanıyorlar. Diğer yandan “Hepiniz çobansınız, güttüğünüz sürüden sorumlusunuz” diyen sahih Buhârî hadisine inanıyorlar.⁷⁸

⁷⁶ Hucurat Suresi: 49/2

⁷⁷ İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, Hisar Yayınevi: 1/292-294.

⁷⁸ Buhârî, Cum`a 11, İstikrâz 20, İtk 17, 19, Vesâyâ 9, Nikâh 81, 90, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 20. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, İmâre 1, 13; Tirmizî, Cihâd 27

Farkında olsun veya olmasından Allah, raina demeyi yasaklamış, ama Rasûlü onun zıddını söylemiş diye iftira atıyorlar.

* * *

Âyeti anlamamız için nüzul sebebine inanmamız ve bakmamız gerekir diyen âlimler, âyetin muhatabı konusunda bile aynı fikirde değiller.

BAKARA SURESİ 2/108

Daha önce Musa'dan istendiği gibi Rasûlünüzden (mucizeler) talebinde mi bulunmak istiyorsunuz? Her kim küfrü imanla değiştirirse hiç kuşkusuz en kötü yola saparak dalâlete düşmüş olur.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Bazı Müslümanların, Yahudilerin peygamberleri Hz. Musa'ya (a.s) yönelik sorgulamaları düzeyinde, Peygamber Efendimizi sorguladıkları anlaşılmaktadır.⁷⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Abdullah b. Ümeyye el-Mahzûmî, Kureyş'ten müteşekkil bir topluluk içinde bulunduğu hâlde, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek şöyle demiştir:

“Ey Muhammed, Allah'a yemin olsun ki, bizim için yerden kaynaklar fışkırtmadıkça senin hurmalıkların ve üzüm bağların olmadıkça veyahut da senin altından bir evin olmadıkça, ya da gökyüzüne çıkmadıkça sana iman etmeyiz. Biz senin, Allah'tan Abdullah b. Ümeyye'ye, “Muhammed Allah'ın Resulüdür, binae-naleyh O'na uyunuz!” diyen bir kitabı bize getirmediğin sürece, senin semâya yükseldiğine de inanmayız!” Geriye kalanlarsa Hz. Peygamber (s.a.v.)'e şöyle demiştir:

79 Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 1.cilt s.387

“Eğer buna gücün yetmezse, Hz.Musa (a.s.)’nın Allah katından kavmine, içinde helâl ve haramın, hadler ve feraizin zikredildiği levhalar getirmesi gibi, kendisinde helâl ve haramın, hadler ve feraizin zikredildiği bir kitabı toptan olarak Allah katından bize getir! İşte ancak bu durumda sana iman ederiz!”

Bunun üzerine Allahu Teâlâ, bu âyeti indirerek, “Yoksa sizler, Rasûlümüz Hz. Muhammed (s.a.v.)’den size Allah katından âyetler getirmesini mi istemeyi murad ediyorsunuz?” Nitekim, Hz.Mûsa ile beraber Tûr dağına çıkan yetmiş kişi de istekte bulunarak, “Allah’ı açıkça bize göster” demişlerdi.”⁸⁰

Birinci İddia: İbn Abbas dedi ki:

“Bu âyet, Abdullah b. Ebî Umeyye ve Kureyş’ten bir cemaat hakkında inmiştir. Bunlar demişlerdi ki: “Ey Muhammed, Safa Tepesini bize altın yap, bizim için Mekke’nin yerini genişlet ve geniş yerin içlerinde ırmaklar fışkırtıp akıt ki sana inanalım.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁸¹

İkinci Rivayet: Müfessirler dediler ki:

“Yahudiler ve diğer müşrikler Rasulullah (s.a.v.)’a bazı isteklerde bulunmuşlardır. Onlardan bir kısmı: “Musa’ya Tevrat’ın verildiği gibi, gökten bize tek bir defada nazil olan bir kitap getir.”

Bir kısmı da -ki o Abdullah b. Ebî Umeyye el-Mazûmî’dir:- “Bize gökten bir kitap getir ki onda âlemlerin Rabbinden İbn Ebî Umeyye’ye...: “Bil ki ben Muhammed’i insanlara peygamber gönderdim” diye yazılsın” demişti.

Kimisi de: “Sana katiyyen inanmayız, yahut Allah’ı ve melekleri nübüvvet iddiana şahit olarak kefil getirirsin. O halde inanırız” demişti de Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁸²

⁸⁰ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁸¹ İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 31.

⁸² İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 31. Taberî, Câmm'i-Beyân, 1/385.

Üçüncü Rivayet: İkrime veya Saîd yoluyla İbnu Abbas (r.a.) dedi ki:

“Rafî b. Hüreymile ve Vehb b. Zeyd Rasulullah’a:

“Sen, gökten bize indirilen bir kitap getir de okuyalım ve nehirler akıt. Böylece sana uyalım ve seni tasdik edelim.” dediler. Allahü Teâlâ bunun üzerine bu âyeti indirdi.”⁸³

Dördüncü Rivayet:

Birinci İddia: Mücahid diyor ki: “Kureyş kabilesi, Hz. Muhammed (s.a.v.)’den. Safa tepesinin, kendileri için altın yapılmasını istediler. O da buyurdu ki:

“*Safa tepesi sizin için, İsrailoğullarına inen sofraya gibi olur. Eğer altın yapıldığı halde inkârınıza devam ederseniz, Allah’ın, Yahudilere dediği gibi “Âlemlerden hiçbir kimseye yapmayacağı azapla”⁸⁴ sizi cezalandırır.*” Bunun üzerine teklifi yapanlar ondan vazgeçtiler ve Allah Teâlâ işte bu âyet-i kerimeyi indirdi.”⁸⁵

İkinci İddia: Rivayete göre Kureyş müşrikleri:

“Ey Muhammed, bizim için Safa tepesini altına çevir ve Mekke arazisini genişlet (ki sana iman edelim)”, demişlerdi de Musa (a.s.)’nın kavminin ona “*bize de onların ilâhı gibi bir ilâh yap.*” tekliflerinde olduğu gibi Hz. Peygamber (s.a.v.)’den mucizeler istemelerinin yasaklama sadedinde olmak üzere bu âyet indi.”⁸⁶

Üçüncü İddia: İbn Abbâs’tan gelen bir rivayette Kureyş müşriklerinden Abdullah b. Ebî Ka’b ve onunla birlikte bir grubun Hz. Peygamber (s.a.v.)’e bu teklifi yaptıkları, yukardaki tekliflere ilâve olarak “Genişletilecek Mekke arazisinde nehirler akıtmasını” dedikleri belirtilmektedir.

83 İbn Ebi Hatim; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 1/483. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/41.

84 Maide: 5/115

85 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 1/385; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/41; Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

86 Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vil, 1,117.

İbn Abbâs'tan gelen başka bir rivayette de Yahudilerden Râfi' b. Huzeyme (veya Hureymile) ve Vehb b. Zeyd'in Efen-dimiz (s.a.v.)'den gökten, okuyacakları bir kitab getirmesini ve (Mekke vadisinde) nehirler akıtmasını istedikleri ve bu âyetin bunun üzerine nazil olduğu belirtilmektedir.⁸⁷

Beşinci Rivayet: Ebu Âliye (r.a.) dedi ki:

“Bir adam Rasulullah'a gelerek, “Ey Allah'ın Rasulü, keşke bizim keffaretlerimiz de İsrailoğullarının keffaretleri gibi olsaydı.” dedi. Rasulullah da şöyle buyurdu:

“Ey Allah'ım, biz bunu istemiyoruz. Allah'ın size verdikleri, İsrailoğullarına verdiklerinden daha hayırlıdır. İsrailoğullarından biri bir günah işlediğinde günahı ve günahının keffareti kapısına yazılırdı. Eğer onun keffaretini yerine getirecek olursa dünyada rezil olurdu. Getiremezse kendisi için âhirette rüsvay olma sebebi olurdu. Halbuki Allah size, İsrailoğullarından daha hayırlısını vermiş ve şöyle buyurmuştur:

“Kim bir kötülük işler veya nefsine zulmeder de sonra Allah'tan bağışlanmasını dilerse Allah'ı, mağfiret ve merhamet edici olarak bulur.”⁸⁸ Rasulullah (s.a.v.) sözlerine devamla şöyle buyurmuştur:

“Beş vakit namaz ve Cuma namazı, diğer Cuma namazına kadar aralarında işlenen günahların keffaretidir. Yeter ki büyük günah işlenmemiş olsun.”⁸⁹

“Kim bir iyilik yapmayı ister de onu yapamayacak olursa Allah, katında o kimse için tam bir iyilik mükafatı yazar. Kim de bir iyiliği diler ve onu yapacak olursa Aziz ve Celil olan Allah, kendi katında on mükafat yazar. Yedi yüz mükafata ve daha çok mükafatlara ulaştırabilir. Kim de bir kötülük yapmaya niyet eder de onu yapmayacak olursa Allah, kendi katında o kimse için tam

87 el-Kurtubî, Cami li Ahkâmî'l-Kur'an: 2/49; Abdu'l-Fettâh el-Kâdi, Esbâbu'n-Nüzul anî's-Sahâbe ve'l-Müfessirin, Kahire tarihsiz, s. 17-18.

88 Nisa: 4/110

89 Müslim, et-Taharet: 14 (233).

*bir iyilik mükafatı yazar. Kim de bir kötülüğe niyet eder ve onu işleyecek olursa Allah onun için sadece bir kötülük cezası yazar. (Bütün bunlardan sonra Allah'a karşı, ancak kendisini helak etmek isteyen helak olur.)*⁹⁰

İşte o adamın Rasulullah'tan İsrailoğullarının keffareti gibi keffaret istemesi, Rasulullah'ın da ona bu cevabı vermesi üzere bu âyet-i kerime nazil olmuş ve Allah Teâlâ *"Yoksa siz de Peygamberinize, daha önce Musa'ya sorulduğu gibi sormak mı istiyorsunuz? Kim inkârı imana değişirse şüphesiz doğru yoldan sapmıştır."* buyurmuştur.⁹¹

Altıncı Rivayet: Öyle anlaşıyor ki iman etmek için, kendisine mucize geldiğinde gereğini yerine getirmek için değil de Hz. Peygamber (s.a.v.)'i âciz bırakmak ve böylece onu insanların gözünden düşürmek için bu ve benzeri tekliflerde bulunanlar bu âyetin hükmü altına girmektedirler.⁹²

Fahrettin Razi: Âlimler, âyetteki muhatap hususunda, birkaç görüş üzere ihtilaf etmişlerdir:

a- Asâmm, Cübbaî ve Ebû Müslim'e göre bunlar Müslümanlardır.

b- İbn Abbas ve Mücâhid'e göre bu, Mekkelilere bir hitaptır.

c- Bazı âlimlere göre buradaki muhataplar, Yahudilerdir. Bu görüş, en doğru olanıdır. Çünkü bu sûre, Hak Teâlâ'nın: *"Ey İsrailoğulları, benim nimetimi hatırlayınız..."*⁹³ âyetinden başlamak üzere, onlardan nakillerde bulunmuş ve onlara karşı deliller ortaya koymuştur. Bunu te'yid eden diğer bir husus ise, âyetin Medeni olmasıdır. Keza, buraya kadar sadece Yahudilerden bahsedilmiş, başkalarının zikri geçmemiştir. Öte yandan başka bir husus da, Peygamber'e inananların Hz. Peygamber

90 Müslim, el-İman: 207, 208, (131).

91 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 1/385-386; İbn Ebî Hatim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/41-42.

92 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/39-41.

93 Bakara Suresi 2/47

(s.a.v.)'e bu kabil soruları neredeyse hiç sormamalarıdır. Zira mü'min, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e böylesi bir soru sorduğu zaman, imana karşılık küfrü satın almış olur.⁹⁴ demiştir.

Aynı çelişkiyi her nüzul sebebinde göreceğiz. Âyetin inişine muhatap olanlar, Yahudiler, Mekkeliler, Müslümanlar seç, beğen, kabul et tarzındaki çelişki yumağına ilim adı veren cahiller için güzel bir çalışma olduğunu düşünüyorum.

* * *

Allahın mescidinde Allah'ın adının zikredilmesini yasaklayan zalim kimdir? Sorusuna nüzul sebeplerine bakarak zalim listesini görelim.

BAKARA SURESİ 2/114

*Allah'ın mescidlerinde O'nun adının anılmasını men edenden, onların harap olmasına koşandan daha zalim kimdir? Onların hakkı oralara korkak korkak girmekten başkası değildir. Dünyada rüsvaylık onlarındır, âhirette de yine onların azâb-ı azîm.*⁹⁵

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Burada hicret öncesi Mekke'li kâfirlerin umumu kastediliyor⁹⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Kelbi'den rivâyete göre İbn Abbas dedi ki:

“Bu âyet, Tatlûs-i Rûmî ve arkadaşları hakkında inmiştir. Onlar İsrailoğulları ile savaşıp onların savaşçılarını öldürmüşler, çoluk çocuklarını esir almışlar, Tevrat'ı yakmışlar, Beytu'l-Makdis'i yıkıp içine leşler atmışlardı.”⁹⁷

⁹⁴ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁹⁵ Bakara suresi 2/114

⁹⁶ Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 1.cilt s.389

⁹⁷ Kelbi rivayeti zayıf bir kişidir; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 32.

İkinci Rivayet: İbn Abbas şöyle demiştir:

“Hristiyanlardan bir hükümdar, Beyt-i Makdis’i istilâ ederek orayı harap etmiş, orayı leşlerle doldurmuş, halkını kuşatmış, bir kısmını öldürerek geriye kalanları esir almış ve Tevrat’ı da yakmıştır. Hz. Ömer (r.a.) zamanında, müslümanlar onu onarınca kadar Beyt-i Makdis harap bir haldeydi.”⁹⁸

Üçüncü Rivayet:

Birinci İddia: Hasan el- Basrî, Katade ve Süddî şöyle demişlerdir:

“Bu âyeti kerime Buhtu’n-Nassar hakkında nazil olmuştur. Çünkü o, Beyt-i Makdis’i harap etmiş, bazı Hristiyanlar da Yahudilere olan öfkelerinden dolayı Buhtu’n-Nassar’a yardımcı olmuşlardı.”⁹⁹

İkinci İddia: Katade ve Süddî dedi ki:

“Bu zat (Bâbil’li Mecûsi) Buhtu’n-Nassar ve arkadaşlarıdır. Yahudilerle harb etmişler, Beytu’l-Makdis’i yıkmışlardı. Bu işte Rûm halkı Hristiyanları da onlara yardım etmişlerdi.”¹⁰⁰ Çünkü İsrailoğulları, Zekerriyya Peygamberin oğlu Yahya Peygamber (a.s.)’i öldürmüştü.¹⁰¹

Beytu’l-Makdis Hz. Ömer zamanına kadar böyle tahrip edilmiş halde kalmış, Hz. Ömer zamanında yeniden imar edilmiştir.

Dördüncü Rivayet: Ata’nın rivayetinde dedi ki:

“Bu âyet Mekke müşriklerinin, müslümanları Mescid-i Haram’da Allah’ı zikretmekten engellemeleri hakkında nazil olmuştur.”¹⁰²

98 Fahreddin er-Razi, Mefatihul’-Ğayb.

99 Fahreddin er-Razi, Mefatihul’-Ğayb.

100 Mürsel hadistir; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 32.

101 Abdulfettah El-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 37.

102 İbnu Ebî Hatim; İsnadı yoktur; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 32. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbab-ı Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/ 44.

Beşinci Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki: “Âyet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v.)’i Mekke’de Allah’a davetten men ederek, O’nu hicret etmeye zorlayan Arap müşrikleri hakkında nazil olmuştur. Böylece o müşrikler hem Hz. Peygamber (s.a.v.)’e hem de O’nun ashabına Mescid-i Haram’da, Allah’ı anma hususunda mâni olmuşlardır. Hz. Ebu Bekr (r.a.) evinin yanında bir mescid yapmış, ancak buradan da men olunmuştu. Ona eziyet edenler arasında Kureyş’in çocukları ve kadınları da bulunuyordu. Cenâb-ı Hakk’ın “Namazında sesini yükseltme, o kadar da kısma!”¹⁰³ âyetinin bu konuda nazil olduğu da söylenmiştir. İşte bu sebepten ötürü kendisine eziyet edilmesin diye, Hz. Peygamber cehren Kur’an okumaktan men edilmiştir. Ebu Cehil de Hz. Peygamber (s.a.v.)’in sırtına insan pislikleri atıyordu. İşte bunun üzerine, Allah’ı birleyen, O’na herhangi bir şeyi ortak koşmayan, huşu ve hudû içinde O’nun için namaz kılan, O’nu tefekkür etmek için kalplerini Mâsivaullah’tan boşaltan, dillerini Allah’ın zikriyle, bedenlerini O’nun azamet ve saltanatından duyulacak lezzetle meşgul eden müslümanları engelleyen şu müşriklerden daha zalim kim olabilir? denilmiştir.”¹⁰⁴

Altıncı Rivayet:

Birinci İddia: Ebu Müslim şöyle demiştir:

“Bundan maksat, Hudeybiye senesinde Medine’den Mescid-i Haram’a gittiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v.)’i Mescid-i Haram’dan men eden kimselerdir.” Ebu Müslim bu görüşüne, Cenâb-ı Hakk’ın: “Onlardan inkâr eden ve sizi Mescid-i Haram’dan men edenler...”¹⁰⁵ âyetiyle: “Onlar Mescid-i Haram’dan men ediyorlarken, Allah onlara niçin azâb etmesin?”¹⁰⁶ âyetini delil getirmiş, Allah’ın, “Ancak korkarak” buyurduğunu da Allah’ın Peygamberin gücünü yüceltmesine ve kelimetullâhı üstün kılmasına hamletmiştir.

¹⁰³ İsra: 17/110.

¹⁰⁴ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

¹⁰⁵ Feth: 48/25.

¹⁰⁶ Enfâl: 8/34.

Nitekim Cenâb-ı Hak, münafıklar hakkında, “Andolsun ki biz seni onlara musallat kılacağız; sonra da onlar seninle ancak az bir zaman komşu olabilirler. Lanetlenmiş olarak... Nerede ele geçirilirlerse yakalanırlar ve öldürüldükçe de öldürülürler”¹⁰⁷ buyurmuştur.

Hız. Peygamber (s.a.v.), Yahudilerin Arap yarımadasından çıkartılmasını emretmiş, böylece ertesi yıl galip ve hâkim olarak ziyaret etmiş ve hiçbir müşrik O’nun haccetmesine, Mescid-i Haram’a girmesine mani olamamıştır. İşte bu, Ebu Müslim’in “Mescidlerden men”i müşriklerin Hız. Peygamber (s.a.v.)’i Hudeybiye yılında Mescid-i Haram’dan men etmelerine hamletmesinin izah tarzıdır.”¹⁰⁸

İkinci İddiası: İbnu Zeyd dedi ki: “Müşrikler, Hudeybiye günü Mekke’de Rasûlullah’a sırt döndükleri zaman, müşrikler hakkında bu âyet nazil oldu.”¹⁰⁹

Yedinci Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Kible Kâbe’ye çevrilince, bu Yahudilere çok zor geldi. Bunun üzerine onlar, insanları Kâbe’ye yönelerek namaz kılmaktan men etmeye yöneldiler. Öyle ki bazı kâfirleri Kâbe’yi tahrip etmeye kışkırtmak suretiyle de, Kâbe’yi tahrip etmek hususunda çaba harcamışlardır. Yine onlar, içinde kibleye müteveccihen namaz kılmasınlar diye, Hız. Peygamber (s.a.v.)’in mescidini tahribe de çalışmışlardır. Böylece Allahu Teâlâ onları bu konuda kınamış ve onların bu konudaki tutumlarının kötülüğünü beyan etmiştir.

Bu açıklama, öncekinden daha uygundur. Bu böyledir, çünkü Allahu Teâlâ, bu âyetten önceki âyetlerde Yahudi ve Hristiyanların fiillerinin çirkinliğinden bahsetmişti. Bu âyetten sonra da onların fiillerinin çirkinliğini bildirmiştir.

107 Ahzâb: 33/60-61.

108 Fahreddin er-Razi, Mefatihul’-Ğayb.

109 İbnu Cerir; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/44. el-Kurtubî, Camiu li Ahkâmi’l-Kur’an: 2/53.

O halde bu tek âyetle kastedilenin, müşriklerin Hz. Peygamber (s.a.v.)’i Mescid-i Haram’dan men etmeleri hususundaki kötü fiilleri olması nasıl uygun olabilir? Âyeti, Hristiyanların Beyt-i Makdis’i tahrip etme çabalarına, Ebu Bekr er-Razi’nin de izah ettiği gibi; hamletmek zayıftır. Binaenaleyh, geriye ancak bizim dediğimiz kalır.”¹¹⁰

Sekizinci Rivayet: Aslında âyetin lafzı genel olduğu için her ne zaman ve şekilde, hangi mescidden olursa olsun onlarda ibadeti engelleyip maddî ve manevî harabiyetlerine sebep olanlar bu âyetin hükmü altına girerler. ¹¹¹

Âlimler, bu konuda şöyle demişlerdir: Bu konuda en doğru görüş, âyetin, Allah’ın mescidlerde anılmasını engelleyen ve tahrip edilmesine çalışan herkesin korkutulması (herkese karşı tedbir alınması) hususunda umum ifade etmesidir. Mescidlerin tahrip edilmesi, bazan Buhtü’n-Nasr’ın Beyt-i Makdis’i yıkmasında olduğu gibi hakiki, müşriklerin Hz. Peygamber (s.a.v.)’i Mescid-i Haram’ı (tavaf etmekten) alıkoyduklarında, yani müslümanları engellemelerinde olduğu gibi, bazan da mecazi olur. Çünkü, mescidlerde namaz kılınmasının ve oralarda İslâm şearinin izhâr edilmesinin engellenmesi onların tahribi demektir.¹¹²

Müfessirler, âyet-i kerimede zikredilen ve insanları Allah’ın mescitlerinde Allah’ın adını anmaktan men eden ve onların tahribi için çalışan kişilerden kimlerin kastedildiği hakkında farklı görüşler zikretmişlerdir.

Birinci İddia: Abdullah b. Abbas ve Mücahid’e göre bunlardan maksat, Hristiyanlardır. Zira bunlar, Mescid-i Aksa’da insanların, Allah’ın adını anmalarına ve namaz kılmalarına engel olmuşlar ve oraya eziyet verici pis şeyler atmışlardır.

110 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Çayb.

111 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/43.

112 Abdulfettah El-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 37.

İkinci İddia: Katade ve Süddiye göre ise “Mescitlerde Allah’ın isminin anılmasına engel olan ve oraların tahrip edilmesine çalışan kişiler”den maksat, Babil’de yaşayan ve mecusi olan Buhtunnasr, ordusu ve ona yardımcı olan Hristiyanlardır. Yahudilerin Hz. Zekeriyya (a.s.)’ı öldürmelerinden dolayı Hristiyanlar onlara kızmışlar, Buhtunnasr’a, Kudüs’ün tahrip edilmesi hususunda yardım etmişlerdir.

Üçüncü İddia: İbn-i Zeyd’e göre ise bunlardan maksat, Hudeybiye vak’asında Rasulullah’ın, Mekke’ye girmesine engel olan Kureyş müşrikleridir. Zira, Kureyşlilerin örflerine göre kişi babasının katilinin dahi Mekke’ye girmesine engel olmazken, onlar, Rasulullah’ı Kâbe’ye sokmamışlardır. Kureyş müşriklerinin Kâbe’yi harap etmeleri ise, Allah’ı zikrederek orayı tamir eden müminlere engel olmaları, hac ve umre için gelen kişileri oraya sokmamalarıdır.

Dördüncü İddia: Taberi, Mescitlerde Allah’ın adının anılmasına engel olan ve oraların tahrip edilmeleri için çalışan kişilerden maksadın Hristiyanlar olduğunu söylemenin daha doğru olacağını ifade etmiştir. Zira Kudüs’ün Buhtunnasr tarafından tahrip edilmesine Hristiyanlar yardım etmişler ve Buhtunnasr’dan sonra mümin olan Yahudilerin orada ibadet etmelerine engel olmuşlardır.

Âyet-i kerimenin, Kureyş müşriklerine işaret ettiğini söylemek de doğru değildir. Zira, her ne kadar Kureyşliler, bazı zamanlarda Rasulullah’ın ve sahabîlerin Mescid-i Haram’da ibadet etmelerine engel olmuşlarsa da hiçbir zaman onun tahribine çalışmamışlar bilakis orayı tamir etmişler ve bununla da övünmüşlerdir.

Diğer yandan, bu âyetten önce zikredilen âyet, Yahudi ve Hristiyanların yaptıklarını kınamaktadır. Bu âyetin de Hristiyanlara işaret ettiğini söylemek, âyetler arasında irtibat sağlama bakımından daha doğrudur.”

Taberi sözlerine devamla diyor ki:

“Her ne kadar âyet, özel bir şekilde, Kudüs’ün yıkılması-na yardım eden ve orada müminlerin ibadetlerine engel olan Hıristiyanlardan bahsediyorsa da âyetin genel ifadesi, Allah’ın mescitlerinde, farz olsun nafile olsun ibadet eden müminlere engel olanları ve oraları tahrip edenleri kapsamaktadır. Bu sıfatları taşıyan herkes en büyük zalimlerdendir.”

Hepsini bir arada değerlendirdirince sonuç ne oldu? Yine kaos, yine kaos. Rivayetlerden herhangi biri doğru ise diğerleri yanlıştır. Yanlış olanların ravi zincirinde, hangi ravi veya raviler eksik, yanlış bilgi aktardı belli mi? Tabii ki belli değil. Bunları yanlış aktaran, hangi hadisi doğru, hangi hadisi yanlış aktardı bilmek mümkün olabilir mi? Elbette olamaz. Aklın gereği olarak her ihtimalin olabileceği bildikleri halde kimi sevmiyorlarsa onun adını yazmaktan çekinmemişler.

* * *

Ehl-i Sünnetin bana Kur’an yeter itirazına en çok verdikleri cevaplardan birisi de Kur’an harici vahyi ispat etmek için Kible-nin değiştirildiği ile ilgili rivayeti göstererek, Kur’an’da böyle bir âyetin olmadığını eski kiblenin neresi olduğu yazmadığı, bunu sünnetten, yani uygulamadan öğrenildiği iddiasıdır. Şimdi biz de bu iddiayı inceleyerek tutarsızlığı sizlere göstermek istiyorum. Kur’an’da yazmayan bir bilgi bizim için dinimizin konusu değildir. 43Zuhur 44 “Şüphesiz bu Kur’an, sana ve kavmine bir öğüt ve bir şereftir, ondan hesaba çekileceksiniz.”

BAKARA SURESİ 2/115

Allah’ındır doğu da batı da. Nereye dönerseniz Allah’ın vechi orasıdır. Hiç şüphesiz Allah Vâsi’dir, Alim’dir.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: et-Tehzib adlı eserde Muhammed b. Husayn’ın şöyle dediği belirtilir: Salih kula (İmam Musa Kâzım’a) şöyle bir yazı gönderildi: “Adamın biri bir çölde ve bulutlu bir günde,

kibleyi tam olarak belirleyemedi namaz kılar. Namazı bitirince güneşi görür ve kibleye yönelmeden namaz kıldığını fark eder. Bu namazı geçerli mi sayar, yoksa yeniden mi kılar?” Salih kul şu cevabı verdi: “Vakit geçmemişse namazı yeniden kılar. yoksa o adam bilmiyor mu ki, -doğru sözlü olan- Allah, ‘Artık nereye dönerseniz, Allah’ın yüzü oradadır.’ buyuruyor?”¹¹³

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Abdullah b. Abbas ve Cabir b. Abdullah’a göre bu âyet, karanlıkta kibleyi bulamayan bir seriyye hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Ebû Mansur el-Mansûrî, Ali b. Ömer el-Hafız’dan, o Ebû Muhammed İsmail b. Ali’den, o Hasan b. Ali b. Sebîb el-Ömerî’den, o Ahmed b. Ubeydullah b. Hasan el-Anberî’den, o babasının hadis kitabında bularak babasından, babası Abdülmelik el-Arzemî’den, o Ata b. Ebî Rabah’tan, o da Cabir b. Abdillâh’tan şöyle dediğini bize haber verdi:

“Rasulullah (s.a.v.) benim de içinde bulunduğum bir seriyye gönderdi. Derken karanlık gelip çattı ve kibleyi bilemedik. Bunun üzerine içimizden bir grup: “Kibleyi öğrendik işte şu kuzeye doğru” deyip namaz kıldılar ve birçok çizgiler çizdiler. Bazımız da: “Kible işte şu güney tarafına doğru” deyip de namaz kıldılar ve onlar da bir takım çizgiler çizdiler. Sabaha çıktıklarında ve güneş doğduğunda bu çizgilerin kibleden başka yöne doğru çizildiği ortaya çıktı. Yolculuğumuzdan döndüğümüzde bu meseleyi Hz. Peygamber’e sorduk da O sükût buyurdu. Bu sebeple Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹¹⁴ O zaman Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Namaz geçerlidir.*” buyurdu.”¹¹⁵

113 Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 1.cilt s.392

114 Darekutnî; Sünen: 1/271, Beyhaki; Sünen; 2/12; İbnu Merduyeh; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 33. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/47-48.

115 Tirmizi, Tefsir, 3.

İkinci İddia: Kelbi, Ebu Salih yoluyla İbnu Abbas'tan (r.a.) rivayet edilmiştir:

“Rasûlullah (s.a.v.) askerî bir müfrezeyle gönderdi. Onlar karanlıkta kaldı, kıbleyi bilemediler. Onlar, namazlarını kıldılar. Güneş doğduktan sonra onların kiblede başka tarafa namaz kıldıkları ortaya çıktı. Seferden gelince Rasûlullah'a sordular. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹¹⁶

Üçüncü İddia: Ebû Mansur, Ali'den, o Yahya b. Said'den, o Muhammed b. İsmail el-Ahmesî'den, o Veki'den, o Eş'as es-Semman'dan, o Asım b. Ubeydullah'tan, o Abdullah b. Amir b. Rabi'dan, o da babasından şunu dediğini bize haber verdi;

“Karanlık bir gecede bir seferde Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) ile beraberdik. Kiblenin neresi olduğunu bilemedik de herkes kendi hali üzere namaz kıldı. Sabah olunca durumu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e haber verdik de bu âyet nazil oldu. Ve herkesin kıldığı namazın sahih olduğu anlaşıldı.”¹¹⁷

Dördüncü İddia: Bir de denilmiştir ki bir grup kiblenin ne tarafta olduğunu bulamamışlar da farklı farklı taraflara yönelerek namaz kılmışlardı. Sabah olunca (kıbleye göre) hatalı yönlerde doğru namaz kıldıkları ortaya çıkmış ve bunda mazur görülmüşlerdi.¹¹⁸

İkinci Rivayet: Abdullah b. Ömer'e göre bu âyet, yolculukta nafile ibadet hakkında inmiştir.

Birinci İddia: İbn Ömer (r.a.) dedi ki: “Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye gelirken yolda binitinin üzerinde

116 İbnu Merduyeh; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/48.

117 Senedi zayıftır. Tirmizi; es-Salat: 345, et-Tefsir: 2957, İbn Mace; es-Salat: 1020. Tirmizi hadisın “ğarib” olduğunu, ravilerinden Eş'as'ın ise zayıf görüldüğünü kaydetmiştir. İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/47. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 33.

118 Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil, 1/120.

biniti ne tarafa dönerse o tarafa doğru **nafile namaz** kılıyordu işte bu âyet bunun hakkında nazil oldu.”¹¹⁹

İkinci İddia: Abdullah b. Ömer’in görüşü şudur:

“Bu âyet nafile ibadete dair nazil olmuştur. (Farz namazlar için değil.)”¹²⁰

Üçüncü İddia: Ebu’l-Kasım b. Abdan’dan, o Muhammed b. Abdullah el-Hafız’dan, o Muhammed b. Yakup’tan, o Ebu’l-Buhteri Abdullah b. Muhammed b. Şakir’den, o Ebû Usame’dan, Abdul-Melik b. Süleyman’dan, o Said b. Cübeyr’den, o da İbn Ömer’den şöyle dediğini bize haber verdi:

“*O halde ne tarafa yönelirseniz Allah’ın kiblesi (zatı) oradadır*” Yani seferde hayvanın ne tarafa dönerse, kılman için nereye dönersen Allah’ın zatı oradadır. Bu âyet **nafile namaz** hakkında indi.”¹²¹

Dördüncü İddia: İbni Ömer (r.a.) dedi ki:

“Bu âyet nâfile namaz kılarken, bineğin seni hangi tarafa yöneltirse yöneltsin namazını kılasın diye indirildi.”¹²²

Üçüncü Rivayet: Abdullah b. Abbas ve Katade’ye göre bu âyet Necaşi hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Ata’nın rivayetinde İbn Abbas şunu dedi:

“Necaşi vefat etti de Cebrail, Peygamber (s.a.v.)’e gelip:

119 Müslim, Müsâfirin, 33, 37; Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’an, 2/4, hadis no: 2958. Tirmizî bu hadisin hasen sahih olduğunu kaydetmiştir. Nesâî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/47.

120 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 33.

121 Senedi sahihtir. Müslim; Salatîl-Müsafirîn; (33, 34/700) 486. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 33.

122 Hâkim; Bu hadîsi şerif, isnat bakımından Müslim’in şartı üzerine sahihtir. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/47-48.

“Necaşî vefat etti. Ona namaz kıl” dedi. Böylece Rasulullah (s.a.v.) da ashabına hazır olmalarını emretti ve onları safa dizdi. Sonra Rasulullah (s.a.v.) öne geçip buyurdu ki;

“Muhakkak ki Allah bana Necaşî’nin üstüne namaz kılmamı emretti. O ölmüş, haydi ona namaz kılalım.” Sonra Rasulullah (s.a.v.) ve ashabı Necaşî’ye namaz kıldılar. Rasulullah (s.a.v.)’ın ashabından şöyle diyenler oldu:

“Bizim kiblemizden başka yöne doğru namaz kıldığı halde ölen bir adama nasıl namaz kılıyoruz?” Kible, Kâbe’ye döndürüldüğü halde Necaşî ölünceye kadar Beytu’l-Makdis’e doğru namaz kılıyordu. İşte böylece Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹²³

İkinci İddia: Katâde (r.a.) dedi ki:

“Nebi Aleyhisselâm, *“Sizin bir kardeşiniz öldü, onun namazını kılın”*, buyurdu. (Necaşî’yi kastetti). Ashab:

“Müslüman olmayan biri üzerine namaz kılıyoruz.” dediler. *“Şüphesiz Kitap ehlinde Allah’a iman edenler vardır”* âyeti indi. Onlar: “O, kibleye namaz kılmazdı.” dediler. Allahü Teâlâ, bu âyeti indirdi.”¹²⁴

Üçüncü İddia: Katâde (r.a.) dedi ki:

“Bu âyet Necâşî hakkında inmiştir. Necâşî öldüğünde Hz. Peygamber (s.a.v.) müslümanları Medine dışında Necâşî için cenaze namazı kılmaya çağırdı. Dediler ki:

“Bizim kiblemizden başka yöne namaz kılan ve o halde ölen biri üzerine biz nasıl cenaze namazı kılarız!?” İsmi Ashame -Arapçada Atıyye- olan Habeş kralı Necâşî ölünceye kadar Beytu’l-Makdis’e doğru namaz kılıyordu ve o öldüğünde de müslümanların kiblesi Beytu’l-Makdis’ten Kâbe’ye çevrilmişti. İşte bu âyet bunun üzerine nazil oldu.

123 Senedsizdir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 34.

124 Cidden gariptir, mürsel veya muattaldır. İbnu Cerir; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/48.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in ashabına Necâşî üzerine cenaze namazı kıldırması hicretin dokuzuncu senesi olmuştur.¹²⁵

Dördüncü İddia: Âyet-i kerime doğunun da batının da Allah'a ait olduğunu, Necâşî'nin, Allah rızası için doğruya yönelerek namaz kılmasının, onun mümin olmasına mani olmadığını beyan etmiştir.¹²⁶

Dördüncü Rivayet: Mücâhid (r.a.) dedi ki:

“Bana dua edin, duanızı icabet edeyim.”¹²⁷ âyeti nazil oldu. Sahabîler:

“Nereye doğru dua edelim?” dediler.

“O halde ne tarafa yönelirseniz Allah'ın vecdi oradadır” âyeti nazil oldu.”¹²⁸

Beşinci Rivayet: Bu âyetin, Hudeybiye senesi Hız. Peygamber ve mü'minlerin müşrikler tarafından Mekke'ye girmelerinin engellendiği sırada ve “Allah'ın mescidlerinde O'nun adının anılmasını men edenden, onların harap olmasına koşandan daha zalim kimdir?” âyet-i kerimesi ile birlikte indiği söylenmiştir.¹²⁹

Bu Âyete İlişkin Nesh Konusu:

Birinci İddia: Katade'ye göre bu âyet “Nerede bulunursanız yüzlerinizi o Mescid-i Haram'a doğru çevirin” âyeti ile nesholunmuştur.¹³⁰

İkinci İddia: Ata el-Horasanî'nin rivayetinde İbn Abbas dedi ki:

125 el-Kurtubî, Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an: 2/56.

126 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân.

127 Mü'min: 40/60.

128 İbn Cüreyc; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 1/402; 2/93. İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/48.

129 el-Kurtubî, Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an: 2/57.

130 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 34.

“Kur’an’dan hükmü ilk kaldırılan kible meselesidir. Allah Teâlâ buyurdu ki: **“Doğu da batı da Allah’ındır.”** Rasulullah (s.a.v.), önceleri Beyt-i Makdis’e (Kudüs’e) doğru namaz kılıyordu. Beyt-i Atik (Kâbe)’i terk etmişti. Sonra Allah Teâlâ kendisini Beyt-i Atik’e çevirdi.¹³¹

Üçüncü İddia: İbn Abbas, Ali b. Ebî Talha el-Valibî’nin rivayetinde dedi ki:

“Rasulullah (s.a.v.) Medine’ye hicret ettiğinde -ki Medine halkının çoğu Yahudi idi- Allah Teâlâ kendisine Beytu’l-Makdis’e yönelip namaz kılmasını emretti. Yahudiler bu işe pek sevinmişti. Böylece on küsur ay kadar oraya yöneldi. Rasulullah (s.a.v.) İbrahim’in kiblesini (Kâbe’yi) seviyor, oraya yönelmek istiyordu. Allah Teâlâ, Peygamber (s.a.v.)’i Kâbe’ye çevirince Yahudiler bundan şüpheye düştüler ve: “daha önce üzerinde oldukları kiblelerinden onları çeviren nedir?” dediler de Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹³²

Dördüncü İddia: Abdullah b. Abbas diyor ki:

“Kur’an-ı Kerim’in ilk neshedilen hükmü kible meselesidir. Rasulullah Medine’ye hicret ettiğinde Medine halkının çoğunluğunu Yahudiler oluşturuyordu. Aziz ve Celil olan Allah, Rasulullah’a Beytu’l-Makdis’e doğru yönelmesini emretti. Yahudiler buna sevindiler. Rasulullah, on ay kadar bir zaman Kudüs’e yönelerek namaz kıldı. Fakat o, İbrahim (a.s.)’ın kiblesi olan Kâbe’ye yönelmeyi istiyordu. Bu hususta Allah’a yalvarıyor ve göğe doğru bakıyordu.

131 Senedsiz olarak zikredilmiştir. Hakim; Müstedrek: 2/267-268. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 34.

132 Senedi kesiktir. Beyhakî: 2/12, İbn Cerir: 1/399. İbnu Ebî Hatim; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 34. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/47.

Bunun üzerine Allah Teâlâ; *“Ey Muhammed, yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Seni, sevdiğin kibleye mutlaka çevireceğiz. Hemen yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Ey Müminler, siz de nerede olursanız olun yüzünüzü onun tarafına çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, kiblenin değişmesinin, rableri tarafından hak bir emir olduğunu bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz değildir.”*¹³³ âyetini indirdi. Yahudiler bundan tedirgin oldular ve “Bunları, daha önce yöneldikleri kiblede çeviren nedir?” dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ *“Doğu da batı da Allah’ındır. Her nereye yönelerseniz Allah’ın rızası oradadır. Şüphesiz ki Allah, rahmeti bol olandır ve her şeyi çok iyi bilendir.”* âyetini indirdi.¹³⁴

Beşinci İddia: Katade ve İbn-i Zeyd’den nakledilen diğer bir görüşe göre ise bu âyetin nüzul sebebi, Müslümanların Kâbe’ye doğru namaz kılmalarının farz kılınmasından önce her tarafa yönelerek namaz kılacaklarının beyan edilmesidir.

Yani Allah Teâlâ müminlere, her tarafa yönelerek namaz kılacaklarını bu âyetle serbest kılmıştır. Zira doğu da onundur batı da. Fakat daha sonra Rasulullah’ın ve müminlerin Kâbe’ye yönelmelerini emreden âyet inince bu âyet-i kerime nesh edilmiştir.¹³⁵

Fahreddin er-Razi bir genel değerlendirme yaparak der ki:

Âlimler bu âyetin sebab-i nüzulü hususunda ihtilaf etmişlerdir. Önemli olan husus şudur:

Ekseri âlimler bu âyetin, namazla ilgili bir hadiseden dolayı nazil olduğunu iddia etmişlerdir.

Bazı âlimler ise bu âyetin, namazla ilgili olmayan bir hâdiseden dolayı nazil olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Birinci görüş, şu iki bakımdan daha kuvvetlidir:

¹³³ Bakara: 2/144

¹³⁴ İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan: 1/399.

¹³⁵ İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan: 1/400.

a) Bu, bütün sahabe ve tabiinden rivayet edilen görüştür. Selef-i Salihin'in sözleri ise dinde hüccet kabul edilir.

b) Allah Teâlâ'nın: "*Nereye dönersen*" sözünün zahiri, namazda kibleye yönelmeyi ifade eder. İşte bu sebepten dolayı, Allah'ın: "*Yüzlerinizi.., çevirin*"¹³⁶ âyetinden de ancak bu mana anlaşılır.

Bu görüşte olanlar da birkaç şekilde kendi aralarında ihtilaf etmişlerdir:

1) Allah Teâlâ bu âyetle, mü'minlerin Beyt-i Makdis'e yönelmeyi bırakıp Kâbe'ye dönmelerini istemiştir. Böylece Hak Teâlâ, doğunun, batının ve bütün yön ile tarafların kendisinin mülkü ve yarattığı şeyler olduğunu beyân etmiştir. Binâenaleyh Allah'ın yönelmenizi emrettiği yer kibledir. Çünkü kible, zatından dolayı kible olmamıştır. Aksine Allah onu kible tayin ettiği için kible olmuştur. Binaenaleyh eğer Allah Kâbe'yi kible yapmış ise bunu kabul etmezlik etmeyin. Zira Allah Teâlâ kullarını dilediği gibi yönetir. O, rahmeti geniş olan ve kullarının menfaatlerini daha iyi bilendir. Cenâb-ı Allah bu hususu, sanki kıblenin neshedilip bir taraftan diğer tarafa değiştirilebileceğini beyân etmek için zikretmiştir. Böylece bu âyet, Allah'ın kibleyi değiştirme hususundaki muradının bir mukaddimesi (hazırlaması) olmuş olur.

2) Kible Beyt-i Makdis tarafından çevrilince, Yahudiler bunu hoş karşılamamışlardır. İşte bunun üzerine, Yahudilerin görüşünü reddetmek için bu âyet inmiştir. Bu, Abdullah b. Abbas (r.a.)'ın görüşüdür. Bu âyet, aynen şu âyet gibidir:

"De ki "Doğu da batı da Allah'ındır. O dilediğini, dosdoğru yola hidayet eder."¹³⁷

3) Ebû Müslim'in görüşüdür. Ona göre, Yahudi ve Hristiyanlardan her biri cennetin başkalarına değil kendilerine ait olduğunu iddia etmişler de bunun üzerine, Allah Teâlâ bu âyet ile onları reddetmiştir. Çünkü Yahudiler, Allah'ın oradaki kayanın üzerinden göğe yükseldiğine inandıkları için, kible olarak ancak

¹³⁶ Bakara: 2/144.

¹³⁷ Bakara: 2/142.

Beyt-i Makdis'e; Hristiyanlar da Allah'ın, "*Kitap'ta Meryem'i de an. Hani o, ailesinden ayrılıp doğu tarafta bir yere çekilmişti*"¹³⁸ âyetinde de naklettiği gibi, Hz. İsâ (a.s.) sadece doğuda doğduğu için kible olarak o tarafa yönelmişlerdir. Buna göre bu iki din sahiplerinden her biri, mâbudlarının bir mekâna hulul ettiğine inanmışlardır. Mekâna hulul etmiş olan bir varlık ise yaratıcı değil mahlûktur. Onlar Halik ile mahlûku birbirinden ayırmazken, nasıl olur da cennet sırf kendilerinin olabilir?

4) Bir kısım âlimler şöyle demişlerdir: Allahu Teâlâ, bu âyet ile, istediği bir yöne yönelme hususunda insanları serbest bırakmak suretiyle, Beyt-i Makdis'e yönelmelerini neshetmiştir. Buna göre, müslümanların, namazda istedikleri yöne dönebilecekleri ortaya çıkmıştır. Ne var ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in de dilediği bir yöne dönme imkânı olduğu halde O, yine Beyt-i Makdis'e dönmeyi tercih ediyordu. Sonra Allah Teâlâ, bu hususu da kible olarak bizzat Kâbe'yi tayin etmekle neshetmiştir. Bu, Katâde ve İbn Zeyd'in görüşüdür.

5) Âyetten maksat, Kâbe'yi görmekte olan kimselerdir. Buna göre, bu durumda olan kimsenin Kâbe'nin istediği yönüne dönmesi caizdir.

Âyetin Nesih konusunda rivayetleri ve âlimlerin değerlendirmelerini inceledik. Bir sürü rivayeti ve âlimlerin değerlendirmelerini okuduktan sonra, kitabımızın M. Okuyan tefsirine dönmesi için daha fazla ayrıntıyı paylaşma gereği görmüyorum. Ama şu ibretlik son paragrafı dikkatinize yeniden sunmak istiyorum.

Eğer âyeti, "İstenilen herhangi bir yöne dönmenin caiz olduğuna delâlet ediyor" diye tefsir edersek, bu âyet mensûh olur. Eğer, "Kiblenin Beyt-i Makdis'ten Kâbe'ye döndüğünü gösteriyor" diye tefsir edersek, bu durumda da âyet nâsîh olur. Eğer bu iki şeklin dışında başka şekillerle açıklarsak, âyet ne nâsîh ne mensûh olur.¹³⁹

138 Meryem: 19/17.

139 Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb.

MUHAMMED RESUL'UN ANNE, BABASI İÇİN İNMIŞ AYET!

BAKARA SURESİ 2/119

*“Doğrusu Biz, seni hak ile müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir. Sen, cehennemliklerden sorumlu tutulmayacaksın”*¹⁴⁰

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: *“Cehennem halkından sen sorumlu değilsin.”* ifadesi, şu âyet-i kerime ile aynı mesajı vurgulamaya yöneliktir: Bakara 2/6 *“İnkâr edenlere, gelince, onları uyarsan da, uyar-masan da, onlar için birdir; onlar inanmazlar.”*¹⁴¹

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İbn Abbas ve Muhammed b. Ka'b el-Kurazî dediler ki: “Bir gün Rasulullah’ın, *“Keşke ebeveynimin şu anda ne yaptıklarını bileydim”* demesi üzerine bu âyet nazil oldu. Bu âyet ile kafirlerin hallerini sormaktan men edildi.”¹⁴²

İkinci Rivayet: Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî şu hadisi rivayet etmiştir:

“Bir gün Rasulullah (s.a.v.); *“Keşke ben, babamın ve anamın ne durumda olduklarını bilmiş olsam.”* dedi. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu ve Rasulullah’a; “Sen, cehennemliklerin ne olduklarını sorma.” dendi.”¹⁴³

Üçüncü Rivayet: Abdurrezzak dedi ki: Bize Muhammed b. Ka'b-ı Kurazîden Musa b. Ubeyde, ondan Sevri haber verdi, dedi ki: “Rasûlullah, *“Keşke ebeveynime yapılanları bilmeseydim.”* buyurdu.

¹⁴⁰ Bakara Suresi Âyet 119

¹⁴¹ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 1.cilt s.397

¹⁴² İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 35. el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an, 2/64; Abdullah İbn Ahmed en-Nesefî, Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil 1/122.

¹⁴³ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân.

Bu âyet indi. Allahü Teâlâ, anne ve babasını hatırlamadan onları vefat ettirdi.”¹⁴⁴

Dördüncü Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki: “Rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.): “Keşke ana babamın ne yaptıklarını bilebilseydim” demiş, bunun üzerine kâfir olanların durumunu öğrenmek istemekten nehyedilmiştir. Bu rivayet akla uygun değildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), ebeveyninin kâfir olduklarını, kâfirlerin ise azaba düçar olacaklarını biliyordu. Buna rağmen O’nun, “Keşke ana-babamın ne yaptıklarını bilseydim” demesi nasıl mümkün olur?” demektedir.

Beşinci Rivayet: İbnu Cüreyh dedi ki: Bana, Davut b. Ebi Asım haber verdi. “Rasûlullah, bir gün: “Benim ebeveynim nerede?” buyurdu, bu âyet nazil oldu.”¹⁴⁵

Altıncı Rivayet: Taberî’deki rivayette Efendimiz (s.a.v.)’in bu temennisini üç kere söylediği, ancak âyet ile bundan men edilince bir daha ömrünün sonuna kadar ana-babasını hiç zikretmediği de kaydedilmiştir.¹⁴⁶

Yedinci Rivayet: Mukatil dedi ki: “Peygamber’in: “Allah Yahudiler’e azabını indirseydi elbette iman ederlerdi” demesi üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹⁴⁷

Bir yandan Mevlüt Kandili deyip Muhammed Resul’ün doğumunu, Regaip Kandili deyip ana rahmine düşmesini putlaştıranlar, aynı anda Muhammed Resul’un, İslam’ın nüzulü öncesinde vefat eden anne babasının cehennemlik olduğuna hükmetmişler, bu âyetin nüzulünü de bu konuya bağlamışlardır.

144 Mürseldir. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/50.

145 Mürseldir. İbnu Cerir; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/50.

146 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 1/409.

147 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 35. el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’an, 2/64.

KISAS AYETİ

BAKARA SURESİ 22/178

“Ey iman edenler, öldürülenler hakkında size kısas yazıldı. Hür hür ile, köle köle ile, dişi dişi ile. Fakat kimin lehinde kardeşi tarafından bir şey affolunursa artık ma'rufa uymak ve ona güzellikle ödemek gerektir. Bu Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. O halde kim bundan sonra tecavüzde bulunursa onun içindir azâb-ı elim.”¹⁴⁸

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Kısas âyetinin indiği sıralarda ve öncesinde Araplar, adam öldürmeye karşılık kısasın uygulanması gerektiğine inanırlardı. Ne var ki bunun nasıl uygulanacağına ilişkin kesin bir modelleri yoktu. Bu durum daha çok soruna taraf olan kabilelerin güçlülük veya zayıflıklarına bağlı bir gelişme gösterirdi. Bazen öldürülen bir erkeğe karşılık bir erkek, bir kadına karşılık bir kadın öldürülerek öldürmede eşitlik ilkesi gözetilirdi. Bazen bir adama karşılık on adam, köleye karşılık hür adam, tâbiye karşılık başkan öldürülürdü. Zaman olurdu bir kabile öldürülen bir adamlarına karşılık bir kabileyi topluca kılıçtan geçirirdi.¹⁴⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Bu âyetin sebab-i nüzulü, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Peygamber olarak gönderilmesinden önce mevcut olan hükümleri silmektir. Bu böyledir, çünkü Yahudiler sadece öldürmeyi, Hristiyanlar da sadece diyet alıp af-fetmeyi bu kısas hususunda gerekli görüyorlardı. Araplar ise bazan kısasen öldürmeyi, bazan da diyeti gerekli görürlerdi.

¹⁴⁸ Bakara Suresi 178. âyet

¹⁴⁹ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 1.cilt s.635

Fakat bunlar, her iki hüküm hususunda da açıkça haddi aşıyorlardı. Öldürme hususunda haddi aşıyorlardı. Çünkü birinin kabilesi diğerinden daha şerefli olan iki kişi arasında öldürme meydana geldiğinde, şerefli olanlar, “Bizden köle olana karşı, onlardan hür olan birisini; kadınıma karşı onların erkeğini, erkeğimize karşı da onların iki erkeğini öldürürüz” diyorlardı ve kendilerinden yaralananlara karşılık, karşı tarafa fazlası ile yara açarak kısas yapıyorlardı.

Onlar çoğu kez, bu kadarla da kalmıyordu. Rivayet edildiğine göre birisi, eşraftan sayılan birisini öldürdüğü zaman, katilin akrabaları maktulün babasının yanında toplanıyor ve “Ne istersin?” diyorlardı. O da, “Üç şeyden birini...?” diyordu. Onlar da, “Üç şey nedir?” diye soruyorlardı. O,

“Ya çocuğumu diriltirsiniz veya göğün yıldızlarıyla evimi doldurursunuz veyahut da bana, öldürmem için bütün kavminizi verirsiniz. Sonra ben bir diyet kabul edeceğimi sanmıyorum” derdi. Diyet hususundaki haddi aşmalarına gelince, onlar çoğu kez şerefli olanın diyetini, şerefli sayılmayan kimsenin diyetinin birkaç katı sayıyorlardı. Allah Teâlâ, Hz. Peygamber (s.a.v.)’i Peygamber olarak gönderince, adaletle riayeti vâcib kılmış, kısas hususunda kulları arasında eşitliği sağlamış ve bu âyeti indirmiştir.¹⁵⁰

İkinci Rivayet: Süddi, Ebu Mâlik ve Şa’bi bu âyetin nüzul sebebi hakkında şunları söylemişlerdir: “Rasulullah’ın döneminde iki gurup insan, erkekli kadınlı olarak birbirleriyle savaştılar. Rasulullah bunların kadınların diyetlerini birbirleriyle, erkeklerin diyetlerini birbirleriyle, kölelerin diyetlerini de birbirleriyle takas yapmak suretiyle barışmalarını emretti. İşte âyet-i kerime, Rasulullah’ın teklif etmiş olduğu bu barışa işaret etmektedir.”¹⁵¹

150 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb, 5/46.

151 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan: 2/60.

Üçüncü Rivayet: Bu âyet, Hz. Hamza (r.a.)’nın şehid edilmesi hâdisesi üzerine nazil olmuştur.¹⁵²

Dördüncü Rivayet: Şa’bî dedi ki:

“Arap kabilelerinden iki kabile arasında bir savaş vardı. Bu iki kabilenin birisinin diğerine üstünlüğü vardı. Bu sebeple dedi ki: “Bizim kölemize karşılık sizin hür olanınızı, kadınıımıza karşılık da erkeğinizi kısas edeceğiz. Bu sebeple Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹⁵³

Beşinci Rivayet: Ebu Mâlik’ten rivayete göre ise ensardan iki aile arasında bir çatışma olmuş, iki taraftan da kadınlı erkekli ölenler olmuş, biri diğerine üstünlük taslayarak diyetle fazlalık talep etmişler. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) aralarını düzeltmek için gelmişler ve bu âyet nazil olmuş.¹⁵⁴

Altıncı Rivayet: Ali b. Ebu Talha’nın, Abdullah b. Abbas’tan naklettiğine göre ise o, bu âyetin izahında şöyle demiştir:

“Önce insanlar kadının karşılığında erkeği öldürmüyorlardı, ancak erkeğin karşılığında erkeği, kadının karşılığında da kadını öldürüyorlardı. Daha sonra ise Allah Teâlâ, Mâide suresinin kırk beşinci âyetini indirerek kadınla erkeği kısasta eşit kıldı.”¹⁵⁵

Dostlarım, metinleri tercüme edilmiş kaynaklarından kesmeden aktarmaktayım. Biraz yorucu olsa da dikkatle okuduğunuz takdirde rivayetlerin bazılarında büyük benzerlikler, rivayetlerin bazılarında ise taban tabana zıtlıkları görebilirsiniz.

Âlimler nüzul sebebi hakkındaki ihtilafları kabul etmiş ama bu işte bir sıkıntı var diyeceğine, bunlar zandır uzak durulması gerekir diyeceğine, rivayetler böyle olduğuna göre o zaman bu âyet, bu şekilde anlaşılmalıdır diyerek, çelişkili bir sürü ifadeden, kabul edilebilir bir ifade çıkarmaya çalışmıştır.

152 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb, 5/46.

153 Mürsel hadistir. İbn Cerir: 2/60. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 42.

154 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyân, 2/61.

155 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyân, 2/62

DUA AYETİ:

BAKARA SURESİ 2/186

“Kullarım sana beni sorunca; işte ben, muhakkak yakınımıdır. Bana dua edince Ben o dua edenin davetine icabet ederim. O halde onlar da benim davetime icabet ve bana iman etsinler tâ ki hidayete ereleser.”¹⁵⁶

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Uddet’ud-Daî adlı eserde yer alan bir kutsî hadiste yüce Allah şöyle buyurur: “Ey Musa, ihtiyaç duyduğun her şeyi Benden iste; koyunlarının yiyeceğini ve hamurunun tuzunu bile.”

Mekarim’ul-Ahlâk kitabında Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu nakledilir: “Dua Kur’an okumaktan daha faziletlidir. Çünkü yüce Allah, ‘De ki sizin duanız olmasaydı Rabbim size değer verir miydi?’ buyuruyor.” Bu söz İmam Muhammed Bakır (a.s) ve İmam Cafer Sadık’tan (a.s) rivayet edilmiştir.

Uddet’ud-Daî adlı eserde, Muhammed b. Aclan, Muhammed b. Ubeydullah b. Ali b. Hüseyin’den, o da amca çocuğu Sadık’tan, o da atalarından Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet eder. Yüce Allah peygamberlerinden birine şöyle vahyetmiştir: İzzetim ve celalim hakkı için, benden başkasından uman her ümit sahibinin ümidini kesinlikle ümitsizlikle sonuçlandıracağım, ona insanlar içinde zillet elbisesini giydireceğim, onu kurtarışımdan ve fazlımdan uzaklaştıracam. Benim kulum, zorluk zamanlarında Benden başkasına mı umut bağlar? Halbuki zorluklar Benim elimdedir. Benden başkasından mı umar? Oysa cömert, zengin Benim. Kilitli kapıların anahtarları Benim elimdedir. Benim kapım Bana dua eden herkese açıktır.”¹⁵⁷

156 Bakara Suresi 186. Âyet

157 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 2.cilt s.50

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Bazı müfessirler, bu âyet-i kerime ile oruç gecesinde hanımlarla mübaşeretin helâl kılındığına dair âyet-i kerime¹⁵⁸ ile irtibat kurarak bu helâl kılmadan önce oruçlu olduğu günün gecesinde hanımı ile yatan veya yatsıdan sonra yiyip içenlerin bu yaptıklarından nedametle Efendimiz (s.a.v.)'e gelmeleri ve bir çıkış yolu sormaları üzerine onların bu yaptıklarının affedildiğinin ve Rablerine bu husustaki tazarrûlarının makbul olduğunun bildirilmesi sadedinde bu âyetin nazil olduğu şeklinde bazı rivayetler kaydedilmiştir.¹⁵⁹

İkinci Rivayet: Oruç gecelerinde yeme-içme ve kadınlara yaklaşma uyuduktan sonra yasak iken bu yasağı bir şekilde ihlâl edenler bundan pişman olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelmiş ve: "Allah bizim tevbemizi kabul eder mi?" diye sormuşlar da bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirmiş.¹⁶⁰

Üçüncü Rivayet: Cerîr b. Abdülhamit yoluyla Abedei Secistanîden, o Salt b. Hakîm b. Muaviye b. Hayde'den, o babasından anlattı:

"Arablardan biri, Nebî Aleyhisselâm'a geldi ve: "Rabbimiz yakın mı, ona münâcaat edelim. Yoksa uzak mı ona nida edelim?" dedi. Aleyhisselâm, sükût etti. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi."¹⁶¹

Dördüncü Rivayet: Bir bedevi Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek, "Rabbimiz yakın mıdır ki biz de O'na sessizce yakarıшта bulunalım, yoksa bize uzak mıdır ki böylece biz O'na yüksek sesle yalvarıp yakaralım?" der. Bunun üzerine de Allah'ü Teâlâ bu âyeti indirir.¹⁶²

158 Bakara Suresi 187. Âyet

159 el-Kurtubi el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'an, 2/206.

160 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb, 5/94-95.

161 İbni Cerîr, İbni Ebi Hatim, İbni Merduyeh, Ebu Şeyh; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/72.

162 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb, 5/94.

Beşinci Rivayet: Atâ b. Ebi Rebah (r.a.) dedi ki: “Bana ulaştığına göre, Bakara: 2/186 âyetinin baş kısmı nazil olunca, Müslümanlar: “Hangi saatte dua edeceğimizi bilemiyoruz” dediler. Bunun üzerine Bakara: 2/186’nın kalan kısmı da nazil oldu.”¹⁶³

Altıncı Rivayet: İbn Abbâs’tan rivayet edildiğine göre:

“Medine halkından bazı Yahudiler Hz. Peygamber (s.a.v.)’e: “Sen, ‘bizimle gök arasında beşyüz yıllık yol var, her bir semanın kalınlığı da bizim semamızın kalınlığı gibidir,’ diyorsun. Öyleyse Rabbimiz bizim dualarımızı nasıl işitiyor?” dediler de bu âyet bunun üzerine nazil oldu.”¹⁶⁴

Üzülerek söylüyorum ki âyetlere nüzul sebepleri bulabilmek için başka âyetler devreye alınmış ise de o âyetlerin nüzul yerleri, nüzul sebepleri içinde bir görüş birliği ve kesinlik yoktur. Zannı, zanla temellendirmeden öteye gidilememiştir.

ORUÇ GECELERİ AYETİ

BAKARA SURESİ 2/187

*Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl edildi. Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz. Allah nefislerinize karşı zayıflık göstermekte olduğunuzu bildi de tevbenizi kabul buyurdu, sizi bağışladı. Artık onlara yaklaşın ve Allah’ın hakkınızda yazdığını isteyin. Fecr olan ak iplik kara iplikten size seçilinceye kadar yiyin için, sonra (gelecek) geceye kadar orucu tamamlayın. Mescidlerde i’tikâfta bulunduğunuz zaman kadınlarınıza yaklaşmayın. Bunlar Allah’ın sınırlarıdır, sakın onlara yaklaşmayın. İşte Allah âyetlerini böylece insanlara açıklar ki takvaya ersinler.*¹⁶⁵

163 İbnu Cerir; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/73.

164 İbnu’l-Cevzî, Zâdu’l-Mesîr, 1/189; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb, 5/94; Abdulfettâh el-Kâdı, Esbâbu’n-Nüzul anîs-Sahâbe ve’l-Mufessirin, s. 26.

165 Bakara Suresi 187. Âyet

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Tefsir’ul-Kummi’de İmam Cafer Sadık’ın (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: “Ramazan’da geceleyin uyuduktan sonra birinin yemesi, içmesi ve kadınlara yanaşması haram idi. Yani, yatsı namazını kılan, ardından uyuyan bir kimse, şayet iftarını açmamışsa, artık ertesi günün akşamına kadar iftar açması haram olurdu. Cinsel birleşme ise, ramazan ayı boyunca hem gündüz, hem gece haram idi. Resulullah efendimizin (s.a.a) ashâbı arasında Havvat b. Cübeyr el-Ensârî adında biri vardı. Bu adam, Resulullah’ın Uhud Savaşı’nda, elli okçunun başında bir geçidin ağzına yerleştirdiği, daha sonra, arkadaşlarının kendisini terk etmesinden dolayı, on iki kişiyle yalnız kalarak geçidin ağzında şehit edilen Abdullah b. Cübeyr’in kardeşiydi. İşte bu Havvat b. Cübeyr yaşı oldukça ilerlemiş zayıf bir kimseydi. Hendek savaşı sırasında Resulullah’ın yanında bulunuyor ve o sırada oruç da tutuyordu. Bir gün akşamleyin evine gitti ve yanınızda yiyecek bir şey var mı? dedi. ‘Sana yiyecek bir şeyler hazırlayınca kadar uyuma.’ dediler. Ailesi yemeği geç getirince, iftarını açmadan uyuya kaldı. Uyandığında ailesine şöyle dedi. Bu gece yemek, içmek artık bana haramdır. Sabah olunca, hendek kazma faaliyetlerine katıldı. Bir süre sonra da açlığın etkisiyle bayıldı. Resulullah (s.a.a) onun bu durumuna acıdı. Bazı gençler de Ramazan geceleri, yasağa rağmen eşleriyle cinsel ilişkiye giriyorlardı. Bunun üzerine yüce Allah, **‘Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı...’** âyetini indirdi.¹⁶⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Valibî’nin rivayetinde İbn Abbas dedi ki:

“Bu şöyle olmuştur: müslümanlar Ramazan Ayı’nda yatsı namazını kıldıkları zaman, o saatten itibaren gelecek aynı vakte kadar kendilerine kadınlarla münasebet ve yemek haram olurdu.

166 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kur’an 2.cilt s.73

Sonra müslümanlardan bir grup insan Ramazan Ayı'nda yatsıdan sonra yemek yemiş, hanımlarıyla münasebette bulunmuştu. Ömer b. Hattab da bunlardandı. Rasulullah (s.a.v.)'a bu durumu şikâyet ettiler de Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹⁶⁷

İkinci Rivayet: Kâ'b b. Mâlik diyor ki: “Önceleri insanlar Ramazanda oruç tuttuklarında akşam olur da uyuyacak olurlarsa ertesi gün akşama kadar onlara yeme içme ve hanımına yaklaşma haram kılınmıştı. Bir gün Rasulullah'ın yanında gece sohbetinde bulunduktan sonra evine gelen Hz. Ömer hanımının uyuduğunu gördü. Onunla ilişki kurmak istedi. Hanımı da:

“Ben uyudum.” dedi. Ömer (r.a.):

“Sen uyumadın.” dedi. Ve onunla ilişki kurdu. O gece Kâ'b b. Mâlik te aynı şeyi yapmıştı. Sabahleyin Hz. Ömer Rasulullah'a gitti ve durumu ona anlattı. İşte bunun üzerine Allah Teâlâ: “Sizin nefislerinize zulmettiğinizi bildi.

Bunun üzerine tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Şimdi artık onlara yaklaşın.” âyetini indirdi.”¹⁶⁸

Bu olay, Abdullah b. Abbas, Mücahid, İkrime ve diğer müfessirlerden bazılarından da nakledilmiştir.¹⁶⁹

Üçüncü Rivayet: Berâ (r.a.) dedi ki: “Ramazan orucu âyeti nazil olunca, Müminler Ramazanın tamamında hanımlarına yaklaşmadılar. Birçokları nefislerine hıyanet ediyordu. Allahü Teâlâ, bu âyeti indirdi.”¹⁷⁰

Gördüğünüz gibi bu âyetin esbab-ı nüzulünde cinsel münasebet ile ilgili haramdan ashab çok şikâyetçi olunca, Allah bu şikâyetleri gidermek üzere bir âyet indiriyor. Buradaki sıkıntının anlaşılabilmesi için, Allah'ı-Rabbi doğru tanımak, kulu-abdı

167 İbn Cerir et-Taberî, Câmiul-Beyân, 2/96. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 42.

168 İbn Cerir et-Taberî, Câmiul-Beyân, 2/98.

169 İbn Cerir et-Taberî, Câmiul-Beyân, 2/98.

170 Buhârî, İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/76.

doğru anlamak gerekiyor. Bu rivayetleri uyduranların kafasındaki Allah tasavvuru maalesef bir memur tasavvuruna benziyor. Resule konu şikâyet ediliyor, akabinde âyet nazil oluyor.

İNFAK AYETİ:

BAKARA SURESİ 2/195

Allah yolunda mallarınızı harcayın ve kendilerinizi ellerinizle tehlikeye atmayın ve muhsinler olun. Allah muhakkak muhsinleri sever.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: el-Kâfi adlı eserde İmam Cafer Sadık'ın (s.a.) “*Ellerinizi tehlikeye atmayın.*” âyetine ilişkin olarak şöyle dediği rivayet edilir. “Bir adam, elinde avucunda ne varsa hepsini Allah yolunda infak etse, bu güzel olmaz, uygun ve olumlu karşılanmaz. Yüce Allah, ‘*Ellerinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah, iyilik edenleri sever.*’ buyurmuyor mu? İşte bu, iyilik edenlerden maksat, orta yolu tutanlardır.”

Şeyh Saduk, Sabit b. Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Sultana (yönetime) itaat vaciptir. Sultana itaati terk eden, Allah'a itaati terk etmiş olur. Allah'ın ‘*Ellerinizi tehlikeye atmayın.*’ âyetinde açıklamış olduğu yasağını çiğnemiş olur.

ed-Dürr'ül-Mensûr tefsirinde, çeşitli kanallardan Ebu İmran Eslemâ dayandırılan şöyle bir rivayete yer verilir: “Kostantiyye (İstanbul) kentini kuşatmış bulunuyorduk. Mısır'dan gelen askerlerin başında Ukbe b. Amir bulunuyordu. Şamlı askerlerin komutanı ise Fuzale b. Ubeyd'di. Bizans ordusundan muazzam bir saf karşımıza çıktı. Biz de onlara karşı savaş düzenini aldık. Bu sırada Müslüman bir asker Bi-zans ordusunun saflarına doğru saldırıya geçti ve aralarına daldı. Bunu gören diğer askerler: ‘Suphanallah, kendi elleriyle kendini tehlikeye atıyor.’ dediler.

O sırada aramızda bulunan, Resulullah'ın sahabetisi Ebu Eyyub oturduğu yerden kalktı ve şöyle dedi: Ey insanlar, siz bu âyeti böyle yorumluyorsunuz; ama âyet biz ensar topluluğu hakkında inmiştir. Yüce Allah dinini üstün kılınca ve dine yardım edecek insanların sayısı da artınca, birbirimize Resulullah'tan habersiz şöyle demeye başladık: 'Şüphesiz, mallarımız zayı oldu. Yüce Allah İslâm'ı üstün kılmıştır. Bugün İslâm'a yardım edecek insanlar da çoğalmıştır. Artık mallarımızın başına dönsek ve zayı olanları yeniden toparlasak nasıl olur?' Bunun üzerine yüce Allah, *Ellerinizi tehlikeye atmayın...*' âyetini indirdi. Âyetin işaret ettiği tehlike, mallarımızın başına dönmemiz, zayı olanları ıslah etmemiz ve savaşı terk etmemizdi."¹⁷¹

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Said b. Muhammed ez-Zahid, Ebû Ali b. Ebî Bekr-i Fakih'ten, o Ahmed b. el-Hüseyn el-Cüneyd'den, o Abdullah b. Eyyub'dan, o Hüşeym'den, o Davud'dan, o da Şa'bi'den, şu rivayeti bize haber verdi:

"Bu âyet Allah yolunda **harcamaktan geri duran Ensar** hakkında nazil oldu."¹⁷²

İkinci Rivayet: Aynı senedle Hüşeym'den, o İsmail b. Ebî Halid'den, o da İkrime'den bize haber verdi: "Bu âyet, Allah yolunda harcamalar hakkında inmiştir."¹⁷³

Üçüncü Rivayet: Huzeyfe (r.a.) dedi ki:

"Bu âyet nafaka-infak hakkında indirildi."¹⁷⁴

171 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 2.cilt s.109-110

172 Senedi b. Ebî Cübeyre b. Dahhak'tan, Şa'bi yoluyla gelecek. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 46-47.

173 Mürsel hadistir. Buhârî; Tefsir: 4516. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 47.

174 Buhârî, Tefsir, 41; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbâbi'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/85.

Dördüncü Rivayet: Bu âyet, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Hu-deybiye senesi umresini kaza etmek üzere Mekke’ye gittiğinde nazil olmuştur. Şayet müşrikler müslümanlara engel olmaya kalksalar, bu umre mutlaka savaşa sebep olacaktı. Bu itibarla, bu umre, hem umre hem de cihad olmuştur. Böylece bunda, iki mana birleşmiştir. Durum böyle olunca, Cenâb-ı Hak, “Cihad ve umre yolunda infak edin” demedi de, “Allah yolunda infak edin” buyurdu.¹⁷⁵

Beşinci Rivayet: İbn Abbâs’tan rivayete göre de Hz. Peygamber insanları cihada çıkmaya davet etmiş de o esnada Medine-i Münevverede bulunan bazı bedeviler:

“Cihada ne ile hazırlanalım? Azığımız yok, kimse de bize azık vermiyor.” demişlerdi. İşte bunun üzerine “Allah yolunda mallarınızı harcayın ve kendilerinizi ellerinizle tehlikeye atmayın.” Âyeti nazil oldu.¹⁷⁶

CİNSEL İLİŞKİNİN İÇERİĞİNİN DÜZENLENMESİ

Konu cinsel ilişki olunca Kur’an yetmez diyenlerin şov alanına giriyor. Bu edepsizlikleri saklayanları ifşa ettiğim zaman, yıllardır bana verilen cevap bana namazı gösterin sorusundan başka bir şey olmuyor. Ahlaktan yoksun, edepsiz müstehcen bu tür konuların Resul’e, eşlerine ve arkadaşlarına atılmış en büyük iftiralardan olduğunu bilmenizi isterim. Cinsel ilişkinin pozisyonu ve doğurduğu neticeler bu adamların kitaplarında sayfalar dolusu. İnfak, yardımlaşma, miskin, yetim gibi kavramlar için bir sayfa ayıramayanlar, kadınlara cinsel yönden nasıl ilişkiye girecekleri konusuna gelince atomu parçalıyormuş gibi ayrıntı veriyorlar. Ehl-i Kur’an ile Ehl-i Sünnet arasındaki en önemli fark ahlaktır.

¹⁷⁵ Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb.

¹⁷⁶ el-Kunubi, el-Câmiu li-Ahkâmi’il-Kur’an, 2/241.

BAKARA SURESİ 2/223

*Kadınlarınız sizin için tarladır. Tarlanıza dilediğiniz şekilde varın. Kendiniz için önden (iyi ameller) gönderin. Bir de Allah'tan takva üzere olun ve bilin ki siz, O'na kavuşacaksınız. İman edenleri müjdele.*¹⁷⁷

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsir'ul-Ayyâşî'de, “Kadınlarınız sizin tarlanızdır.” ifadesi ile ilgili olarak, Muammer b. Hallad'ın İmam Ebu'l-Hasan er-Rıza'dan (a.s) şöyle rivayet ettiği belirtilir: “İmam buyurdu ki, “Kadınlara kızlarından yanaşma hakkında ne diyorsunuz? Dedim ki: “Medinelilerin bunda bir sakınca görmediklerini duydum.” Bunun üzerine İmam şöyle dedi: “Yahudiler, bir adam arkadan karısına yanaşırsa, doğacak çocuk şaşı olur, derlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah, “Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza dilediğiniz gibi varın.” âyetini indirdi. Yani ister önden, ister arkadan yanaşın. Bu aynı zamanda, kadınlarla ters ilişki kurma hususunda Yahudilere muhalefet niteliğindeydi.

Yine aynı eserde, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) âyet-i kerime ile ilgili olarak: “Normal mekâna erkeğin önden ya da arkadan yanaşması fark etmez.” dediği rivayet edilir.

Aynı eserde, Ebu Basir kanalıyla İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilir. “Ebu Basir der ki: “Karısı ile ters ilişki kuran adamın durumunu İmam'a sordum. Bunu hoş karşılamadı ve şöyle dedi: “Sakin kadınların anüs (makat)ından ilişkiye girmeyin. “Kadınlarınız sizin tarlanızdır; tarlanıza dilediğiniz gibi varın.” âyetinin anlamı, “dilediğiniz zaman onlara varın” şeklindedir.”

Aynı eserde Fetih b. Yezid el-Curcanî'nin şöyle dediği rivayet edilir: “Bunun gibi bir hususla ilgili olarak fikrini öğrenmek üzere İmam Rıza'ya (a.s) bir mektup yazdım. Bana şöyle bir cevap geldi:

“Cariyesi ile ters ilişki kuran birinden soruyorsun. Kadın bir oyuncak gibidir. İncitilmemesi gerekir ve o, yüce Allah’ın buyurduğu gibi tarladır.”¹⁷⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebû Bekr Ahmed b. el-Hasan el-Kâdî, Hacib b. Ahmed’den, o Abdurrahim b. Münib’den, o Süfyan b. Uyeyne’den, o İbnu’l-Munkadir’den, Cabir b. Abdillâh’ı, şunu söylerken işittiğini bize haber verdi:

“Yahudiler, karısının önüne, arkasından yaklaşan kimse hakkında, “çocuk şaşır olur” dediler de bu sebeple bu âyet nazil oldu.”¹⁷⁹

İkinci Rivayet: Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Yahya, Ebû Said İsmail b. Ahmed el-Halâlî’den, o Abdullah b. Zeyd el-Becelî’den, o Ebû Küreyb’den, o el-Muharibî’den, o Muhammed b. İshak’tan, o Ebân b. Müslim’den, o da Mücahid’den şöyle dediğini bize haber verdi:

“Ben Mushafı, Fatiha-i Şerife’den sonuna kadar üç kez İbn Abbas’a arzettim. Onu, Mushaf-ı Şerifin her âyetinde durdurup o âyeti kendisine soruyordum. Nihayet bu âyete gelince İbn Abbas dedi ki:

“Bu kabile Kureyş’ten idi. Bunlar Mekke’de kadınlar hakkında geniş davranırlar, önden ve arka taraftan onlarla lezzetlenirlerdi. Bunlar, Medine’ye gelince, Ensar’dan olan kadınlarla

178 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri’l-Kur’an 2.cilt s.324

179 Ebu Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydî, el-Müsneid, tah: Habîbu’r-Rahman el-Azamî, Beyrut tarihsiz, 2/532, hadis no: 1263.; Buhârî; Tefsir: 4528, Müslim; Nikâh: 117/1435 s. 1058, Talâk, 117, 118; Tibb, 50; Ebu Dâvud, Nikâh, 45; Tirmizi, Tefsiru’l-Kur’an, 2/25; İbn Mâce, Tahâre, 122; Nikâh, 29; Dârimî, Vudû’ 114; Ahmed b. Hanbel, Müsneid, 2/182, 210, 272, 344, 408, 444, 476, 479; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 61; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/107; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 2/233.

evlendiler ve bunlara da Mekke’de iken yaptıkları gibi muamele etme yoluna gittiler. Ensar kadınları ise bu işi hoş karşılamadılar ve: “Bu daha önce bize yapılmayan bir muameledir” dediler. Böylece dedikodu yayıldı da nihayet Allah Rasulü’nün kulağına vardı. Bunun üzerine;

Allah Teâlâ bu hususta “Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza istediğiniz gibi varın...” âyetini indirdi. Yani ister önden, ister arkadan (öne doğru), istersen çökerek yaklaş. Böyle buyurarak “tarla” ile; çocuğun doğduğu yer kastolunmaktadır. Böylece: “tarlaya dilediğin gibi gel” buyurmaktadır.”¹⁸⁰

Üçüncü Rivayet: Muhammed b. Abdirrahman el-Mutavî, Ebû Amr Hamdan’dan, o Ebû Ali’den, o Züheyr’den, o Yunus b. Muhammed’den, o Yakub el-Kummî’den, o Cafer’den, o Said b. Cübeyr’den, o da İbn Abbas’tan şunu dediğini bize rivayet etti:

“Ömer b. Hattab, Rasulullah (s.a.v.)’a gelip: “Helak oldum” dedi.

Peygamber (s.a.v.) de: “Seni helak eden nedir ki?” buyurdu.

O da “Bu gece yolumu değiştirdim, binitimi tersinden yükledim, hanımına önüne arka taraftan yaklaştım” dedi. Rasulullah (s.a.v.) ona herhangi bir cevap vermedi. Bunun üzerine bu âyet Rasulullah (s.a.v.)’a vahyolundu.

Bu âyetin manası şudur: İster önden ister arkadan gel. Yeter ki dübürden ve hayız halinden sakın.”¹⁸¹

Dördüncü Rivayet: Said b. Muhammed el-Hayyanî, Ebû Ali b. Ebî Bekr el-Fakih’ten, o Ebu’l-Kasım el-Bağavî’den, o Ali b. Ca’d’den, o da Şu’be’den, o Muhammed b. el-Munkadir’den, o da Cabir’in şöyle dediğini işittiğini bize haber verdi:

180 Senedi sahihtir. Ebu Davud; Nikâh: 2164, Hakim; Müstedrek: 2/279; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 61; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 2/233.

181 Tirmizi; Tefsir: 2980, Nesai; İşretu’n-Nisa: 94, Tefsir: 60; Ahmed, Müsned; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 62; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/107; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 2/233.

“Yahudiler dediler ki: “Kişi karısına, karısı diz çöktüğü halde gelirse, çocuk şaşı olur.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti inzal buyurdu.”¹⁸²

Beşinci Rivayet: Said b. Muhammed el-Hayyanî, Muhammed b. Abdillâh b. Hamdûndan, o Ahmed b. el-Hasan b. eş-Şarakîden, o Ebu'l-Ezher'den, o Vehb b. Cerir'den, o Ebû Küreyb'den, o Numan b. Raşid'den, o Zührî'den, o Muhammed el-Münkadir'den, o da Cabir b. Abdillâh'tan şöyle dediğini bize haber verdi;

“Yahudiler dediler ki: “Kişi hanımına, hanımı rukûa gider gibi belini eğdirdiği halde ona arkasından önüne doğru münasebette bulunursa, o kadının çocuğu şaşı olarak dünyaya gelir.” Bunun üzerine bu âyet nazil oldu. Yani ister hanımına iki büküm olduğu halde isterse başka şekilde yaklaşabilir. Şu var ki fercinden olması şartıyla.”¹⁸³

Altıncı Rivayet: Rivayet edildiğine göre Yahudiler şöyle diyorlardı:

“Kim, hanımına arka taraftan olmak üzere, fercine yaklaşırsa onun çocuğunun gözleri şaşı ve sakat olur.” Ayrıca onlar bunun, Tevrat'ta bulunan bir hüküm olduğunu söylüyorlardı. Bu husus Hz, Peygamber'e anlatılınca O, “Yahudiler yalan söylüyor” dedi ve sonra bu âyet-i kerime nazil oldu.”¹⁸⁴

Yedinci Rivayet: Ebû Bekr Muhammed b. Muhammed İsfahanî, Abdullâh b. Muhammed el-Hafiz'dan, o Ebû Yahya er-Razi'den, o Sehl b. Osman'dan, o Muharibî'den, o Leys'ten, o Ebû Salih'ten, o Said b. el-Müseyyeb'den, müşarun ileyh hazretlerine bu âyetten sual olunup, onun da: “Bu âyet, azil (meniye rahimden sakınıp dışarıya dökme) hususunda nazil oldu” dediğini bize haber verdi.”¹⁸⁵

182 Müslim; Nikâh: 119/1435 s. 1059; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 61.

183 Müslim; Nikâh: 119/1435, s. 1; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 61-62.

184 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb.

185 Mürsel hadistir. İbn Cerir: 2/234, Hakim; Müstedrek: 2/279; İmam

Sekizinci Rivayet: Ensâr, kocanın hanımıyla, arka taraftan olmak üzere, fercinden cinsî münasebette bulunmayı hoş görmüyorlardı.

Bu düşünceyi de, Yahudilerden almışlardı. Muhacirler ise, bunu yapıyorlardı. İşte bunun üzerine Ensâr bunu onlara çok gördü. Bu sebepten dolayı da, bu âyet-i kerime nazil oldu.¹⁸⁶

Dokuzuncu Rivayet: İbn Ömer (r.a.) dedi ki:

“Bu âyet, kadınlarının önüne arka taraflarından gelmesine ruhsat olmak için, Rasûl hakkında indi.”¹⁸⁷

Onuncu Rivayet: Abdullah b. Ali'den rivayet ediliyor:

“Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabından bir grup bir yerde oturmuşlar kendi aralarında konuşuyorlar, yakınlarında da bir Yahudi var (onların konuştuklarına kulak kabartıyor). Birisi: “Ben karımla o uzanmış yatarken yatacağım (cinsel ilişkide bulunacağım).”

Başka birisi: “Ben karıma o ayakta iken varacağım.”

Bir diğeri: “Ben karıma o diz çökmüş haldeyken yan taraftan varacağım.” dedi de Yahudi dayanamayıp:

“Sizler de insan mısınız, hayvanlar gibisiniz. Ama biz Yahudiler, kadına sadece bir hey'et üzere, bir surette varır ve onunla bir şekilde cinsel temasta bulunuruz.” dedi ve bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”¹⁸⁸

Onbirinci Rivayet: Said b. Cübeyr diyor ki:

“Ben ve Mücahid, Abdullah b. Abbas'ın yanında oturduk. O anda ona bir adam geldi yanına dikildi ve dedi ki: “Ey Ebul Fadl, sen benim, hayız âyeti hakkındaki derdime şifa olmaz mısın?” Abdullah b. Abbas da “Evet olurum.” dedi. Adam:

Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 62.

186 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Gayb.

187 Taberânî, Evsat; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/107-108.

188 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 2/232.

“Ey Muhammed, sana kadınların âdet (hayız) halinden soruyorlar.” âyetini sonuna kadar okudu. “Allah’ın size emrettiği yerden yaklaşın.” kısmına gelince Abdullah b. Abbas:

“Burası kanın geldiği yerdir. Sen hanımına (âdetinden temizlendikten sonra) buradan yaklaşmakla emrolundun.” dedi. Bunun üzerine adam:

“Ey Ebul Fadl, bundan sonra gelen: “Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza istediğiniz şekilde yaklaşın.” âyeti nasıl olacaktır?” dedi. Abdullah b. Abbas da

“Vay haline, hiç makatta (anüste) ekilecek bir tarla var mı? Şayet senin söylediğin doğru olmuş olsaydı, adetli iken kadınlara yaklaşmayı yasaklayan âyet neshedilmiş olurdu. Zira kadının şurası meşgul olsa siz ona diğer tarafından yaklaşırdınız. Fakat buradaki “İsteddiğiniz şekilde” ifadesinden maksat, “Dilediğiniz zaman yaklaşın” demektir.” şeklinde olurdu.” demiştir.”¹⁸⁹

Onikinci Rivayet: Abdurrahman b. Sabit diyor ki:

“Ben, Abdurrahman’ın kızı Hafsa’nın yanına vardım ve dedim ki:

“Ben senden bir şey soracağım amma onu sormaktan utanıyorum.” Hafsa dedi ki:

“Ey kardeşimin oğlu utanma.” Ben de: “Sorum, kadınlara tabii yoldan olmak üzere arkadan yaklaşımdır.” dedim. Hafsa dedi ki:

“Ümmü Seleme bana anlattı ki Ensar, kadınları yüzükoyun yatırarak onlara yaklaşmazlardı. Zira Yahudiler:

“Kim karısını yüzükoyun yatırarak ona yaklaşırsa çocuğu şaşı olur.” diyorlardı. Muhacirler Medine’ye gelince Ensardan kadınlarla evlendiler. Onlar, hanımlarını yüzükoyun yatırarak yaklaşmak istediler. Bir kadın bu hususta kocasının isteğini reddetti ve ona dedi ki:

189 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 2/234.

“Ben, Resulullah’a varıp bunu sormadıkça bunu yapamazsın,” Kadın, Ümmü Seleme’nin yanına varıp meseleyi ona anlattı. Ümmü Seleme ona:

“Rasulullah gelinceye kadar otur bekle.” dedi. Rasulullah gelince de o kadın sorusunu sormaktan utandı ve dışarı çıktı. Meseleyi Rasulullah’a Ümmü Seleme anlattı. Rasulullah “Ensarlı kadını çağır.” dedi. Ümmü Seleme kadını içeri çağırdı. Resulullah da ona: “Kadınlar sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza istediğiniz şekilde yaklaşın.” âyetini okudu ve “Tek yoldan.” dedi.”¹⁹⁰

Onüçüncü Rivayet: Bu âyet-i kerime cinsi münasebetin fercden olması şartıyla, kadınla istenildiği şekilde birleşmenin mubah olduğuna delalet etmektedir. Buna göre, cimanın tarla yerinde yani fercde olması şartıyla, kocanın eşiyle, önden, arkadan, ya da sırtüstü yatar bir şekilde cimada bulunması mubahtır. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in de şöyle dediği rivayet olunmuştur:

“Kadına ister önden, isterse arkadan yanaş; ancak, onunla hayızlı iken münasebetten ve dübüründen sakın.”¹⁹¹

DİNDE ZORLAMA YOKTUR AYETİ

BAKARA SURESİ 2/256

Dinde zorlama yoktur. Gerçekten iman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. Artık kim tâğûtu tanımayıp da Allah’a iman ederse o, muhakkak ki kopması olmayan en sağlam kulpa yapılmıştır. Allah Semî’dir, Alim’dir.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Yine ed-Dürr’ül-Mensûr tefsirinde, Abd b. Humeyd, İbn Cerir ve İbn Münzir, Mücahid’den şöyle rivayet

190 Ahmed b Hanbel, Müsned, 5/305; Tirmizi, Tefsiri el-Kur’an: 2/25 (2979); İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 2/232.

191 Abdulfettah el-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 68.

ederler: Yahudi kökenli Nadiroğulları kabilesinin kadınları, Evs kabilesinden bazı çocukları emzirmişlerdi.

Resulullah efendimiz (s.a.a) Nadiroğulları'nın Medine'yi terk etmelerini emredince, Evslilerin çocukları: "Biz onlarla birlikte gideceğiz, biz onların dinlerini benimseyeceğiz" dediler. Çocukların aileleri ise, buna engel olmak istediler ve Müslüman olmaları için baskı uyguladılar. İşte "*Dinde zorlama yoktur.*" âyeti, bu olay üzerine inmiştir.¹⁹²

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Abdullah b. Abbas, Said b. Cübeyr, Âmir eş-Şa'bi ve Mücahid'e göre bu âyet-i kerime, Ensardan bir kısım insanlar hakkında nazil olmuştur. Bu insanların kadınlarının çocukları yaşamadığında bu kadınlar, çocukları yaşadığı takdirde onu Yahudi yapacaklarına dair adakta bulunurlardı. Çünkü bunlar müşriktiler. Yahudiler ise ehl-i kitaptandı. Bu sebeple müşrikler ehl-i kitabın üstünlerini kabul ediyorlardı.

Rasulullah (s.a.v.) Medine'den Yahudi kabilesi Nadr oğullarını uzaklaştırdığı zaman bunların içinde, Ensarın, Yahudileşmiş bu gibi çocukları da bulunuyordu. Ensar, "Biz çocuklarımızı bırakmayız." dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ: "Dinde zorlama yoktur. Artık hak bâtıldan seçilip belli olmuştur." âyetini indirdi.¹⁹³

Ensarın, çocuklarını zorla Yahudilikten çevirip Müslüman yapmalarının doğru olmadığını, onları kendi iradelerine bırakmaları gerektiğini, onlar, İslam gelmeden önce Yahudiliği kabul ettiklerinden, kendilerine ehl-i kitap muamelesi yapılacağını beyan etti.¹⁹⁴

192 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 2.cilt s.513

193 Ebu Davud: Cihad: 116 (2682).

194 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân, 3/10.

İkinci Rivayet: Mesrûk dedi ki:

“Ensar’dan Salim b. Avf oğullarından bir kişinin iki oğlu vardı. Bu çocuklar, Peygamber (s.a.v.) gönderilmeden önce Hıristiyan olmuşlardı. Sonra bunlar yiyecek yüklenen bir Hıristiyan cemaati içerisinde Medine’ye geldiler. Babaları da bunlara gelip mütemadiyen baskı yaptı ve: “Siz müslüman oluncaya kadar vallahi yakanızı bırakmam” dedi. Onlar ise müslüman olmağa yanaşmadılar. Nihayet olayı Rasulullah (s.a.v.)’a havale ettiler ve Ensarî olan zat:

“Ey Allah’ın Rasulü, gözlerimin önünde benim parçam ateşe mi girsin?” dedi. Bunun üzerine bu âyet indi. Adam da oğullarını serbest bıraktı.”

Üçüncü Rivayet: Mücahid dedi ki:

“Bu âyet Subeyh isminde siyah bir kölesini İslam’a girmeye zorlayan Ensar’dan bir kişi hakkında nazil olmuştur.”¹⁹⁵

Nasih-mensuh mekanizmasını işletirken de nüzul sebebi rivayetleri oldukça kullanılmıştır. Yukarıdaki din seçme özgürlüğü örnekliklerinden sonra, bu âyet-i kerimenin mensuh olduğunu söyleyenlerin de rivayetleri vardır.

Birinci Rivayet: Musa b. Harun kanalıyla Suddî’den gelen rivayette o şöyle anlatmış: “Bu âyet Ensar’dan, Ebu’l-Husayn künyesi ile anılan bir adam hakkında inmiştir. Bu zatın iki oğlu vardı. Şam tacirleri, zeytinyağı yüklemek üzere Medine’ye gelmişlerdi. Medine’den dönmek istedikleri vakit, Ebû Husayn’ın iki oğlu onlara geldi. Onlar da bu iki çocuğu Hıristiyanlığa davet ettiler, Bu çocuklar Hıristiyan olup Şam’a çıktılar. Ebû Husayn da bu durumdan Rasulullah (s.a.v.)’ı haberdar etti:

“Onları geri iste” dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi. Rasulullah (s.a.v.) da: “Allah o çocukları rahmetinden uzaklaştırsın, onlar kâfir olan ilk kimselerdir” buyurdu.”¹⁹⁶

195 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 66.

196 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 67.

Süddî dedi ki: “Bu Rasulullah (s.a.v.)’ın Ehl-i Kitab ile harp etmekle emrolunmadan önce idi. Sonra bu âyet nesholundu ve Peygamber (s.a.v.) Berâe Sûresi’nde Ehl-i Kitab’la savaşmakla emrolundu.”¹⁹⁷

İnanç özgürlüğünü anlatan, esbab-ı nüzullerle desteklenen onca rivayetten sonra, âyet başka bir rivayetle mensuh edilince, koca koca İslam âlimlerinin nasıl hükümler çıkardığını inceleyelim.

Özellikle Âlûsî (ö.1854) de bambaşka bir bakış açısı sunmuş, âyeti tam tersine çevirmeyi başarmıştır.

“Kişiyi İslam dinine sokmaya çalışmak onu zorlamak değildir. Zira zorlamak, kötü şeyleri kabul ettirmeye çalışmak olur. Müslüman olmak ise bütün insanların hayrınadır. Bu itibarla Müslüman olmayan bir kişiyi kılıçla İslam’a davet etmek, onu zorlamak değildir. Bilakis ona ikramda bulunmaktır. Âyet-i kerime bunu ifade etmektedir.”

Bu nüzul sebeplerinden âyetin mensuh olmadığına inananlar: “Dinde zorlama yoktur.” âyetinden çıkarılacak hükmün bir gayr-ı müslim’in İslâm’a girmeye mecbur edilemeyeceğini anlamışlar ve böyle uygulamışlardır. Mensûh olduğunu söyleyenlerse âyeti hiç dikkate almadıklarından “ya kılıç, ya cizye” demiş, kıra döke müslüman münafık tipler üretmişlerdir.

* * *

Şimdi yaratılışla alakalı âyetin içerisinde geçen, İbrahim (as)’ın sorusuna ilişkin rivayetleri inceleyeceğiz. Sözüm ona önce bu nüzul sebeplerinden hangisinin doğru, hangilerinin yanlış olduğunu tespit edeceğiz, sonra da ona bakarak Kur’an’ı en doğru şekilde anlayacağız. Kendi kendilerini nasıl yalanladıklarını siz de görün.

197 Mürsel hadistir. İbn Cerir: 3/10. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 67.

BAKARA SURESİ 2/260

İbrâhim “Rabbim! Ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster!” deyince, Rabbi “Yoksa inanmıyor musun?” demişti. O “Hayır inanıyorum, fakat kalbim tam kanaat getirsin diye” cevabını verdi. Rabbi “Kuşlardan dört tane al, onları kendine alıştır, sonra (parçalayıp) her bir tepeye onlardan bir parça bırak, sonra onları çağır. Koşarak sana gelecekler ve şunu bil ki, Allah hep galiptir ve hikmet sahibidir” buyurdu.¹⁹⁸

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Maani'l-Ahbar adlı eserde İmam Cafer Sa-dık'tan (a.s), “Hani bir zaman İbrahim, Rabbim, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster, demişti...” âyetiyle ilgili olarak şöyle dediği rivayet edilir: Bu âyet, müteşabihdir.¹⁹⁹

Şia rivayetlerine dikkatle baktığımız zaman, hiçbirisinin gerçek bir iniş sebebi olmadığını genelde yorumlardan ibaret olduğunu görmüşsünüzdür. Genelde tefsir kaynaklarının içinde geçen bu bilgileri nüzul ile bağlantılı olduğu için sizler için derledim.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Her zamanki gibi Müfessirler, Hz. İbrahim'in, Rabbinden, ölüleri nasıl dirilteceğini sormasının sebebinin ne olduğu hakkında çeşitli görüşler zikretmişlerdir:

Birinci Rivayet: Bazılarına göre Hz. İbrahim'in Rabbinden bunu sormasının sebebi, onun, ölmüş bir hayvanın, yırtıcı hayvanlar ve kuşlar tarafından parçalanıp yenildiğini görmesi ve Rabbinden, gökteki kuşların kursağına ve yerdeki yırtıcı hayvanların midesine giderek parça parça olan bu hayvanı nasıl

¹⁹⁸ Bakara Suresi 2/260

¹⁹⁹ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 2.cilt s.560

dirilteceğini kendisine göstermesini istemesidir Ta ki ilmiyle bilmiş olduğu şeyi bizzat gözüyle de görmüş olsun ve kesin bilgisi pekişmiş olsun. Allah Teâlâ da ona, zikrettiği şekliyle istediğini göstermiştir. Katade, Dahhak, İbn-i Cüreyc ve İbn-i Zeyd, Hz. İbrahim'in sorusunun sebebini bu şekilde izah etmişlerdir.

Birinci İddia: Said b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer, Şu'be b. Muhammed'den, o Mekkî b. Abdan'dan, o Ebû Ezher'den, o Ravh'tan, o Said'den, o da Katade'den şöyle dediğini bize haber verdi:

“Bize anlatıldığına göre: İbrahim (a.s.), ölü bir hayvanın başına gelmişti. Kara ve deniz hayvanları ne varsa bu leşe üşüşmüştü. Bunun üzerine: *“Rabbim ölüleri nasıl diriltirsin bana göster?”* dedi.”²⁰⁰

İkinci İddia: Hasan, Ata el-Horasanî, Dahhak ve İbn Cüreyc dediler ki:

“Allah'ın dostu İbrahim bir hayvan ölüsüne uğradı. İbn Cüreyc bunun deniz sahilinde bir eşek leşi olduğunu söylemiştir. Ata da bu denizin Taberiyye Körfezi olduğunu söylemiştir-. O leşi, kara ve deniz hayvanlarını başına üşüşmüş bir halde gördü. Deniz kabarcınca balıklar ve diğer deniz hayvanları gelip o leşten yiyorlardı. Ondan geri kalan su içinde kalıyordu. Deniz çeklince kara canavarları gelip, o leşten yiyorlardı. Ondan geriye kalan toprağa dönüyordu. Canavarlar gidince, kuşlar gelip ondan yiyorlardı. Onların gagasından düşeni de rüzgâr havada parçalıyordu. İbrahim bu durumu görünce hayretler içinde kaldı ve dedi ki:

*“Rabbim, gerçekten pekâlâ bildim ki sen elbette bu parçaları bir araya getirirsin. O halde aşikâre görmem için bana ölüleri nasıl diriltirsin göster.”*²⁰¹

200 Mürsel hadistir, İbn Cerir: 3/33; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 67-68.

201 Mürsel hadistir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 68.

Üçüncü İddia: İbn-i Cüreyc diyor ki:

“Bize ulaşan rivayetlere göre İbrahim (a.s.) bir yolda yürürken, ölmüş bir merkebin leşiyle karşılaşmış ve leşin çevresinde yırtıcı hayvanların ve kuşların bulunduğunu görmüş, merkebin etlerinin didik didik edilip yendiğini, geriye sadece kemiklerinin kaldığını görmüştür. Kuşlar semaya doğru uçup, yırtıcı hayvanlar da dağlara ve ormanlara gidince İbrahim orada durmuş, hayret etmiş ve kendi kendine “Rabbim, ben biliyorum ki sen bu leşin parçalarını yırtıcı hayvanların ve kuşların karnından toparlayıp bir araya getireceksin. Rabbim sen bana, ölüleri nasıl dirilteceğini göster.” demiştir. Allah Teâlâ da: “*Sen buna inanmıyor musun?*” diye sormuş İbrahim de: “Evet inanıyorum fakat haberden öğrenme ile görme aynı değildir.” demiştir.²⁰²

Dördüncü İddia: Hasan el-Basri, Dahhâk, Katâde, Atâ ve İbn Cüreyc şöyle demişlerdir:

“Hz. İbrahim denizin kıyısında bir leş görür. Deniz kabardığında, leşi götürür ve böylece onu denizdeki canlılar yer. Med olmadığında onu vahşi hayvanlar yer. Vahşi hayvanlar çekip gittiğinde de kuşlar gelerek, onun geri kalan kısmını yerler ve uçar giderler... İşte bundan dolayı Hz. İbrahim, “Ya Rabbi, canlıların parçalarını, yırtıcı hayvanların, kuşların ve denizdeki canlıların karnından toplayarak tekrar nasıl bir araya getireceğini bana göster” dedi. Bunun üzerine kendisine, “İman etmedin mi, yoksa?” denildiğinde O; “Evet, ettim; ancak benim bu sorumdan maksadım istidlal ile elde ettiğim ilminin zaruri bir bilgi hâline dönüşmesini istemektir.” dedi.²⁰³

Beşinci İddia: İbn Zeyd dedi ki:

“İbrahim (a.s.) ölü bir balığa uğramıştı. Balığın yarısı karada, yarısı da denizin içindeydi. Denizin içinde olanları deniz hayvanları, karada olan kısmını da kara hayvanları yiyordu. Mel'un şeytan, İbrahim'e vesvese yoluyla dedi ki:

202 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân.

203 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Gayb.

“Allah bu yenen parçaları bu hayvanların karnından ne zaman çıkarıp bir araya toplayacak da hayat bahşedecek?” İbrahim de:

“*Ey Rabbim ölüleri nasıl dirilteceksin bana göster*” diye ricada bulundu. Allah Teâlâ da:

“*Yoksa sen buna inanmadın mı?*” buyurdu. İbrahim de:

“Evet ya Rabbi inandım.” Fakat kalbim iyice mutmain olsun diye rica ettim” dedi.”²⁰⁴

Altıncı İddia: Ebû Nuaym el-İsfahanî, ondan rivayet etme hususunda bana izin vererek, Abdullah b. Muhammed b. Cafer'den, o Muhammed b. Sehl'den, o Selem b. Şebîb'den, o İbrahim b. Hakem b. Ebândan, o da babasından şöyle dediğini bize haber verdi: “İkrime ile beraber sahilde oturuyorduk, İkrime dedi ki:

“Denizlerde boğulanların etlerini balıklar paylaşır da onlardan sadece geriye kemikler kalır. O kemikleri de dalgalar karaya atar. Böylece çürümüş çerçöpe dönüşürler, develer de onlara uğrayıp onları yerler, böylece sindirip dışkıları, sonra bir grup insan gelir bu dışkıları alıp yakarlar. Nihayet bu ateş de söner ve bir rüzgâr gelip bu külü yeryüzüne savurur. Sonunda Sûra üfleme zamanı gelip de üflenince, işte şu sana anlattığım denizde boğulan kimselerle kabirde yatanlar aynı şekilde canlanıp ortaya çıkacaklardır. Bu gerçek, Allah Teâlâ'nın: “*Sûra üflendi mi bir de ne görürsün. Onlar kabirlerinden kalkmış bakıyorlar*” kavli-i şerifinde irade buyurulan manadır”²⁰⁵

İkinci Rivayet: Bir kısım müfessirlere göre ise, Hz. İbrahim'in, Rabbinden ölüleri nasıl dirilteceğini istemesinin sebebi, Hz. İbrahim ile Nemrud arasında geçen tartışmadır.²⁰⁶

204 Mürsel hadistir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 68.

205 Senedi zayıftır. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 68-69.

206 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/31.

Birinci İddia: Muhammed b. İshak b. Yesar dedi ki:

“İbrahim (a.s.), Nemrud’a karşı hüccet getirdiğinde: “*Benim Rabbim diriltir ve öldürür*” demişti. Nemrud da: “Ben de diriltir ve öldürürüm” demiş ve müteakiben bir kişiyi öldürüp, diğer bir kişiyi de hürriyetine kavuşturmuştu ve:

“İşte bak ben de şu adamı öldürdüm, ötekini de dirilttim” demişti. İbrahim ona: “*Allah, ruhu ölünün cesedine döndürerek diriltir.*” dedi. Nemrud’un da kendisine: “Sen bu dediğini gözünle gördün mü?” demesi üzerine İbrahim “Evet gördüm” diyemedi. Böylece başka bir hüccete geçti. Sonra da delil getirme esnasında kalbi mutmain olsun diye Rabbinden ölüleri diriltmeyi kendisine göstermesini istedi, Zira o müşahede ve görmeden yana haber verici olacaktı.”²⁰⁷

İkinci İddia: Muhammed b. İshâk ile Kâdi şöyle demişlerdir:

“Bu sorunun sebebi şudur: Hz. İbrahim, “*Benim Rabbim, hem diriltir, hem öldürür*”²⁰⁸ dediğinde; Nemrûd da, “Ben de diriltir ve öldürürüm” diyerek, bir kişiyi salıverip, bir kişiyi de öldürmek suretiyle münazara ettiklerinde Hz. İbrahim, “Bu bir öldürme ve diriltme değildir” dedi; bunu müteakiben de bu mesele hem Nemrûd, hem de O’na bağlı olanlar huzurunda ortaya çıksın, açıklık kazansın diye, “Rabbim nasıl dirilttiğini bana göster.” dedi. Rivayet edildiğine göre Nemrûd, “Rabbine söyle, diriltsin; aksi halde seni öldürürüm.” dedi. Bunun üzerine Hz. İbrahim de Allahu Teâlâdan bunu istedi. Buna göre “Rabbim nasıl dirilttiğini bana göster.” sözünün manası, “Öldürülmekten kurtarılmam için...” veyahut da; “Delilim ve burhanım kuvvetli olsun diye” şeklinde olur. “Şüphesiz benim bu delilden başka bir delile geçişim, o delilin zayıflığı sebebiyle değil, aksine dinleyen kimsenin cehaleti sebebiyledir.”²⁰⁹

207 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 69.

208 Bakara: 2/258.

209 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb.

Üçüncü İddia: Muhammed b. İshak dedi ki:

“Allah Teâlâ’nın Enbiya suresinde anlattığı gibi Hz. İbrahim ile kavmi arasında belli hadiseler olmuş ve Nemrud, İbrahim’e şunları sormuştur:

“Ey İbrahim, senin kendisine taptığın ve kendisine ibadet etmeye çağırdığın ve kendisinin diğer şeylerden daha büyük olduğunu anlattığın ilahın nedir?” İbrahim de “Benim Rabbim diriltir ve öldürendir.” demiştir. Nemrud da “Ben de diriltir ve öldürürüm.” demiştir. İbrahim ona: “Sen nasıl diriltir ve öldürürsün?” diye sormuş ve neticede âyet-i kerimenin anlattığı şekilde Nemrud’u mağlup etmiştir. İşte o sırada İbrahim: “Rabbim göster bana ölüleri nasıl dirilteceksin?” demiş Allah Teâlâ da “*Sen inanmadın mı?*” diye sormuş İbrahim de: “Evet inandım fakat kalbim mutmain olsun diye bunu istiyorum.” demiştir. Hz. İbrahim bunu isterken Allah Teâlâ’nın kuvvet ve kudretinden şüphe ettiği için istememiş, fakat olayı bizzat gözüyle görüp kesin bilgisinin pekişmesini arzuladığı için sormuştur.”²¹⁰

Taberi diyor ki: “Bu iki görüş te birbirine yakındır. Zira her ikisinde de Hz. İbrahim’in bildiği şeyi bizzat gözüyle görmesi için sorduğu nakledilmektedir.”²¹¹

Üçüncü Rivayet: Bir kısım âlimler ise Hz. İbrahim’in Rabbinden ölüleri nasıl dirilteceğini kendisine göstermesini istemesinin sebebi, Allah Teâlâ’nın Hz. İbrahim’i dost edindiğini müjdelemesidir. Hz. İbrahim, dost edinildiğinin derhal ortaya çıkması için Rabbinden bunu istemiş, ta ki kesin bilgisi pekişsin ve kalbi mutmain olsun.²¹²

Birinci İddia: İbn Abbas, Said b. Cübeyr ve Süddî dediler ki:

“Allah İbrahim’i dost edinince, ölüm meleği İbrahim’e gelip, bu müjdeyi vermek için Rabbinden izin istedi. Sonra İbrahim’e geldi:

210 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/32.

211 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/32.

212 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/33.

“Allah Teâlâ’nın seni dost edindiğini müjdelemek için sana geldim” dedi. İbrahim de Aziz ve Celil olan Allah’a hamd etti ve;

“*Ya bunun alameti nedir?*” dedi. Melek de:

“Allah’ın senin duanı kabul etmesi ve senin istemenle ölüleri diriltmesidir” dedi ve geçip gitti. Bunun üzerine İbrahim dedi ki:

“*Rabbim ölüleri nasıl diriltirsin bana göster?*” Allah Teâlâ da buyurdu ki:

“Yoksa sen inanmamış mıydın?” İbrahim de dedi ki:

“Evet ya Rabbi inanmışım. Lakin sana dua ettiğimde duamı kabul buyurduğunu, senden istediğimde bana verdiğini ve beni dost edindiğini bilmemle kalbim yatışsın diye istedim.”²¹³

İkinci İddia: Süddi diyor ki:

“Allah Teâlâ İbrahim’i dost edinince ölüm meleği Rabbinden İbrahim’e bunu müjdelemesi için izin istedi. Rabbi de ona izin verdi. Melek İbrahim’e geldi. İbrahim evde bulunuyordu. Melek evden içeri girdi. İbrahim insanların en kıskanç olanı idi. Öyle ki evden dışarı çıktığında kapıyı dıştan kilitlerdi. İbrahim evine döndü. Evinde bir kişi bulunduğunu gördü. Onu yakalamak için hamle yaptı ve ona “Benim evime girmen için sana kim izin verdi?” dedi. Ölüm meleği:

“Bu eve girmeme dair Rabbim bana izin verdi.” dedi. İbrahim:

“Doğru söyledin” dedi ve onun ölüm meleği olduğunu anladı. Yine de ona:

“Sen kimsin?” dedi. O da:

“Ben ölüm meleğiyim. Ben sana geldim ki Allah’ın seni dost edindiğine dair seni müjdeliyeyim.” dedi. Bunun üzerine İbrahim Allah’a hamdetti ve dedi ki:

213 Mürsel hadistir. İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/33; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 69; Fahreddin er- Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb.

“Ey ölüm meleği, sen bana kâfirlerin ruhunu alırken göründüğün şeklini göster.” Ölüm meleği de: “Ey İbrahim, sen buna tahammül edemezsin.” dedi. İbrahim:

“Evet ederim.” diye cevap verdi. Bunun üzerine ölüm meleği:

“Yüzünü çevir.” dedi. İbrahim yüzünü çevirdi. Sonra dönüp ona baktı bir de ne görsün, başı göklere değen simsiyah bir adam, Ağzından alevler çıkıyor. Vücudundaki her tüyü siyah bir adam şeklinde. Ağızlarından ve kulaklarından ateşler çıkıyor. Bunu gören İbrahim bayılıp düştü. Sonra ayıldı. Bu sırada ölüm meleği önceki şekline girmişti. İbrahim ona:

“Ey ölüm meleği, kâfir olan insan, ölümü sırasında hiçbir bela ve üzücü şey göremese de sadece senin bu şeklini görse bu onun için elbette ki kâfidir. Şimdi sen bana müminlerin ruhlarını alırken hangi şekle girdiğini göster.”

dedi. Ölüm meleği ona:

“Yüzünü çevir.” dedi. İbrahim yüzünü çevirdi. Sonra dönüp ona baktı. Bir de ne görsün, önünde genç bir adam yüzü. İnsanların en güzel olanı. Kokusu en güzel olanı ve beyaz bir elbise içinde bir kişi. İbrahim,

“Ey ölüm meleği, şayet müminlerin rablerinin katında kendilerini sevindirecek şeyler ve ikramlar bulunmasaydı sadece senin bu şeklin bulunmuş olsaydı elbette ki onlar için kafi gelirdi.” dedi. Bundan sonra ölüm meleği geçip gitti. İbrahim ayağa kalkıp Rabbine yalvarmaya ve ona “Ey Rabbim, sen bana göster, ölüleri nasıl dirilteceksin? ta ki ben senin dostum olduğumu bilmiş olayım” diye niyaz etti. Allah Teâlâ da ona “*Sen benim, senin dostun olduğuma inanmıyor musun?*” dedi. İbrahim de “Evet inanıyorum. Fakat senin dostluğuna dair kalbim mutmain olsun diye bunu istiyorum.” diye cevap verdi.”²¹⁴

Dördüncü Rivayet: Bir kısım müfessirlere göre ise Hz. İbrahim’in, Allah Teâlâ’nın, ölüleri nasıl dirilteceğini kendisine

göstermesini istemesinin sebebi, Şeytanın, Hz. İbrahim'in kalbine, Allah'ın, ölüleri dirilttiğine dair kudreti hakkında şek ve şüphe sokmasıdır. Hz. İbrahim'in kalbine doğan bu şüpheyi bertaraf etmek için Allah Teâlâ'nın, ölüleri nasıl dirilteceğini kendisine göstermesini istemiştir.²¹⁵

Birinci İddia: Ata b. Ebi Rebah dedi ki:

“Hz. İbrahim'in kalbine, bir kısım insanların hatırına gelen şeyler gelmiş, o da Rabbinden, “Rabbim, göster bana sen ölüleri nasıl dirilteceksin?” demiştir. Rabbi de ona:

“İnanmadın mı?” demiş o da

“Evet inandım fakat kalbim mutmain olsun diye bunu görmek istiyorum.” demiştir. Rabbi de ona, ölüleri nasıl dirilteceğini göstermek için “*Dört kuş al...*” demiştir.²¹⁶

İkinci İddia: Ebu Hureyre, Rasulullah (s.a.v.)'in şöyle bu-yurduğunu rivayet etmiştir:

“Biz, şüphe etmeye İbrahim'den daha layıktız. Zira İbrahim Rabbine, “Ey Rabbim, ölüleri nasıl diriltirsin bana göster.” demişti. Allah da, “İnanmıyor musun?” dedi. İbrahim “Evet inanıyorum fakat kalbim iyice mutmain olsun istiyorum.” dedi.”²¹⁷

Üçüncü İddia: Abdullah b. Abbas da Hz. İbrahim'in, Allah'tan, ölüleri nasıl dirilteceğini göstermesini istemesinin sebebinin, hatırına gelen bir şüphe olduğuna işaret ederek bu âyet hakkında şunu söylemiştir:

“Bana göre Kur'an'da bu âyetten daha çok ümit verici bir âyet yoktur.” Yani kul, belli hususlarda şüpheyi düşse dahi bu âyet-i kerime kulun dinden çıkmış olmayacağını, bu şüphesini giderme yollarını aramasının gerektiğini beyan etmektedir ki bu da devamlı olarak Şeytanın vesvesesine maruz kalan insan için en büyük ümit kaynağıdır.” Abdullah b. Abbas'ın bu kanaatini

²¹⁵ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/34.

²¹⁶ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/34.

²¹⁷ Bahari, Tefsir el-Kur'an, 2/46; Müslim, el-İman: 238 (151); İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/34.

rivayet eden Said b. el-Müseyyeb diyor ki: “Bir zaman bir araya geleceklerine dair Abdullah b. Abbas’la Abdullah b. Amr b. el-Ass sözleştiler. Biz o zaman genç çocuklardık. Onlardan biri diğerine: “Allah Teâlâ’nın kitabında bu ümmet için en büyük ümit veren âyet hangisidir?” diye sordu. Abdullah b. Amr dedi ki:

*“Ey Muhammed, kullarıma şöyle dediğimi söyle. Ey kendi aleyhlerine haddi aşan kullarım, Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları bağışlar. Muhakkak ki o çok affeden ve çok merhamet edendir.”*²¹⁸ âyetidir. Abdullah b. Abbas da: “Sen ümmet için bu âyetin en büyük ümit kaynağı olduğunu söylüyor isen de aslında ümmet için ondan da daha fazla ümit verici âyet şu âyettir.

*“Bir zaman İbrahim, “Rabbim, ölüleri nasıl diriltirsin?” demişti. Allah da, “İnanmıyor musun?” dedi. İbrahim: “Evet inanıyorum. Fakat kalbim iyice mutmain olsun istiyorum.” dedi.”*²¹⁹

Taberi diyor ki:

“Hz. İbrahim’in sorusunun sebebinin, kalbine Şeytan tarafından sokulan bir şüphe olduğunu söyleyen görüş, tercihe şayan olan görüştür. Zira bu hususta Rasulullah’tan nakledilen sahih bir hadis rivayet edilmektedir.”²²⁰

1. Sahih hadis diyor ki; şeytan bir elçinin kalbine şek-şüphe düşürebiliyor. Bu sorunu çözmek için bu soru soruluyor.
2. Başka bir rivayet, “Hayır, İbrahim Resul leşi (eşek-balık leşin ne olduğu da tartışmalı) gördü, merak etti, sordu” diyor.
3. Başka bir rivayet, “Hayır, İbrahim Resul Nemrut’la tartışırken, Nemrut bir soru sordu, ondan dolayı bu âyet indi” diyor.

218 Zümer Suresi: 39/53.

219 Bakara: 2/260; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/35.

220 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/35.

4. Bir rivayette, “Hayır, Allah İbrahim’i dost olarak edindi âyeti nazil olunca, İbrahim Resul sevinçten bu soruyu sordu” diyor.

Bizim sorumuz belli! Bu rivayetlerin hangileri yalan, ravi-
lerinin hangileri yalancı?

* * *

Bırakın, ehli Kitabı, müşriki, kafiri, Müslüman olsa bile kendi tarikatından, kendi cemaatinden başkasına yardımı haram gören anlayışın inandığı nüzul sebeplerinden bir tanesi de Bakara 272. âyettir. Bu âyet iddiaya göre ne için nazil olmuş? Bu nüzul sebebine inananlar, neden infak yaparken âyete uygun davranmamaktadır?

BAKARA SURESİ 2/272

*Onları hidayete erdirmek senin üzerine borç değil. Ancak Allah hidayeti kime dilerse ona verir. İnfak edeceğiniz hayır, kendi yararınızdır. Zaten siz, Allah’ın hoşnutluğunu aramaktan baş-
ka bir şekilde infakta bulunmazsınız. İnfak edeceğiniz hayrın mükâfatı size tam olarak verilecek ve siz asla haksızlığa uğra-
tılmayacaksınız.*²²¹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Mümin oldukları hâlde, bazısı malın iyisinden sadaka vermeyi ağırdan alıyordu, yüksünüyordu. Bu durum Peygamberimizin (s.a.a) hüzünlenmesine, rahatsız olmasına yol açıyordu. Bu nedenle yüce Allah ona şu gerçeği hatırlata-
rak onu teselli ediyor: Onların sahip oldukları iman ve üze-
rinde bulundukları hidayet Allah’ın yetkisinde olan bir iştir. Allah dilediğini imana ve imanın kendi içindeki derecelerine ulaştırır, bu niteliklerin varlığı ve kalıcılığı Peygambere (s.a.a) dayalı bir iş olmadığı için, bunun korunması da ona düşmez.

221 Bakara Suresi 2/272

Dolayısıyla bu niteliklerin herhangi bir kimse bağlamında ortadan kalkması veya zayıflaması yüzünden üzülmesi ya da bu âyetlerde işaret edilen tehditlere, katılıklara ve azarlara bakıp karamsarlığa düşmesi gereksizdir.²²²

Şia rivayetlerinde dikkatinizi çektiyse Peygamber ibaresinin yanında parantez içinde (s.a.v) değil (s.a.a) yazmaktadır. Bunun da manası Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve alihi) şeklinde okunmaktadır. Kısaltmalarda Sünniler Resul/Nebi'yi tekil olarak anarken, Şiiler Resul/Nebi'yi ailesi ile birlikte anmaktadır.

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. el-Harisî, Abdullah b. Muhammed b. Cafer'den, o Abdurrahman b. Muhammed b. Müslim'den, o Sehl b. Osman el-Askerî'den, o Cerir'den, o Eş'as b. İshak'tan, o Cafer b. Ebi'l- Muğire'den, o da Said b. Cübeyr'den şunu dediğini bize haber verdi:

“Rasulullah (s.a.v.)’ın “*ancak kendi dininizin mensubu olanlara sadaka veriniz*” buyurması üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.): “*Bütün din mensuplarına tasadduk ediniz*” buyurdu.²²³

İkinci Rivayet: Ahmed, Abdullah'tan, o Abdurrahman'dan, o Sehl'den, o İbn Nümejr'den, o Haccac'dan, o Selman-ı Mekki'den, o da İbnu'l-Hanefiyye'den bize şu rivayette bulundu:

“Müslümanlar bu âyet ininceye kadar fakir müşriklere tasadduk etmeyi kerih görüyorlardı. Bu âyet inince onlara da bağışta bulunmakla emrolundular.”²²⁴

222 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 2.cilt s.591

223 Mürsel hadistir; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 71; Kurtubî, 3/337.

224 Mürsel hadistir; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 71; Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, 3/76.

Üçüncü Rivayet:

Birinci İddia: Kelbî dedi ki:

“Rasulullah (s.a.v.) kaza umresi yaptı. Bu umrede kendi-
siyle birlikte Ebû Bekr’in kızı Esmâ da vardı. Annesi Kuteyle
ve ninesi bir şey istemek üzere Esmâ’ya geldiler. Bu iki kadın
müşrik idiler. Esmâ dedi ki:

“Rasulullah (s.a.v.) emretmedikçe size bir şey vermem. Zira
siz benim dinime mensup değilsiniz.” Esmâ bu hususta Rasulu-
lah (s.a.v.)’tan izin bekledi. Nihayet Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.
Rasulullah (s.a.v.) da bu âyet indikten sonra Esmâ’ya annesiyle
ninesine tasadduk etmesini emir buyurdu. O da onlara verdi
ve akrabalık haklarını gözettiler.”²²⁵

İkinci İddia: Hz. Ebu Bekir (r.a.)’in kızı Esmâ’nın annesi
Nüfeyle ile Esmâ’nın büyük annesi, müşrik olarak Esmâ’dan bir
şeyler istemek üzere geldiler. O da, “Hz. Peygamber ile müşavere
etmedikçe, size hiçbir şey vermem. Çünkü siz, benim dinimde
değilsiniz” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) ile bu
hususla istişare edince, Allah Teâlâ işte bu âyeti indirdi ve Hz.
Peygamber (s.a.v.) de Esmâ (r.anha)’ya, onlara tasaddukta bu-
lunmasını emretti.”²²⁶

Dördüncü Rivayet: Kelbî dedi ki: “Bu âyetin başka bir yönü
de var. Bir grup müslümanın Yahudiler içerisinde yakınları,
kadın tarafından akrabaları ve süt yakınları vardı. Bunlar müs-
lüman olmadan önce onlara menfaat sağlıyorlardı, müslüman
olunca onlara menfaat sağlamayı çirkin buldular ve onların müs-
lüman olmalarını istediler de bu hususta Rasulullah (s.a.v.)’tan
izin beklediler. Nihayet bu âyet indi ve bundan sonra onlara
sadaka verdiler.”²²⁷

225 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Ya-
yıncılık: 71.

226 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Gayb, 3/76.

227 Kelbî yalancılıkla itham olunmuştur. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed
el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 71.

Beşinci Rivayet: İbn Abbas (r.a.) dedi ki:

“Nebî Aleyhisselâm, sadece İslâm ehli olanlara tasadduk edilmesini emrederdi. Bakara: 2/272 âyeti indi, bunun üzerine her dinden isteyene tasaduk etmek emrolundu.”²²⁸

Altıncı Rivayet: Abdullullah b. Abbas diyor ki:

“Müslümanlar, müşrik olan akrabalarına sadaka vermek istemiyorlardı. Rasulullah’tan bu hususu sordular. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu. Onlara bu hususta ruhsat tanıdı.” Bu rivayet, Said b. Cübeyr, Katade, Rebi’ b. Enes ve Süddî’den de nakledilmektedir.²²⁹

Yedinci Rivayet: Şu’be’den rivayet ediliyor:

“Hz. Peygamber (s.a.v.) müşriklere sadaka vermezdi. Bunun üzerine “*Siz, Allah’ın hoşnutluğunu aramaktan başka bir şekilde infakta bulunmazsınız.*” âyeti nazil oldu da Efendimiz onlara da sadaka verdi.”²³⁰

Sekizinci Rivayet: Şu’be’den gelen bu rivayette Hz. Peygamber (s.a.v.)’in müslüman olmayanlara sadaka vermediği bilgisi İbn Ebî Hatim’in ve İbn Ebî Şeybe’nin Said b. Cübeyr’den tahrir ettiği bir haberde “Müslüman olmayanlara sadaka verilmemesini emrederdi.” şeklindedir. Şöyle ki: İbn Ebî Hâtim’in babası kanalıyla İbn Abbâs’tan, onun da Hz. Peygamber (s.a.v.)’den rivayetine göre O, sadece müslüman olanlara sadaka verilmesini emrederdi. Ta ki “*Onları hidayete erdirmek senin üzerine borç değil. Ancak Allah hidayeti kime dilerse ona verir. İnfak edeceğiniz hayır, kendi yararınızdır.*” âyet-i kerimesi nazil oluncaya kadar. Bu âyet indikten sonra, hangi dinden olursa olsun, yardım ve sadaka isteyen herkese sadaka verilmesini emretti.”²³¹

228 İbnu Ebî Hatim; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/126.

229 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/63.

230 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/63.

231 İbn Kesir, Tefsiri’l-Kur’ani’l-Azîm, 1/478-479.

Dokuzuncu Rivayet: Nakkaş'ın verdiği haberde konu biraz daha sarihtir:

“Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.)’e, dağıtması için sadaka getirilmişti. Bir Yahudi geldi ve:

“Bana da ver.” dedi. Efendimiz (s.a.v.):

“*Müslümanların sadakasından sana bir şey düşmez.*” buyurdu. Yahudi çok uzaklaşmadan: “*Onları hidayete erdirmek senin üzerine borç değil...*” âyeti nazil oldu da Hz. Peygamber (s.a.v.) o Yahudiye çağırdı ve ona verdi. Daha sonra Allah Teâlâ zekâtın sarf yerlerini bildirdiği âyetle bunu da neshetmiştir.²³²

Onuncu Rivayet: İbn Abbâs’tan gelen başka bir rivayette ise o şöyle anlatıyor: “Ensar’dan bazılarının Kurayza ve Nadîr oğullarından akrabaları vardı ve onlara sadaka vermek istemezler, onlara sadaka vermek için müslüman olmalarını isterlerdi. İşte bunun üzerine “*Onları hidayete erdirmek senin üzerine borç değil. Ancak Allah hidayeti kime dilerse ona verir.*” âyeti nazil oldu.”²³³

Onbirinci Rivayet: Bu âyet-i kerimenin, ister müşrik, ister ehl-i kitabdan olsun aralarında din ihtilafı olan akrabalara, ihtiyaç içinde olmaları halinde, müslüman ve fakir yakınlar ihmal edilmeksizin onlara da sadaka vermekte bir beis olmadığı hakkında genel bir hüküm getirdiği açıklıkla anlaşılmaktadır. Öte yandan herhalde ahabın muhtaç durumdaki müşrik akrabalarına tasaddukta bulunmamaları onların ihtiyaçlarının kendilerini İslâm’a, müslüman olmaya sevkedebileceğine dair zanları idi. Başka bir ifadeyle onlara sadaka verilmemesi onların müslüman olmaları hususundaki hırslarından, bu şekilde de olsa İslâm’a bir çeşit mecbur etme gayesine yönelikti.²³⁴

²³² el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'an, 3/218-219.

²³³ İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân, 2/63; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, 3/76.

²³⁴ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/118.

Fahreddin er-Razi der ki:

“Bütün bu rivayetlere göre âyetin manası, “Sana muhalif olanlara hidayet etmek senin görevin değildir ki, İslâm’a girsinler diye onlara sadaka vermeyesin. O halde Allah rızası için onlara da tasadduk et. Sadakayı, onların müslüman olmaları şartına bağlama” şeklinde olur. Bunun bir benzeri de, “Allah sizi, *din hususunda sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmamış olanlara iyilik etmekten men etmez...*”²³⁵ âyetidir. Allah Teâlâ bu âyetle, müşriklere iyilik yapma hususunda, bir nevi ruhsat vermiştir.”²³⁶

Ehl-i Sünnet inancı gereği namaz kılınmayan evde çay bile içilmez. Ehl-i Sünnet olmayanlarla dostluk bile kurulamaz diyerek ambargo uyguladıkları tüm inançlara ters bir durum söz konusu. Sadaka vermek için bile namaz şartı arayanların, kendi nüzul sebepleri kendi inanışlarının tam tersi. Ayrıca bu rivayetlerden öğrendiğimiz müthiş bir özel bilgi de mevcut. Hazreti Ebubekir’in eşi ve kayınvalidesi müşrik olduğunu öğreniyoruz. Hatta Hazreti Ebubekir’in kızı bile Müslümanken eşi ve kayınvalidesi müşrik kalmayı tercih etmişler. Bizim toplumda yere göğe sığdıramayan camilerin duvarında ismi yazılı olan ilk halifenin saklanan aile sırrını bu vesile ile benim dostlarım öğrenmiş olsun.

* * *

Müminlerin müjdelendiği âyetlerden bir tanesinin anlamı nasıl daraltılır? Nasıl çarpıtılır? Nasıl basitleştirilir? Nasıl metinden ve bütünden Allah’ın mesajından koparılır? Birlikte inceleyelim.

BAKARA SURESİ 2/274

*Mallarını gece, gündüz, gizli ve açıktan infak edenler; işte onlarındır Rabları katında mükâfatları. Onlara hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun olacak da değillerdir.*²³⁷

²³⁵ Mümtetine Suresi: 60/8.

²³⁶ Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu’l-Gayb, 3/76.

²³⁷ Bakara Suresi 2/274

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Mecma'ul-Beyan tefsirinde: “Mallarını gece, gündüz; gizli ve açık infak edenlerin” âyetinin iniş sebebiyle ilgili olarak şöyle deniyor: İbn Abbas'tan nakledildiğine göre, bu âyet **Ali b. Ebu Talib (a.s)** hakkında inmiştir. Hz. Ali'nin yanında dört dirhem vardı. Birini gece, birini gündüz, birini gizliden ve birini de açıktan sadaka olarak verdi. Bunun üzerine şu âyet indi, “Mallarını gece, gündüz; gizli ve açık infak edenlerin.” Taberzi der ki: Bu rivayet İmam Muhammed Bâkır ve İmam Cafer Sadık'tan (as) da nakledilmiştir.”²³⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Yezid b. Abdullah b. Arîb'ten, o babasından, o dedesinden, o Nebi Aleyhisselâm'dan anlattı:

“Bu âyet at sahipleri hakkında indi.”²³⁹

İkinci Rivayet:

Birinci İddia: İbn Abbâs'tan rivayete göre âyet-i kerimenin Allah yolunda cihad için hazırlanan atlara yem veren, onları yemleyenler hakkında nazil olmuştur.²⁴⁰

İkinci İddia: Bu âyet-i kerime, atları besleyip, onları cihada hazırlama hakkında nazil olmuştur. Çünkü Ebu Hureyre, besili bir ata rastladığında bu âyet-i kerimeyi okumuştur.²⁴¹

Üçüncü İddia: Ebû İbrahim İsmail b. İbrahim en-Nasrabazî, Amr b. Nüceyd'den, o Muhammed b. Hasan b. Halil'den, o Hişam b. Ammar'dan, o Muhammed b. Şuayb'dan, o İbn Mehdî'den, o Yezid b. Abdillâh b. Arîb'den, o babasından, o dedesinden, o da Rasûlullah (s.a.v.)'tan şöyle buyurduğunu bize haber verdi:

238 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an 2.cilt s.603

239 Taberânî, İbnu Ebî Hatim; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/126.

240 Suyûtî, Lubâbu'n-Nukûl, 1/68.

241 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb.

“Bu âyet, ahabın atlıları hakkında nazil oldu. Şeytanlar, evinde atlardan güzel bir yarış atı olan hiçbir kimseye zarar veremezler.” Şu da Ebû Uname, Ebu'd-Derda, Mekhul, Evzaî, ve Rabah b. Zeyd'in sözüdür. Dediler ki:

“Bunlar, Allah yolunda at besleyen, o atlara gece-gündüz, gizli-aşikâr harcayan kimselerdir. Bu âyet, atlarına sırf kibirlik taslama ve yarışa hazırlama açısından bağlı kalmayan kimseler hakkında indi.”²⁴²

Üçüncü Rivayet: Ahmed b. Muhammed b. İbrahim es-Sa'lebî, Hüseyin b. Muhammed ed-Dineveri'den, o Ömer b. Muhammed b. Abdillâh Nehravânî'den, o Ali b. Muhammed b. Mehreveyh el-Kazvinî'den, o Ali b. Davud el-Kantarî'den, o Abdullah b. Salih'ten, o Ebû Şurayh'tan, o Kays b. Haccac'dan, o Haneş b. Abdillâh es-San'ânî'den, o da İbn Abbas'tan bu âyet hakkında: “Bu âyet, atlara verilen yiyecek hakkında inmiştir.” dediğini bize haber verdi.”²⁴³

Dördüncü Rivayet: Ebû İshak el-Mukırri, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Abdûs'tan, o Ebu'l-Abbas Abdullah b. Yakub-i Kirmanî'den, o Muhammed b. Zekerîyya Kirmanî'den, o Vekî'den, o Abdulhamid b. Behram'dan, o Şehr b. Havşeb'den, o da Esmâ bint-i Yezid'den şöyle dediğini bize haber verdi: “Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

*“Kim, Allah yolunda bir at besler de, ecrini Allah'tan umarak o ata harcamada bulunursa, o atın tokluğu da açlığı da, suya kanması da, susuzluğu da, bevli de dışkısı da kıyamet günü o kişinin terazisine konur.”*²⁴⁴

242 İsnadı zayıftır. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 72.

243 Senedi hasendir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 72.

244 Senedi zayıftır. İbn Ebi Şeybe; Musannef: 12/482, Ahmed; Müsned: 6/458; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 72.

Beşinci Rivayet: Ebû İshak, Ebû Amr-i Furatî'den, o Ebû Musa İmran b. Musâ'dan, o Said b. Osman el-Cezerî'den, o Faris b. Ömer'den, o Salih b. Muhammed'den, o Süleyman b. Amr'dan, o Abdurrahman b. Yezid'den, o Mekhûl'dan, o da Cabir'den, Rasulullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bize haber verdi:

*“Allah yolunda atına harcama yapan kimse bol bol sadaka veren kimse gibidir.”*²⁴⁵

Altıncı Rivayet: Ebû Hamid Ahmed b. Hasan el-Kâtib, Muhammed b. Ahmed b. Şâzân er-Razî'den, o Abdurrahman b. Ebî Hatim'den, o Ebû Said el-Eşecc'den, o Zeyd b. el-Hubab'dan, o Reca b. Ebî Seleme'den, o Süleyman b. Musa ed-Dımeşkî'den, o da Aclan b. Sehl el-Bahilî'den bize şunu rivayet etti: “Ebû Uname el-Bahilî'nin şöyle dediğini işittim: “Kim ki, gösteriş ve insanlara duyurma maksadıyla olmaksızın, Allah yolunda bir savaş atı beslerse, o kimse bu âyette zikrolunan kimselerdendir.”²⁴⁶

Yedinci Rivayet: “Bu âyet Ali b. Ebî Talib hakkında indi. Onun dört dirhemden başka bir şeyi yoktu. Bir dirhemini gece, bir dirhemini gündüz, bir dirhemini gizlice, bir dirhemini de açıktan tasadduk etmişti. Rasulullah (s.a.v.) da kendisine:

“Seni bu işe sevk eden nedir?” buyurdu, Ali şöyle cevap verdi:

“Allah'ın bana vadettiği şeyi kazanmam beni bu işe şevket-ti.” Rasulullah (s.a.v.) da ona: *“İyi bil ki bu dediğin senin oldu”* buyurdu ve müteakiben Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”²⁴⁷

Bu yedinci rivayet Şia kitaplarına giren şeklin benzeridir.

²⁴⁵ Senedinde kopukluk var. Mekhûl, Cabir'den işitmemiştir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 72.

²⁴⁶ Senedi zayıftır. Suyuti; ed-Dürr; 1/363. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 72.

²⁴⁷ Kelbî zayıftır. Suyuti; Lübab: s. 51. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 73.

Sekizinci Rivayet: İbn Cureyc ise isim vermeden böyle yapan yani elindeki dört dirhemi gece, gündüz, gizlide ve açıktan olmak üzere birer birer sadaka olarak dağıtan birisi hakkında nazil olduğunu söylemiştir.²⁴⁸

Dokuzuncu Rivayet: Hak Teâlâ'nın, "(Sadakalar) kendilerini Allah yoluna vakfetmiş fakirler içindir" âyeti nazil olunca, Abdurrahman İbn Avf, Suffe Ashabına birkaç dinar; Hz. Ali (r.a.) de yine suffe ashabına, geceleyin bir vesk (Kufelilere göre 200 kg.lık bir ölçü birimi.) hurma gönderir. Böylece Allahu Teâlâ nezdinde, bu iki sadakanın en sevgilisi Hz. Ali (r.a.)'nin sadakası olmuş olur. Bunun üzerine de bu âyet-i kerime nazil olur. Böylece de geceleyin verilen sadaka daha mükemmel olmuş olur.²⁴⁹

Onuncu Rivayet: İbn Müseyyib (r.a.) dedi ki:

"Âyet, zorluk ordusuna infak etmelerinden dolayı, Abdurrahman b. Avf ve Osman b. Affan hakkında indi."²⁵⁰

Onbirinci Rivayet: Keşşaf sahibi şöyle demektedir:

"Bu âyet-i kerime Hz. Ebu Bekir hakkında nazil olmuştur. Çünkü o, kırkbin dinarın on binini gece; on binini gündüz, on binini gizli, on binini de açıktan tasadduk etmişti."²⁵¹

Âlimler şöyle demişlerdir:

"Bu âyet-i kerimede, gizli verilen sadakanın açıkça verilen sadakadan efdal olduğuna işaret vardır; çünkü yüce Allah gece verilen sadakayı gündüz verilene, gizli olanını açık olanına takdim etmiştir."²⁵²

Hakikaten nüzul sebebine inananlara sadece bu âyeti gösterdikten sonra sormak istiyorum.

248 el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an, 3/225.

249 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb.

250 İbn Münzir; Hatim ve Taberânî, zayıf senetle; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/127.

251 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb.

252 Abdulfettah el-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 80.

Âyet kimin hakkında indi? Hangisi doğru? Hangileri iftira? Bu âyeti bu nüzul sebepleri ile uygun şekilde anlamış mı olduk?

1. At sahipleri
2. Atlara yem verenler
3. At besleyip cihada hazırlayanlar
4. Hazreti Ali
5. Abdurrahman bin Avf
6. Hazreti Osman
7. Hazreti Ebubekir
8. Sadaka dağıtan birisi

Bu sekiz madde haricinde yedi rivayeti de silme ihtiyacı duydum. Yazılan isimlerin farklı farklı hikâyeleri anlatılmış. Lütfen aklınızı kullanın ve bu hurafelerden kurtulun.

* * *

Allah'a ve Rasûlüne bir sürü iftira içeren başka bir nüzul sebebini birlikte incelemeye devam edelim.

BAKARA SURESİ 2/286

Allah bir nefse (kişiye) ancak gücünün yeteceğini yükler. O nefsin kazandığı lehine, kazanıp yüklendiği de aleyhinedir. Ey Rabbimiz, unuttuk veya anıldıysak bizi bundan muâhaze etme. Ey Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz, bize gücümüzün yetmeyeceğini taşıtma, affet bizi, bağışla bizi, rahmet eyle bize, Sen Mevlâ'mızsın. Kâfirler güruhuna karşı yardım et bizlere.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Ümmet kendilerinden öncekilerin akıbetlerine baktıktan ve bunlar da tıpkı kendileri gibi birer ümmet olduğunu hatırladıktan sonra Rablerinden, onlarınkine benzer bir muamelede bulunmamasını isteyerek, merhametini dilediler.

Ağır yük yüklememesini, altından kalkamayacakları bir teklif getirmemesini talep ettiler. Çünkü onlar, yüce Allah'ın kendilerine öğrettiği gibi, Allah'ın üstünde herhangi bir güç ve kudret olmadığını biliyorlardı. Kendilerini Allah'ın azabından ancak O'nun merhametinin koruyabileceğinin bilincindeydiler.²⁵³

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İmam Ebû Mansur Abdulkahir b. Tahir, Muhammed b. Abdillâh b. Asi b. Ziyâd'dan, o Muhammed b. İbrahim el-Büşencî'den, o Umeyye b. Bestam'dan, o Yezid b. Züray'dan, o Ravh b. Kasım'dan, o A'lâdan, o babasından, o da Ebû Hureyre'den şöyle dediğini bize haber verdi;

“Allah Teâlâ Peygamberi'ne: *“Siz içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onunla sizi hesaba çeker.”* Âyetini indirince, bu Rasulullah (s.a.v.)'ın ashabına pek ağır geldi. Sonra Rasulullah (s.a.v.)'a gelip dediler ki: “Biz, namaz, oruç, cihad ve zekât gibi gücümüzün yettiği amellerle sorumlu kıldık şimdi Allah sana şu âyeti indirdi. Halbuki biz buna güç yetiremeyiz.” Rasulullah (s.a.v.) da buyurdu ki:

“Siz, sizden önce kendilerine kitap verilen Yahudi ve Hristiyanların: *“İşittik fakat asi olduk”* dedikleri gibi mi demek istiyorsunuz? Siz: *“İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz senin bağışlamayı diliyoruz, dönüş de ancak Sanadır.”* deyiniz. Topluluk bu âyeti okuyup dilleri ona alışınca Allah Teâlâ *“Amenê'r-Rasulü”*²⁵⁴ âyetinin tamamını indirdi. *“Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden öte yük yüklemez”*²⁵⁵ âyetini de indirerek, *“Siz içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onunla sizi hesaba çeker.”* âyetinin hükmünü kaldırdı.”²⁵⁶ Müslim bu hadisi Umeyye b. Bestam yoluyla rivayet etmiştir.²⁵⁷

253 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 2.cilt s.664

254 Bakara Suresi: 2/285.

255 Bakara: 2/286.

256 Sahih hadistir. Müslim; Eyman: 125/199 s. 115, Ahmed; Müsned: 2/412, Ebu Avane; Müsned: 1/76, Suyuti; Lübab: s. 52.

257 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 75..

Üçüncü Rivayet: İbn Abbâs'tan rivayet edilmiştir:

“Siz, içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onlarla sizi hesaba çeker.” âyeti nazil olunca ahabın kalbine o zamana kadar hissetmedikleri bir duygu ve korku girdi de Hz. Peygamber (s.a.v.)’e gelip bu âyetin ağırlığından bahsettiler. Hz. Peygamber (s.a.v.):

“İşittik, itaat ettik, teslim olduk.” deyin” buyurdu. Allah Teâlâ da onların kalplerine iman bıraktı ve “*O peygamber de kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü’minler de...*” âyetini indirdi.²⁵⁸

Ravi Ebu Kureyb der ki: “Ey Rabbimiz unuttuk, yahut yandıysak bizi tutup muâhaze etme.”yi okudu ve dedi ki: (Allah Teâlâ): “Öylece yaptım.” buyurdu. Hz. Peygamber:

“Ey Rabbimiz, bizden evvelkilere yüklediğin gibi üstümüze ağır bir yük yükleme.” kısmını okuyup Allah Teâlâ’nın yine “Öylece yaptım.” buyurduğunu, “Ey Rabbimiz, güç yetiremeyeceğimizi bize taşıtma” kısmını okuyup Allah Teâlâ’nın “Öyle yaptım.” buyurduğunu, “Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet eyle. Sen Mevlâmızsın bizim. Kâfirler güruhuna karşı da bize yardım eyle.” kısmını okuyup Allah Teâlâ’nın: “Öyle yaptım.” buyurduğunu haber verdi.”²⁵⁹ Saîd b. Cübeyr’den gelen rivayetin sonunda “Bu ümmete Bakara suresinin son âyetleri verilmiştir ki onlardan önceki ümmetlere verilmemişti.” fazlalığı vardır.²⁶⁰

Dördüncü Rivayet: Taberî’nin Ebu’r-Radâd el-Mısırî Abdullah b. Abdusselâm kanalıyla Saîd b. Mercâne’den rivayet ettiği şu haber bunu gösteriyor: İbn Mercâne şöyle anlatıyor: “Bir gün İbn Ömer’e gelmişim.

“Siz, içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onlarla sizi hesaba çeker. O, dilediğini bağışlar, dilediğine de azab eder”

258 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/233.

259 Müslim, İman, 200; Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’an, 2/40, hadis no: 2992; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/95.

260 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/96.

âyetini okudu ve “Eğer bizi bu âyetle muâhaze edecek olursa mahvolduk!” dedi ve ağladı, o kadar ki gözlerinden yaşlar aktı.”

İbn Mercâne anlatmaya şöyle devam eder:

“Sonra İbn Abbâs’ın yanına geldim ve:

“Ey Ebu’l-Abbâs, İbn Ömer’e vardım *“Siz, içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onlarla sizi hesaba çeker.”* âyetini okudu ve

“Eğer bizi bu âyetle muâhaze edecek olursa mahvolduk!” dedi ve ağladı, o kadar ki gözlerinden yaşlar aktı.” dedim, İbn Abbâs:

“Allah Ebu Abdurrahmân (İbn Ömer)’i bağışlasın! Rasûlullâh (s.a.v.)’ın ashâbı da aynen İbn Ömer’in korktuğu gibi bu âyetten korkmuşlardı da Allah Teâlâ *“Allah bir nefse ancak gücünün yeteceğini yükler.”* âyetini indirdi. Vesveseyi neshedip sadece kavil ve fiili bıraktı” dedi.²⁶¹ Mücahid de Abdullah b. Ömer ile Abdullah b. Abbas’ın arasında geçen olayda Said b. Mürcâne’nin değil de kendisinin bulunduğunu rivayet etmiştir.²⁶²

Bu olayda dikkatinizden kaçmaması gereken bir konuda bir rivayette başrolde Ömer ve Abbas arasındaki konuşmaya tanık olarak Mürcâne’yi başka rivayette Mücahid, o kişi Mürcâne değil bendim diyerek yalanlıyor. İnanılmaz.

Beşinci Rivayet: İbn Abbâs’tan gelen bir rivayette o şöyle demiş:

“Siz, içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onlarla sizi hesaba çeker.” âyeti nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.v.)’in ashâbı feryat ettiler ve:

“Ey Allah’ın elçisi, elimizle, ayağımızla, dilimizle yaptıklarımızdan tevbe edelim. Fakat vesveseden nasıl tevbe edeceğiz, ondan nasıl sakınacağız? Bu mümkün değil” dediler de Cibril

²⁶¹ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/95.

²⁶² İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/95.

Rasûlullah (s.a.v.)'a *"Allah bir nefse ancak gücünün yeteceğini yükler."* âyetini indirdi.²⁶³

Altıncı Rivayet:- Tefsirciler dediler ki: "Yukarıdaki âyet nazil olunca Ebû Bekr, Ömer, Abdurrahman b. Avf, Muaz b. Cebel ve Ensar'dan bir grup cemaat Hz. Peygamber'e gelip önünde dizüstü çöküp dediler ki:

"Ey Allah'ın Rasülü, Allah'a yemin olsun ki bize bu âyetten daha çetin bir âyet inmedi. Zira bizim herhangi birimiz bazen içinden öyle bir şey kuruyor ki, bütün dünya onun olması karşılığında dahi olsa, o şeyin kalbine yerleşmesini istemez. Demek biz içimizden geçen, elimizde olmayan şeylerle muaheze olunuyoruz. Vallahi helak olduk. Nebî (s.a.v.) de:

"Aynen böyle indirildi" buyurdu, Onlar da:

"Mahvolduk, güç yetiremeyeceğimiz bir işle sorumlu tutulduk" dediler. Hz. Peygamber de buyurdu ki: *"Korkuyorum ki siz, İsrailoğullarının, Musa (a.s.)'ya dedikleri gibi: "İşittik, fakat asi olduk" dersiniz. Siz: "İşittik itaat ettik" deyin."* Onlar böylece bu hal içerisinde bir yıl beklediler. Nihayet Allah Teâlâ:

"Allah herkese ancak güç yetireceği yükü yükler" âyeti ile genişlik ve rahatlık indirdi. Böylece bu âyet, önceki âyeti neshetti. Peygamber (s.a.v.) de buyurdu ki:

*"Muhakkak Allah, ümmetimin içlerinden geçenleri -onlar o şeyi konuşup yapmadıkça- bağışlamıştır."*²⁶⁴

Yedinci Rivayet: *"Siz, içinizdekileri açıklasanız da gizleseniz de Allah onlarla sizi hesaba çeker."* âyetinin bir yıl kadar yürürlükte kaldıktan sonra *"Allah bir nefse ancak gücünün yeteceğini yükler."* âyetinin indiği ve ashabın bu sıkıntısının giderildiği, yani nesholunduğu; kâfirlere içlerinden dostluk besleyen mü'minler

263 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/102.

264 Sahih hadistir. Müslim; Eyman: 126/200 s. 116, Tirmizi; Tefsir: 2992, Nesai; Tefsir: 79, Ahmed; Müsned: 1/233, Hakim; Müstedrek: 2/286; İmam Ebu'l- Hasan Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 75-76.

hakkında indiği (siz kâfirlere karşı sevginizi ve dostluğunuzu açıktan yapsanız da gizleseniz de Allah bunu bilir ve sizi bundan dolayı cezalandırır anlamına) ve neshedilmediği görüşleri de vardır.²⁶⁵

Sekizinci Rivayet: Katade diyor ki

“Bize anlatıldığına göre, bu âyet-i kerime nazil olunca Rasulullah *“Peygambere, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etmek yaraşır.”* demiştir.”²⁶⁶

Dokuzuncu Rivayet: Hakim b. Cabir diyor ki:

“Bu âyet-i kerime Rasulullah’a indirilince Cebrail dedi ki: “Aziz ve Celil olan Allah, seni de ümmetini de güzel bir şekilde övdü. Sen Rabbinden dile dileğin sana verilir.” Resulullah da Rabbinden bundan sonra gelen âyetin ifade ettiği manayı diledi.”²⁶⁷

Onuncu Rivayet: Bu arada yine İbn Abbâs’tan gelen bir rivayete göre de âyet şahitlik hakkındadır ve buna göre âyet neshedilmiş de değildir. Yani “Ey inananlar siz herhangi bir hadiseye şahid olur, o hadiseye karışanlar sizin şahitliğinize muhtaç olurlar da “Biz şahit olduk ama hâkim önünde şahitlik etmeyiz.” dersiniz, ya da “Biz bir şey görmedik, bilmiyoruz.” dersiniz Allah bununla sizi hesaba çeker.” demektir.²⁶⁸

Onbirinci Rivayet: Bir kısım müfessirler ise bu âyet-i kerimenin, şahitler hakkında nazil olmadığını, bu âyetin, Allah Teâlâ’nın, kullarının hem fiilen yaptıkları amellerden hem de yapmayı düşünüp te fiilen yapmamış oldukları amellerden hesaba çekeceğini bildirmek için nazil olduğunu söylemişlerdir.²⁶⁹

Sahih Hadislerle desteklenmiş bir sürü iftira daha. Hem içerik hem nüzul açısından birbiri ile ilgisi olmadığını bildikleri

²⁶⁵ el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmü'l-Kur’ân, 3/281, 283.

²⁶⁶ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/102.

²⁶⁷ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/102.

²⁶⁸ Alûsî, Rûhu'l-Maânî, 3/65.

²⁶⁹ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/95.

halde, bir âyeti delil gösterip uyduruk nüzul anlatıları ile çok çok önemli başka bir âyeti nesh edenlerden, Allah elbette hesap soracaktır.

Bu âyetin nüzul sebebi ile ilgili altı farklı nakli yine mecburen kitabıma almadım. Allah insanın plan yapmadan kötülük yapamayacağını bildiği için düşüncemize dikkat etmemiz gerektiğini vurgulayan bu âyet iyi insanlar için mutluluk verici bir âyettir. Neden kalbinizden iyilik yapmayı, bol bol infak etmeyi düşünmüyorsunuz da kötü şeyleri düşünerek âyetten huzursuz oluyorsunuz. Bir işi yaptıktan, ya da düşündükten sonra hesap vermekten neden korkuyorsunuz? Âyet sanki sadece kötü düşünmeyi kastediyormuş gibi bütün sahabeyi tedirginlik sarmış, oysa insan yediğinin, içtiğinin ya da düşündüğünün hesabını verecek şekilde ahlaklı olması gerekmez mi? Ehl-i Sünnet içindeki kalbi bozuklar çok saygı duyduklarını iddia ettikleri, resule, sahabeye iftiran dan çekinmemiş, pislüklerini nüzul sebebine yansıtmıştır. Ben ve benim gibiler kalbimizden geçenlerden hesaba çekilmeye razıyız. Yarası olan gocunsun.

Ayrıca Bakara 2/286 âyetinde Allah kuluna kaldıramayacağı yükü vermez mealı hatalı çeviridir. Bu hatayı Arapça başlangıç seviyesinde olan birisi bile (Allah hiçbir kimseyi, gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz)²⁷⁰ rahatlıkla anlayabilir. Ben de 6 Şubat 2023'te meydana gelen deprem sonrası, deprem bölgesine gittiğimde 6 tane cenazesi önünde duran bir anneye "Merak etmeyin Allah kuluna kaldıramayacağı yükü vermez!" diyemedim. Sonra yaptığım incelemede Allah kuluna kaldıramayacağı yükü verebilir fakat bizim vereceğimiz tepkiden dolayı mükellef tutmadığını anladım. Elhamdullillah.

270 Bakara Suresi 2/286

3. ÂL-I İMRAN SURESİ

Kafirleri dost (veli) edinmeyin âyetinin nüzul sebebini birlikte inceleyelim.

ÂL-I İMRAN SURESİ 3/28

*Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri kendilerine çok yakın dost edinmesin. Kim bunu yaparsa ona Allah'tan hiçbir şey (yardım) yoktur.*²⁷¹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: ed-Dürr-ül Mensûr adlı eserde: “Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dostlar edinmesinler.” âyetiyle ilgili olarak İbn-i İshak, İbn-i Cerir ve İbn-i Ebu Hatem, İbn-i Abbas'tan şöyle rivayet ederler: “Ka'b b. Eşref'in müttefiki Haccac b. Amr, İbn-i Ebu Hakik ve Kays b. Zeyd, Ensar'dan bazı kişileri sırdaş-dost edinmek suretiyle onları dinleri hususunda fitneye düşürmeyi amaçlamışlardı. Rifaa b. Munzir, Abdullah b. Cübeyr ve Sa'd b. Hüseyme Ensar'dan olan bu gruba: “Şu Yahudilerden uzak durun. Onları sırdaş edinmekten kaçınin. Yoksa sizi fitneye düşürüp dininizden döndürürler.” dediler. Ama onlar bu uyarıya kulak asmadılar. Bunun üzerine yüce Allah: “Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dostlar edinmesinler.” diye başlayıp: “Allah her şeye güç yetirendir.” ifadesiyle son bulan âyetleri indirdi.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İbn Abbas dedi ki:

‘Yahudiler’den Ka’b ibnu’l-Eşref’in antlaşmalısı Haccac b. Amr, Kehmes b. Ebi’l-Hukayk ve Kays b. Zeyd, dinlerinden ötürü kendilerini fitneye düşürmek maksadıyla, Ensar’dan bir grupla dostluk oluşturmuşlardı. Bunun üzerine Rıfae b. Münzir ibnu’z-Zübeyr (doğrusu Rifâa b. Abdulmünzir b. Zenber, Abdullah b. Cübeyr ve Said b. Hayseme, bu gruba dediler ki:

“Şu Yahudilerden uzak durun, onlarla devamlı buluşup dostluk kurmaktan sakının ki sizi dininizde fitneye düşürmesinler.” Bu kimselerse o Yahudilerle dostluk kurup, meclislerine devam etmekten kaçınmadılar. Nihayet Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”²⁷²

İkinci Rivayet: Kelbî dedi ki:

“Bu âyet, münafıklar; Abdullah b. Ubeyy ve adamları hakkında nazil oldu. Bunlar Yahudi ve müşriklere dost oluyor, onlara haberler getiriyor ve Rasulullah (s.a.v.)’a karşı, Yahudi ve müşriklerin üstün gelmelerini ümit ediyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirip, mü’minleri, onlar gibi yapmaktan men etti.”²⁷³

Üçüncü Rivayet: Cüveybir, Dahhak ve İbn Abbas yoluyla şu rivayette bulundu:

“Bu âyet Ubade b. Samit el-Ensarî hakkında nazil oldu. Bu zat, Bedir Harbine iştirak etmiş seçkin bir sahabi idi. Onun Yahudiler’den yeminli dostları vardı. Peygamber (s.a.v.) Ahzab Günü harbe çıktığında, Ubade dedi ki:

²⁷² İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/152, Suyuti; Lübab: s. 54, ed-Dürr: 2/16; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 82; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb.

²⁷³ Kelbî yalancılıkla itham olunmuştur. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 82; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb.

“Ey Allah’ın Nebî’si, benim Yahudiler’den beşyüz adamım var. Onların benimle birlikte harbe çıkacakları görüşündeyim. Haydi düşmana karşı onlardan yardım iste.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”²⁷⁴

Dördüncü Rivayet: Mukâtil b. Süleyman ve Mukâtil b. Hayyân’a göre ise bu âyet Mekke kâfirlerine dostluk ve sevgi gösteren Hâtıb b. Beltea ve başkaları hakkında nazil olmuştur. Allah Teâlâ, onları bu sevgiden nehyetti.²⁷⁵

Beşinci Rivayet: Bu âyet-i kerimenin “müşriklerin kendisinden söylemesini istediği bazı kelimeleri söylediği zaman Ammâr b. Yâsir hakkında” nazil olduğu da söylenmiştir.²⁷⁶

Dost ve Veli kavramını değiştirip, Veli edinmeyi dost edinmek ile aynı şey zanneden kişilerin farkına varmadıkları müthiş bir farkı sizlerin düşünmesi için belirtmek istiyorum. Çocuğunuzun veli toplantısına dostu gidebilir mi? Veli sizin yerinize karar alması mümkün olan kişidir. Dost ise bildiğiniz gibi samimiyet kurduğunuz kişilerdir. Ehl-i Sünnet Arapça veli yazan yere dost yazma hilesiyle farklı inançlara mensup insanların ilişkilerine müthiş zarar vermişlerdir. Onlar ile dostluk kurmayınca inancını tebliğ etmek imkansızlaşıyor. Hatta ticaret yapmak bile fanatikler tarafından yadırganıyor. İnşallah bu basit farkı anlamışsınızdır.

Kitap Ehlini Tevhid etrafında toplamaya davetin nüzul sebebini birlikte inceleyelim.

²⁷⁴ Senedi çok zayıftır; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 82; Revâiu'l-beyân, 1/399; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

²⁷⁵ İbnu'l-Cevzi, Zâdu'l-Mesîr, 1/371; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

²⁷⁶ el-Kurtubî, el-Camiu li-Ahkâmi'l-Kur'an, 4/38.

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/64

*De ki: Ey ehl-i kitab, hepiniz bizimle sizin aranızda müsavi bir kelimeye gelin: Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rabler tanımayalım. Eğer yine yüz çevirirlerse deyin ki: Şahid olun, biz muhakkak müslümanlarız.*²⁷⁷

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: ed-Dürr-ül Mensur adlı eserde, “De ki: Ey kitap ehli, bizimle sizin aranızda eşit olan bir kelimeye gelin.” âyetiyle ilgili olarak İbn-i Cerir’in Süddî’den şöyle rivayet ettiği geçer: “Sonra Resulullah (s.a.a), Necran Hristiyanlarından oluşan heyeti çağırdı ve onlara şöyle dedi: Ey kitap ehli, bizimle sizin aranızda eşit ve ortak olan bir kelimeye gelin.”

Bazı rivayetlerde, Peygamberimizin (s.a.a) Medineli Yahudileri, cizye vermeyi kabul edinceye kadar aralarında eşit olan kelimeye davet ettiği belirtilir. Bu, âyetin Necran heyeti hakkında inmiş olmasıyla çelişmez.²⁷⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri

Birinci Rivayet: İbn Abbâs der ki:

“Bu âyet-i kerime rahipler ve papazlar hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber bu âyet-i kerimeyi Habeşistan’daki Ca’fer b. Ebî Tâlib’e göndermiş; o da Necâşî’nin de hazır bulunduğu bir mecliste Habeşistan’ın ileri gelenlerine bu âyet-i kerimeyi okumuştur.”²⁷⁹

İkinci Rivayet: Katade, Rebi’ b. Enes ve İbn-i Cüreyc’e göre bu âyet-i kerime, Medine-i Münevver’e’nin çevresinde bulunan Yahudiler hakkında nazil olmuştur.²⁸⁰

²⁷⁷ Âl-i İmran 3/64

²⁷⁸ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 3.cilt s.152

²⁷⁹ İbnu’l-Cevzi, Zâdu’l-Mesîr, 1/400.

²⁸⁰ İbn Cerir, Taberî, Câmiu’l-Beyân; Fahreddin Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb.

Yahudiler, Hz. İbrahim hakkında Resulullah ile tartışmaya girişince Allah Teâlâ bu âyeti indirmiş ve Rasulullah'a, Yahudileri çağırarak onlara, âyetle belirtilen hususları bildirmesini emretmiştir.²⁸¹

Üçüncü Rivayet: Suddî, el-Hasenu'l-Basrî, İbn Zeyd ve Muhammed b. Cafer ibnu'z-Zübeyr bu âyet-i kerimenin de diğerleri gibi yine Necran hey'eti hakkında nazil olduğu görüşündedirler.²⁸² Rasulullah onları Mübahaleye davet ettiğinde "Lanetleşmekten" kaçınmaları üzerine bu defa onları, daha kolay olan bu âyetin beyan ettiği şeyleri kabul etmeye davet etmiştir. Fakat onlar, bunu da kabul etmemişlerdir.²⁸³

Dördüncü Rivayet: Fahreddin Râzî der ki:

"Bu ifade, her iki topluluğu da içine almaktadır. Bunun her iki grup hakkında nazil olduğuna şu husus da delâlet etmektedir:

a- Lafzın zahiri, iki topluluğa da şamildir.

b- Âyet-i kerimenin sebep-i nüzulü hakkında rivayet edilen şu husustur: Yahudiler Hz. Peygamber'e şöyle demişti:

"Hristiyanların Hz. İsa'yı Rab edinmeleri gibi, bizim de, sadece seni Rab edinmemizi istiyorsun!..." Hristiyanlar da,

"Ey Muhammed! Sen, Yahudilerin Uzeyr (a.s.) hakkında söylemiş oldukları şeyi senin hakkında söylememizi istiyorsun" demişlerdi. İşte bunun üzerine Cenâb-ı Hak da bu âyeti indirdi. Bana göre, doğruya en yakın olan, bu ifadeyi Necrân Hristiyanlarına hamletmektir. Çünkü biz, Hz. Peygamber'in önce onlara deliller getirdiğini, sonra da onlarla "mübâhele" istediğini; ama bu sırada insafı olup mücadeleyi ve onları ilzam ederek susturmayı arzulamayı terke dayanan söze geçtiğini açıklamıştık.

281 İbn Cerir, Taberî, Câmiu'l-Beyân.

282 İbn Cerir, Taberî, Câmiu'l-Beyân; Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb; Alûsî, Rûhu'l-Maânî, 3/193.

283 İbn Cerir, Taberî, Câmiu'l-Beyân

Bunun böyle olduğuna, Hz. Peygamber'in burada onlara, Hak Teâlâ'nın, "*Ey kitap ehli!*" sözüyle hitap etmesi de delâlet etmektedir."²⁸⁴

Beşinci Rivayet: Taberî'ye göre ise, bu âyette zikredilen ehl-i kitaptan maksat, hem Yahudiler hem de Hristiyanlardır. Zira ehl-i kitap denince her ikisi de anlaşılmalıdır. Buradaki ehl-i kitabın, sadece bir kısmına ait olduğuna dair sahih bir delil yoktur. O hakle, âyetin her iki ehl-i kitabı da kastederek, onları tevhid inancına davet ettiğini söylemek daha isabetlidir. Çünkü Allah'ın birliğini ve sadece kendisine ibadet edileceğini kabul etme, her yaratığın vazifesidir. Ve ona gönderilen bir emirdir.²⁸⁵

Âyet Ehli Kitap dediği halde okuyanları geri zekalı zanneden sözde âlimlerin âyeti açıklarken, "*Bu âyette zikredilen ehl-i kitaptan maksat, hem Yahudiler hem de Hristiyanlardır. Zira ehl-i kitap denince her ikisi de anlaşılmalıdır.*" şeklindeki tespitleri sanki çok büyük zeka gerektiriyormuş gibi gözükmesi bence çok komik.

* * *

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/72

*Kitab ehlinden bir grup şöyle dedi: Mü'minlere indirilmiş olana günün evvelinde iman edin, sonunda da küfredin. Belki onlar da dönerler.*²⁸⁶

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Âyetin iniş sebebiyle ilgili olarak Ehl-i Beyt imamlarından aktarılan rivayetin sahihliği anlaşılmaktadır. O rivayette şöyle denilmektedir: "Bu sözü, kible değişikliğinden dolayı Yahudiler söylediler. Çünkü Resulullah Efendimiz (s.a.a)

²⁸⁴ Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

²⁸⁵ İbn Cerir, Taberî, Câmiu'l-Beyân.

²⁸⁶ Âl-i İmran Suresi 72. âyet

sabahleyin Kudüs'e dönerek namaz kıldı. Burası Yahudilerin kiblesiydi. Sonra öğle namazında kible Kâbe olarak değiştirildi.

Bunun üzerine Yahudilerden bir grup şöyle dedi: "Gündüzün başlangıcında mü'minlere inene iman edin. (Bununla Kudüs'e dönerek namaz kılmayı kastediyorlardı.) Gündüzün sonunda ineni de inkâr edin. (Bununla da Kâbe'ye dönerek namaz kılmayı kastediyorlardı.)"²⁸⁷

Bazılarına göre, âyetin anlamı şudur: Gündüzün başlangıcında Kâbe'ye dönüp namaz kılmalarına inanın. Gündüzün sonunda ise, onu inkâr edin. Belki dinlerinden dönerler.

Bazılarına göre ise âyetin anlamı şöyledir: Peygamber'in sıfatlarıyla ilgili olarak kabul ettiğiniz şeylere gündüzün başlangıcında inanın; sonunda ise vaat edilen peygamberin niteliklerinin ona uymadığını söyleyerek inkâr edin. Böylece belki kuşkuya düşüp dinlerinden dönerler.²⁸⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Hasan ve Süddî dediler ki:

"Hayber ve Ureyne beldelerinin Yahudileri'nden on iki din adamı (haham) kendi aralarında anlaşarak, bir kısmı bir kısmına şöyle dedi:

"Gündüzün başlangıcında kalpten inanarak değil, sadece dil ile Muhammed'in dinine girin, gündüzün sonunda da o dini inkâr edin ve deyin ki:

"Biz kitaplarımıza baktık, âlimlerimize danıştık, böylece Muhammed'in peygamber olmadığını öğrendik. Böylece onun yalan söylediği ve dininin bâtıl olduğu bize ayan oldu."

²⁸⁷ Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 3.cilt s.139

²⁸⁸ Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 3.cilt s.140

İşte siz bunu yaptığınız vakit onun ashabı, dinleri hususunda şüpheyi düşerler ve:

“Onlar Ehl-i Kitap’tırlar, dolayısıyla onlar o Muhammed’i bizden daha iyi bilirler” diyerek kendi dinlerinden sizin dininize dönerler.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi ve bu haince tuzaktan Nebisi Muhammed (s.a.v.)’i ve mü’minleri haberdar etti.”²⁸⁹ Ebu Mâlik el-Gıfârî’den gelen rivayette bu tuzak Yahudilere nispet edilirken kabilelerine işaret edilmemektedir. Kurtubî’de ise bunu söyleyenlerin Ka’b ibnu’l-Eşref ve Mâlik ibnu’s-Sayf ve benzerleri olduğu ayrıntısı verilmektedir.²⁹⁰

İkinci Rivayet: Mücahid, Mukatil ve Kelbî dediler ki:

“Bu âyet, kible meselesi hakkındadır: Kible, Kâbe’ye çevrilince, bu kendilerine muhalefet edilmesi sebebiyle Yahudilerin çok ağırına gitti. Bu yüzden Ka’b b. Eşref ve arkadaşları dediler ki:

“Kâbe meselesinden yana Muhammed’e indirilene lisanen inanın ve gündüzün başlangıcında Kâbe’ye doğru namaz kılın, sonra da gündüzün sonunda Kâbe’yi inkâr edin ve kendi kıbleniz olan (Beytu’l-Makdis’teki) Mualla Taşı’na doğru dönün. Olur ki mü’minler:

“Şu kimseler var ya onlar Kitap Ehlî’dir. Dolayısıyla onlar bizden daha iyi bilirler” derler ve böylece zaman zaman bizim kiblemize dönerler.” İşte bu sebeple Allah Teâlâ, Peygamber’ini Yahudilerin şu hilesinden sakındırdı ve onların sırrına kendisini muttali kılarak bu âyeti indirdi.”²⁹¹

Üçüncü Rivayet: İbn Abbas, âyet-i kerimedeki “gündüzün evvelinde”n maksadın, sabah namazı; “sonunda”n maksadın da öğlen namazı olduğunu söylemiştir ki, bunun izahı şudur:

289 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 88

290 Taberî, Câmiu’i-Beyân, 3/221; el-Kurtubî, el-Camiu li-Ahkâmi’l-Kur’an, 4/71.

291 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 88-89.

Hız. Peygamber (s.a.v.), Medine'ye geldikten sonra Beyt-i Makdis'e doğru namaz kılmaya başladı. Yahudiler bu durumdan son derece memnun olarak, bunun devam etmesini arzu ettiler. Allah Teâlâ'nın, Hız. Peygamberi, kible olarak Kâbe'ye çevirmesi, bir öğle namazı esnasında oldu. Bunun üzerine Ka'b b. Eşref ve başkaları şöyle dedi: "Mü'minlere indirilene gündüzün evvelinde inanın, gündüzün sonunda ise inkâr edin." Yani, Muhammed'in yönetip sabah namazını kıldığı kibleye inanın. Çünkü bu, haktır. Yönelip öğle namazını kıldığı kibleyi ise inkâr edin" demişlerdir ki âyetle bahsedilen inkâr ettikleri "gündüzün sonu" işte budur."²⁹²

Dördüncü Rivayet: İbn Abbas (r.a.) dedi ki:

"Abdullah b. Sayf, Adiyy b. Zeyd ve Haris b. Avf, birbirlerine:

"Gelin Muhammed'e indirilene akşam inanalım, sabah inkâr edelim. Böylece onların dinleri hakkında karışıklık yaparız, onlar da bizim yaptığımız gibi yaparlar ve dinlerinden dönerler." dediler. Allahü Teâlâ onlar hakkında Âl-i İmran: 3/71-73 âyetlerini indirdi."²⁹³

Beşinci Rivayet: Ebu Mâlik'ten Süddî, ondan İbnu Ebî Hatim anlattı:

"Yahudilerin din adamları onlardan olmayanlara, "Dininize tabi olandan başkasına inanmayın" derlerdi. Allahu Teâlâ bu âyeti indirdi."²⁹⁴

Altıncı Rivayet: Esamm şöyle der:

"Yahudiler birbirlerine, "Eğer Muhammed'i her getirdiği şeyde yalanlarsanız, sizin cahilleriniz yalancı olduğunuzu anlarlar. Çünkü O'nun getirdiği şeylerin pek çoğu haktır. Fakat O'nun getirdiği şeylerin bir kısmını kabul edip, bir kısmını inkâr

²⁹² Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

²⁹³ İbn İshak; İbn Münzir; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/140.

²⁹⁴ İbnu Ebî Hatim; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/140.

ederseniz, cahil halk sizin onu yalanlamanızın, inadinızdan dolayı değil, adaletinizden dolayı olduğunu zanneder, böylece de sözlerinizi kabul ederler” demişlerdir.”²⁹⁵

Yedinci Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Kible Kâbe’ye çevrilince, bu Yahudilere zor ve ağır geldi. Bundan dolayı birbirlerine, “Gündüzün evvelinde Kâbe’ye doğru namaz kılın, gündüzün sonunda da bu kıbleyi inkâr ederek, Beyt-i Makdis’e doğru namaz kılın. Böylece o müslümanlar: “Ehl-i Kitap ilim sahibi insanlardır. Eğer onlar bu kıblenin bâtil olduğunu anlamasalardı, bunu bırakıp Beyt-i Makdis’e dönmezlerdi” derler ve o kiblelerini bırakıp Beyt-i Makdis’e dönerler” diyorlardı.”²⁹⁶

Sekizinci Rivayet: Yahudilerin, gündüzün başlangıcında iman ettiklerini, sonunda da inkâr ettiklerini ortaya koymaları, Katade, Ebu Mâlik ve Süddî’ye göre, bizzat dilleriyle söylemeleri şeklinde oluyordu. Bu hususta Süddî diyor ki:

“Anne bölgesinde bulunan köylerin on iki hahamı vardı. Onlar birbirlerine şöyle demişlerdi: “Siz, gündüzün başında Muhammed’in dinine girin ve “Şahadet ederim ki Muhammed haktır ve doğru söyleyendir.” deyin. Gündüzün sonu olunca da inkâr edin ve deyin ki: “Biz, âlimlerimize ve hahamlarımıza başvurarak bunu onlardan sorduk. Onlar da bize dediler ki:

“Muhammed yalancıdır ve siz müslümanların dayandığı herhangi bir şey yoktur.” Bunun üzerine tekrar dinimize döndük. Bizim dinimiz bize, sizin dininizden daha sevimlidir.”

Hahamlar, telkinlerine devam ederek dediler ki:

“Böyle yaptığınız takdirde belki onlar, şüpheye düşerler ve kendi kendilerine derler ki:

“Bunlar gündüzün başlangıcında bizimle beraberdirler. Acaba bunlar dinlerinden niçin döndüler?” Süddî diyor ki:

295 Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

296 Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

“İşte Allah Teâlâ Peygamberine bu âyetle, Yahudilerin bu gibi davranışlarını bildirdi.”²⁹⁷

Dokuzuncu Rivayet: Mücahid ve Abdullah b. Abbas’a göre ise, Yahudilerin, gündüzün başlangıcında iman ettiklerini, gündüzün sonunda da inkâr ettiklerini ortaya koymaları, Rasulullah ile birlikte sabah namazını kılıp akşamleyin dinden çıktıklarını belirtmek şeklinde oluyordu. Veya, sabahleyin dille-riyle iman ettiklerini söylüyor akşamleyin, Yahudilere ait olan ibadeti yapıyorlar ve bu şekilde iman edip tekrar döndüklerini belirtiyorlardı.²⁹⁸

Nüzul sebebini bilmeseniz ve âyeti okusanız, sonrasında size birileri dese ki Ben bu âyeti anlayamadım. Bu âyet niçin indi? Dokuz rivayetin hangisine inanacak, böylelikle âyeti daha iyi nasıl anlayacaksınız?

EMANETE SAHİP ÇIKACAK EHLİ KİTAP KİMSELER İLE EMANETE İHAÑET EDEN EHLİ KİTAP KİMSELERİ NÜZUL SEBEPLERİNE BAKARAK TESPİT ETMEK

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/75

Ehl-i kitabdan öylesi vardır ki kendisine bir kantar emanet etsen onu sana eksiksiz öder. Öylesi de vardır ki ona emaneten tek bir altın versen onu, sen, üzerinde ayak direyip durmadıkça sana ödemez. Bunun sebebi şudur: Onlar: “Ümmîler hakkında bizim aleyhimize bir yol ve sorumluluk yoktur.” demişlerdir. Onlar, kendileri de bilip dururken Allah’a karşı yalan söylerler.”²⁹⁹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Ehl-i Sünnet kanallarıyla aktarılan bazı rivayetlerde âyetin bu olayla ilgili olarak indiği belirtiliyorsa da onlara

²⁹⁷ İbn Cerir, Taberî, Câmiu’l-Beyân.

²⁹⁸ İbn Cerir, Taberî, Câmiu’l-Beyân.

²⁹⁹ Âl-i İmran Suresi 3/75

itina edilmez. Çünkü kıssanın konusu hususunda bu rivayetler arasında ihtilaf vardır. Bazı rivayetlerde, yukarıda belirtildiği gibi, olayın İmru-ul Kays ve Hadramutlu bir adam arasında geçtiği belirtilirken, diğer bazısında Eş'as b. Kays ile bir Yahudi arasındaki arazi anlaşmazlığından söz edilir. Bazılarında ise, âyetin kafirlerden biri hakkında indiği ifade edilir. Bu adam pazarda bir mal satmak ister ve bir Müslümanı aldatmak için gerçekte ödemediği yüksek bir miktarı ödediğine ilişkin olarak Allah adına yemin eder. Bunun üzerine yukarıda adı geçen âyet iner.

Bu âyetin zahiri, onun önceki âyetin içeriğinin gerekçesini açıklamaya yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Şu halde, mümkün surette; “Rivayetlerde âyetin kıssaya uyarlanması yapılmıştır.” denilmelidir. Yoksa âyet, bu kıssa ile ilgili olarak inmiş değildir.³⁰⁰

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Onların ehl-i emanet olanları, müslüman olanlarıdır. Yahudilik üzere devam edenleri ise, hıyanette ısrarlı olanlarıdır. Çünkü onların inançlarına göre, kendi dinlerinde olmayan kimseleri öldürüp onların mallarını almaları helâldir. Bu âyetin bir benzeri de, *“Hepsi bir değildirler. Ehl-i kitap içinde, (hakkı) ayakta tutan bir cemaat vardır. Onlar gece saatlerinde secdeye kapanarak Allah’ın âyetlerini okurlar”*³⁰¹ âyeti ile, *“İçlerinde iman edenler vardır. (Fakat) onların pek çoğu fasıktırlar”*³⁰² âyetidir.”³⁰³

İkinci Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Ehl-i kitaptan emanet ehli olanlar Hristiyanlar, hıyanet ehli olanlar ise Yahudilerdir. Bunun delili ise, bizim de söylemiş olduğumuz gibi Yahudilerin kendi dinlerinden olmayanların

300 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 3.cilt s.161

301 Âl-i İmran: 3/113.

302 Âl-i İmran: 3/110.

303 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb, 8/100.

öldürülmesini ve hangi yolla olursa olsun, onların mallarını ele geçirmelerini helâl saymalarıdır.”³⁰⁴

Üçüncü Rivayet: İbn Abbâs der ki:

“Kureyş’ten bir adam Abdullah b. Selâm’a bin iki yüz ûkiyye altını emanet bırakmıştı da dönüşünde Abdullah tam olarak kendisine teslim etti. Bir diğer Kureyşli de Finhâs b. Azûrâ’ya bir dinar emanet bıraktı da o bu emanete hıyanette bulundu, işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”³⁰⁵

ALLAH’A VERDİKLERİ SÖZÜ, YEMİNLERİNİ AZ BİR BEDELLE SATANLARIN KİMLER OLDUĞUNU NÜZUL SEBEPLERİNE BAKARAK ÖĞRENMEYE ÇALIŞALIM.

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/77

*Allah’a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel olarak az bir bahayı satın alanlar yok mu, işte onlar; onlar için âhirette hiçbir nasip yoktur. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara (rahmet nazarıyla) bakmaz ve onları temize çıkarmaz. Onlar için elim bir azâb vardır.*³⁰⁶

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: el-Kâfi’de, “Allah’ın ahdini... satanlar...” ifade-siyle ilgili olarak İmam Bakır’ın (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: “Ahit ile ilgili olarak şu âyet inmiştir: “Allah’ın ahdini ve yeminlerini az bir değere karşılık satanlar, işte onlar için ahirette hiçbir pay yoktur, kıyamet gününde Allah onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları yüceltmez ve onlar için acı bir azap vardır.” Âyette geçen “halak” kelimesi “pay” demektir. Ahirette payı olmayan ne ile cennete girecektir?”³⁰⁷

304 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb, 8/100.

305 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb, 8/100.

306 Âl-i İmran Suresi 77

307 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 3.cilt s.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Çok uzağa gitmeye gerek yok aynı İkrime, aynı âyete 3 ayrı sebebi nüzul rivayet etmiştir. Uydurmanın da bir ölçüsü olmalı. Farklı ravi yazmaya bile ihtiyaç duymamışlar. Üç farklı rivayetin ravisi aynı kişi olur mu? Beyin yamyamlarının yaptığı bu iş şaşırtıcı mı? Elbette hayır. İlim diye sattıklarının aslı, işte budur.

Birinci Rivayet: İkrime ve Hasan-ı Basrî'ye göre Yahudi âlimleri hakkında inmiştir.

Birinci İddia: İkrime dedi ki:

“Bu âyet, Yahudi reislerinden Ebû Rafî, Kinane b. Ebu'l-Hukayk, Huyey b. Ahtab, Ka'b ibnu'l-Eşref ve diğerleri hakkında nazil oldu. Bunlar önceden, Muhammed (s.a.v.)'in vasıflarıyla alakalı Allah'ın onlara Tevrat'ta sözünü verdiği şeyi, nübüvvet alametlerini yazmışlardı. Sonra onu değiştirip, kendi elleriyle başka vasıflar yazdılar ve kendilerine uyanların sırtına vurdular. Onlar rüşvetleri ve yenilecek şeyleri kaçırmak için, o kitabın Allah katından geldiğine yemin ettiler.”³⁰⁸

İkinci İddia: İkrime dedi ki:

“Bu âyet, Yahudilerin âlimleri hakkında nazil olmuştur. Onlar, Allahu Teâlâ'nın Hz. Muhammed'in Peygamberliğiyle ilgili olarak Tevrat'ta emretmek suretiyle kendilerinden almış olduğu ahdi gizlemişler, elleriyle Tevrat'ta olmayan şeyleri oraya yazmışlar ve rüşveti elden kaçırmamak için de, onun Allah katından olduğuna yemin etmişlerdi. Bu görüşte olanlar, Cenâb-ı Hakk'ın Bakara süresindeki, *“Emirlerimi yerine getirin, ben de size karşı olan ahdimi yapayım”*³⁰⁹ âyetiyle istidlal etmişlerdir.”³¹⁰

308 Suyuti; Lübab: s. 58; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 91; Ali b. Muhammed el-Hâzin, Lübabu't-Te'vil fi Maani't-Tenzil, Beyrut, tarihsiz, 1/249.

309 Bakara: 2/40.

310 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb.

Üçüncü İddia: İkrime dedi ki:

“Âyet, Huyey b. Ahtab, Ka’b b. Eşref ve Yahudilerden bu kişilerden başka, Allahü Teâlâ’nın Tevrat’ta indirdiği şeyi gizleyen, onu değiştiren ve değiştirdikleri şeylerin, sanki

Allah tarafındanmış gibi olduğuna dair yemin edenler hakkında indi.”³¹¹

İkinci Rivayet: Abdullah b. Mes’ud, Vâil b. Hucr ve Adiyy b. Umeyr’e göre bu âyet-i kerime, Eş’as b. Kays ile onun hasmı olan bir Yahudi hakkında nazil olmuştur.

Birinci İddia: Ebû Bekr Ahmed b. Hasan et-Kâdî, Hacib b. Ahmed’den, o Muhammed b. Hammad’dan, o Ebû Muaviye’den, o A’miş’ten, o Şefîk’ten, o da Abdullah’tan şöyle dediğini bize haber verdi: “Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

“Her kim müslüman bir kişinin malını gasbetmek için yalan yere yemin ederse, o, kendisine gazaplı olduğu halde Allah’a kavuşacaktır.” Eş’as b. Kays dedi ki:

“Vallahi bu âyet benim hakkımda nazil oldu. Benimle, Yahudi bir adam arasında bir arazi vardı da o, arazinin benim olduğunu inkâr etti. Ben de onu Peygamber (s.a.v.)’in huzuruna getirdim. Rasulullah (s.a.v.) bana:

“Her hangi bir delilin var mı?” buyurdu.

“Hayır” dedim. Bu sefer Yahudi’ye dönüp:

“Yemin eder misin?” buyurdu. Bunun üzerine dedim ki:

“Ey Allah’ın Râsulü, bu durumda o, yemin ederek malımı götürecektir.” Nihayet Aziz ve Celil olan Allah bu âyeti indirdi.”³¹²

311 İbn Cerir; İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/142.

312 Buharî; Şürb ve’l-Musakât: 2358, Eşhas: 2417, Rehn: 2516, Şehadat: 266, 2677, Tefsir: 4550; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 89; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/229; Kurtubî, 4/120; İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/141.

İkinci İddia: Ebu Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Abdullah b. Ömer'den rivayete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Her kim bir müslüman kardeşinin malını kendine geçirmek için yalan yere yemin ederse Allah'a, Allah ona gazablı olduğu halde kavuşur.”

İbn Ömer bu hadis-i şerifi rivayet ederken içeri Eş'as b. Kays girmiş ve:

“Ebu Abdurrahman (yani İbn Ömer) size ne rivayet etti?” diye sormuş. Oradakiler de:

“Şöyle şöyle rivayet etti.” demişler. Eş'as:

“Ebu Abdurrahman doğru söylemiş. Benim hakkımda nazil oldu. Bir adamla aramda Yemen'deki bir arazi yüzünden anlaşmazlık vardı. Onu da alıp Hz. Peygamber'e gittim ve onun hükmüne müracaat ettim. Allah'ın Rasûlü (s.a.v.):

“Bu arazinin sana ait olduğuna dair elinde beyyine (delil) var mı?” diye sordu. Ben:

“Hayır, yok.” dedim.

“O halde onun yemini” buyurdular. Ben:

“O halde yemin eder.” dedim de Allah'ın Rasûlü (s.a.v.):

“Her kim bir müslüman kardeşinin malını kendine geçirmek için yalan yere yemin ederse

Allah'a, Allah ona gazablı olduğu halde kavuşur.” buyurdu ve hemen akabinde *“Allah'a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel olarak az bir bahayı satın alanlar yok mu...”* âyet-i kerimesi nazil oldu.”³¹³

Başka bir rivayette tartışmalı olan yer bir arazi değil kuyu olarak geçmektedir.³¹⁴

Üçüncü İddia: Ebu Davud et-Tayâlisî'nin kendi isnadıyla Ebu Vâil'den rivayetinde o şöyle anlatıyor: “Abdullah b. Mes'ûd:

³¹³ Müslim, İman, 220.

³¹⁴ Müslim, İman, 221.

“Kardeşinin malından kendine bir pay edinmek (kardeşinin malını haksız yere kendine geçirmek) için her kim yalan yere yemin ederse Allah’a, Allah ona öfkeli olduğu halde kavuşur.” demişti. Sonra da el-Eş’as b. Kayş bizim yanımıza geldi ve:

“Ebu Abdurrahman size ne dedi?” diye sordu; İbn Mes’ûd’un sözlerini ona aktardık. O: “Doğru söylemiş, *“Allah’a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel olarak az bir bahayı satın alanlar yok mu, işte onlar; onlar için âhirette hiçbir nasip yoktur.”* âyeti benim hakkımda nazil oldu. Bir kuyu hakkında bir adamla anlaşmazlığa düştüm de Rasûlullâh (s.a.v.)’a gittik. Efendimiz bana:

“Ya kuyunun sana olduğuna dair bir beyyine (delil) getirirsin ya da hasmına yemin teklif edeceğim.” buyurdu. Ben:

“Ey Allah’ın Rasûlü, (ne olacak, onun için zor değil ki yalan yere) yemin ediverir (de benim malıma sahip olur)” dedim. İşte bu âyet bunun üzerine nazil oldu.³¹⁵

Dördüncü İddia: Bu âyetin nüzul sebebinin bir alış-verişte yalan yere yemin etme hadisesi olduğu da rivayet edilmektedir. Şöyle ki:

Muhammed İbnu’l-Musennâ kanalıyla Amir’den rivayete göre “Bir adam günün başlangıcında bir malı satmak üzere pazara çıkarmış, akşama kadar malı satamamış. Akşama doğru bir müşteri gelmiş ve malı almak üzere pazarlığa girişmiş. Satıcı:

“Sabahleyin bu malı filân filân fiyata satmadığına, akşam olmasaymış o fiyata asla satmayacağına” dair yemin etmiş de Allah Teâlâ bunun üzerine bu âyet-i kerimeyi indirmiş.”³¹⁶

Üçüncü Rivayet: Mücahid, Katade, İmran b. Husayn, Said b. el-Müseyyeb ve Âmir’e göre bu âyet, yalan yere yemin eden kişiler hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Amr b, Ebî Amr el-Müzekkî, Muhammed b. Mekki’den, o Muhammed b. Yusuf’tan, o Muhammed b. İsmail

315 Ahmed Abdurrahman el-Bennâ, Minhâtul-Ma’bûd fî Tertibi Müsne-di’t-Tayâlisi Ebî Dâvûd, 2/16.

316 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/230. Buhârî, Şehâdât, 25.

el-Buharî'den, o Ali b. Abdillâh'tan, o Hüseyin'den, o Avvan b. Havşeb'den, o İbrahim b. Abdirrahmandan, o da Abdullah b. Ebû Evfâdan şunu dediğini bize haber verdi:

“Adamın biri bir miktar kumaşı pazarda satılığa çıkarmış da, müslümanlardan bir kişi o mala üşüştürmek (ve onu satmak için): “Vallahi benim vermediğim fiyat insanlar tarafından bu mala verilmiştir.” diye yemin etmişti. Bu yüzden bu âyet nazil oldu.”³¹⁷

İkinci İddia: Âmir diyor ki:

“Bir adam malını satmak için sabahleyin pazara götürdü. Akşam olunca bir kişi gelip onunla pazarlık etmeye başladı. Adam da:

“Sabahleyin şöyle şöyle fiyat verilmesine rağmen satmadığına, akşam olmasaydı, söylediği fiyata satmayacağına dair yemin etti. İşte bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”³¹⁸

TEVBESİ ASLA KABUL OLUNMAYACAKLAR HAKKINDA İNEN AYET

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/90

*“Şüphesiz iman ettikten sonra inkâr eden, sonra da inkârda ileri gidenlerin tövbeleri asla kabul edilmeyecektir. İşte onlar sapıkların ta kendileridir.”*³¹⁹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Mecma-ul Beyan adlı tefsirde, “Doğrusu, imanla-rından sonra inkâr edip, sonra inkârlarını arttıranların...” âyetinin tefsiri bağlamında bazılarına isnat edilerek aktarılan şu rivayettir:

317 Buharî; Tefsir: 4551, Şehadat: 2675, Suyuti; Lübab: s. 58, ed-Dürr: 2/44; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 90; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esba-bi'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/141-142.

318 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân.

319 Âl-i İmran Suresi 90. âyet

“Bu âyet, Haris b. Süveyd’in on bir arkadaşı hakkında inmiştir. Haris Medine’ye geri dönünce, onlar; “Yapabildiğimiz sürece Mekke’de küfür üzere kalırız. Dönmek istediğimiz zaman döneriz ve bizim hakkımızda da Haris hakkında inen âyetler iner.” dediler. Resul-i Ekrem (s.a.a) Mekke’yi fethedince, onlardan İslam’a girenlerin tövbesi kabul edildi. Onlardan küfür üzere ölenler hakkında da şu âyet indi: “*Şüphesiz, inkâr edip kâfir olarak ölenlerin...*”

Bir görüşe göre, bu âyetler Ehl-i Kitap hakkında inmiştir. Bazıları demişlerdir ki: “*Doğrusu, imanlarından sonra inkâr edip, sonra inkârlarını arttıranların...*” âyeti özel olarak Yahudiler hakkında inmiştir. Onlar önce İsa’ya inanmış, sonra onu inkâr etmişlerdi, sonra Hz. Muhammed’i (s.a.a) inkâr etmekle küfürlerini arttırmışlardı. Bunun dışında başka değerlendirmeler de yapılmıştır.

Bu rivayetler ve değerlendirmeler üzerinde düşünüldüğü zaman, bunların tümünün ilk kuşak müfessirlerin içtihadı gözlemeleri oldukları anlaşılır. Nitekim başkaları da bu noktayı vurgulamışlardır.

İmam Sadık’tan (a.s) aktarılan rivayete gelince de; bu rivayet, mürsel ve zayıftır. Bir de şu var ki, bir veya birkaç âyetin birden fazla iniş sebebinin olması da mümkündür.³²⁰

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Hasan, Katade (ö.674)’ye göre ehl-i kitap hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Hasan, Katade, Ata-i Horasani dediler ki:

“Bu âyet, İsa ve İncil’e küfredip sonra da Muhammed (s.a.v.)’in peygamberliğine ve Kur’an’a küfürlerini artıran **Yahudiler** hakkında indi.”³²¹

320 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 3.cilt s.250

321 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 93; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

Bunlar önce Hz. Musa'ya iman etmişler sonra Hz. İsa'yı inkâr ederek kafir olmuşlar, daha sonra da Hz. Muhammed'i inkâr ederek inkârlarında iyice ileri gitmişlerdir. Bunlar, ölüm sarhoşluğundan önce hakka boyun eğip tevbe etmeyeceklerinden, ölüm anındaki tevbelerinin de kendilerine fayda vermeyeceğindendir ki âyet-i kerime, tevbelerinin kabul edilmeyeceğini beyan etmiştir. Nitekim diğer bir âyet-i kerimede “*Günah işleyip te kendisine ölüm gelince “Şimdi tevbe ettim” diyenler ile kâfir olarak ölenlerin tevbesi kabul olunmaz. İşte bunlar için can yakıcı bir azap hazırladık.*”³²² buyurulmaktadır.³²³

İkinci İddia: Yahudiler, Hz. Musa (a.s)'yı tasdik etmişler, sonra da Hz. İsa'yı ve İncil'i kabul etmeyerek kâfir olmuşlar, daha sonra Hz. Muhammed (s.a.s) ile Kur'an-ı Kerim'i de inkâr ederek küfürlerini artırmışlardır.³²⁴

Üçüncü İddia: Ebu'l-Aliye dedi ki;

“Bu âyet Yahudi ve Hristiyanlar hakkında nazil oldu. Onlar, meth edilmesine ve vasıflarına iman etmelerinin ardından, Muhammed (s.a.v.)'e küfretmiş, sonra da küfürlerinde ısrar etmeleri sebebiyle, küfürlerini artırmışlardır.”³²⁵

Dördüncü İddia: Ehl-i Kitap, Hz. Muhammed (s.a.v.) Peygamber olarak gönderilmeden önce, O'na inanıyorlardı. O, Peygamber olarak gönderilince, O'nu inkâr etmeye başlamışlar; daha sonra da her an O'nu ta'n etmeleri, sözlerinde durmamaları, mü'minleri fitne ve fesatla yoldan çıkartmaya çalışmaları ve gördükleri her mucizeyi inkâr etmeleri sebepleriyle küfürlerini artırmışlardır.³²⁶

322 Nisa Suresi 18. âyet

323 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân.

324 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

325 Mürsel hadistir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 93; el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an, IV,84; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb, 8/130.

326 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

İkinci Rivayet: Bazı âlimlere göre mürtedler hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Haris b. Suveyd ile birlikte irtidad edip Mekke'ye giden; Haris'in pişman olup tekrar müslüman olarak Medine'ye dönüşünden sonra da Mekke'de kâfir olarak kalıp "Şimdilik uygun gördüğümüz kadar Mekke'de kalalım, sonra Medine'ye dönmek istediğimiz zaman döneriz." diyenler hakkında nazil olduğu da söylenir.³²⁷

İkinci İddia: Bir rivayette de isim verilmeksizin irtidad edip Mekke'ye giden ve Hz. Muhammed ve daveti hakkında: "Burada duralım, oturalım da zamanın gidişatını kollayalım." diyenler hakkında nazil olmuştur, denilmektedir.³²⁸

Üçüncü İddia: Hafız Ebu Bekr el-Bezzar, Muhammed b. Abdillâh b. Bezîden, o Yezid b. Zürey'den, o Davud b. Ebi Hind'den, o İkrime'den, o da İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre: "Bir kavim müslüman oldu, sonra mürted oldular, sonra tekrar müslüman oldular, daha sonra yine mürted oldular ve bu durumlarını Rasulullah (s.a.v.)'a sormak için kavimlerine haber gönderdiler. Onlar da vaziyeti Rasulullah (s.a.v.)'a zikrettiler de bu âyet onun için nazil oldu."³²⁹

Dördüncü İddia: "İmanlarının arkasından küfretmiş, sonra da küfrünü artırmış olanlar"dan maksat, irtidâd edip daha sonra da -münafıklık yaparak- İslam'a döndüklerini söyleyen bir topluluktur. Allah Teâlâ, onların bu nifakını "küfür" olarak ifade etmiştir.³³⁰

Üçüncü Rivayet: Bazı âlimlere göre ise kafirler hakkında inmiştir.

327 Alûsî, Rûhu'l-Maânî, 3/218; el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'an, 4/84; Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb, 8/130.

328 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

329 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ânî'l-Azim.

330 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

Birinci İddia: Mücâhid ise şöyle der: “Bu âyet-i kerime, Allah’a şirk koşan, Allah’ın yaratıcıları olduğuna iman ettikten sonra küfre sapan bütün kâfirler hakkında nazil olmuştur. Bunlar küfürlerinde son derece aşırı gitmişlerdi. Öyle ki, uğrunda ölecek dereceye varmışlardı. Ya da ne zaman bir âyet nazil olmuşsa onu inkâr etmişlerdi ve bu yüzden küfürleri artmıştı. Tevbelerinin kabul edilmemesi ise yüce Allah’ın şu âyetinde buyurduğu gibi *“Tevbe; ne kötülükleri yapıp-edip de onlardan birine ölüm çatınca: “Ben şimdi gerçekten tevbe ettim” diyenler, ne de kafir olarak ölenler için değil. Böyleleri için acı bir azap hazırlamışızdır.”*³³¹

İkinci İddia: Rebi’ ve Ebu Âliye’den nakledilen diğer bir görüşe göre bu âyetinde zikredilenler, daha önceki Peygamberlere iman ettikleri halde Hz. Muhammed’i inkâr eden, sonra da günahlarını artıran kimselerdir. Bunlar inkârlarına devam ettikleri müddetçe günahlarından tevbe etmeleri kabul edilmeyecektir.³³²

Üçüncü İddia: İkrime ve İbn-i Cüreyc’den nakledilen diğer bir görüşe göre bu âyetinde zikredilenlerden maksat, Peygamberlerine önce iman ettikten sonra kâfir olan ve kâfirliklerine devam ederek de inkârlarını arttıran kimselerdir. Bunların, kâfir olarak ölmeleri halinde daha önceki iman etmeleri ve o hallerindeyken yapmış oldukları tevbeleri kabul edilmeyecektir. Çünkü onlar, sonunda kâfir olmuşlar ve inkâr üzere ölmüşlerdir.³³³

Dördüncü İddia: Süddî’ye göre ise âyetinde zikredilenlerden maksat, iman ettikten sonra kâfir olan, daha sonra da inkârlarına devam edip o inkâr üzere ölerken inkârlarını artıran kimselerdir. İşte bunların ölüm anındaki tevbeleri kabul edilmeyecektir.³³⁴

Okuduğunuz üzere aynı âyetin nüzul sebepleri sıralanırken senet-sepet ile din âlimleri bu âyet, Ehl-i Kitap hakkında inmiştir derken, başka din âlimleri mürtedler hakkında inmiştir, bazı din

331 Nisâ Suresi 18. âyet; Abdulfettah El- Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 90.

332 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

333 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

334 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

âlimleri de kafirler hakkında inmiştir, demektir. Âyetin içeriği itibariyle müminler için inmiştir denilemediği için muhtemel grup gördüklerini her grubu saymışlardır. Kur'an'ı anlamak için bunları Allah'a rağmen şart görenlere soru şudur. Bu âyet Ehli Kitab için mi? Mürtedler için mi? Kafirler için mi? indi. Hangi ikisi yanlış bilgi veriyor? Yalan şahitlik ediyor? Doğru olana iftira ediyor? Yoksa hepsi de yanlış olabilir mi? Maalesef din âlimlerinin, ilim dedikleri işte budur. Önü de, arkası da, sağı da, solu da zandır, batıldır. Ve içine batıl girmiş Hak, hak olmaktan çıkmıştır.

* * *

Her biri gökteki bir yıldızdan biri olan sahabenin mücahid arkadaşı savaşırken geride bıraktığı eşine sarkıntılık yapan, öpen, kalçasını elleyen ve bunları yaptıktan sonra hiçbir ceza almayan çok pişman olduğu için âyet inmesine vesile olan bir sapığın bu kadar güzel yumuşatılarak neredeyse evliya haline getirilip, sunulduğunu göreceksiniz. Böyle bir olay karşısında hiçbir tepki göstermeyen resul, hatta sessizliğiyle adamdan yana olan, çevresindeki sahabilerin de ilginç bir şekilde sessiz kaldıkları, iki kişi arasında geçen bu edepsiz olayın, günümüze kadar kitaplarda taşınması, âyetin bu sebeple indiğine inanlar var ise ve ölmüşlerine de kuran okumayı düşünüyorlarsa annelerinin mezarında bu âyeti okurken iniş sebebini hatırlamalarını temenni ederim.

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/135

*Ve çirkin bir günah işledikleri yahut kendilerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını isterler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlar. Bir de onlar işledikleri üzerinde bile bile ısrar etmezler.*³³⁵

335 Âl-i İmran 3/135

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Bu âyetin inişinin, Uhud Savaşına ilişkin âyetler kümesinin ortak iniş sebebi dışındaki bir başka sebebi olur. Tefsir-ul Ayyâşî’de yer aldığına göre İmam Bâkır (a.s), “Onlar, işledikleri günahlarda, bile bile ısrar etmezler.” âyeti hakkın-da şöyle buyurdu: “İsrar etmek, günahkârın günah işledikten sonra Allah’tan af dilememesi ve içinde tövbe etme arzusunun uyanmaması demektir. İsrarın anlamı budur.”

ed-Dürr-ül Mensûr tefsirinde yer aldığına göre Ahmed b. Hanbel, Ebu Said-i Hudri’ye dayandırarak Peygamberimizin (s.a.a) şöyle dediğini naklediyor: “İblis dedi ki: Ya Rabbi, izzetin hakkı için ruhları vücutlarında olduğu sürece Âdem oğullarını sürekli azdıracam. Yüce Allah buyurdu ki: İzzetim hakkı için, onlar benden af diledikçe ben de onları sürekli affedeceğim.”³³⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Ata’nın rivayetinde İbn Abbas dedi ki:

“Bu âyet hurma satıcısı olan Nebhân hakkında nazil oldu. Ona, kendisinden hurma satın almak üzere güzel bir kadın geldi. Kadını kendisine doğru çekip onu öptü, sonra da bu yaptığına pişman oldu. Derhal Peygamber (s.a.v.)’e gelip durumu kendisine arzetti. İşte bu sebeple bu âyet nazil oldu.”³³⁷

İkinci Rivayet: Mukâtil’in Dahhâk’ten, onun da İbn Ab-bâs’tan rivayetine göre o şöyle anlatmış:

“Bir hurma tüccarı olan Ebu Mukbil Nebhân et-Temmâr’a, hurma satın almak üzere güzel bir kadın gelmişti. Kadının kal-çasına vurdu (şimdiki ifadeyle kadına cinsel tacizde bulundu). Meğer kadın gazvede olan bir müslüman kardeşinin hanımı imiş. Kadın:

336 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 4.cilt s.34

337 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Ya-yıncılık: 100.

“Kardeşinin gazveye çıkarken arkasında bıraktığı emanetini muhafaza etmedin, muradına da ermedin.” deyince elleri yanına düşüverdi, pişman oldu ve Allah’ın Rasûlü (s.a.v.)’ne gelerek yaptığını O’na bildirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.):

“*Bir gazinin hanımına dokunmaktan sakın!*” buyurdu. Nebhân ağlayarak oradan ayrıldı; üç gün gündüzleri oruçlu, geceleri ibadet ve tevbe ile geçirdi. Dördüncü gün Allah Teâlâ: “*Ve çirkin bir günah işledikleri, yahut kendilerine zulmettikleri zaman Allah’ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını isterler...*” âyet-i kerimesini indirdi. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) ona haber göndererek hakkında nazil olan âyet-i kerimeyi kendisine bildirdi. Allah’a hamdedip şükrettikten sonra:

“Ey Allah’ın elçisi, bu, tevbemin kabulü, peki şükürümün kabulü için ne yapmalıyım?” diye sordu. Bunun üzerine de “*Günün iki ucunda namaz kıl...*”³³⁸ âyet-i kerimesi nazil oldu.”³³⁹

Üçüncü Rivayet: İbn Abbas, Kelbî’nin rivayetinde dedi ki:

“Ensar ve Sakafî Kabilesi’nden iki kişi arasında Rasulullah (s.a.v.) kardeşlik kurmuştu. Bunlar artık birbirlerinden ayrılmaz olmuşlardı. Derken, Rasulullah (s.a.v.) gazalarından birine çıkmıştı. Sakafî Kabilesine mensup olan zat da kendisiyle beraber bu sefere çıkmış, Ensarî olan ise ailesi ve haceti sebebiyle geride kalıp yola çıkmamıştı. O, Sakafî arkadaşının ailesini görüp gözetiyordu. Derken bir gün Ensarî olan zat geldi de, arkadaşının karısını yıkanmış ve saçları dağınık bir vaziyette gördü. Kadın, anında Ensarî’nin gönlüne düştü. Ensarî, derhal içeri girdi ve izin talebinde bulunmayarak tâ kadının yanına kadar vardı. Onu öpmek için gitti. Kadın da korunmak için avucunu yüzüne koydu. Adam da kadının elinin arka yüzünü öptü. Sonra pişman olup utandı ve derhal geriye döndü. Kadın da dedi ki:

“Subhanallah, şaşılacak şey. Sen, emanete hainlik ettin. Rabbine asi oldun, üstelik ihtiyacına da nail olamadın.”

338 Hûd: 11/114.

339 İbnu’l-Esir, Usdu’l-Gâbe, 5/301.

Adam da yaptığına o an pişman oldu ve çıkıp dağlarda dolaşmağa, günahından dolayı Allah Teâlâ'ya tevbe etmeye başladı.

Nihayet Sakafî zat çıkıp geldi. Ailesi de Ensarî'nin yaptığını kendisine haber verdi. O da hemen onu aramak için çıktı. Nihayet onun izini buldu. Ona, secde halinde:

“Ey Rabbim, günahım var, günahım var, bağışla beni. Din kardeşime hainlik ettim” derken rastladı. Sakafî ona:

“Ey falan kişi, kalk da Rasulullah (s.a.v.)’a git ve O’na günahından sual et. Belki Allah senin için bir çıkış kapısı ve tevbe kılar” dedi ve o da müteakiben kendisiyle beraber gelip, nihayet Medine’ye döndü. Bir gün ikinci namazı esnasında idi ki Cebrail (a.s.) Ensarî'nin tevbesini ihtiva eden âyeti indirdi. Rasulullah (s.a.v.) da bu âyeti: *“Amel edenlerin ücreti ne güzeldir.”* kısmına kadar okudu. Bunun üzerine Ömer (r.a.):

“Ey Allah’ın Rasulü, bu âyet bu adama mı mahsus yoksa bütün insanlara mı?” diye sordu.

Rasulullah (s.a.v.) da:

“Hayır, tevbe etme hususunda bütün insanlara mahsustur” buyurdu.”³⁴⁰

Dördüncü Rivayet: Bana icazet yoluyla Ebû Amr Muhammed b. Abdu’l-Aziz el-Mervezî, Muhammed b. Hüseyin el-Haddadî’den, o Muhammed b. Yahya’dan, o İshak b. İbrahim’den, o Ravh’tan. O Muhammed’den, o babasından, o da Ata’dan şu rivayette bulundu:

“Müslümanlar, Peygamber’e dediler ki:

“İsrail Oğulları Allah katında bizden daha mı değerlidirler ki onlardan biri günah işlediği zaman: “Kulağını kes, burnunu kes, şöyle şöyle yap” diye günahının keffareti, kapısının eşğinde sabahleyin yazılı bulunurdu?” Peygamber (s.a.v.) sükût buyurdu da bu âyet nazil oldu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.):

³⁴⁰ Kelbi zayıftır. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 100-101; Alûsî, Rûhu’l-Maânî, 4/59-60.

“Bana bakın, size bundan daha hayırlısını haber vereyim mi?” buyurdu ve müteakiben bu âyetleri okudu.”³⁴¹

Beşinci Rivayet: Ata b. Ebi Rebah ve Abdullah b. Mes’ud’a göre bu âyet-i kerime müslümanlara, günahların affedilmesi hususunda İsrailoğullarına tanınan imkândan daha büyük bir imkânın tanındığını beyan etmek için indirilmiştir. Zira İsrailoğulları günah işledikleri zaman, sabahleyin kapılarına, işledikleri günah ve keffareti yazılırdı. İsrailoğulları, kendilerinden istenen keffareti yerine getirerek günahlarını affettirme imkânına sahip oluyorlardı. Halbuki, müslümanların, günahlarını affettirmeleri, sadece dilleriyle, rablerinden af dilemeleri şeklinde olmaktadır. İşte âyet-i kerime, müslümanlara verilen bu özelliği beyan etmektedir.³⁴²

* * *

Âl-i İmran Suresinin âyetlerinin bir çoğu (139-140-143-144-147-149-151-152-153-154 ve 155) Uhud savaşı ile ilişkilendirilmiştir. Sizin için sadece 155. âyetin nüzul sebeplerini paylaşmak istiyorum. Yere göğe sığdıramadıkları Hz. Ömer, Hz. Osman için kendi ağzından neler söylettirilmiş?

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/155

*İki ordu karşılaştığı gün içinizden geri dönenler yok mu; irtikâb etmiş oldukları bazı şeyler yüzünden şeytan onların ayaklarını kaydırmak istedi. Şüphesiz Allah yine de onları affetti. Hiç kuşkusuz Allah Gafur’dur, Halim’dir.*³⁴³

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Müslümanların daha önce işledikleri günahlar, şeytanın onlara yönelik geri dönmeye ve kaçmaya kışkırtma

³⁴¹ Mürsel hadistir. İbn Cerir: 4/62, İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 101.

³⁴² İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

³⁴³ Âl-i İmran 3/155

girişimine imkân vermiştir. Bundan ortaya çıkıyor ki, bazı rivayetlere dayanılarak söylendiği üzere, bu âyetin şeytanın Uhud günü Peygamberimizin öldüğü yolundaki bağırmasına işaret olduğu ihtimali dayanaksız ve yersizdir. Çünkü âyetin sözleri, bu yönde delil olmaya elverişli değildir.³⁴⁴

Eğer dikkatli kontrol edilirse Şia nüzul ve değerlendirmelerinin uydurma olmasına rağmen, ehli sünnete göre daha ahlaklı ve daha akla uygun olduğunu görürsünüz. Bizim yurdumuzdaki birçok ehli sünnete göre sapık dedikleri Şia'nın, kendi sapıklıkların yanında çok daha insafli olduğunu görürsünüz.

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Asım b. Kuleyb'in babasından rivayetinde o şöyle anlatıyor:

“Hz. Ömer Cuma günü hutbede Âli İmrân'ı okudu. Hutbede bu sûreyi okumayı da severdi. *“İki ordu karşılaştığı gün içinizden geri dönenler yok mu...”* âyetine gelince şöyle dedi: “Uhud günü bozulduk. Ben de kaçanlar arasındaydım. Dağa çıktım, adeta dağ keçileri gibi sıçrayarak çıktığımı görüyordum. “Muhammed öldürüldü.” diyorlardı. Ben: “Kim Muhammed öldü derse öldürürüm.” dedim. Nihayet hepimiz dağda toplandık, bir araya geldik bu âyet nazil oldu.”³⁴⁵

İkinci Rivayet: İkrime'den gelen rivayette “Bu âyetin belli kimseler hakkında nazil olduğu belirtiliyor. Bunlar: Râfî' ibnu'l-Muallâ ve ensar'dan diğerleri ile Ebu Huzeyfe b. Utbe ve diğer bir sahabi imişler.³⁴⁶ Ancak o gün bozulan ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanından kaçan bütün ashab hakkında olması daha meşhurdur.³⁴⁷

344 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 4.cilt s.71-72

345 İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 4/95-96.

346 İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 4/96.

347 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/176

Üçüncü Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.v.), Uhud hadisesi öncesinde Abdullah b. Übey ile müşavere edince, O, Medine’den çıkmama görüşünü beyân etmişti. Daha sonra (genç) sahabe-i kiram, müşrikleri şehrin dışında karşılama hususunda ısrar edince, Abdullah b. Übey buna kızdı ve, “Benim sözümü dinlemedi de çocuklara uydu” dedi, daha sonra Hazreç kabilesinden çok kişi öldürölüp, Abdullah b. Übey geri dönünce, ona, “Hazrecoğulları öldüröldü” denildi. O da bunun üzerine, “Bu işten bize ne?” yani, “Muhammed, ben ona Medine’de kalıp oradan çıkmamasını emrettiğim zaman benim sözümü kabul etmedi” dedi. Bunun bir benzeri de, Cenâb-ı Hak’ın münafıklardan nakletmiş olduğu, “.....Eğer bizi dinleselerdi ölmeyeceklerdi.....”³⁴⁸ sözödür. Bunun manası, “Bizim itaat edeceğimiz bir iş mi var!” demektir. Bu, inkâr üslubuyla gelmiş olan bir istifhamdır.³⁴⁹

Dördüncü Rivayet: Hz. Ömer, Katade ve Rebi’ b. Enes’ten nakledilen bir göröşe göre bu âyette, kaçtıkları zikredilen insanlardan maksat, Uhud savaşı esnasında kaçan bütün müminlerdir.³⁵⁰

Beşinci Rivayet: Süddi’ye göre ise bu âyette, kaçtıkları zikredilen kişiler, Uhud savaşından kaçarak Medine’ye gidenlerdir. Zira, Uhud savaşıdan kaçanların bazıları dağdaki kayanın üzerine çıkmışlar, diğer bazıları ise Medine’ye gitmişlerdir. Âyet-i kerime bu sonuncuları zikretmektedir.³⁵¹

Altıncı Rivayet: Uhud günü kimlerin sebat edip, kimlerin yüz çevirdiği hususunda değişik haberler vardır. Muhammed b. İshâk, o gün insanların üçte birinin yaralandığını, üçte birinin bozularak yerlerini bıraktıklarını, üçte birinin ise sebat ettiklerini zikretmiştir.³⁵²

³⁴⁸ Âl-i İmran: 3/168.

³⁴⁹ Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb.

³⁵⁰ İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, 4/96.

³⁵¹ İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, 4/96.

³⁵² Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb.

Yedinci Rivayet: Âlimler, bozularak yerlerini terk eden kim-seler hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bunlardan birinin Medine'ye gelip, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in öldürüldüğünü haber verdiği söylenmiştir ki bu Sa'd b. Osman'dır. Bu adamdan sonra yine bazı adamların geldiği, hanımlarının yanına girdiği ve hanımlarının onlara "Allah'ın Rasûlü'nün yanından mı kaçılıyorsunuz?" dedikleri, onların yüzlerine toprak saçtıkları ve "İşte ip bükeceği, al (bari kadınlar gibi) ip bük!" dedikleri söylenmiştir.

Âlimlerden bazıları da şöyle demiştir:

"Müslümanlar dağı öte geçmemişlerdir, (kaçmamışlardır)."

Kaffâl ise şöyle demiştir:

"Genel olarak haberlerin delâlet ettiği husus şudur ki, onlardan bir grup geri dönüp uzaklaşmış; bir kısmı Medine'ye girmiş; bir kısmı da başka taraflara gitmiştir. Ama, müslümanların çoğu, dağın yanında kalmış ve orada toplanmışlardır. Hz. Ömer de bozguna uğrayanlardandı; ama o ilk bozguna uğrayanlardan olmayıp, oradan uzaklaşmamış, aksine Hz. Peygamber dağa tırmanana kadar orada kalmıştı. Hz. Osman da bunlardandı. O, ensardan Sa'd ve Ukbe adındaki iki adamla beraber bozguna uğrayarak kaçmıştı. Çok uzak bir yere varıncaya kadar onlar uzaklaşmışlar; müteakiben üç gün sonra da geri dönmüşlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de, *"Andolsun ki çok uzak gittiniz!"* buyurmuştu.³⁵³

Sekizinci Rivayet: Hz. Peygamber'in yanında kalanlar ise, yedisi ensardan yedisi de muhacirlerden olmak üzere ondört kişiydiler. Muhacirden olanlar Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Talha b. Ubeydullah. Ebû Ubeyde İbnu'l-Cerrah ve Zübeyr b. el- Avvâm (r.anhüm) idiler. Ensar'dan olanlar ise, el-Habbâb İbnu'l-Münzir, Ebu Dücâne, Âsim b. Sabit, el-Haris b. es-Simme, Sehl b. Huneyf, Useyd b. Hudayr ve Sa'd b. Muâz (r.anhüm) idiler.³⁵⁴

353 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb.

354 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb.

Dokuzuncu Rivayet: Rivayete göre bunlardan sekiz tanesi, o gün ölünceye kadar savaşmak üzere sözleşmişlerdi: Bunlardan üçü muhacirden olup, Hz. Ali, Talha ve Zübeyr idiler. Beş tanesi ise ensardan olup bunlar da, Ebu Dücan, el-Hars b. es-Simme, Habbâb İbnu'l-Münzir, Âsım b. Sabit ve Sehl b. Haneyf idiler. Bunlardan hiçbiri öldürülmedi. İbn Uyeyne, Hz. Peygamber (s.a.v.) ile beraber otuz kadar müslümanın yaralandığını, her birinin gelip Hz. Peygamber'in önünde diz çökerek, "Yüzüm yüzüne, canım canına feda olsun; ve, ebedî selam ve esenlik senin üzerine olsun" dediklerini rivayet etmiştir.³⁵⁵

Onuncu Rivayet: Rivayet edildiğine göre Hz. Osman (r.a.), Uhud günü bozulup dağılmasından dolayı azarlandı da, bunun üzerine o "Bu, gerçi bir hata idi, ama ne var ki Allah bunu bağışlamıştır" dedi ve bu âyeti okudu."³⁵⁶

Okuduğunuz üzere anam, babam sana feda olsun diyen zihniyetin savaş meydanında durum kötüye gidince topukları kıçlarına vuracak şekilde kaçmaları, hatta Hz. Ömer'in kendisinin kaçtığını söylemesi, Hz. Osman'ın üç gün sonra dönecek kadar uzağa kaçması ve bunlara hayran olan günümüz ehli sünnetin "Seni görmeden sevdik Ey Allah'ın Rasûlü" diye bağırانların samimiyetten ne kadar uzak olduğunu anladığınızı ümit ediyorum.

* * *

Size, bir veya birkaç sahabe Peygambere (Nebi-Resul) hırsızlık iftirası atmış desem, Onun üzerine de Allah âyeti ke-rime göndererek Nebi ve Elçisini korumuş desem, bu iftirayı atanların kim olduğu belli değilmiş desem, meçhulmuş desem, çok meşhur ilimlerine rağmen bir kaynakta olay Bedir'de oldu, diğer bir kaynakta bu olay Uhud'da oldu yazıyor desem bütün bu bilgiler ışığında, aşağıdaki âyeti daha doğru nasıl anlarsınız?

³⁵⁵ Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb.

³⁵⁶ Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Ğayb.

Ya da dostlar bu tür hurafelerden seçip almak yerine hepsini red etmeniz gerektiğini tek seçenek olarak versem daha doğru olmaz mı?

ÂL-İ İMRAN SURESİ 3/161

Bir peygamber için emanete ihanet etmek olacak şey değil. Kim böyle hainlik ederse kıyamet günü hainlik ettiği o şeyi yüklenerek gelir. Sonra herkes ne kazandıysa ona eksiksiz ödenir ve onlar asla haksızlığa uğratılmazlar.³⁵⁷

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Peygamber, Rabbine ya da insanlara hıyanet etmekten münezzehtir. İnsanlara hıyanet etmek de, bir tür Allah'a hıyanet etmektir. Üstelik durum şu ki, hıyanet eden kimse, Rabbinin huzuruna o hıyaneti ile çıkar, sonra da yaptığıının cezasına eksiksizce çarptırılır. Arkasından Peygamberimizi (s.a.a), hıyanet ile suçlamanın zalimce ve alâkasız bir yargı olduğu belirtiliyor. Çünkü Peygamber, Allah'ın rızasına uyar, Allah'ın rızasından sapması söz konusu değildir.

Bu âyetin maksadının müminlere tarizde bulunmak da olması mümkündür. Yani onlara şöyle denmek istenebilir: Bu durumlar, yüce Allah'ın gazabına uğramaya sebep olacak durumlardır. Yüce Allah bu öğütleri vererek sizi rızasına çağırıyor. Allah'ın gazabı ile rızası bir değildir.³⁵⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Muhammed b. Abdirrahman el-Mutavvî, Ebû Amr Muhammed b. Ahmed el-Hıyerî'den, o Ebû Ya'ladan, o Ebû Abdillâh b. Ömer b. Ebân'dan, o İbn Mübarek'ten, o Şerik'ten, o Husayf'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbas'tan şöyle dediğini bize haber verdi:

³⁵⁷ Âl-i İmran 3/161

³⁵⁸ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 4.cilt s.

“Bedir Günü müşriklerden ele geçirilen ganimetlerin içerisinde kırmızı bir kadife kaybolmuştu. Bu yüzden bazı insanların, “Belki onu Peygamber (s.a.v.) almıştır” demeleri üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”³⁵⁹

Kaybolan ganimetin bir kılıç olduğu da rivayet edilmiştir.³⁶⁰

İkinci Rivayet: Husayf dedi ki:

“Said b. Cübeyr’e: “Hiçbir peygambere ganimet hainliği nispet edilmesi caiz değildir öyle mi?” dedim. O da: “Bilakis, hainlik nispet edilmesi ve öldürülmesi de vuku bulmuştur” dedi.”³⁶¹

Üçüncü Rivayet: Ebu’l-Hasan Ahmed b. İbrahim en-Neccar, Ebu’l-Kasım Süleyman b. Eyyub-i Taberanî’den, o Muhammed b. Ahmed b. Yezid en-Nersî’den, o Ebû Ömer Hafs b. Ömer Dûrî’den, o Ebû Muhammed el-Yezidî’den, o Ebû Amr b. A’lâdan, o Mücahid’den, o da İbn Abbas’tan müşarun ileyhın “En yeğulle”yi meçhul sığısıyla okuyan kimseyi yadırgadığını ve şöyle dediğini bize rivayet etti:

“Herhangi bir peygamberin daha önce öldürülmesi vuku bulmuşken ona, ganimete hainlik nispet edilmesi nasıl olur? Allah Teâlâ; *“Onlar (Yahudiler) peygamberleri de haksız yere öldürüyorlardı.”* buyurmuştur. Fakat münafıklar, birazcık ganimet hususunda Peygamber (s.a.v.)’e ithamda bulundular. Allah Teâlâ da bu âyeti bu yüzden indirdi.”³⁶²

Dördüncü Rivayet: Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Isfehanî, Abdullah b. Muhammed Isfehanî’den, o Ebû Yahya er-

359 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’an, 3/17, hadis no: 3009; Ebu Davud, el-Hurûf ve’l-Kırâât, 1, hadis no: 397; İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, 4/102, Senedi hasen derecesindedir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 103; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/160; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb.

360 el-Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmı’l-Kur’an, 4/164.

361 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 103.

362 Taberani; M. Kebir: 2/101. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 103-104.

Razî'den, o Sehl b. Osman'dan, o Vekî'den, o Seleme'den, o da Dahhak'tan şöyle dediğini bize haber verdi:

“Rasulullah (s.a.v.) öncü birlikleri göndermiş ve sonra bir ganimet elde ederek o ganimeti insanlar arasında paylaştırmış, öncü kuvvetlere ise herhangi bir pay ayırmamıştı. Öncüler gelince: “Rasulullah (s.a.v.) ganimeti paylaştırmış da bize bir şey ayırmamış” dediler. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”³⁶³

Beşinci Rivayet: İbn Abbas, Dahhak'ın rivayetinde dedi ki;

“Huneyn Günü, Hevazin Ganimetleri Rasulullah (s.a.v.)'ın eline düşünce, adamın biri Peygamber (s.a.v.)'e ganimetlerden küçük bir iğnenin aşırılmasını iftira etti de Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”³⁶⁴

Altıncı Rivayet: Katade dedi ki:

“Bu âyet Rasulullah (s.a.v.)'ın ashabından bazı zümrelerin ihanetlik iddiasında bulundukları bir halde iken nazil oldu.”³⁶⁵

Yedinci Rivayet: Kelbî, İbnu's-Sâib ve Mukatil dediler ki:

“Okçular, Uhud Günü ganimete talip olmak için önemli noktayı terk ettikleri zaman bu âyet nazil oldu. Okçular dediler ki:

“Rasulullah (s.a.v.)'ın: “*Kim bir şey almışsa o, onundur*” buyurup, ganimetleri Bedir Günü'nde taksim etmediği gibi, aynı şekilde taksim etmeyeceğinden korkuyoruz.” Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

“*Ganimetten hainlik yaparak, size pay ayırmayacağımızı zannettiniz öyle mi?*” Allah Teâlâ da bu sebebe binaen bu âyeti indirdi.”³⁶⁶

363 İbn Cerir: 4/103, ed-Dürr: 2/91. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık:104;Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

364 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 104.

365 Mürsel hadistir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 104.

366 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 104; İbnu'l-Cevzî, Zâdu'l-Mesir; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb.

Sekizinci Rivayet: İbn Abbâs'tan rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabından kavimlerinin ileri gelenleri konumunda olan bazıları Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ganimet dağıtmasında kendilerine bir ayrıcalık yapıp diğer insanlardan fazla vereceği zannına kapıldılar da bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.³⁶⁷

Dokuzuncu Rivayet: Bu âyet, vahyin tebliği hususunda nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.), müşriklerin dinlerini kınayan ve ilahlarına hakaret eden ifadelerin yer aldığı Kur'an âyetlerini onlara okuyordu. Onlar da, ondan bunu yapmamasını isteyince, işte bu âyet nazil oldu.³⁶⁸

Onuncu Rivayet: Hasan-ı Basri, Katade ve Rebi' b. Enes'e göre bu âyet-i kerime, Bedir savaşında elde edilen ganimet mallarından bir kısmını saklayan sahabiler hakkında nazil olmuş ve onlar Peygamber'e karşı olan bu davranışlarından dolayı uyarılmışlar.³⁶⁹

Yüz kızartıcı Allah'a ve Resule atılan iftiraların sadece hadislerde olmadığının, uyduruk nüzul sebeplerin içinde de olduğunun delili olan, Resul'e ve arkadaşlarına atılmış en ahlaksız iftiralardan biri Resul ganimetten bir şey çaldı diyen sahabe de olamaz, hiçbir Resul hırsızlık yapmaz. Bu kadar bariz bir iftirayı anlayacağımızı ümit ediyorum ve Allah Rasûlüne ganimetten bir şey çaldı (kırmızı bir kadife, bir kılıç, küçük bir iğne) diyerek yalancı şahitlik yapan bu insanlardan 24. Nur Suresinin 4. âyeti gereğince ömür boyu başka bir şahitlik alamayacağını hatırlatmak isterim.

367 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Çayb.

368 Fahreddin er-Râzi, Mefâtihu'l-Çayb.

369 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

4. NİSA SURESİ

Nüzul Sebebi uyduralım derken kimin için indiğini tek tek yazan ama yine birbirine tezat bir sürü bilgiyi beraber inceleyip, nüzul sebebini anlamaya çalışalım.

NİSA SURESİ 4/10

“Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldurmuş olurlar, zaten onlar çılgın aleve atılacaklardır.”³⁷⁰

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: ed-Dürr-ül Mensûr tefsirinde, Abd b. Hamid, Katade'den şöyle rivayet eder: Bize söylendiğine göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “İki güçsüz kesim hakkında Allah’tan korkun: Yetim ve Kadın. Yüce Allah yetimi yetim bıraktı. Sonra onun hakkında tavsiyede bulundu. Onu yetim etmekle sınadı ve başkalarını onun aracılığı ile sınavdan geçirdi.”³⁷¹

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Mukatil b. Hayyan dedi ki:

“Bu âyet Gatafan soyundan Mersed b. Zeyd isminde bir adam hakkında inmiştir. Bu zat, kardeşinin küçük yetim oğlunun

³⁷⁰ Nisa Suresi 4/10

³⁷¹ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 4.cilt s.288

malının bakımını üstüne almış ve o malı yemişti, Allah Teâlâ da onun hakkında bu âyeti indirdi.”³⁷²

İkinci Rivayet: Bazı müfessirler de bir yetimin velisi olan ve yetiminin malını yiyen Hanzala ibnu’ş-Şemerdel hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir.³⁷³

Üçüncü Rivayet: İbn-i Zeyd bu âyetin, yetimleri mirasçı kılmayan ve onların mallarını yiyen müşrikler hakkında nazil olduğunu söylemiştir.³⁷⁴

Dördüncü Rivayet: İbn Zeyd’den rivayette de kadınlara ve küçük çocuklara mirastan hiçbir pay vermeyen kâfirler hakkında nazil olduğu kaydedilmiştir.³⁷⁵

Beşinci Rivayet: Rivayet olunduğuna göre “bu âyet nazil olunca, ifade ettiği hüküm insanlara ağır geldi ve bundan dolayı Müslümanlar yetimlerle birlikte yaşamaktan tamamen uzaklaştılar. Bu durum yetimlere zor geldi. İşte bunun üzerine Cenâb-ı Hakk’ın, “*Şayet kendileriyle bir arada yaşarsanız, onlar sizin kardeşinizdir...*”³⁷⁶ âyeti nazil oldu.”³⁷⁷

Herkesin anlayabileceği bir öğüdü beş farklı gerekçeye dayandırmak ihtiyacı bilinç altında yetimlere yapılan zulmün delili olarak görünüyor. Nerede şahsi problemleri varsa o konu ile ilgili rivayet uydurmak zorunda kalmışlar. Bunun en önemli delili adalet ve şirk konusunda konu başlığı bulunmayan hadis külliyyatıdır. Konulara dikkat ederseniz, cinsel gerekçeler, maddi gerekçeler ya da makam veya mevki ile ilgili gerekçeler. Bu yüzden 114 surenin sadece yarısından daha azına nüzul sebebi uydurma ihtiyacı hissetmişler.

372 İsabe: 3/397; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 118; Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 5/53.

373 İbnu’l-Cevzî, Zadu’l-Mesir, 2/23.

374 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

375 Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 5/36.

376 Bakara: 2/220.

377 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

Resule büyük bir iftara da bu nüzul sebebi ile atılmaktadır. Haşa âyete rağmen, Resul âyete uymamakta ve recm uygulamaktadır.

NİSA SURESİ 4/15

*“Kadınlarınızdan fuhşu irtikab edenlere karşı içinizden dört şahid getirin. Eğer şehâdet ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye kadar, yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar, kendilerini evlerde alıkoyun.”*³⁷⁸

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: es-Safi tefsirinde yer aldığına göre Tefsir-ul Ayyâşî’de, İmam Sadık’ın (a.s); “Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı...” diye başlayan âyet hakkında şöyle buyurduğu nakledilir: “Bu âyet neshedilmiştir ve sözü edilen yol hadlerdir.”

Yine Tefsir-ul Ayyâşî’de yer aldığına göre İmam Bâkır’a (a.s) bu âyet hakkında soru soruldu. O da “neshedilmiştir” dedi. Kendisine “Önceki uygulama nasıl idi?” diye sorulması üzerine şöyle dedi: “Kadın zina yapıp da aleyhinde dört kişi şahitlik edince bir eve kapatılırdı. Onunla kimse konuşmaz, kimse yanına girip çıkmazdı. Kendisine yemek ve su verilirdi. Ölünceye ya da Allah haklarında yeni bir yol gösterinceye kadar bu böyle devam ederdi. Allah (bekâr ise) kırbaçlama ve (evli ise) recm cezasını yeni bir yol olarak gösterdi.”³⁷⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetler

Birinci Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Cumhura göre bu âyet zina eden kadınlar hakkında inmiştir. Ebu Müslim el-İsfehanî’ye göre ise sürtük ve ahlaksız kimseler hakkında inmiştir.”³⁸⁰

³⁷⁸ Nisa Suresi 4/15

³⁷⁹ Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 4.cilt s.332

³⁸⁰ Fahreddin er-Râzi, Mefatihul-Ğayb.

İkinci Rivayet: Ubade b. Samit şunları söylemiştir:

“Rasulullah âyet indiğinde sıkıntı içine girerdi. Yüzünün rengi değişirdi. Yine bir gün ona âyet indirildi. Kendisinin o hale girdiği görüldü. Daha sonra bu sıkıntıdan açılınca şöyle buyurdu:

*“(Şu hükmü) benden alın; Allah; zina eden kadınlar için yol belirledi. Evlinin evli ile zina etmesi cezasını da, bekârın bekâr ile zina etmesinin cezasını da belirtti. Evli olarak zina edene önce yüz sopa vurulur daha sonra taşlanarak öldürülür. Bekâr olarak zina edene ise yüz sopa vurulur sonra bir yıl sürgün edilir.”*³⁸¹

Üçüncü Rivayet: Abdullah b. Abbas diyor ki:

“İslam’ın ilk zamanlarında kadın zina edince ölünceye kadar eve hapsedilirdi. Sonra Allah Teâlâ “Zina eden erkekle zina eden kadından her birine yüzer sopa vurun.” âyetini gönderince Rasulullah, evli olduğu halde zina edenleri recmederek öldürttü. Böylece Allah Teâlâ, zina edenlere verilecek cezayı göstermiş oldu.”³⁸²

Dördüncü Rivayet: Âişe (Radiyallahu Anha) şöyle demiştir:

“Andolsun ki, recmetme âyeti ve yetişkin kişiyi on defa em-zirme (sebebi ile nikahlananın haramlığı) âyeti indi. Andolsun ki, bu âyetler karyolamın altında bir yaprakta (yazılı) idi. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefat edip biz, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in ölümü ile meşgul olunca, evde beslenen koyun veya keçi girip o yaprağı yedi.”³⁸³

Hız. Peygamber’in evli olarak zina edene recm cezası uyguladığı, tevatüre ulaşan hadislerle sabittir. Temelde kıyasa göre evlilere de yüz değnek (celde) cezası uygulanması gerekirken, bu konudaki hadislerle amel edilerek recm cezası öngörölmüştür.

Recm konusunda hükmü devam eden, fakat Kur’an âyeti olarak okunması neshedilen bir âyet de nakledilir. Abdullah b.

381 Ebu Davud, el-Vasâya: 3 (2867); İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

382 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

383 İbni Mace 1944, Ahmed bin Hanbel Müsned 5/131, 132, 183

Abbas (r. anhumâ), Hz. Ömer'in minberde şöyle dediğini rivâyet etmiştir. "Cenab-ı Allah Muhammed (s.a.s)'i hak ile göndermiş ve O'na Kitab'ı indirmiştir. Recm âyeti de O'na indirilen âyetlerden idi. Biz bu âyeti okuduk, ezberledik ve anladık. Resulullah (s.a.s) recmi uyguladı, ondan sonra biz de uyguladık". Korkarım, zaman geçince birileri çıkıp "Biz Allah'ın kitabında recmi bulamıyoruz" der ve Allah'ın indirdiği bir farzı terk ederek sapıklığa düşerler. Şüphesiz recm, Allah'ın kitabında, evli olmak, şahit, gebelik veya ikrar bulunmak şartıyla, zina eden kimse aleyhine bir haktır"³⁸⁴

Uydurma recm cezasına uygulama örneği:

1. İşvereninin eşiyle zina eden bekâr işçiye yüz değnek ve bir yıl sürgün cezası, kadına ise recm uygulanmıştır.

Ebû Hureyre ile Zeyd b. Halid el-Cühenî (r.anhumâ)'dan nakledildiğine göre, zina eden kadının kocası ile, zina eden işçinin babası Resulullah (s.a.s)'e başvurarak bu konuda "Allah'ın kitabı" ile hüküm vermesini istemişlerdir. İşçinin babası şöyle dedi:

"Benim oğlum bu adamın yanında işçi idi. Onun hanımı ile zina etti. Bana, oğlum için recm gerektiği haber verildi. Ancak ben onun adına yüz koyunla bir cariyeye fidye verdim. Bu arada bilenlere danıştım, (oğlum bekâr olduğu için) ona yüz değnekle bir yıl sürgün cezası, bunun karısına ise recm cezası gerektiğini haber verdiler". Bunun üzerine, Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, aranızda Allah'ın kitabı ile hükmedeceğim. Cariye ve koyunlar geri verilecek. Oğluna yüz değnekle bir yıl sürgün gerek. Ey Üneys, sen de bu adamın karısına git. Eğer zinasını itiraf ederse, onu recmet". Üneys kadına gitmiş ve kadın suçunu itiraf etmiş, Hz. Peygamber'in emri üzerine de recmedilmiştir ³⁸⁵

* * *

384 (Müslim, Hudûd, 15).

385 (Müslim, Hudûd, 25; Buhârî, Hudûd III, 38, 46, Vekâlet,13).

Âyette ne anlatılıyor? Temiz bir kalp ile okuyan çok kolay anlayabilirken, Allah’a ve Rasûlüne iftira ile kadınları eşya, mal, ganimet gösteren, esir aldıkları evli kadınlara eşleri de hayattayken tecavüz etmeyi helalleştirmeye çalışan, âyete takla attırıp, tam tersi hüküm çıkaran uydurma nüzullerden birkaçını daha inceleyelim.

NİSA SURESİ 4/24

*Sağ ellerinizin malik olduğu kadınlar (cariyeler) müstesna olmak üzere diğer bütün kocalı (evli) kadınlarla evlenmenizin haramlığı, üzerinize Allah’ın farzı olarak yazılmıştır. Onlardan mâadası ise namuskâr ve zinaya sapmamış halinde mallarınızla arayıp nikâhlamanız için size helâl kılındı. O halde onlardan hangisiyle faydalandıysanız ücretlerini takdir edildiği şekilde verin. Kararlaştırdıktan (takdir ettikten) sonra aranızda anlaşmış hususta size bir sorumluluk yoktur. Şüphesiz ki Allah Alim, Hakim olandır.*³⁸⁶

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: “Sahip olduğunuz cariyeler müstesna” ifadesi, evli olan cariyelerden evlenme yaşağını kaldırıyor. Nitekim hadislerle göre, evli cariyenin efendisi cariyesi ile kocası arasına girerek kanamasız döneminde onunla yattıktan sonra onu kocasına geri verebilir.

Bazı tefsirciler “Sahip olduğunuz cariyeler müstesna” ifadesini, nikâhla ve cariyeye edinme yolu ile elde ettiğiniz iffetli kadınlar olarak açıklıyorlar. Bu açıklamaya göre sahip olmak demek, yararlanmak ve cinsel ilişkiye geçme sultasına sahip olmak demek olur. Fakat bu görüşte tutarsızlık vardır; çünkü bu tefsir tarzının geçerli olabilmesi ilk önce “muhsenat” teriminin evli kadınlar değil de iffetli kadınlar anlamına alınması gerekir.

³⁸⁶ Nisa Suresi 4/24

Başka bir tefsirci de sahip olunan cariyeler ile kâfir kocaları olan esir cariyelerin kastedildiğini ileri sürmüştür. Bu tefsir tarzını Ebu Said-i Hudri'ye dayanan şu rivayet teyit ediyor: “Âyet, Evtas esirleri hakkında indi. Müslümanlar orada müşriklerin kadınlarını esir almışlardı. Bu kadınların dar-ul harpta ve kendi ülkelerinde kocaları vardı. Bu âyet inince Peygamberimizin münadisi şöyle seslendi: “Bilin ki, hamile olan esir cariyeler ile doğum yapıncaya kadar ve hamile olmayanlarla da hayızdan temizleninceye kadar cinsel ilişkide bulunmayın.”³⁸⁷

Yanlış okumadınız. Okuduğunuz Şia'nın inancından bir bölümdü. Dikkat ettiyseniz, konu kadın ve cinsel ilişkiye aralarında hiçbir fark yok. Takdir sizin.

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Neseî'nin Muhammed b. Abdu'l-A'lâ kanalıyla Ebu Saîd el-Hudri'den rivayetle tahririne göre “Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) Evtas'a bir ordu göndermiş; düşmanla karşılaşp onları yenmişler ve müşriklerden kocaları olan bazı kadınları da esir almışlar. Müşriklerle evli o esir kadınlarla münasebette bulunma konusunda sıkıntı içindelerken Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirerek iddetlerinin bitiminde bu cariye kadınların sahiplerine helâl olduklarını bildirmiş.”³⁸⁸

İkinci Rivayet: Tirmizî'deki bir rivayette bu durumdaki ashabın, gelerek Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ne yapacaklarını sormaları üzerine bu âyet-i kerime nazil olmuştur.³⁸⁹

Üçüncü Rivayet: Muhammed b. Abdurrahman b. Bünanî, Muhammed b. Ahmed b. Hamdan'dan, o Ebû Ya'ladan, o Amr en- Nakıd'dan, o Ebû Ahmed Zübeyri'den, o Süfyan'dan, o Osman el-Bettî'den, o Ebu'l-Halil'den, o da Ebû Said el-Hudri'den şöyle dediğini bize rivayet etti:

387 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 4.cilt s.374-375

388 Ebu Davud, Nikâh, 43-44 (2155); Neseî, Nikâh, 59 (3331).

389 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 4/4, (3017)

“Evtas Gazvesi’nin olduğu gün kocaları olan esir kadınları ele geçirmiştik. Onlarla cima yapmayı çirkin bulmuştuk. Peygamber (s.a.v.)’e bunu sorduk da bu âyet nazil oldu. Biz de o kadınları böylece helal bulduk.”³⁹⁰

Dördüncü Rivayet: Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. el-Haris, Abdullah b. Muhammed b. Cafer’den, o Ebû Yahya’dan, o Sehl b. Osman’dan, o Abdurrahim’den, o Eş’as b. Sevvar’dan, o Osman b. Bettî’den, o Ebu’l-Halil’den, o da Ebû Said el-Hudrî’den bize şöyle dediğini haber verdi:

“Rasulullah (s.a.v.) Evtas ahalisini esir alınca dedik ki:

“Ey Allah’ın Rasulü, soylarını, kocalarını tanıdığımız esir kadınlarla nasıl cimada bulunabiliriz?” Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”³⁹¹

Beşinci Rivayet: Ebu Said el-Hudri diyor ki:

“Rasulullah “Huneyn” savaşından sonra “Evtas” denen yere asker gönderdi. Düşmanla karşılaşp savaştılar. Neticede galip geldiler. Ganimetler ve cariyeler aldılar. Fakat bu sahabiler, aldıkları cariyelerin, müşriklerden kocaları bulunması sebebiyle onlara yaklaşmaktan kaçındılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ *“Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Ele geçirdiğiniz cariyeler müstesna.”* âyetini indirdi. Böylece cariyeler, iddetleri bittikten sonra, esir düşmeden önce evli olmalarına bakılmaksızın müminlere helal kılındı.”³⁹²

Altıncı Rivayet: İbn Abbas (r.a.) dedi ki:

“Bu âyet Huneyn gününde indi. Allahü Teâlâ, Huneyn günü Müslümanlara fetih müyesser kılınca, ehli kitabın kadınlarından

³⁹⁰ Müslim; er-Rada’: 35, 35 mükerrer/1456 s. 1080, Tirmizi; Nikah: 11/32; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 120; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/183.

³⁹¹ Müslim; er-Rada’: 35, 35 mükerrer/1456 s. 1080, Tirmizi; Nikah: 11/32. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 120. İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 5/3.

³⁹² İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

müslümanlara kadınlar isabet etti. Onların kocaları vardı. Bir erkek, kadınlardan biri ile olmak istediğinde, Kadın: “Benim kocam var.” derdi. Bundan Rasûlullah’a soruldu. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”³⁹³

Yedinci Rivayet: Taberî, bu âyet-i kerimenin “Müşrik kocalarını terk ederek Medine-i Münevvere’ye hicret eden, burada müslümanlarla Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından evlendirilen, daha sonra da müşrik kocaları müslüman olup Medine-i Münevvere’ye hicret eden kadınlar hakkında nazil olup bununla bu kadınların, kocalarının da müslüman ve muhacir olmaları halinde başka müslümanlara haram kılındığı” şeklinde bir görüş olduğunu zikretmişse de bu görüş sahiplerinin kimler olduğunu belirtmemiştir.³⁹⁴

* * *

Allah korkusu olmayanlar, âyeti hakkı ile anlamak için nüzul sebebi şarttır diyenlere bir örnek daha verelim. Okuduğunda kolaylıkla anlaşılan, her zaman, her toplum, her dönemde yaşayabilecek bir örnek kişi değil de, nüzul sebebine göre aslında anlatılan kötü arkadaşlar kimmiş? Tanıyalım.

NİSA SURESİ 4/38

*Mallarını, insanlara gösteriş için harcayan, Allah’a ve âhiret gününe iman etmeyenleri de Allah sevmez. Şeytan kime arkadaş olursa o, ne kötü bir arkadaşdır.*³⁹⁵

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Ehl-i Sünnet kanallarından gelen çok sayıda rivayet bu âyetlerin Yahudiler hakkında indiklerini ileri sürmüştür. Gerçi bu âyetlerin devamı olan âyetlerin Yahudilerin

393 Taberânî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayinevi: 1/183.

394 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, 5/5.

395 Nisa Suresi 4/38

durumunu anlatmaları bu ihtimali güçlendiriyor. Çünkü söz konusu âyetlerde Yahudilerin cimrilikleri, servet biriktirmeye düşkünlükleri, bunun yanı sıra müminleri kışkırtmaları, onları Allah yolunda harcama yapmaktan kaçınmaya teşvik etmeleri, fitneye düşürmeleri, onları horlamaları ve Peygamberimizin işlerini bozmaları vurgulanıyor. Fakat söz konusu rivayetler âyetlerin iniş sebebini bildirmekten çok somut örneklerle uyarlamaya yönelik birer örneğe benzemektedirler.³⁹⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Sa'lebî tefsirinde, Bu âyetin Bedr günü müslümanlarla savaşmak üzere çıkan Kureyş ordusunun iâşesini sağlayan Mekke müşriklerin ileri gelenleri hakkında nazil olduğunu zikreder.³⁹⁷

İkinci Rivayet: Suddî ve Zeccâc'a göre İbn Abbâs, Mücâhid ve Mukatîl'den rivayetle Yahudiler veya münafıklar hakkında nazil olduğu söylenmiştir.³⁹⁸

Üçüncü Rivayet: Vahidî şöyle demiştir: "Bu âyet-i kerime, münafıklar hakkında nazil olmuştur."³⁹⁹

Dördüncü Rivayet: Taberi diyor ki:

"Mücâhid bu âyeti kerimenin Yahudilere ait sıfatları beyan ettiğini söylemiştir. Ancak bu âyetle zikredilen sıfatların Yahudilerden daha çok, Rasulullah'ın ve müminlerin korkusuyla Müslüman olduklarını söyleyen fakat aslında müşrikliklerinde devam eden münafıkların sıfatı olmaya daha uygundur. Zira Yahudiler, Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorlardı. Onlar, Hz. Muhammed'in Peygamberliğini yalanlayarak inkâra düşmüşlerdi. Halbuki bu âyetle zikredilenlerin, Allah'a ve âhiret gününe

396 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 4.cilt s.505

397 el-Kurtubî, Camiu li Ahkami'l-Kur'an, 5/126; Fahreddin er-Râzi, Mefatihul-Ğayb.

398 İbnu'l-Cevzî, Zâdu'l-Mesîr, 2/83.

399 Fahreddin er-Râzi, Mefatihul-Ğayb.

iman etmedikleri beyan edilmektedir. Diğer yandan bundan önceki âyette sıfatları zikredilen kimselerle bu âyette sıfatları zikredilen kişilerin arası vav harfi ile ayrılmıştır. Bu da her iki âyetteki sıfatların farklı kimselere ait olduklarını gösterir. Çünkü aynı kimselerin sıfatları zikredilirken vav harfi ile aralarının ayrılmaması Arapçada fasih şiveye uygundur.”⁴⁰⁰

Biri Mekkeli müşrik, biri Yahudi, biri münafık, biri müşrik münafık demiş, ayrı ayrı kitaplarda yazılınca, herkes kendi kitabında okuduğu nüzule inanarak âyeti anlamış.

Nüzul sebebinde âyet ona buna geldiği için Kur’an’ı okurken ehli sünnet “Ben kendime mümin diyorum ama âyete göre müşrik, Yahudi, münafığın yaptığını yapıyorum” Dememiş. Münafığa müşriğe gelmiş âyet, bana ne demiş âyeti nüzule dayanarak kendinden uzaklaştırmış.

* * *

Ehl-i Sünnetin en önemli konularından taharet, cünüp, abdest, teyemmüm konularını içeren bir nüzul sebebinin daha inceleyelim. Ama ikinci rivayete dikkat çekmek isterim. Ne hastalık, ne yolculuk, Âişe’nin kaybolan gerdanlığı nedeniyle teyemmüm âyeti inmiş. Şiîler ise âyetin ilk bölümünü ciddiye almışlar ve ehli sünnet rivayetlerin bolca olduğu abdest, teyemmüm konularında sessiz kalmışlardır.

NİSA SURESİ 4/43

*“Ey iman edenler! Siz sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya yolculuk halinde bulunursanız yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse ya da kadınlara dokunup da -bu durumlarda- su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprağa yönelin (teyemmüm edin); yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.”*⁴⁰¹

400 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan.

401 Nisa Suresi 4/43

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: “Âyetteki namazdan maksat mescittir, camidir. Bunun delili, “yoldan geçici olmanız dışında, cünüp iken de... (mescide) yaklaşmayın.” ifadesidir.

Tefsir-ul Ayyâşî’de Muhammed b. Fazl, Ebu’l-Hasan’dan (a.s) “Ne söylediğinizi bilmeniz için, sarhoşken namaza yaklaşmayın.” âyeti ile ilgili olarak şöyle rivayet eder: “Bu âyet, içkinin yasaklanmasından önce inmiştir.”

Rivayet, bu âyetin (şarabın haram olmadan önce inmesi göz önünde bulundurularak) hâlsiz ve tembel bir şekilde namaz kılmayı yasakladığını açıklamak istemiştir. Yine Tefsir-ul Ayyâşî’de Zürrare, İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s) şöyle rivayet eder: “Hâlsiz ve tembel durumda, uykulu ve karnın dolu bir şekilde namaza durma. Çünkü bu durumlarda her an insana nifak sızabilir. Yüce Allah müminlerin sarhoşken -yani uyku sarhoşluğunda- namaza durmalarını yasaklamıştır.”⁴⁰²

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İbrahim en-Nahai’ye göre bu âyet-i kerime, yaralanmış olan ve yaralı iken cünüp olan sahabiler hakkında nazil olmuştur. Onlar bu durumlarını Rasulullah’a anlatmışlar, bunun üzerine bu âyet inmiş ve onların teyemmüm edeceklerini beyan etmiştir.⁴⁰³

Birinci İddia: İbrahim en-Nehai’ye göre hastalar hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v.)’in ashabından bazılarında yaralar çıkmış, bu yaralar yayılmış ve su kullanımını imkânsız hale getirmişti. Bu arada bir de başlarına cünüplük geldi ve gusül

402 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 4.cilt s.509-510

403 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan.

yapmaları gerekti. Bu durumlarını Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ilettiler de bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁴⁰⁴

İkinci İddia: Ebu Davud'daki rivayette bu âyetin nüzul sebebi olduğu kaydedilmemekle birlikte olay daha açık bir şekilde anlatılmaktadır. Şöyle ki: Câbir'den rivayet ediliyor: “Bir sefere çıkmıştık. Yolda içimizden birisine bir taş isabet etti ve başı yarıldı. Sonra o arkadaşımız ihtilâm oldu ve arkadaşlarına sordu:

“Benim için teyemmüm etmeme ruhsat var mı?” Arkadaşları:

“Su varken ve sen su kullanabilirken sana teyemmüm ruhsatı bulmuyoruz.” dediler. O da su ile gusletti ve (yarasına su değdiği için yarası azdı ve) öldü. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldiğimizde durumu haber verdik, *“Kahrolasicalar onu öldürdüler. Madem bilmiyorlar sorsalardı ya. Cahilliğin şifası sormaktır. Teyemmüm etmesi ve yarasının üzerine bir hırka sarması, sonra da o hırkanın üzerine meshedip geri kalan bedenini yıkaması ona yeterdi.”* buyurdular.⁴⁰⁵

Üçüncü İddia: Kurtubî tefsirinde yaralananın ve yaralı iken cünüp olanın Abdurrahmân b. Avf olduğu ve kendisine teyemmüm ruhsatı verildiği, daha sonra da bu ruhsatın bütün ümmete şâmil kılındığı kaydedilmektedir.⁴⁰⁶

Dördüncü İddia: Mücâhid der ki:

“Ensardan birisi hastalandı. Kalkıp abdest alamadı. Kendisine yardım edecek bir hizmetçisi de yoktu. Gelip Hz. Peygamber (s.a.v.)'e durumunu anlattı da bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁴⁰⁷

İkinci Rivayet: Hz. Âişe ve diğer bazı sahabilere göre bu âyet-i kerime, bir yolculuk esnasında cünüp olan ve yıkanmak için su bulamayan sahabeler hakkında nazil olmuş ve onların toprakla teyemmüm ettiklerini beyan etmiştir.

404 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan, 5/68.

405 Ebu Davud, Tahâre, 125 (336).

406 Kurtubî, Camiu li Ahkami'l-Kur'an, 5/139.

407 İbnu'l-Cevzî, Zâdu'l-Mesîr, 2/91.

Birinci İddia: Ebû Abdillâh b. Ebû İshak, Ebû Amr b. Martar'dan, o İbrahim b. Ali ez-Zühlî'den, o Yahya b. Yahya'dan, o kıraat yoluyla Malik b. Enes'ten, o Abdurrahman b. Kasım'dan, o babasından, Âişe (r.a.)'nin şöyle dediğini bize haber verdi:

“Rasulullah (s.a.v.) ile beraber seferlerinden birine çıkmıştık. Beydâ -yahut Zâtu'l-Ceyş- denilen yerde bulunduğumuz sırada gerdanlığım koptu. Rasulullah (s.a.v.) onu aramağa koyuldu. İnsanlar da onunla beraber arıyordu. Ne bir su başındaydılar, ne de yanlarında bir su vardı. Nihayet insanlar babam Ebû Bekr'e geldiler de dediler ki:

“Âişe'nin şu yaptığını görüyor musun? Rasulullah (s.a.v.)'la beraber insanları alıkoydu. Halbuki insanlar ne bir su başındalar, ne de yanlarında su var.” Bunun üzerine Ebû Bekr geldi. Bu esnada Rasulullah (s.a.v.) başını dizimin üstüne koymuş uyuyordu. Babam bana:

“Rasulullah (s.a.v.)'ı ve O'nunla beraber insanları alıkoydun öyle mi? Halbuki ne bir su başındalar, ne de beraberlerinde su var” dedi ve müteakiben bana itâb etmeye başladı. Allah'ın dilediği kadar konuştu. Sonra eliyle böğrüne vurmaya başladı. O esnada beni kımıldanmaktan men eden şey sadece Rasulullah (s.a.v.)'ın başının dizimin üstünde bulunmasıydı. Derken Rasulullah (s.a.v.) uyuyup nihayet susuz olarak sabahladı. İşte o vakit Allah Teâlâ teyemmüm âyetini indirdi. Böylece insanlar teyemmüm ettiler. Useyd b. Hudayr -ki o Ensar'ın seçkinlerindendi- dedi ki:

“Ey Ebû Bekr hanedanı, bu sizin ilk bereketiniz değildir.” Nihayet üzerinde olduğum deveyi kaldırıp yola vurduk da gerdanlığı onun altında bulduk.”⁴⁰⁸

Bu hadisi Buhârî, İsmail b. Ebî Uveys'ten, Müslim, Yahya b. Yahya'dan, her ikisi de Malik'ten rivayet etmişlerdir.⁴⁰⁹

408 Buhârî; Teyemmüm: 334, Nikah: 5250, Tefsir: 4607.

409 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 124.

İkinci İddia: Yine başka bir rivayette de Hz. Âişe'nin, kaybolan gerdanlığı Esmâ'dan ödünç almış olduğu, kaybolan gerdanlığı aramak üzere Efendimiz (s.a.v.)'in gönderdikleri kişilerin gerdanlığı ararlarken namaz vaktinin girdiği, onların da namazı kaçırmamak için abdest almadan namaz kıldıkları ve gerdanlığı bulup getirdiklerinde abdest almadan namaz kılmak zorunda kaldıklarını Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bildirmeleri üzerine teyemmüm âyetinin nazil olduğu kaydedilmektedir Bu rivayet Hz. Âişe'den rivayetle Buhârî ve Müslim'de de yer almaktadır.⁴¹⁰

Ebu Davud, gerdanlığı aramak üzere yanında birkaç kişiyle Useyd b. Hudayr'ın gönderildiğini kaydediyor.⁴¹¹

Ebu Davud'daki Ammâr b. Yâsir rivayetinde kaybolan gerdanlığın Zıfar taşından kıymetli bir gerdanlık olduğu ayrıntısına da yer veriliyor.⁴¹²

Üçüncü Rivayet: Ali (r.a.) dedi ki:

“Bu âyetin “*Cünüb olduğunuzda*” kavli misafir hakkında indi. O, cünüp olduğunda teyemmüm eder ve namazını kılar.” dedi.”⁴¹³

Dördüncü Rivayet: Ensardan biri hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Yezîd b. Ebî Habib'den rivayet edildiğine göre Ebu Yezîd dedi ki: “Ensardan olan erkeklerin kapıları mescit içinde idi. Onlar cünüp olur, yanında su olmaz, suyu ancak mescit içinden geçerek bulabilirlerdi. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁴¹⁴

İkinci İddia: Mücâhid (r.a.) dedi ki:

“Bu âyet, ensardan biri hakkında indi. O hasta idi. Ayağa kalkmaya ve teyemmüme kadir olamazdı. Yemek yedirmek için

⁴¹⁰ Buhârî, Teyemmüm, 2; Müslim, Hayz, 109; İbn Mâce, Tahâre, 90 (568).

⁴¹¹ Ebu Davud, Tahâre, 121 (317).

⁴¹² Ebu Davud, Tahâre, 121 (320).

⁴¹³ İbnu Münzir; İbnu Ebî Hatim; Firyâbi; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/191.

⁴¹⁴ İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/191.

onun, hizmetçisi de yoktu. Bunu Rasûlullah'a anlattı. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁴¹⁵

Binlerce yıldır üstünde çalıştıkları ve kılı kırk yardıkları halde, ehli sünnet âlimleri taharet, abdest, teyemmüm, gusül ve benzeri her konuda ihtilafa düşmekten kurtulamamışlardır.

* * *

Başta Selefi kardeşlerimiz, Allah'a ve Rasûlüne iftira içeren kitaplarda buldukları her şeyi bu âyetle süsleyip-püsleyip satmaya çalışırlar. Bakalım Selefi kardeşlerimiz âyeti sahabe gibi anlamış mı? Yoksa üzerine kattıkça katmış mı? Aynı âyet için birbiri ile ilgisi olmayan üç farklı nüzul sebebi, bir sürü iddia-dan hangisini, niçin seçip, sıkıntı duymadan hangisine teslim olacaksınız?

NİSA SURESİ 4/65

*“Hayır; Rabb'ine and olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar.”*⁴¹⁶

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Şunu bilesin ki, burada “Hayır, Rabbine andolsun ki...” âyetinden, bu bölümün sona kadarki âyetlerini Hz. Ali'nin (a.s) veya Hz. Ali (a.s) ile Ehl-i Beyt İmamlarının velayetine uyarlayan bazı rivayetler vardır. Bu rivayetler örnekler zikretme ve uyarlama niteliğini taşır. Çünkü Allah, Peygamber ve Ehl-i Beyt İmamları bu âyetlerin uygulama konuları ve alanlarıdır. Âyetler bunların tümü için geçerlidir.⁴¹⁷

⁴¹⁵ İbn Ebî Hatim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/191-192.

⁴¹⁶ Nisa Suresi 4/65

⁴¹⁷ Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 4.cilt s.591

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Zübeyr ibnu'l-Avvâm ile Bedr ashabından olan ensarî komşusunun bahçelerini suladıkları bir su akıntısı hakkında anlaşmazlığa düşmeleri ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e davalarını iletmeleri hadisesi üzerine nazil olduğu şeklindedir.

İkinci Rivayet: Bir rivayette irtidad eden oğullarının peşinden onları getirip İslâm'a zorlama izni alamayan bir ensarî hakkında nazil olduğu,

Üçüncü Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hükmüne razı olmayıp Hz. Ömer'e giden iki kişiden birinin Hz. Ömer tarafından öldürülmesi üzerine nâzil olduğu da söylenmiştir.⁴¹⁸

Birinci Rivayet: Zübeyr b. Avvam'la ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Ebû Abdırrahman b. Ebû Hamid, Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-Hafız'dan, o Ebû Ahmed Muhammed b. Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî'den, o Ahmed b. Hammad b. Zuğbe'den, o Hamid b. Yahya b. Hânî-i Belhî'den, o Süfyân'dan, o Amr b. Dinar'dan, o Ebû Seleme'den bize şunu haber verdi:

“Zübeyr b. Avvam bir adamla mahkemelik oldu. Rasulullah (s.a.v.) Zübeyr'in lehine hüküm verdi. Adam bunun üzerine:

“O, ancak halasının oğlu olduğu için onun lehine hüküm verdi” dedi. Bu sebeple Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁴¹⁹

İkinci İddia: Buhârî'nin Ebu'l-Yemân kanalıyla; Tirmizî'nin Kuteybe kanalıyla Urve ibnu'z-Zübeyr'den rivayetine göre babası Zübeyr, Bedr gazvesinde bulunmuş ensardan birisi ile taşlık araziden gelen ve ikisinin de hurma bahçelerini suladıkları Harradaki bir su hakkında anlaşmazlığa düşmüşler. Ensarî:

“Ey Zübeyr, suyu bırak benim bahçeme aksın.” derken Zübeyr

⁴¹⁸ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/233.

⁴¹⁹ Humeydi: 300, Taberani; Mu'cem-i Kebir: 23/294, ed-Dürr: 2/180. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 132. Müsned; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbab-ı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/204-205.

“Hayır, önce ben sulayacağım.” demiş de Hz. Peygamber (s.a.v.)’e gelmişler. Hz. Peygamber: “*Ey Zübeyr, o suyla bahçeni sula, sonra da suyu komşuna bırak.*” buyurmuşlar. Buna kızan ensarî:

“Ey Allah’ın elçisi, halanın oğlu olduğu için mi?” demiş. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yüzünün rengi değişmiş (yüzü kızgınlığından kızarmış) ve:

“*Ey Zübeyr, bahçeni sula, sonra su duvarlara (duvar diplerine) ulaşınca kadar suyu hapset, bırakma. Ancak ondan sonra suyu komşuna bırak.*” buyurmuş ve Zübeyr’in hakkını tam olarak vermiş. Halbuki daha önceki hükmünde hem Zübeyr’e ve hem de ensarîye bir genişlik ve müsamaha varken ensarî kendisini kızdırınca açık hükümde bulunan Zübeyr’in hakkını tam olarak kendisine vermiştir. Urve der ki: Zübeyr şöyle demiştir:

“Vallahi kuvvetle sanıyorum “*Rabbine yemin olsun ki aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükmü kabullenmede içlerinde bir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.*” âyet-i kerimesi ancak bu hadise üzerine (veya bu hadise hakkında) nazil olmuştur.”⁴²⁰

İkinci Rivayet: Bu âyet, künyesi Ebu’l-Husayn olan ensar’dan birisi hakkında nazil oldu.

Birinci İddia: Musa b. Harun kanalıyla Suddî’den gelen rivayette de o şöyle anlatmış:

“Künyesi Ebu’l-Husayn olan ensar’dan birisi hakkında nazil oldu. İki oğlu vardı. Şam’dan yağ ticareti yapan bazı tüccarlar gelmiş, mallarını satıp bitirerek döneceklerinde bu Ebu’l-Husayn’ın iki oğlu bu tüccarların yanına gelmişler. Tüccarlar bu çocukları Hristiyan olmaya davet etmişler, onların propagandası ile bu iki çocuk Hristiyanlığı kabul etmişler ve tüccarlarla birlikte onlar da Şam’a gitmişler. Ebu’l-Husayn Hz. Peygamber (s.a.v.)’e gelip:

420 Buhârî, Sulh, 12; Şurb ve’l-Musâkât, 6,7,8; Tefsîru’l-Kur’an, 12; Müslim, Fedâil, 129; Ebu Davud, Akdiye, 31, hadis no: 3637; Tirmizî, Ahkâm, 26, hadis no: 1363; Tefsîru’l-Kur’an, 4/13, hadis no: 3027; İbn Mâce, Mukaddime, 2, hadis no: 15.

“Ey Allah’ın elçisi geri getirmek üzere peşlerinden gideyim mi?” diye sormuş da “Dinde zorlama yoktur. Gerçekten iman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. Artık kim tâğûtu tanımayıp da Allah’a iman ederse o, muhakkak ki kopması olmayan en sağlam kulpa yapışmıştır.”⁴²¹ âyet-i kerimesi nazil olmuş ve Efendimiz:

“Allah onları rahmetinden uzak kılsın, o ikisi müslüman olduktan sonra küfre dönenlerin ilkidir.” buyurmuşlar. Suddî, bu hadisenin, Hz. Peygamber (s.a.v.), ehl-i kitab ile savaşmakla emrolunmazdan önce olduğunu kaydeder. Ayrıca Ebu’l-Husayn, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in kendisini, çocuklarının peşinden onları geri çevirmek üzere göndermemesinden pek memnun olmamıştı. İşte bunun üzerine de bu âyet nazil oldu. Sonra Allah Teâlâ bu muhayyerliği nesihle Berâe Sûresinde ehl-i kitab ile savaşı emretti.⁴²²

Üçüncü Rivayet: Atâ, Mücâhid ve Şa’bî’ye göre göre âyet, daha önce bahsedilmiş olan, Yahudi ile münafık arasında geçen hâdise hakkında nazil olmuştur.

İbn Abbâs’tan rivayetle de o âyetin bir Yahudi ile bir münafık arasında cereyan eden bir anlaşmazlık üzerine indiği anlatılırken Hz. Ömer de hadiseye müdahil gösterilmekte idi. Aynı hadise biraz farklı olarak bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi olarak İbn Ebî Hatim ve İbn Merdûye tarafından İbn Lehîa kanalıyla Ebu’l-Esved’den şöyle nakledilmektedir:

“İki kişi Hz. Peygamber’in huzurunda birbirlerini dava ettiler de Allah’ın Rasûlü aralarında bir hüküm verdi. Ancak aleyhine hüküm verilen Efendimiz (s.a.v.)’in hükmünü beğenmeyerek (veya buna razı olmayarak):

“Bizi Ömer ibnu’l-Hattâb’a gönder.” dedi. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.):

“Peki, ona gidin.” buyurdu da Hz. Ömer’e gittiler. Ömer’in yanına geldiklerinde lehine hüküm verilen adam:

⁴²¹ Bakara Suresi: 2/256.

⁴²² İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 3/10-11; el-Vahidi en-Neysâbüri, Esbâbu’n-Nüzul, s. 59

“Ey Hattâb’ın oğlu, Allah’ın Rasûlü benim lehime ve bu adamın aleyhine hüküm verdi.” dedi. Hz. Ömer öbürüne dönüp:

“Öyle mi oldu?” diye sordu. Adamın: “Evet.” cevabı üzerine:

“Sakın yerinizden ayrılmayın. Ben şimdi yanınıza çıkıp aranızda hüküm vereceğim.” dedi, eve girdi, birazdan kılıcını kuşanmış olarak çıktı, Hz. Peygamber’e: “Bizi Ömer’e gönder.” diyene vurup öldürdü, diğeri dönüp kaçtı ve Rasûlullah (s.a.v.)’a gelerek:

“Ey Allah’ın elçisi, vallahi Ömer arkadaşımı öldürdü, ben kaçıp elinden kurtulmasam beni de öldürecekti.” dedi. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.):

“Ömer’in mü’minleri öldürmeye kalkışacağını sanmıyorum.” buyurdu da Allah Teâlâ bu âyet-I kerimeyi indirdi ve Rasûlullah (s.a.v.)’ın hükmüne razı olmayan o adamın kanını heder ederken Hz. Ömer’i de suçsuz buldu.”⁴²³

* * *

Bu uyduruk hurafe Allah’ın âyetine nasıl bir yanlış anlamaya sebep verecek nüzul iddiasında bulunuyor.

NİSA SURESİ 4/123

“Bu, sizin kuruntularınıza ve Kitap ehlinin kuruntularına göre değildir. Kim fenalık yaparsa cezasını görür, kendisine Allah’tan başka ne dost ve ne de yardımcı bulur.”⁴²⁴

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Tefsir-ul Ayyâşî’de, “(İş) ne sizin kuruntularınızla, ne de Ehl-i Kitab’ın kuruntularıyla olmaz...” âyetiyle ilgili olarak, Muhammed b. Müslim’den, o da İmam Bâkır’dan (a.s) şöyle rivayet eder: “Kim bir kötülük yaparsa, onunla cezalandırılır.” âyeti inince, Resulullah’ın (s.a.a) ashabından bazıları, “Bu âyet, ne kadar şiddetli bir tehdit içermektedir!” dedi.

⁴²³ İbn Ebî Hatim; İbn Merdûye; es-Suyûtî, ed-Durru’l-Mensur, 2/585.

⁴²⁴ Nisa Suresi 4/123

Resulullah (s.a.a) onlara dedi ki: “Mallarınız, canlarınız ve çocuklarınız hususunda hiç sınavdan geçirilmiyor musunuz?” Onlar “Evet” dediler. Resulullah (s.a.a) devamla şöyle buyurdu: “İşte bunlarla yüce Allah size iyilik yazar ve kötülüklerinizi siler. (Ancak Ehlikitap hakkında böyle bir şey yapmaz.)”⁴²⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Mesruk, Katade, Süddi, Dahhak, Abdullah b. Abbas ve Ebu Salih'e göre burada zikredilen “Sizin” kelimesinden maksat, Müslümanlar, “Kitap ehlinin” ifadesinden maksat ise Yahudi, Hristiyan ve benzerleridir.

Birinci İddia: Mesruk ve Katade de şunu dediler:

“Müslümanlar ile Ehl-i Kitab aralarında münakaşa edip birbirlerine karşı delil getirmişler, Ehl-i Kitab:

“Biz, sizden daha doğru bir yol üzere bulunuyoruz. Allah’a da sizden daha yakınız. Zira bizim peygamberimiz, sizin peygamberinizden, kitabımız da sizin kitabınızdan öncedir. Dolaşısıyla da biz, Allah’a sizden daha yakınız” demişler;

Müslümanlar ise:

“Biz sizden daha çok hidâyet üzereyiz ve Allah’a daha yakınız. Zira bizim peygamberimiz, peygamberlerin sonuncusudur, kitabımız da kendisinden önceki kitaplara hükmetmektedir, onların hükmünü kaldırmıştır.” demişlerdi. Bu yüzden Allah Teâlâ bu âyeti indirdi. Sonra Allah (c.c.) müslümanların hüccetini, Ehl-i Din’den kendileriyle hasımlaşanların hüccetine şu âyetlerle üstün kıldı: *“Erkek veya kadın, mümin olarak, kim yararlı işler işlerse, işte onlar cennete girerler, kendilerine zerre kadar zulmedilmez. İyilik yaparak kendisini Allah’a teslim edip, hakka yönelen İbrahim’in dinine uyandan, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah İbrahim’i dost edinmişti.”*⁴²⁶

425 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 5.cilt s.149

426 Nisa: 4/124-125. Mürsel hadistir; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed

İkinci İddia: Mesruk diyor ki:

“Müslümanlarla, ehl-i kitap, birbirleriyle münazara yaptılar. Müslümanlar:

“Biz sizden daha doğru yoldayız.” dediler. Ehl-i kitap da: “Biz daha doğru yoldayız.” dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

“Durum ne sizin kuruntunuza ne de kitap ehlinin kuruntusuna göredir. Kim bir kötülük işlese onun cezasını görecektir. O, kendisine Allah’tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulabilir.” âyetini indirdi. Bundan sonra kitap ehli olanlar, müslümanlara:

“Biz sizinle eşitiz.” dediler. Bunun üzerine de *“Erkek olsun kadın olsun, kim mümin olur da güzel amellerden işlerse işte onlar, cennete girerler. Zerre kadar da zulme uğratılmazlar.”*⁴²⁷ âyeti nazil oldu ve müminleri kitap ehline galip getirdi.⁴²⁸

Üçüncü İddia: Mesrûk dedi ki: “Hristiyanlarla müslümanlar birbirlerine karşı övündüler. Hristiyanlar: “Biz sizden üstünüz.” dediler. Müslümanlar: “Biz sizden üstünüz.” dediler. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁴²⁹

Dördüncü İddia: Abdullah b. Abbas da bu âyetin izahında şöyle demiştir:

“Çeşitli dinlerden olan insanlar, kendi aralarında tartıştılar. Tevrat’a tabi olanlar dediler ki: “Bizim kitabımız diğer bütün kitaplardan daha hayırlıdır. Çünkü o, sizin kitaplarınızdan daha önce inmiştir. Peygamberimiz de Peygamberlerin en hayırlısıdır.” İncil’e tabi olanlar da buna benzer sözler söylediler.

Müslümanlar da:

“Artık İslam’dan başka din yoktur. Bizim kitabımız ondan önceki her kitabı neshetmiştir. Peygamberimiz, Peygamberlerin sonuncusudur. Sizler de bizler de sizin kitaplarınıza iman etmekle

el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 145-146; İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan, 5/288; Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

⁴²⁷ Nisa: 4/124

⁴²⁸ İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

⁴²⁹ İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbab’i’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/236.

ve bizim kitabımızla amel etmekle emrolunduk.” dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ, aralarında hüküm verdi ve buyurdu ki:

“Durum ne sizin kuruntunuz ne de kitap ehlinin kuruntusuna göredir. Kim, bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.” Böylece Allah Teâlâ dine uyan insanları serbest bıraktı ve buyurdu ki: *“İyilik yaparak kendisini Allah’a teslim eden ve İbrahim’in hanif dinine tabi olandan, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah, İbrahim’i bir dost edinmişti.”*⁴³⁰ âyetini indirdi.”⁴³¹

İkinci Rivayet: Abdullah b. Abbâs, Mücahid ve İbn-i Zeyd’den nakledilen diğer bir görüşe göre bu âyette zikredilen “Sizin” ifadesinden maksat, müşrikler, “Kitap ehli”nden maksat ise Yahudi ve Hristiyanlardır.

Birinci İddia: İbn Abbâs’tan rivayette de ehl-i kitabın “Cennete ancak bizden olanlar girecek.” sözleri ile Mekke müşriklerinin “Biz öldükten sonra asla diriltilecek değiliz.” sözleri birleştirilerek bu ikisi hakkında nazil olduğu kaydedilmektedir.⁴³²

İkinci İddia: İbn Abbâs’tan rivayet olunmuştur. O der ki:

“Yahudiler ile Hristiyanlar:

“Cennete bizden başkaları girmeyecek ve ateş bize ancak sayılı gün dokunacak.” derlerken, Kureyşliler ise:

“Ne tekrar dirileceğiz ne de hesaba çekileceğiz.” demişlerdi. Bunun üzerine Allah bu âyet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴³³

Üçüncü İddia: Mücâhid dedi ki:

“Kureyş müşrikleri:

“Biz elbette diriltilecek ve azâb olunacak değiliz.” demişlerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ *“Kim kötü bir iş işlerse karşılığını görür.”* âyet-i kerimesini indirdi.”⁴³⁴

430 Nisa: 4/125

431 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

432 Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 5/254.

433 İbn Ebi Hatim.

434 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan, 5/186.

Dördüncü İddia: Mücahid şunları söylemiştir:

“Müşrik olan Kureyşliler ve diğer Araplar:

“Biz, öldükten sonra diriltilmeyeceğiz ve azap görmeyeceğiz.” dediler. Yahudi ve Hristiyanlar da “Cennete ancak Yahudi veya Hristiyan olanlar girecektir. Cehennem ateşi bizlere ancak sayılı günlerde dokunacaktır.” dediler. Allah Teâlâ da bu âyeti indirdi ve buyurdu ki: *“Durum ne sizin kuruntunuza ne de kitap ehlinin kuruntusuna göredir. Kim bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”*⁴³⁵

Beşinci İddia: İbn-i Zeyd dedi ki:

“Yahudi Huyey b. Ahtab, Mekke müşriklerini Rasulullah’ın aleyhine kışkırtmak için gitti. Müşrikler ona dedi ki: “Ey Huyey, sizler ehl-i kitapsınız biz mi daha hayırlıyız yoksa Muhammed ve arkadaşları mı?” Huyey:

“Siz onlardan daha hayırlısınız.” dedi. Allah Teâlâ bu hususta şu âyetleri indirdi:

*“Kendilerine kitaptan bir pay verilenleri görmüyor musun? Onlar puta ve şeytana inanıyorlar ve inkâr edenlere “Bunlar, iman edenlerden daha doğru yoldadır.” diyorlar.” Allah’ın lanet ettiği kimseler işte bunlardır. Allah kime lanet ederse artık sen ona bir yardımcı bulamazsın.”*⁴³⁶

Müşrikler hakkında da: *“Durum ne sizin kuruntunuza ne de kitap ehlinin kuruntusuna göredir. Kim bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir...”* âyetini ve bundan sonra gelen âyeti indirdi.⁴³⁷

Üçüncü Rivayet: Dahhak’tan nakledilen diğer bir görüşe göre burada zikredilen her iki grup insandan maksat da kitap ehlidir.

Ebû Bekr-i Temimi, Ebû Muhammed Hayyan’dan, o Ebû Yahya’dan, o Sehl’den, o Ali b. Müshir’den, o İsmail b. Ebû Halid’den, o da Ebû Salih’ten bize şunu rivayet etti:

“Ehl-i Kitab -Tevrat ehli olan Yahudilerle, İncil ehli olan Hristiyanlar- vesair ehl-i din olanlar oturmuşlar, her bir grup,

435 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan, 5/186.

436 Nisa: 4/51, 52

437 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan, 5/186.

karşı taraftan olan arkadaşına: “Biz, sizden daha hayırlıyız” diye iddia ediyorlardı. Bu âyet işte bu sebepten dolayı indi.”⁴³⁸

Dördüncü Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Bu âyet-i kerime, sadece kâfirler hakkında nazil olmuştur. Söylediğimiz bu hususa delalet eden şey, Cenâb-ı Hakk’ın, bu âyetten sonra, *“Erkek veya kadın, kim mü’min olduğu halde, salih amellerden (bir şey) yaparsa, işte onlar cennete girerler”*⁴³⁹ buyurmuş olmasıdır.”⁴⁴⁰

Beşinci Rivayet: Bu âyet inince müslümanların tavrı:

Birinci İddia: Kelbî’nin Ebu Salih’ten, onun da İbn Abbas (r.a.)’dan rivayet ettiğine göre, İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: “Bu âyet nazil olunca, mü’minlere çok zor geldi. Bunun üzerine dediler ki:

“Ya Rasûlallah, hangimiz kötülük yapmadı ki? Bunun cezası nasıl olur, (buna nasıl dayanırız)?” Hz. Peygamber (s.a.v.) de,

“Allah Teâlâ taata, on iyilik (sevabı); bir günaha karşılık ise tek bir ceza va’adetmiştir. Binâenaleyh kim yaptığı bir kötülükten dolayı cezalandırılırsa, (taatına) karşılık verilen) on sevabından biri eksiltir ve kendisine geriye dokuz sevab kalır. Birleri, onlarına baskın çıkana yazıklar olsun!” buyurmuştur.”⁴⁴¹

İkinci İddia: Ebu Hureyre (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Bu âyet nazil olduğu zaman ağladık, hüznüldük ve dedik ki:

“Ya Rasûlallah, bu âyet-i kerime, bize (ümit ışığı) bırakmadı.” Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Sevinin, müjdeler olsun size. Çünkü bu dünyada sizden birinin başına gelen her musibeti, Cenâb-ı Hak o kimsenin gü-

438 Mürsel hadistir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 145.

439 Nisa: 4/124.

440 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

441 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

nahlarına bir keffaret yapar. Hatta ayağına batmış olan bir diken bile” buyurdu.”⁴⁴²

Üçüncü İddia: Hz. Ebubekir diyor ki:

“Ben, Rasulullah’ın yanında bulunuyordum. Ona “*Kim bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir. O kendisine Allah’tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulabilir.*” âyeti nazil oldu. Bunun üzerine Rasulullah bana buyurdu ki:

“*Ey Ebubekir, bana inen bir âyeti sana okuyayım mı?*” Dedim ki:

“Evet ya Rasulallah.” Bunun üzerine Rasulullah onu bana okudu. Ben o anda sanki belimin kırıldığını hissettim ve bundan (bu âyetten) dolayı sıkıntıya düştüm. Rasulullah:

“*Ey Ebubekir, ne oluyor sana?*” dedi. Dedim ki:

“Ey Allah’ın Rasulü, babam anam sana feda olsun. Hangimiz kötü amel işlemiyoruz ki? Bu âyette de yaptıklarımızdan dolayı cezalandırılacağımız beyan ediliyor. (Her kötü amelimizden dolayı cezalandırılacağımıza göre halimiz ne olacaktır?) Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“*Ey Ebubekir sen, (ve diğer müminler) yaptıklarınızın cezasını dünyada göreceksiniz ki Rabbinizin huzuruna günahsız çıkarsınız. Diğer insanların ise, kötülüklerinin cezası biriktirilir ki kıyamet gününde onun cezasını görsünler.*”⁴⁴³

Resul’e iftira ile İslam’ın en önemli iddiası olan hesap gününde sanki kendileri teraziye çıkmaktan muafmış gibi cahilce uydurdukları nüzul sebeplerinin saçmalığının farkına varmak zorundasınız. Düşünmeniz ve akletmeniz ümidiyle.

⁴⁴² Buhârî, Merda, 2,3

⁴⁴³ Tirmizi, K. Tefsir el-Kur’an, sure 4, Hadis no: 3039

5. MÂİDE SURESİ

Allah'ın bugün dininizi tamamladım dediği âyetin nüzul sebeplerini incelediğimizde içeriğe dair bulabildiklerimize şaşıracağız. Niye indiği haricinde her bilgi mevcut.

MÂİDE SURESİ 5/3

“Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslamiyet’i beğendim. Açlıktan darda kalan, günaha kaymaksızın yiyebilir. Doğrusu Allah bağışlayandır, merhametli olandır.”⁴⁴⁴

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsir-ul Ayyâşî’de İkrime kanalıyla İbn-i Abbas’ın şöyle dediği rivayet edilir: “Ey iman edenler...” diye başlayan hiçbir âyet inmemiştir ki, Ali (a.s) onun başı ve emiri olmasın. Allah Hz. Muhammed’in (s.a.a) ashabını birçok kere azarladığı hâlde, Ali’den sadece hayırla söz etmiştir.

Gayet-ul Meram adlı eserde şöyle bir rivayet yer alır: Ebu’l-Mueyyed Muvaffak b. Ahmed “Fazail-u Ali” kitabında der ki: Bana Seyyid-ul Huffaz Şehrdar b. Şireveyh b. Şehrdar ed-Deylemi Hemedan’dan tarafıma yazdığı bir mektupta anlattı.

Ona da Ebul Feth Abdus b. Abdullah b. Abdus el-Hemedani bir mektupta aktarmış. O da Abdullah b. İshak el-Bağavi'den duymuş, ona Hüseyin b. Uleyl el-Ganavî anlatmış, o Muhammed b. Abdurrahman ez-Zarrâdan duymuş, ona Kays b. Hafs bildirmiş, o da Ali b. Hüseyin'den haber almış, ona da Ebu Said el-Hudrî'den naklen Ebu Hüreyre aktarmış:

Resulullah (s.a.a) halkı Gadir-i Hum'a çağırdığı gün, orda bulunan bir ağacın altındaki dikenleri ve çerçöpü toplayıp atmalarını emretti; bunun üzerine ağacın altı temizlendi. O gün Perşembe günüydü; peygamberin insanları Ali'ye çağırdığı gündü. Ali'nin kolundan tutup kaldırdı. Öyle ki, insanlar koltuk altının beyazlığını görebiliyorlardı. Daha birbirlerinden ayrılmamıştılar ki, "Bugün sizin için dininizi olgunlaştırdım, size nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâm'a razı oldum." âyeti indi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a), dinin kemale erişinden, nimetin tamamlanmasından, Rabbinin risaletinden ve Ali'nin velayetinden razı oluşundan dolayı "Allah-u Ekber." dedi. Sonra şöyle buyurdu: "Allah'ım! Onu veli edinenin velisi ol. Ona düşman olanın düşmanı ol. Ona yardım edene yardımcı ol. Onu terk edeni sen de yüz üstü bırak."

Hassan b. Sabit, "Ya Resulallah, birkaç beyit söylememe izin veriyor musun?" dedi. Resulullah, "Söyle, onu Allah kalbine ilham eder." buyurdu. Hassan şu beyitleri okudu:

*"Gadir günü Peygamberleri haykırıyordu onlara
Hum mıntıkasında ve nebi ne değerli haykırıcı idi!
Ben sizin mevlanız ve velinizim öyle mi?" derken.
Onlar hiç çekinmeden şöyle dediler:
Senin ilâhın mevlamız, sen de velimizsin
İnsanlar içinde buna isyan eden kimse bulamazsın.
Dedi ki ona: Kalk ey Ali, çünkü ben,
benden sonra imam ve yol gösterici olarak sana razı oldum.*"⁴⁴⁵

445 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 5.cilt s.299-300

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Tarık b. Şihab, Abdullah b. Abbas, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, Âmir eş-Şa'bi, Katade, İkrime, Şehr b. Havşeb, Esmâ bint-i Yezid, Muaviye b. Ebi Süfyan ve Hz. Ömer'den nakledilen bir görüşe göre bu âyet-i kerime cuma günü akşamleyin Rasulullah hac yapmak üzere Arafat'ta iken orada ona inmiştir.⁴⁴⁶

Birinci İddia: Bu âyet, Hicret'in onuncu senesi, Veda Hacc'ında, Kurban Bayramı'nın arefesinde, Cuma günü ikindiden sonra Peygamber, Adba isimli devesinin üzerinde Arafat'ta vakfe yaparken indi.⁴⁴⁷

İkinci İddia: Hz. Peygamber (s.a.v.) bu âyet-i kerimenin inmesinden sonra İbn Cureyc'den rivayete göre 81 veya 82 gün daha yaşamış ve bu âyet-i kerimeden sonra artık teşrii başka bir âyet de inmemiştir.⁴⁴⁸

Üçüncü İddia: Suddî'den rivayette o şöyle demiştir:

“Bu âyet-i kerime Arafé günü nazil olmuştur. Bundan sonra helâl ve haram nâzil olmamış ve Hz. Peygamber o hacdan dönüşünde vefat etmiştir.”⁴⁴⁹

Dördüncü İddia: Esmâ bint Umeys şöyle anlatıyor:

“O veda haccında Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) ile birlikte haccettim. Biz yürürken ve Allah'ın Rasûlü biniti üzerindeyken birden Cibril O'na tecelli etti ve biniti, Efendimize inmekte olan Kur'an'ın ağırlığına dayanamayarak çöktü. Ben Allah'ın Rasûlü'ne geldim ve kendi üzerimdeki bir bürdeyi Efendimizin üzerine örttüm.”⁴⁵⁰

446 İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu'l-Beyân.

447 Mürsel hadis. el-Vahidî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 130

448 İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu'l-Beyân, 6/51-52; Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb, 11/139.

449 İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu'l-Beyân, 6/51.

450 İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu'l-Beyân, 6/51.

Beşinci İddia: Esmâ bint Umeys'ten bu âyetin nüzul vakti olarak rivayet edilen bilgi Esmâ bint Yezîd'den Mâide Sûresi ile ilgili olarak rivayet edilmekte ve "Adbâ" adlı devesinin üzerinde iken nazil olduğu ve vahyin ağırlığından devenin bacaklarının neredeyse kırılacağı" ayrıntılarına da yer verilmektedir. Ancak burada Mâide Sûresi ile kastedilenin Mâide Sûresinden sadece bu âyetin olması da ihtimal dahilindedir ve esbâb-ı nüzule dair rivayetlerde bunun emsali pek çoktur.⁴⁵¹

Altıncı İddia: Abdurrahman b. Hamdan el-Adl, Ahmed b. Cafer el-Katîden, o Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den, o babasından, o Cafer b. Avn'dan, o Ebû Umeys'ten, o Kays b. Müslim'den, o da Târik b. Şihâb'dan bize şu rivayette bulundu:

"Yahudilerden bir adam, Ömer b. Hattab'a gelerek dedi ki:

"Ey mü'minlerin emiri, gerçekten siz, kitabınızda bulunan öyle bir âyet okuyorsunuz ki, eğer o âyet, biz Yahudi toplumuna inseydi, o günü, mutlaka bayram edinirdik, Ömer (r.a.)'in: "O hangi âyettir?" diye sorması üzerine, Yahudi bu âyeti okuyarak cevap verdi. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:

"Vallahi ben bu âyetin Rasulullah (s.a.v.)'a indiği günü ve saati elbette biliyorum. Kurban Bayramı'nın arefesinde Cuma günü akşam vakti."⁴⁵² Bu hadisi Buhârî, Hasan b. Sabah'tan, Müslim, Abd b. Humeyd'den, her iki son ravi de, Cafer b. Avn'dan rivayet etmişlerdir.⁴⁵³

Yedinci İddia: Târik b. Şihâb'dan rivayette o şöyle demiştir:

"Bir Yahudi Hz. Ömer'e bu âyet-i kerimesi nazil olduğu sırada:

451 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/455; İbn Cerir et-Taberi, el-Câmi-u'l-Beyân, 6/54.

452 Buhârî; İman: 45, Megazi 4407, Tefsir 4606, İ'tisam 7268, İbn Cerir, 6/53.

453 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıcılık: 153.

“Biz Yahudiler topluluğu böyle bir âyetin indiği günü bilseydik o günü kendimize bayram edinirdik.” demişti. Hz. Ömer:

“Bu âyetin nazil olduğu günü, nazil olduğu saati ve o nazil olduğu esnada Rasûl-i Ekrem’in nerede olduğunu çok iyi biliyorum; Bu âyet-i kerime biz, Arafe günü Allah’ın Rasûlü ile Arafat’ta iken ve O, vakfe yaparken nazil oldu.” dedi.”

Yine Hz. Ömer’den gelen başka bir rivayette onun: “Arafat’ta bir cuma gecesi nazil oldu.” dediği nakledilmektedir.⁴⁵⁴

Sekizinci İddia: Hadisin Buhârî’deki rivayetinde de Hz. Ömer’in: “Ben bu âyetin nerede nâzil olduğunu, Arafe günü nazil olduğunda Rasûlullah’ın nerede olduğunu çok iyi biliyorum. Vallahi biz de Arafede idik.” dediği kaydedilirken o günün cuma olup olmadığında ravi Süfyan’ın şüphesine de yer verilmektedir. Müslim’deki rivayetlerde ise “Cuma günü” olduğu tasrih edilmiştir. Tirmizî’deki rivayette ise “Bayram günü” fazlalığı vardır. Ancak bu rivayet Tirmizî tarafından “hasen, garîb” olarak değerlendirilmiştir.⁴⁵⁵

Taberî bu rivayetlerden Hz. Ömer’den gelen “Arafat’ta, Arafe günü, Cuma günü nazil oldu.” kavlini senedi daha sahih olduğu için tercih etmektedir.⁴⁵⁶

Dokuzuncu İddia: Hakim Ebû Abdîrrahman Şaziyahi, Zahir b. Ahmed’den, o Hüseyin b. Muhammed b. Mus’ab’dan, o Yahya b. Hakim’den, o Ebû Kuteybe’den, o Hammad’dan, o da Ammar b. Ebî Ammar’dan bize şu rivayette bulundu:

“İbn Abbas, yanında bir Yahudi bulunduğu sırada, bu âyeti okudu. Bunun üzerine Yahudi dedi ki:

⁴⁵⁴ İbn Cerir et-Taberî, el-Câmiu’l-Beyân, 6/53.

⁴⁵⁵ Bak: Buhârî, Tefsîru’l-Kur’an, 5/2; İman, 33; Meğâzî, 77; Müslim, Tefsir, 3-5; Tirmizî, Tefsir, 5/1,2, hadis no: 3043, 3044; Neseî, İman, 18; Menâsik, 194; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/27.39.

⁴⁵⁶ İbn Cerir et-Taberî, el-Câmiu’l-Beyân, 6/54.

“Eğer bu âyet herhangi bir günde bize inseydi, elbette biz o günü bir bayram günü edinirdik”. Bunun üzerine İbn Abbas şöyle dedi:

“Bu âyet, bir günde birleşen iki bayramda nazil oldu. O da şu arefe gününe rastlayan Cuma günüdür.”⁴⁵⁷

İkinci Rivayet: Haneş’in, Abdullah b. Abbas’tan naklettiğine ve Katade’ye göre ise bu âyet ve Mâide suresinin tümü, pazartesi günü Medine’de nazil olmuştur.

Bu hususta Haneş, Abdullah b. Abbas’ın şunları söylediğini rivayet etmiştir. “Peygamberiniz pazartesi günü doğmuş, Mekke’den pazartesi günü çıkmış, Mâide suresi de, *“Bugün dininizi kemale erdirdim.”* âyeti dahil pazartesi günü inmiş ve vahyin kesilmesi pazartesi günü olmuştur.”⁴⁵⁸

Üçüncü Rivayet: Abdullah b. Abbas’tan nakledilen diğer bir görüşe göre bu âyette zikredilen bu “Gün”den hangi günün kastedildiği insanlar tarafından bilinmemekte sadece Allah Teâlâ tarafından bilinmektedir. Bu izaha göre âyetin bu bölümünün manası şöyledir: “Benim, dininizi kemale erdirdiğim gün, ancak benim bildiğim bir gündür. Yaratıklarımın bileceği bir gün değildir.”⁴⁵⁹

Dördüncü Rivayet: Bu rivayetler yanında *“Bugün küfredenler sizi dininizden etmekten umutlarını kesmişlerdir.”* kısmında kastedilen günün hangi gün olduğu konusundaki ihtilaflarla birlikte bu âyet-i kerimenin kastedilen o günde nazil olduğu ve o günün de Mekke’nin fethi günü (Hicretin sekizinci yılı Ramazan ayında, Ramazan’ın bitmesine sekiz gün kala⁴⁶⁰ olduğuna dair İbnu’s-Sâib ve Mücâhid’den bir rivayet varsa da ⁴⁶¹ meşhur ve sahih olanı daha önce verilen rivayetlerdir.⁴⁶²

⁴⁵⁷ Tirmizi, Tefsir: 5/2 3044, Taberani, Mu’cem-i Kebir, 12/184, Rakam, 12835; İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân.

⁴⁵⁸ İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân, 6/54.

⁴⁵⁹ İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân, 6/54.

⁴⁶⁰ Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 6/41.

⁴⁶¹ İbnu’l-Cevzî, Zadu’l-Mesir, 2/285; Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 6/42.

⁴⁶² Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/294

Âyetin nüzul sebebini geçtik diyelim, konu âyet ne zaman indirildi olsun. Aynı kaynakta bile farklı günlerden bahsedilirken, biri cuma, biri Pazartesi, biri o günü sadece Allah bilir derken hiç düşünmüyor musunuz? İşte âlim dediğimiz insanlar bunlar. Bunların getirdiği bilgiye nasıl güvenilebilir? Ama önemli bir diğer mesele Ehl-i Sünnet âlimlerin, Şii kaynaklarda geçen konuyu örtme, karartma çabası. Sebebi nüzul bulamayınca o gün indi bugün indi diye gürültü çıkarmaya çalışılmış, Şii rivayet için ne diyebilirler ki, Hz. Ali'nin kolunun altındaki beyaza kadar detay verilmiş. Ravi zincirleri tek tek sayılmış. Yer var, tarih var, şahitler var, şiir bile var.

Âyetin nüzul sebebi diye yazdıkları 28 rivayetten bir tanesi bile nüzul sebebi değil, âyetin ne zaman indiği ile ilgili. Zavallı beyin yamyamları esbab-ı nüzul diye bir İslam tarihi uydurmaya da utanmıyorlar.

* * *

Şimdi de esbab-ı nüzul ile zerre alakası olmayan başka bir âyeti inceleyeceğiz. “Hoppala köpek öldürme de nereden çıktı?” diyecekler hazır olsun. Sebebi nüzule inanıyorsanız bu âyeti böyle anlamalısınız. Köpekleri öldürmeyi kafaya koyanlar Allah'a, Cebrail'e ve Resul'e iftara atmaktan çekinmemişlerdir.

MÂİDE SURESİ 5/4

“Sana, kendilerine neyin helal kılındığını soruyorlar, de ki: “Size temiz olanlar helal kılındı; Allah'ın size öğrettiği üzere alıştırıp yetiştirerek öğrettiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Allah'tan sakının, doğrusu Allah hesabı çabuk görür.”⁴⁶³

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: ed-Dürr-ül Mensûr tefsirinde, “Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar...” âyetiyle ilgili olarak

İbn-i Cerir, İkrime'den şöyle rivayet eder: "Resulullah Ebu Rafi'yi köpekleri öldürmekle görevlendirdi. O da Avali (Medine'nin büyük bağları) denilen bölgeye varıncaya kadar gördüğü köpeği öldürdü.

Bunun üzerine Asım b. Adiy, Sa'd b. Hayseme ve Uveyym b. Saide Peygamber'in huzuruna girip, 'Bize ne helâl kılındı ya Resulallah?' diye sordular. Bunun üzerine, 'Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar...' âyeti indi." Aynı eserde, İbn-i Cerir, Muhammed b. Ka'b el-Kuraziden şöyle rivayet eder: "Resulullah (s.a.a) köpeklerin öldürülmesini emredince, halktan bazıları Resulullah'ın (s.a.a) huzuruna girip, 'Ya Resulallah, bu cinsten bize ne helâl kılındı?' diye sordular. Bunun üzerine, 'Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar...' âyeti indi."⁴⁶⁴

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebinde başlıca iki rivayet vardır. Bunlardan birisinde olay köpeklerin öldürülmesi etrafında, ikincisinde de av köpeklerinin yakalayıp sahiplerine getirdikleri av etrafında cereyan etmektedir.⁴⁶⁵

Birinci Rivayet/ Köpeklerin öldürülmesi ile ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Ebû Bekr El-Harisi, Hafız Ebû Şeyh'ten, o Ebû Yahya'dan, o Sehl b. Osman'dan, o Yahya b. Ebi Zaideden, o Musa b. Ubeydeden, o Eban b. Salih'ten, o Ka'ka b. Hakim'den, o Selma Ümmi Rafiden, o da Ebû Rafiden bize şu rivayette bulundu:

"Rasulullah (s.a.v.) bana köpekleri öldürmeyi emretti. İnsanlar bunun üzerine dediler ki:

"Ey Allah'ın elçisi, öldürülmesini emrettiğin bu gruptan bizim için helal olan hangisidir? Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi."

⁴⁶⁴ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 5.cilt s.323

⁴⁶⁵ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/294.

Bu hadisi, Hakim Ebû Abdullah Sahihî'nde, Ebû Bekr b. Bâleveyh Muhammed b. Sazan, Mualla b. Mansur, İbn Ebî Zaide tarîkinden rivayet etmiştir.⁴⁶⁶

İkinci İddia: Tefsirciler de bu kıssanın detayını şöyle zikrettiler:

“Ebû Rafi dedi ki:

“Cebrail, Peygamber'e gelip huzuruna girmek üzere izin istedi. Peygamber (s.a.v.) de kendisine izin verdi. Ama Cebrail (a.s.) içeri girmedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) çıkıp: “*Sana izin vermiştik ey Cebrail*” buyurdu. Cebrail:

“Evet, Ya Rasulallah izin vermiştiniz, fakat biz, içerisinde resim ve köpek bulunan bir eve girmeyiz” dedi. Bunun üzerine sağa sola baktılar, bir de ne görsünler, evlerinin birinin içerisinde bir köpek yavrusu var.” Ebû Rafi rivayete devam ediyor:

“Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) Medine'de tek bir köpek bırakmayıp, hepsini öldürmemi bana emretti. Avali denilen semte vardığımda, yanında kendisini koruyan bir köpeğin bulunduğu bir kadın gördüm. Kadına acıdım ve köpeğini bıraktım. Peygamber (s.a.v.)'e gelip, köpeği öldürmediğimi haber verdim. Onu da öldürmemi bana emretti. Ben de derhal köpeğin yanına dönüp, onu da öldürdüm. Böylece Rasulullah (s.a.v.) köpeklerin öldürülmesini emredince, bir grup insan gelip dediler ki:

“Ey Allah'ın elçisi, öldürttüğünüz bu hayvanlar grubundan bizim için helal olan hangisi vardır?” Rasulullah (s.a.v.) sükût buyurdu, müteakiben, Allah Teâlâ bu âyeti indirdi. Âyet inince, Rasulullah kendileriyle faydalanılabilen köpeklerin muhafazasına müsaade etti, menfaati olmayanları tutmayı men etti. Saldıran, kuduz, zarar ve eziyet veren köpeklerin öldürülmesini ve bu iki cins köpek (yani kudurmuş ve saldıran) dışında kalan

466 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 153-154.

köpeklerle hiç zararı olmayanlardan ise öldürmenin kaldırılmasını emretti.”⁴⁶⁷

Üçüncü İddia: Said b. Cübeyr dedi ki:

“Bu âyet Tayy kabilesinden Adiyy b. Hatim ve Zeyd b. Mülhelhil -ki bu zat, Rasulullah’ın kendisini el-Hayr (Hayırlı) diye isimlendirdiği, Zeydül-Haylıdır- hakkında nazil oldu. Şöyle ki; bu iki kişi, Rasulullah’a gelerek, dediler ki:

“Ey Allah’ın elçisi, biz köpeklerle ve doğanlarla avlanan bir topluluğuz. Zurayh ve Ebû Cüveyriye sülalelerinin köpekleri, yaban öküzü, yaban eşiği, geyik ve keler yakalıyorlar. Bu hayvanlardan bir kısmını yetiştirip boğazlayabiliyoruz, bir kısmı ise ölüyor; kesilmesine yetişemiyoruz. Halbuki Allah, ölü hayvan etini haram kıldı. Peki bu hayvanlardan bize helal olan hangileri?” İşte bu sebeple bu âyet nazil oldu. Bu âyette geçen *“Boğazlanarak temiz olan hayvanlar”* *“Öğretip, eğittiğiniz yaralayıcı hayvanların avladıkları”* ki; bu eğitilmiş avcı hayvanlar, av köpekleri ve yırtıcı kuşlar manasına gelmektedir.”⁴⁶⁸

Dördüncü İddia: Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den rivayete göre “Hz. Peygamber (s.a.v.) köpeklerin öldürülmesini emredince ashâbı bütün köpeklerin öldürülmesi gerekip gerekmediğini, bu emrin istisnası olup olmadığını öğrenme sadedinde “Ey Allah’ın elçisi, bu ümmetten, yani köpeklerden bize helâl kılınan var mı?” diye sormaları üzerine bu âyet-i kerime nazil olmuştur.”⁴⁶⁹

Beşinci İddia: İkrime’den bu konuda gelen rivayet biraz daha ayrıntılı ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’e bu konuda soru soranların isimleri de veriliyor:

⁴⁶⁷ İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 154. Taberânî, Hâkim, Beyhâkî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/250-251; İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân.

⁴⁶⁸ ed-Dürr, 2/260, Lübâb, s. 100. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 154.

⁴⁶⁹ İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân, 6/57; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/251.

“Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) köpeklerin öldürülmesini emrettiğinde ashâbı köpekleri öldürmeye başladılar. Medine içindeki bütün köpekleri öldürdükten sonra Medine dışına da çıktılar ve köylerdeki (el-Avâli) köpekleri de öldürmeye başladılar. Bunun üzerine ashâbdan Asım b. Adiyy, Sâd b. Hayseme ve Uveyym b. Sâide Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanına geldiler ve:

“Ey Allah’ın elçisi, bunlardan (köpeklerden) bize helâl kılınan yok mu?” diye sordular da bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁴⁷⁰

Altıncı İddia: Müslim’deki bir rivayetten de Hz. Peygamber (s.a.v.)’in, köpekleri öldürme emrinin sebebini öğrenmekteyiz. İbn Abbâs’ın Ümmü’l-Mü’minin Meymûne’den rivayetine göre “Hz. Peygamber bir sabah hüzünlü kalkmış Meymûne:

“Ey Allah’ın elçisi, bugün sizi üzüntülü görüyorum, neden?” diye sormuş. Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Cibril, dün gece bana geleceğini va’detmişti, ama gelmedi. Allah’a yemin ederim ki o bana olan va’dinden dönmez*” buyurmuş ve o günü o şekilde üzüntülü olarak geçirmiş. Sonra aklına odada bir köşede bir örtünün altında gördüğü küçük bir köpek eniği gelmiş ve onun ev dışına çıkarılmasını emretmiş, sonra eline bir miktar su alıp o köpek eniğinin bulunduğu köşeye serpmiş. Akşam olunca Cibril gelmiş ve Efendimiz (s.a.v.) ona:

“*Dün bana geleceğini va’detmiştin.*” demiş. Cibril:

“Evet va’detmiştim ama biz, içinde köpek ve resim olan eve girmeyiz.” demiş. Sabah olunca da Hz. Peygamber köpeklerin öldürülmesini emretmiş. Hatta sadece şehirdeki köpekleri değil küçük bahçelerde bulunanlarının da öldürülmelerini emretmiş, sadece büyük, yani sahibi tarafından köpeği olmadan korunamayacak kadar büyük bahçelerdeki köpekleri bıraktırmış.”⁴⁷¹

470 İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân, 6/57; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/251.

471 Müslim, Libâs, 82.

Yedinci İddia: Taberi özetle diyor ki:

“Bize ulaştığına göre bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi şudur: Rasulullah (s.a.v.) köpeklerin öldürülmesini emredince insanlar gelip ona: “Hangi çeşit köpeği saklamanın ve onlarla av yapmanın helal olacağını” sordular. Bu sorular üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdi. Saklamaları haram kılınan köpeklerden av köpeklerini, çoban köpeklerini ve mahsul koruyan köpekleri, istisna etti.”⁴⁷²

İkinci Rivayet: Av köpeklerinin yakalayıp sahiplerine getirdikleri av ile ilgili rivayetler:

Şa’bî kanalıyla Adiyy b. Hatim et-Tâî’den rivayette o şöyle anlatmış: “Rasûlullah (s.a.v.)’a bir adam gelip köpeklerle yapılan avı sordu. Efendimiz (s.a.v.) ona ne söyleyeceğini bilemedi. Nihayet bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁴⁷³

* * *

Esbab-ı nüzulde ilginçlikler bitmiyor, örneğin bu âyet indirilmiş, Nebi/Resul vefat etmiş, Ebubekir halife olarak mürtedlerle savaşa tutuşmuş ama âlimler bu konuyu âyetin nüzul sebebinde saymışlardır. Bu âyet ... hakkında nazil olmuştur deyip, kimler hakkında olduğunu inceleyelim. Hangisi sizce doğru olan? Haliyle hangileri yalan, yanlış, uydurma?

MÂİDE SURESİ 5/54

*“Ey iman edenler, içinizden kim dininden dönerse (dönsün), Allah, mü’minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve çetin, kendisinin seveceği ve kendisini seven bir kavim getirir ki onlar Allah yolunda savaşırlar ve hiçbir kınayanın kınamasından çekinip korkmazlar. Bu, Allah’ın bir lütfudur. Onu, dilediğine verir. Allah (ihsanı) geniş ve âlimdir.”*⁴⁷⁴

⁴⁷² İbn Cerir et-Taberi, el-Câmiu’l-Beyân.

⁴⁷³ İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/251.

⁴⁷⁴ Mâide Suresi 5/54

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Mecma-ul Beyan tefsirinde, “Ey inananlar! Sizden kim dininden dönerse, bilsin ki Allah, yakında öyle bir topluluk getirecektir...” âyetiyle ilgili olarak şöyle deniyor: “Bazıları, ‘Burada getirileceğinden söz edilen topluluk Emir-ül Müminin ve arkadaşlarıdır. Ki onlara karşı biatlarını bozanlar (nakisin), adaletten sapanlar (kasitin) ve doğru yoldan çıkanlar (marikin) savaşmışlardır.’ demişlerdir.

Bu görüş Ammar b. Yasir’den, Huzeyfe’den ve İbn-i Abbas’tan rivayet edilmiştir. İmam Bâkır (a.s) ve İmam Cafer’den (a.s) de bu anlamda görüş aktarılmıştır.” Ben derim ki: Mecma-ul Beyan tefsirinde, söz konusu rivayet aktarıldıktan sonra şu açıklamaya yer veriliyor: “Bu görüşü destekleyen bir husus da Resulullah efendimizin Hz. Ali’yi âyetle zikredilen özelliklerle nitelendirmiş olmasıdır.

Peygamberimiz (s.a.a) sancağı taşıyan kişi, birkaç kez girişimde bulunduğu hâlde Hayber kalesini fethedemeyip geri kaçıp, üstelik insanları korkutmasından ve insanların da onu korkutmalarından sonra Hz. Ali’yi Hayber fethi için görevlendirdiğinde şunları söylemişti: ‘Sancağı yarın öyle bir adama vereceğim ki, o, Allah’ı ve Resulünü sever, Allah ve Resulü de onu sever. Döne döne savaşır, asla cenk meydanından kaçmaz. Allah onun eliyle fethi nasip etmedikçe geri dönmez.’ Sonra sancağı Hz. Ali’ye vermiştir.”

“Ebu İshak Salebî kendi tefsirinde, rivayet zincirini de belirterek Zührî’den, Said b. Müseyyib’den ve Ebu Hüreyre’den Peygamber efendimizin (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet eder: Kıyamet günü, ashabımdan bazı kimseler bana doğru gelmek isterler, ama onlar havuzdan uzaklaştırılırlar. Ben derim ki: Ya Rabbi, ashabım! Ashabım! Bana şöyle seslenilir: Sen onların senden sonra neler yaptıklarını bilmiyorsun? Onlar topuklarının üzerine gerisin geri döndüler.”⁴⁷⁵

475 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 5.cilt s.591-592

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet : Hz. Ali, Hasan el-Basrî, Katade, Dahhâk ve İbnu Cüreyc, “Bunların, Hz. Ebû Bekir (r.a.) ve onun askerleri olduğunu; çünkü mürted kabilelerle bunların savaştıklarını” söylemişlerdir.

Hz. Âişe (r.anha) ise, “Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat edince birçok Arap kabilesi irtidâd etmiş ve münafıklık yayılmıştı. Babam (Hz. Ebû Bekir’in) başına ise, koca koca dağların başına gelse onları darmadağın edecek büyük gailerler gelmişti.” demiştir.⁴⁷⁶

İkinci Rivayet: Süddî “Bu âyet, Ensâr hakkında nazil olmuştu. Çünkü Allah’ın Rasulüne yardım edip, İslam’ın muzaffer olması için, onu destekleyen ve takviye edenler onların tâ kendileridir” demiştir.⁴⁷⁷

Üçüncü Rivayet: Mücâhid de “Bu âyet Yemenliler hakkında nazil olmuştur” demiştir.⁴⁷⁸

Dördüncü Rivayet: Merfû olarak rivayet edilen bir hadise göre, Hz. Peygamber (s.a.v.), bu âyet nazil olduğu zaman, Ebû Mûsâ el-Eşârî’yi göstererek:

“Âyette bahsedilenler, şunun kavmidir” demiştir.⁴⁷⁹

Beşinci Rivayet: Diğer âlimler ise bu kavmin, Farslılar (İranlılar) olduğunu söylemişlerdir. Çünkü rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e bu âyet sorulduğu zaman o, eliyle Selmân-ı Fârisî (r.a.)’nin omuzuna vurmuş ve:

“*Bu kavim bu ve bunun arkadaşlarıdır*” diyerek,

“*Eğer din, Süreyya yıldızına asılı olsa dahi, Fârisilerden bazı yiğitler onu alacaklardır*”⁴⁸⁰ buyurmuştur.⁴⁸¹

⁴⁷⁶ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb,

⁴⁷⁷ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb,

⁴⁷⁸ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb,

⁴⁷⁹ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb,

⁴⁸⁰ Buhâri, Tefsir-i Sürett'l-Cum'a.

⁴⁸¹ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb,

Altıncı Rivayet: Diğer bir kısım âlim ise bu âyetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Bunlara göre şu iki husus buna delâlet etmektedir:

Birinci İddia: Hz. Peygamber (s.a.v.), Hayber günü sancağı Hz. Ali'ye verdiği zaman

“Andolsun ki yarın sancağı öyle birine vereceğim ki o, Allah'ı ve Peygamberi sever, Allah ve Resulü de onu sever” demiştir. Âyette zikredilen sıfat, işte budur.

İkinci İddia: Allah Teâlâ bundan sonra, *“Sizin yâriniz ancak Allah'tır, O'nun Peygamberidir. Allah'ın emirlerine boyun eğici olarak, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren o mü'minlerdir”*⁴⁸² buyurmuştur. Bu âyet Hz. Ali hakkındadır. Binâenaleyh bundan önceki âyetin de onun hakkında olması daha uygundur.⁴⁸³

Yedinci Rivayet: Fahreddin er-Razi bu âyetin Ebu Bekir (r.a.) hakkında nazil olduğunu söylenmesinin vacip olduğunu iddia ediyor ve Râfızîlerin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Hayber günü *“Yarın sancağı, Allah'ı ve Rasulünü seven ve Allah'ın ve Rasulünün de kendisini sevdiği bir yiğide vereceğim”*⁴⁸⁴ hadîs-i şerifine dayanarak, *“Bu âyetin Hz. Ali (k.v.) hakkında olduğu ve hadîs-i şerifte de bahsedilenin Hz. Ali olduğu”* şeklindeki görüşlerinin batıl olduğunu deliller getirerek ispat etmeye çalışıyor.⁴⁸⁵

Taberi diyor ki: *“Müfessirler, bu âyet-i kerimede, dinden çıktıkları için yok edilecekleri zikredilen kimselerden ve onların yerine getirilecek kararlı müminlerden kimlerin kastedildiği hususunda farklı görüşler zikretmişlerdir.*

Birinci İddia: Hasan-ı Basri, Dahhak ve Katadê'den nakledilen bir görüşe göre bu âyette dinden çıkacakları bildirilen kişilerden maksat, Resulullah'ın vefatından sonra Hz. Ebube-

482 Mâide: 5/55.

483 Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb,

484 Buhâri. Cihâd, 102; Tirmizi, Menâkıb, 21 (5/638). (251 Keşfu'l-Hafâ, 1/245.)

485 Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb,

kir'in Hilafeti döneminde, zekat vermemekte direterek mürted olan kişilerdir. Onların yerine getirilecekleri beyan edilen kararlı müminlerden maksat ise, dinden çıkanlara karşı savaşılan Hz. Ebubekir ve arkadaşlarıdır.

Bu hususta Katade diyor ki:

“Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdiğinde bir kısım insanların daha sonra dinden çıkıp mürted olacaklarını biliyordu. Allah Teâlâ, Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ruhunu alınca Medine halkı, Mekke halkı ve Bahreyn halkı dışında Araplar'ın geneli dinden çıktılar ve dediler ki:

“Namaz kılarız fakat zekat vermeyiz. Vallahi mallarımız gasp edilemez.”

Bunlar hakkında Ebubekir konuştu. Ona denildi ki:

“Eğer bunlar zekatın ne demek olduğunu anlamış olsalardı onu verirlerdi. Hatta daha fazla da verirlerdi.” Ebubekir de dedi ki:

“Hayır vallahi, Allah'ın *“Namazı kılın, zekatı verin.”*⁴⁸⁶ şeklinde birlikte zikrettiği şeylerin arasını ayırmam. Eğer onlar Allah'ın ve Rasulünün farz kıldığı bir yuları dahi vermeye engel olurlarsa o yuları alıncaya kadar onlarla savaşırim.” Bunun üzerine Allah Teâlâ, Ebubekir'le birlikte, müslüman ordusunu gönderdi. Ebubekir onlara karşı Rasulullah'ın savaştığı hususlar için savaştı. İslamdan çıkıp zekatı vermeyenleri, esir aldı, öldürdü ve ateşle yaktı. Nihayet onlar, zekat vermeyi, zelil ve sindirilmiş olarak kabul ettiler. Bunun üzerine Ebubekir'e, Araplardan çeşitli heyetler geldi. Ebubekir de onları rüsvay eden bir planla, köklerini kazıyacak savaş arasında serbest bıraktı. Onlar, kendileri için daha kolay olduğundan rüsvay eden planı seçtiler. O da kendilerinden öldürülenlerin cehennemde olduklarını, müminlerden ölenlerin ise cennetlik olduklarını kabul etmeleri, müslümanlardan aldıkları malları geri vermeleri, müslümanla-

486 Bakara suresi, 2/43

rın onlardan aldığı malların ise müslümanlara helal olduğunu kabul etmeleri planı idi.

İkinci İddia: İyad el-Eş'ari'ye göre ise bu âyette, mürted olanların yerine gelecekleri beyan edilir. İstikrarlı müminlerden maksat, Ebu Musa el-Eş'ari'nin kavminden gelecek olan Eş'arilerdir. İyad el-Eş'ari diyor ki:

“Bu âyet nazil olunca Rasulullah kendisinde bulunan bir şeyle Ebu Musa el-Eş'ari'ye işaret etti ve dedi ki: “Mürted olanların yerine gelecek olanlar, şunun kavmidir.”

Üçüncü İddia: Mücahid. Şehr b. Havşeb ve Muhammed b. Ka'b'a göre bu âyette mürted olanların yerine getirilecekleri beyan edilen insanlardan maksat Yemen halkıdır.

Dördüncü İddia: Suddi'ye göre ise bu âyette, mürted olanların yerine getirilecekleri beyan edilen kararlı müminlerden maksat, Rasulullah'ın yardımcıları olan Ensardır.

Rivayetlere göre âyette iltifat edilen bir kişi veya zümreye karşı oluşturulan listeyi sırasıyla paylaşıyorum. Sadece bir tanesinin doğru olma ihtimalini kendileri söylüyor. Bize göre hiçbirini kastetmez, her çağa hitap eder.

1. Hazreti Ebubekir ve Arkadaşları
2. Ensar
3. Yemenliler
4. Şumun Kavmi
5. Farisiler
6. Hazreti Ali

Âyet birilerine iltifat edince nüzul sebeplerinde otomatik olarak liste uzuyor. Ayrıca nüzul sebebinde Hazreti Ebubekir ve arkadaşları dendiğinde Resul'ün vefat ettiğini anlıyoruz. Aksi takdirde onlar, Resul'ün arkadaşlarıydı. Fakat birçok nüzul sebebinde olduğu gibi önceden inmiş olan âyete yıllar sonra iniş sebebi uydurmak bunların zeka seviyelerine yakışan bir metot oluyor. Benzer örneğini sonraki âyetlerde de ispat edeceğiz.

Âyete bakıp Resul'un görevi Rabbinden indirileni tebliğdir. Bu kadar net diyeceklerine bunu daha iyi anlamamız için bu âyet niçin inmiş sorusuna cevap bulmamız gerekir diyen İslam âlimleri bakalım bu soruya cevap bulabilmişler mi? Cevap diye bulduklarını sizlerle paylaşıyorum.

MÂİDE SURESİ 5/67

“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Doğrusu Allah kafirlere yol göstermez.”⁴⁸⁷

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsir'ul-Ayyâşî'de müellif Ebu Salih'ten, o da İbn-i Abbas ve Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediklerini rivayet eder: “Yüce Allah, Peygamberine Hz. Ali'yi insanlar arasında âlem olarak dikerek onun veliliğini ilân etmesini emretti. Peygamber; insanların, amcasının oğlunu kayırdığını söyleyerek kendisini suçlayacaklarından korktu. Fakat Allah ona, “Ey Elçi, Rabbin tarafından sana indirilen mesajı tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçisi olma görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur.” âyetini indirdi. Bunun üzerine Peygamber, Gadir-i Hum günü onun veliliğini ilân etti.”

Tefsir'ul-Ayyâşî'de müellif, Hannan b. Sedir'den, o da babasından İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet eder: “Veda Haccı sırasında Cebrail, Peygamberimize Hz. Ali'nin halifeliğini emreden “Ey Elçi, Rabbin tarafından sana indirilen mesajı tebliğ et...” âyetini indirince, Peygamber Cuhfe'ye gelinceye kadar insanların korkusundan üç gün durdu (sustu) ve Ali'nin elini tutmadı (veliliği ve halifeliğini ilân etmedi).” “Gadir-i Hum günü Cuhfe'ye varınca, Mehya denenen yerde konakladı ve ‘Haydin namaza!’ diye seslendi. İnsanlar toplanınca, ‘Size kendinizden evlâ kimdir?’ diye sordu. İnsanlar yüksek

sesle, ‘Allah ve O’nun Peygamberi.’ diye bağırdılar. Peygamber aynı soruyu ikinci ve üçüncü kez sordu. Yine, ‘Allah ve O’nun Peygamberi.’ dediler.” “Arkasından Hz. Ali’nin elini tutarak şöyle dedi: ‘Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah’ım, onu dost edineni dost edin, ona düşman kesilene düşman kesil. Ona yardım edene yardım et; onu yalnız bırakanı yalnız bırak. O benden ve ben de ondanım. Harun, Musa için ne idi ise, o da benim için odur. Yalnız benden sonra başka peygamber gelmeyecektir.”⁴⁸⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Bazılarına göre bu âyet-i kerime, bir bedevinin Rasulullah’ı öldürmek istemesi üzerine Allah Teâlâ’nın, onun şerrini Rasulullah’tan bertaraf etmesi sebebiyle nazil olmuştur.⁴⁸⁹

Birinci İddia: Âyetteki “*Allah seni insanlardan korur.*” kısmının da delaletiyle bu âyetin nüzul sebebindeki meşhur rivayetlerden birisine göre daha önce de geçen Gavres hadisesi (Peygamber kılıcını ağaca astığında Gavres adında biri kılıcı alıp saldırmış) üzerine inmiştir.⁴⁹⁰

İkinci İddia: İbn Hişâm’ın İbn İshak kanalıyla Câbir b. Abdullah’tan rivayetle zikrettiği ve yukarda verdiğimiz bu haber yine Câbir b. Abdullah’tan rivayetle İbn Ebî Hatim ve İbn Merdûye tahricinde şöyledir:

“Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) Enmâr oğulları gazvesinde iken Zâtu’r-Rika denilen mevkide en yüksek hurmanın altına inip konaklamıştı. Kuyunun başında ayaklarını uzatmış otururken Neccâr oğullarından Gavres b. Haris adında birisi:

“Ben muhakkak Muhammed’i öldüreceğim.” demiş. Arkadaşları:

488 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 6.cilt s.68

489 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

490 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan, 6/199.

“Bunu nasıl yapacaksın?” diye sormuşlar.

“Ona: “Kılıcını bana ver.” diyeceğim, kılıcını bana verince de onunla onu öldüreceğim.” demiş ve Efendimiz (s.a.v.)’e gelerek:

“Ey Muhammed, kılıcını bana versen de bir koklasam.” demiş, Hz. Peygamber (s.a.v.) de kılıcını ona vermiş. Adam Hz. Peygamber (s.a.v.)’e vurmak üzere kılıcı kaldırınca kolunu bir titreme tutmuş ve isteğini yerine getirememiş. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.):

“*Allah, seninle istediğinin arasına engel koydu.*” buyurmuş ve bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirmiş.”⁴⁹¹

Üçüncü İddia: Muhammed b. Ka’b el-Kurazî demiştir ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v.), bir yolculuğunda bir ağacın altına konakladı ve kılıcını ağaca astı. Derken o uyurken, bir bedevi geldi ve Hz. Peygamber’in (asılı) kılıcını alıp, kınından çıkardı ve:

“Ey Muhammed, seni elimden kim kurtaracak?” dedi. Hz. Peygamber:

“*Allah*” dedi. Bunun üzerine bedevî Arabın eli titredi, elinden kılıç düştü ve başını ağaca çarptı, öyle ki beyni dışarı fırladı. İşte bunun üzerine, Allah Teâlâ bu âyeti indirip, onu insanlardan koruduğunu beyân buyurdu.”⁴⁹²

İkinci Rivayet: Bir kısım âlimlere göre ise bu âyetin nüzul sebebi, Rasulullah’ın Kureyş’ten çekinmesi idi.

Birinci İddia: Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirince Rasulullah sırtüstü yattı ve sonra buyurdu ki:

“*Dileyen beni yalnız bıraksın.*” Bu sözü iki veya üç defa söyledi.”⁴⁹³

491 Suyûtî, Lubâbun-Nukûl, 1/149. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, 138-139.

492 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan; Fahreddin er-Râzî, Mefatihü’l-Ğayb, 12/49.

493 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

İkinci İddia: Hasan-ı Basrî, Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Allah Teâlâ peygamberlik vazifesiyle beni gönderince, bu risalet sebebiyle göğsüm daraldı, çok sıkıntı hissettim ve bildim ki insanlardan beni yalanlayanlar çıkacak.” böylece Rasulullah (s.a.v.) Kureyş kabilesiyle, Yahudi ve Hristiyanları (iman etmemeleri halinde başlarına gelecek şeylerle) korkutuyordu ki Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁴⁹⁴

Üçüncü Rivayet: Allah Korumasına almadan önce sahabe koruyordu.

Birinci İddia: Tirmizî’de Hz. Âişe’den rivayetle verilen bir haberde Hz. Peygamber (s.a.v.)’in bu korkusunun aslında onda değil de ashabında olduğunu anlıyoruz. Çünkü Allah Teâlâ tarafından risaletle gönderilen bir peygamberin, Allah’tan başka kimseden korkusunun olması ona yaraşmaz.⁴⁹⁵

İkinci İddia: Hz. Âişe şöyle anlatıyor:

“Allah seni insanlardan korur.” âyet-i kerimesi nazil oluncaya kadar Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) korunurdu. Bu âyet inince Hz. Peygamber (s.a.v.) başını çadırdan çıkarıp:

“Ey insanlar yanımdan ayrılıp gidebilirsiniz. Çünkü beni Allah korumuştur.” buyurdular.⁴⁹⁶

Üçüncü İddia: Ebu Saîd el-Hudrî’den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber’in amcası Abbâs’ın da onu geceleyin koruyanlar arasında olduğu zikrediliyor.⁴⁹⁷

⁴⁹⁴ ed-Dürr 2/298; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 163; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/273.

⁴⁹⁵ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/325.

⁴⁹⁶ Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’an, 5/4. İbn Kesir, Tefsir, 2/78; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/273.

⁴⁹⁷ Taberânî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/273-274.

Dördüncü İddia: Ayıca ashabdan İsmet b. Mâlik el-Hatmî “Allah seni insanlardan korur.” âyet-i kerimesi nazil oluncaya kadar Allah’ın Rasûlü (s.a.v.)’nü geceleri korurduk.” demektedir.⁴⁹⁸

Beşinci İddia: Vâhidî’deki rivayette konu biraz daha müşahhas hale getiriliyor: Buna göre Hz. Âişe şöyle anlatıyor:

“Rasulullah (s.a.v.) bir gece uykusuz kalmıştı.

“Durumun nasıl ey Allah’ın Rasulü?” dedim. Buyurdu ki;

“Bu gece beni koruyup bekleyecek salih bir zât yok mu?” Biz bu durumda iken silah sesi işittik. Rasulullah (s.a.v.): “Kim o?” buyurdu. Gelenler;

“Biz, Sa’d ve Huzeýfe’yiz. Seni korumaya geldik” dediler. Nihayet Rasulullah (s.a.v.) uyudu. Öyle ki horultusunu işitiyordum. Bu âyet nazil olunca, Rasulullah (s.a.v.) başını deriden yapılmış çadırından çıkarıp: “Artık dönünüz, gidiniz ey insanlar. Zira Allah beni kendi korumasına almıştır” buyurdu.”⁴⁹⁹

Altıncı İddia: Buna göre bu âyet-i kerime Efendimiz (s.a.v.)’in, yanında hanımlarından Hz. Âişe’nin de bulunduğu gazvelerinden birisinde, geceleyin ve Hz. Peygamber (s.a.v.) yatakta iken (âyet leylî-firâşîdir) nazil olmuştur.⁵⁰⁰

Dördüncü Rivayet: İsmail b. İbrahim el-Vaiz, İsmail b. Necid’den, o Muhammed b. Hasan b. Halil’den o Muhammed b. Ala’dan, o Hammani’den, o Nadr’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbas’tan bize şu rivayette bulundular:

498 İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/274.

499 Hakim; Müstedrek: 2/313. Bu koruyucu zatın sadece Sa’d b. Ebi Vakkas olduğu Buhârî’nin, Cihad: (2885) ve Temenni: (7231) bölümlerinde, Müslim’in; Fedaili’s-Sahabe (40/2410 s. 1875) bölümünde ve Tirmizi’nin; Menakıb; (3756) bahsinde mezkûrdur. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâbı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 164.

500 İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/273.

“Rasulullah (s.a.v.) koruma altında bulunurdu. Ebû Talib, Rasulullah (s.a.v.)’la beraber kendisini korumaları için her gün Haşimoğullarından adamlar gönderirdi. Nihayet: “*Ey Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et...*” âyetini “*Allah seni insanlardan koruyacaktır...*” kısmına kadar nazil olunca, kendisini korumak için adam göndermek isteyen amcası Ebû Talib’e dedi ki: “Ey amcam, Allah Teâlâ şüphesiz beni, bütün cinlerden ve insanlardan korumuştur.”⁵⁰¹

Bu rivayete göre bu âyet-i kerime bîsetin ilk yıllarında, hatta Hz. Peygamber (s.a.v.)’in amcası Ebu Tâlib henüz hayatta iken Mekke-i Mükerrreme’de nazil olmuştur. Ancak âyet-i kerimenin nüzul vaktinde meşhur olan bundan önceki rivayettir ve âyet-i kerime hicretten sonra inmiş olup Medenidir.⁵⁰²

Beşinci Rivayet: Bu âyet, Yahudilerle ilgili olarak daha önce geçmiş olan, recm (zina cezası) ve kısas hâdisesi hakkında nazil olmuştur.⁵⁰³

Altıncı Rivayet: Yahudiler, İslâm’ı ayıplayan konuşmalar yapmış, Hz. Peygamber (s.a.v.) susup onların bu ayıplamalarına cevap vermemiştir. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.⁵⁰⁴

Yedinci Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımlarını dünya nimetleri ile Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımı olarak kalma arasında muhayyer bırakan âyet⁵⁰⁵ nazil olduğunda “Peygamber hanımı olarak kalmayı değil de dünyayı seçerler” endişesiyle Hz. Peygamber (s.a.v.) eşlerine bu âyet-i kerimeyi okumamıştı. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.⁵⁰⁶

501 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 164. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbab’i’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/274.

502 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/326.

503 Fahreddin er-Râzi, Mefatihul-Ğayb, 12/49.

504 Fahreddin er-Râzi, Mefatihul-Ğayb, 12/49.

505 Ahzâb: 33/38.

506 Fahreddin er-Râzi, Mefatihul-Ğayb, 12/49.

Sekizinci Rivayet: Zeyd b. Harise ve Zeyneb bint Cahş'ın durumu hakkında nazil olmuştur. Hz. Âişe der ki: “Her kim Rasûlullah (s.a.v.)’in vahiyden bir şey gizlediğini söylese Allah’a en büyük iftirayı atmış olur. Çünkü Allah Teâlâ: *“Ey o Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun...”*” buyurmuştur. Eğer Rasûlullah (s.a.v.) vahiyden bir şeyi gizlemiş olsaydı *“Allah’ın açığa vuracağını içinde gizliyordun...”* âyetini⁵⁰⁷ gizlerdi.”⁵⁰⁸

Dokuzuncu Rivayet: Bu âyet-i kerime cihad hakkında nazil olmuştur. Münafıklar cihada çıkmaktan hoşlanmadıkları için Hz. Peygamber (s.a.v.) bazan onları savaşa çıkmaya teşvikte bulunmazdı. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.⁵⁰⁹

Onuncu Rivayet: *“Allah’tan başkasına dua edenlerin ilâhlarına sövmeyin. Çünkü onlar da tutar bilgisizce Allah’a söverler...”* âyet-i kerimesi⁵¹⁰ nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.v.), müşriklerin ilâhlarını ayıplamayı bırakmıştı. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.⁵¹¹

Onbirinci Rivayet: Bu âyet, müslümanların hakları hususunda nâzil olmuştur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), Veda haccında, çeşitli hükümleri ve haccın menâsikini beyân ederken: *“Tebliğ ettim mi?”* demiş müslümanlar da,

“Evet (tebliğ ettin)” demişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s) de: *“Allah’ım şahit ol!”* demişti.”⁵¹²

Onikinci Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.s), Kureyşlilerden, Yahudilerden ve Hristiyanlardan çekiniyordu. İşte bundan ötürü, Allah bu âyet ile, O’nun kalbindeki korkuyu giderdi.⁵¹³

507 Ahzâb: 33/37.

508 Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb, 12/49.

509 Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb, 12/49.

510 En'âm: 6/108.

511 Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb, 12/49.

512 Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb, 12/49.

513 Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb, 12/49.

Onüçüncü Rivayet: Ebû Said Muhammed b. Ali es-Saffar, Hasan b. Ahmed el-Mahlidî'den, o Muhammed b. Hamdun b. Halid'den, o Muhammed b. İbrahimi Hulvanî'den, o Hasan b. Hammad Siccade'den, o Ali b. Âbis'ten, o A'meş'ten, o Ebu'l-Haccab'dan, o Atiyye'den, o da Ebû Said el-Hudrî'den bize haber verdiğine göre bu âyet, "Gadir Humm" günü Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olmuştur."⁵¹⁴

İbn Abbas (r.a.) Berâ b. Âzib (r.a.) ve Muhammed b. Ali'ye göre "Âyet, Hz. Ali (k.v)'nin fazileti hakkında nazil olmuştur. Bu nazil olduğu zaman, Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali (r.a.)'nin elini tuttu ve:

*"Ben, kimin dostu isem, Ali de onun dostudur. Allah'ım ona dost olana sen de dost ol ona düşman olana, sen de düşman ol"*⁵¹⁵ buyurdu. Derken Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ile karşılaştı ve:

"Ey İbn Ebi Tâlib, ne mutlu sana! Gözün aydın! Benim dostum ve bütün mü'minlerin ve mü'minelerin dostu oldun" dedi."⁵¹⁶

514 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 163.

515 Keşfu'l-Hafâ, 2/274.

516 Fahreddin er-Râzi, Mefatihü'l-Ğayb, 12/49.

6. EN'AM SURESİ

Bu surenin âyetlerine geçmeden önce surenin nüzülü ile ilgili tartışmaları inceleyelim. Bakalım hangisi doğru?

Mushaftaki sıralamada 6, iniş sırasına göre 55. sûredir. Hicr sûresinden sonra Sâffât sûresinden önce Mekke'de nazil olmuştur. Tamamına yakınının Mekke'de indiği hususunda ittifak vardır. Ancak birkaç âyetinin Medine'de indiğine dair görüşler de vardır.⁵¹⁷

Birinci İddia: Avfi, İkrime ve Atâ, İbn Abbâs'tan rivayetle En'âm sûresinin Mekke'de nazil olduğunu söylemişlerdir. İbn Abbâs der ki: "En'âm Sûresi Mekke'de toptan bir defada nazil oldu. Mekke vadisi onunla doldu. Onu, yetmiş bin melek yolcu etmişti; melekler onunla birlikte indiler ve iki dağın arasını doldurdular. Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) vahiy katiplerini çağırdılar ve ondan Medine'de nazil olan 6 âyet dışında bütün sureyi o gece yazdılar."⁵¹⁸

İkinci İddia: Enes'ten rivayette de Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"En'âm Sûresi dışında Kur'an'dan bana toptan inen sure yoktur. Şeytanlar, bunun dışında başka hiçbir sure için bunda toplandıkları gibi toplanmış değillerdir. Bu Sure Cibril ile bana gönderildiğinde onun yanında elli -veya elli bin buyurmuştur.

⁵¹⁷ İbn Atıyye, 2/265; Elmalılı, 3/1861.

⁵¹⁸ Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, 12/141; Taberânî, el-Mu'cer-nü'l-Kebir, 20/215.

- melek daha vardı. Bu melekler tesbih ve tehlille onu getirip suyun havuza konduğu gibi kalbime koydular. Allah bu sure ile beni ve sizi öyle aziz kılmıştır ki bundan sonra asla bir daha aşağılanmazsınız. Onda müşriklerin hüccetleri çürütülmüştür. Onda, Allah'ın asla dönmeyeceği vadleri vardır.”⁵¹⁹

Üçüncü İddia: Esmâ bint Yezîd'den gelen bir rivayette de Sürenin, Hz. Peygamber yolda iken nazil olduğu anlaşıyor. Bu rivayette Esmâ şöyle demiş:

“En'âm Sûresi, Allah'ın Rasûlü bir yolculukta (veya yolda) iken meleklerin yüksek sesleri (yüksek sesle tesbih ve tehlilleri arasında) nazil oldu. Melekler gökle yer arasını doldurmuşlardı.” Esmâ'dan gelen başka bir rivayette de Efendimizin, En'âm Sûresi nazil olurken devesi üzerinde olduğu, devenin yularını kendisinin tuttuğu, sûrenin bir bütün halinde bir defada indiği ve vahyin ağırlığından neredeyse devenin kemiklerinin kırılacağı ayrıntılarına da yer verilmektedir.⁵²⁰

Medine'de İnen Âyetler Hakkında İhtilaflar;

Birinci İddia: İbn Abbâs'tan gelen rivayette Medine'de indiği ifade edilen âyetler

“De ki: Gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını ben söyleyeyim...ve şüphesiz ki bu, benim dosdoğru yolumdur. Ona hemen uyun. Başka yollara uymayın ki sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte müttakiler olasınız diye size bunları emretti.” (âyet: 151-153) âyetleri, “Allah, hiçbir insana hiçbir şey indirmedir.” demekle Allah'ı şânına yaraşır şekilde tanıyamadılar...” (âyet: 91) âyeti ve “Allah'a karşı yalan uyduran ve âyetlerini yalan sayandan daha zalim kimdir? Muhakkak ki zalimler felaha ermezler.” (âyet: 21) âyetidir.⁵²¹

519 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, 12/141.

520 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, 3/233.

521 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, 12/141.

İkinci İddia: Ebu Salih kanalıyla İbn Abbâs'tan 151-153, 91, 93-94 âyetleri olmak üzere 6 âyetinin Medine'de nazil olduğu rivayet edilmiştir.

Üçüncü İddia: Bu Mukatil'den de nakledilmiş olup bu 6 âyete ilâve olarak bunda 21 ve 114 âyetlerinin de Medine'de indiği söylenmiştir. Mamafih yine İbn Abbâs'tan ve Katâde'den sadece iki âyetinin (91 ve 141) Medine'de nazil olduğu da rivayet edilmiştir. Ebu'l-Feth b. Şeytâ ise 151-152. âyetler olmak üzere sadece iki âyetinin Medine'de indiğini söylemiştir.⁵²²

Dördüncü İddia: İbn Cerir et-Taberi de 20, 23, 91, 93, 114, 141, 151, 152 ve 153. âyetlerin Medine'de nazil olduğunu söylemiştir.⁵²³

Müthiş ilim neticesinde bir âlim 2 âyet Medeni derken, bir âlim birkaç âyet, bir âlim 6 âyet, bir âlim 8 âyet demiş, iki âyet Medeni diyen iki âlimden biri 91-141, diğeri yok 151-152 Medeni demiştir.

Taberi de, “Kavga etmeyin, bence de 9 âyet Medeni diyelim, konu kapansın” demiştir. Kıymetli kardeşlerim çelişkileri gözünüzün önüne sunuyorum. Günümüz ehli sünneti gibi o da olur, bu da olur deyip kendinizi kandırmayın diye paylaşıyorum. Nasıl bir ilminiz var? İncele incele herhangi bir konuda tek bir sonuç yok. O da olur, bu da olur. Akıl alır gibi değil.

* * *

ENAM SURESİ 6/1

*Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Sonra da kâfirler bunları Rablarına denk tutuyorlar.*⁵²⁴

⁵²² İbnu'l-Cevzî, Zadu'l-Mesir, 3/1-2.

⁵²³ İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

⁵²⁴ Enam Suresi 6/1

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Kınamayla karışık bir hayret ifadesidir. Yani, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden yüce Allah, tek ilâh ve tek rabdir. Hiçbir şey O'na benzemez, hiçbir şey O'na ortak olmaz. Hâl böyleyken, egemenliğin gerçek anlamıyla, yaratma ve yönetme yetkisinin tanrı edindikleri putlara değil, sırf Allah'a ait olduğunu itiraf eden kâfirlerin, putları başta olmak üzere başkalarını Allah'a denk tutmaları, kulluk sundukları heykelleri Allah'a eşit görmeleri şaşılacak bir şeydir. Tutup bunları O'na eş biliyorlar! Allah, onların bu yakıştırmalarından münezzektir. Gerçekten kâfirler, bu korkunç tutarsızlıklarıyla kınanmayı hak ediyorlar.⁵²⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Mücâhid'den rivayet edildiğine göre bu âyet-i kerime zındıklar hakkında nazil olmuştur. Onlar: "Allah karanlığı, osurgan böceğini (bok böceğini), akrepleri ve çirkin şeyleri yaratmamıştır. O ancak nuru ve güzel şeyleri yaratmıştır." dediler de Allah Teâlâ onlar hakkında bu âyet-i kerimeyi indirdi.⁵²⁶

İkinci Rivayet: İbn Ebzâ'dan gelen bir rivayette de onun, bu âyet-i kerimenin müslümanlar hakkında değil, Ehl-i kitab hakkında indiğini söylediği belirtilmektedir.⁵²⁷

Üçüncü Rivayet: Katade, Süddi ve İbn-i Zeyd'e göre âyette geçen kâfirlerden maksat putlara tapan müşriklerdir.⁵²⁸

Dördüncü Rivayet: Taberi'ye göre de âyet-i kerime, kâfirlerin tümünü ifade etmektedir.⁵²⁹

Şimdi dahi iyi anlamak için soruyorum. Zındık mı? Ehli Kitap mı? Müşrik mi? Kafir mi?

525 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 7.cilt s.11

526 İbn Ebî Hatim; Ebu's-Şeyh.

527 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan; Suyûti, ed-Durru'l-Mensûr, 3/247.

528 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

529 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

ENAM SURESİ 6/26

“Onlar Kur’an’dan alıkorlar ve ondan uzaklaşırlar. Böylece yalnız kendilerini mahvederler de farkına varamazlar.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Tefsir’ul-Kummîde, “Onlar, hem (insanları) ondan men ederler, hem de kendileri ondan uzak dururlar...” âyetiyle ilgili olarak şöyle deniyor: “Haşimoğulları, Kureyşe karşı Resulullah’ı (s.a.a) savunurdu, buna karşın kendileri ondan uzak durur, ona inanmazlardı.” Bu rivayet, mahiyet itibariyle Atâ ve Mukatîl’den aktarılan şu rivayete yakındır: “Burada kastedilen, Hz. Peygamberin (s.a.a) amcası Ebu Talip’tir. O, Kureyş’in Peygamberimize ilişmesine engel olur, ama kendisi ondan uzak durur, ona inanmazdı.”

Ancak âyetin akışı, bu rivayetle örtüşmemektedir. Çünkü zamir Hz. Peygamber’e değil, Kur’an’a dönüktür. Kaldı ki, Ehlibeyt İmamlarından Ebu Talib’in iman ettiğine ilişkin çokça hadis rivayet edilmiştir. Mecma’ul-Beyan adlı eserde şöyle deniyor: “Ehlibeyt İmamları (hepsine selâm olsun), Ebu Talib’in iman ettiği hususunda icma etmişlerdir. Ehlibeyt İmamlarının icması da bağlayıcı kanıttır. Çünkü onlar, Hz. Peygamber’in (s.a.a) emriyle uyulması zorunlu olan iki ağırlık merkezinden (Kur’an ve Ehlibeyt) birini oluşturmaktadırlar. Resulullah, bunlara uyulduğu sürece, sapıklığa düşülmeyeceğini vurgulamıştır.”⁵³⁰

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Abdurrahman b. Abdan, Muhammed b. Abdillah b. Nuaym’dan, o Ali b. Hamşâz’dan, o Muhammed b. Mende el-İsfehanî’den, o Bekr b. Bekkâr’dan, o Hamza b. Hubeyb’den, o Hubeyb b. Ebî Sabit’ten, o Said b. Cübeyr’den, o da İbn Abbas’tan bu âyet hakkında bize şu rivayette bulundu:

530 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 7.cilt s.84

“Bu âyet, Ebû Talib hakkında nazil olmuştur. Zira o, müşrik-leri, Rasulullah (s.a.v.)’a eziyet vermekten men ettiği halde kendisi de O’nun getirdiği hak ve hakikatten gitgide uzaklaşıyordu.” Bu rivayet, Ata b. Dinar ve Kasım b. Muhaymera’nın sözleridir.⁵³¹

İkinci Rivayet: Muhammed b. Hanefiyye, Süddî ve Dahhak dediler ki:

“Bu âyet Mekke kâfirleri hakkında inmiştir. Onlar, insanları Muhammed (s.a.v.)’e tabi olmaktan nehyederler, kendileri de O’ndan bizzat peyder pey uzaklaşırlardı.” Bu, Valibî’nin rivâyetiyle gelen İbn Abbas’ın sözüdür.”⁵³²

Üçüncü Rivayet: Said b. Ebi Hilâl’den şöyle dediği rivayet edilir:

“Âyet, Nebî Aleyhisselâm’ın amcaları hakkında indi. Onlar on kişi idi. Onlar aşikârede onunla birlikte olmakta, insanların en şiddetlisi, gizlide onun aleyhinde olmakta insanların en şiddetlisi idiler.”⁵³³

ENAM SURESİ 6/159

*Dinlerini parça parça edenler ve bölük bölük olanlar yok mu; senin onlarla hiçbir alâkan yoktur. Onların işi ancak Allah’a kalmıştır. Sonra O, onlara yapmakta olduklarını haber verecektir.*⁵³⁴

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsir’ul-Ayyâşî’de, Ebu Basir’den, o da İmam Cafer Sadık’tan (a.s) Hz. Ali’nin (a.s) bu âyeti, “fâreku dinehum...”

531 Beyhâkî; Hâkim; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 174; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/289.

532 Senedi yoktur; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 175.

533 İbni Ebi Hatim; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/289; İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, 3/243; Suyûti, ed-Durru’l-Mensûr, 3/261.

534 Enam Suresi 6/159

şeklinde okuduğunu rivayet eder. (Buna göre, “Dinlerinden ayrılıp, grup grup olanlar...” şeklinde bir anlam karşımıza çıkar.)

Ed-Dürr’ül-Mensûr gibi kaynaklarda belirtildiğine göre, bazı Sünnî kaynaklar da böyle bir kıraati Hz. Ali’den (a.s) rivayet etmişlerdir. el-Burhan adlı eserde el-Berkî’den, o babasından, o Nazr’dan, o Yahya el-Halebî’den, o Muskan’dan, o da Züra-re’den şöyle rivayet eder: “Ben yanında oturduğum bir sırada İmam Cafer’e (a.s), ‘Kim iyilik getirirse, ona onun on katı vardır.’ âyetinin Ehlibeyt İmamlarının velâyetinden haberi olmayanları kapsayıp kapsamadığı soruldu. İmam buyurdu ki: ‘Bu âyet, özellikle müminleri (Ehlibeyt’in velâyetine inananları) kapsar.’

Dedim ki: ‘Allah sana iyilik versin. Sizce oruç tutup, namaz kılan, haramlardan sakınan, güzel bir takva örneği sergileyen, fakat Ehlibeyt’i tanımadığı gibi Nasibîler (Ehlibeyt’e düşman olan bir grup) gibi size düşmanlık da beslemeyen insanların durumu ne olacaktır?’ İmam, ‘Allah böyle insanları rahmetiyle cennetine koyacaktır...’ buyurdu.”⁵³⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Mücahid, Katade, Süddi, Abdullah b. Abbas ve Dahhak’a göre dinlerini parça parça ederek gruplara ayırdıkları beyan edilen kişilerden maksat Yahudi ve Hristiyanlardır. Çünkü bunlar, Rasulullah gelmeden önce dinlerini bölük pörçük etmişler ve ihtilafa düşmüşlerdir. Rasulullah gelince de bu âyetle halleri beyan edilmiştir.

İkinci Rivayet: Ebu Hureyre’ye göre ise bu âyetle, dinlerini parça parça edip ayrılığa düşmeleri beyan edilen insanlardan maksat, bu ümmetin bid’atçıları, Kur’an’ın muhkem âyetlerini bırakarak müteşabih âyetlerine uyanlarıdır. Ebu Hureyre, Rasulullah’ın, bu âyeti bu şekilde izah ettiğini rivayet etmiştir.

535 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 7.cilt s.573

Birinci İddia: Mücâhid şöyle demiştir:

“Dinlerini parça parça yapanlar, Muhammed ümmetindendir. Bunlar bid’atçılar ve şüphe ehli kimselerdir.”⁵³⁶

Üçüncü Rivayet: İbn Abbas’a göre kastedilen müşriklerdir.

Birinci İddia: İbn Abbas (r.a) şöyle demiştir:

“Allah Teâlâ bu âyetle müşrikleri kastetmiştir. Çünkü onların bir kısmı meleklerle tapmakta ve meleklerin Allah’ın kızları olduğunu iddia etmekteydiler. Bir kısmı ise putlara tapmakta ve “işte bunlar, Allah yanında bizim şefaathçilerimiz” demekteydiler. Âyetteki “*Dinlerini parça parça edenler ve ayrı ayrı fırkalar meydana getirenler*” ifadesinin manası, “sapıklıkta fırka fırka, grup grup olanlar...” şeklindedir.”⁵³⁷

Taberi, diyor ki:

“Bana göre bu konuda doğru olan söz, Allah Teâlâ’nın, bu âyetle hak dinini bölük pörçük eden ve ayrılığa düşen bütün insanları kastettiğini söyleyen sözdür. Rasulullah’ın üzerinde bulunduğu Hanif dininden ayrılan putperest müşrikler de Yahudiler de Hristiyanlar da, Hanif dinindeymiş gibi görünüp te bid’atlar icat edip insanları doğru yoldan saptıranlar da bu âyetin genel ifadesine dahildirler.”⁵³⁸

Aslında âyet-i kerime hangi dinden olursa olsun dininde ihtilafa düşüp de fırkalara ayrılan herkes hakkında geneldir ve âyet-i kerimede tahsise delâlet edecek herhangi bir karine de bulunmamaktadır.⁵³⁹

Âyeti daha iyi anlamak için başvurduğumuz nüzul sebepleri ilave tek bir şeye cevap vermemekle beraber, birbirinin tersi bir sürü bilgi veriyor. En sonunda işin içinden çıkılamayınca âyet bunun için gelmiştir denecek bir gösterge yok dinini bölen herkese gelmiştir denilerek bitiriliyor. Zaten âyette tam bunu diyordu.

⁵³⁶ Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb.

⁵³⁷ Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb.

⁵³⁸ İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan.

⁵³⁹ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/390.

8. ENFÂL SURESİ

ENFAL SURESİ 8/21-22

Hem dinlemedikleri halde “Dinledik.” diyenler gibi olmayın. Allah katında canlıların en kötüsü, akletmeyen sağır ve dilsizlerdir.

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: İfadenin anlamı açıktır. Burada müşriklere yönelik bir tür eleştiri söz konusudur. Çünkü onlar, işitmedikleri hâlde, “İşittik!” diyorlardı. Nitekim yüce Allah, birkaç âyet sonra onların bu tavırlarını anlatmıştır: “Onlara âyetlerimiz okunduğu zaman, ‘İşittik!’ dediler, ‘İstesek biz de bunun gibisini söyleriz.’” (Enfâl, 31) Ama onlar yalan söylüyorlardı; işitmemişlerdi. Eğer işitmiş olsalardı, cevap verirlerdi. Nitekim yüce Allah bir âyette şöyle buyurmuştur: “Kulakları vardır, onlarla işitmezler.” (A'râf, 179) Yüce Allah, çılgın alevli ateşe atılanların şöyle dediklerini bize anlatmaktadır: “Ve dediler ki: Eğer söz dinleseydik yahut düşünseydik, şu çılgın ateşin halkı arasında bulunmazdık.” (Mülk, 10) Görüldüğü gibi bu iki âyet, müminlere yönelik bir hitaptır, önceki âyetle de bir şekilde bağlantılıdır ve müşriklere yönelik bir tariz içermektedir. Yüce Allah, hitabın yönünü daha önce değiştirerek müşriklere seslendi, onları yerdi ve kendileri açısından olumsuzluk ifade eden fethi gündeme getirdi.

Bu arada küfür mesajına karşı iman mesajının ve batıl davasına karşı hak davasının daima üstün geleceğini vurguladı.

Bu âyette Mekke halkından bazı kimselere de işaret edilmiş olabilir. Bunlar, Peygamberimize (s.a.a) iman etmişlerdi; ama kalpleri kuşkudan kurtulamamıştı. Nitekim müşriklerle birlikte Bedir'e gelmiş, Resulullah'a (s.a.a) karşı savaşmak durumunda kalmışlardı ve böylece Kureyş müşriklerinin duçar olduğu musibete onlar da duçar olmuşlardı. Rivayette şöyle deniyor: Kureyş kabilesine mensup bir grup iman etmişti. Ama babaları bunları hapsederek Müslümanlara katılmalarına engel olmuşlardı. Bedir Savaşı olunca, Kureyş'in saflarında savaşa katıldılar. Bu grup Kays b. Velid b. Muğire, Ali b. Ümeyye b. Halef, As b. Münebbih b. Haccac, Hâris b. Zem'a, Kays b. Fâkih b. Muğire'den oluşuyordu. Bunlar, Müslümanların sayısal olarak azınlık olduklarını görünce, "Bunlar bir grup miskindirler; dinleri, akıllarını başlarından almış." dediler.

Bazılarına göre, "İşitmedikleri hâlde 'İşittik.' diyenler"den maksat, Kurayzaoğulları ile Nadiroğulları Yahudilerinden oluşan Ehlikitap'tır. Ama bu ihtimal, âyetin akışının oluşturduğu atmosferden uzaktır.⁵⁴⁰

Birinci Rivayet: Muhammed b. İshak bu âyet-i kerimele-
rin münafıklar hakkında nazil olduğunu söylerken, Kureyş'in Abdüddâr kolundan bir grup müşrik hakkında nazil olduğu da söylenmiştir.⁵⁴¹

Buhârî'nin kendi senediyle İbn Abbâs'tan rivayetinde de bu âyet-i kerimenin Abdüddâr oğullarından bir grup hakkında nazil olduğu kaydedilmektedir.⁵⁴²

İkinci Rivayet: Abdullah b. Abbas'a göre bu âyet-i kerime, Abdüddâr oğulları hakkında nazil olmuştur.

⁵⁴⁰ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.58

⁵⁴¹ İbn Kesir, Tefsirul-Kur'ani'l-Azîm, 3/574.

⁵⁴² Buhârî, Tefsirui'l-Kur'an, 8/1.

Bunlar şöyle diyorlardı: “Biz, Muhammed’in getirdiği şeylere karşı sağır ve dilsiziz.” Âyet-i kerimede işte bunlar kınanmaktadır. Onların, yeryüzünde hareket eden, merkep, köpek, domuz gibi hayvanlardan bile kötü oldukları bildirilmektedir. Zira bu çeşit hayvanlar, idrak kabiliyetinden yoksun oldukları için mazurdurlar. Fakat kâfirler, idrak sahibi oldukları halde gerçekler karşısında kör ve sağır gibidirler. İşte bu sebeple hayvanlardan daha aşağıdırlar.⁵⁴³

Dördüncü Rivayet: İbn Abbâs’tan Kurayza ve Nadîr oğulları Yahudileri hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir.⁵⁴⁴

Beşinci Rivayet: Münafıklar hakkında indiği de söylenmiştir.⁵⁴⁵

Altıncı Rivayet: Taberi bundan önceki âyetlerin de Mekke müşriklerinden bahsetmeleri hasebiyle bu âyetin de, Abdullah b Abbas’ın dediği gibi, onları kastettiğini söylemenin daha isabetli olacağını söylemiştir.⁵⁴⁶

* * *

Rivayetlerin birinde göreceksiniz Cemel Savaşında Hz. Ali ve birkaç sahabenin içine düştükleri durumu ifade için nazil oldu denilmektedir. Muhammed Resul’un ölüm tarihi M.S 632’dir. Cemel Savaşı veya Basra Savaşı ise 656 yılında, Hz. Âişe ile Halife Ali bin Ebu Talib taraftarları arasında Basra’da gerçekleşen bir savaştır. Daha ne denilebilir ki? Âyetin nüzul sebebinde Resulunun ölümünden 24 yıl sonrası için indi bile denilebiliyor. Hani bir olay gerçekleşiyordu da âyet o sebeple indiriliyordu? Bu beyin yamyamlarına sessiz kalmamak gerekir.

⁵⁴³ İbn Cerir et-Taberi, Câmiu’l-Beyân.

⁵⁴⁴ İbn İshâk, Vâkıdî ve Mukâtil’den.

⁵⁴⁵ İbnu’l-Cevzî, Zâdu’l-Mesîr, 3/337.

⁵⁴⁶ İbn Cerir et-Taberi, Câmiu’l-Beyân, Hisar Yayınevi: 4/199.

ENFAL SURESİ 8/25

Bir de bir fitneden sakının ki içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz. Hem bilin ki Allah, azabı çok şiddetli olandır.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsiru'l-Ayyâşî'de es-Saykal'dan şöyle rivayet edilir: İmam Cafer Sadık'a (a.s), "Öyle bir fitneden sakının ki, aranızdan yalnız haksızlık edenlere erişmekle kalmaz (hepinize erişir)." âyetinin ifade ettiği anlam soruldu, buyurdu ki: "Bana bunların Cemel Savaşı'na katılanlar olduğu haber verildi."

Tefsiru'l-Kummî'de deniliyor ki: "Bu âyet Emirü'l-Müminin'e karşı savaşı ve ona haksızlık eden Talha ve Zübeyir hakkında inmiştir."

Mecmau'l-Beyan adlı tefsirde, müellif kendi rivayet zinciriyle Katade'den, o da Said b. Müseyyib'den, o da İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: "Öyle bir fitneden sakının ki..." âyeti inince, Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Kim benim ölümümünden sonra oturduğum şu makamım hakkında Ali'ye zulmederse, benim peygamberliğimi ve benden önceki peygamberlerin peygamberliğini inkâr etmiş gibi olur."

ed-Dürri'l-Mensûr adlı tefsirde şöyle denir: İbn Ebî Şeybe, Abd b. Humeyd, Nuaym b. Hammad -el-Fiten adlı eserde-, İbn Cerir, İbn Münzir, İbn Ebî Hatem, Ebuş-Şeyh ve İbn Mürdeveyh, Zübeyir'den (r.a) şöyle rivayet ederler: "Biz uzun zaman bu âyeti okurduk; ama bizim kastedildiğimizi sanmıyorduk. Derken, 'Öyle bir fitneden sakının ki, aranızdan yalnız haksızlık edenlere erişmekle kalmaz.' âyetiyle bizim kastedildiğimizi anladık."⁵⁴⁷

547 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.87-88

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Hasen'den rivayete göre bu âyet, özellikle Cemel Savaşı'nda, Hz. Ali, Ammar, Talha ve Zübeyr'in içine düştükleri durumu ifade için nazil olmuştur.⁵⁴⁸

İkinci Rivayet: “*Fitneden sakının...*” âyetinde geçen fitneyi Zübeyr b. Avvâm, Hasan el-Basrî, Süddî ve daha başkaları, hicri 36 yılında meydana gelen **Cemel olayıyla** yorumlamışlardır.⁵⁴⁹

Üçüncü Rivayet: Hasen, bunu bizzat Zübeyr ibnu'l-Avvâm'dan da rivayet etmiştir. Buna göre Zübeyr şöyle demiş:

“*Bir de bir fitneden sakının ki içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz.*” âyet-i kerimesi nazil oldu ve biz bu âyetin ehli olduğumuzu, bununla bizim kastedildiğimizi zannetmemiştik. Başka bir kanaldan gelen rivayette de Zübeyr şöyle demiş:

“Ben bu âyet-i kerimeyi bir zaman okudum. Onun ehli olacağımızı (onunla bizim kastedildiğimizi) sanmıyordum. Ama bir de baktık ki onunla kastedilenler bizler imişiz.”⁵⁵⁰

Dördüncü Rivayet: Süddî ise bu âyet-i kerimenin özellikle Bedir'e iştirak edip de Cemel'de savaşan kimseler hakkında nazil olduğunu söylemiştir.⁵⁵¹

Beşinci Rivayet: Rivayete göre Zübeyr, bir gün Peygamber (s.a.v.)'le birlikte yürürken, aniden Ali (r.a.) çıkageldi. Zübeyr ona güldü. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“*Ali'ye karşı sevgin nasıldır?*” Zübeyr şu cevabı verdi: “Anam babam sana feda olsun, ey Allah'ın Rasulü! Onu çocuğum gibi, hatta fazla severim.”

548 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân, 9/144; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

549 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 5/217.

550 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân, 9/144. Benzer lafızlarla başka bir rivayeti için de bak: Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/165; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

551 Kurtubî, el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an, 7/248; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): “*Nasıl olur da, ona karşı yürüyüp onunla savaşırsın?*” buyurdu.”⁵⁵²

Altıncı Rivayet: İbni Abbas (r.a.) şöyle demiştir:

“Bu âyet, Resulullah (s.a.v.) hakkında nazil oldu. Allahü Teâlâ bu âyette mü'minlere, aralarında kötü şeyleri barındırmamalarını emretti. Aksi takdirde, Allah'ın azabının onları kuşatacağını bildirdi.”⁵⁵³

* * *

Dördüncü Rivayette de göreceğiniz üzere tarihler yine karışmış âyetin peygamberin ölümünden 34 yıl sonra gerçekleşen bir olay için indiği iddia edilmiştir. Ya da Resul'ün gaybdan haber verdiğini iddia ederlerse, sahabe böyle bir hatayı nasıl yapar? Bu ifade şu manadadır. Ne kadar kurtarmaya çalışsanız da mızrak çuvala sığmıyor tabiri bu nüzul sebepleri için geçerlidir.

ENFAL SURESİ 8/27

“Ey inananlar! Allah'a ve Peygambere karşı hainlik etmeyin, size güvenilen şeylere bile bile hıyanet etmiş olursunuz.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Rivayete göre Ebu Süfyan, büyük bir mal ile Mekke'den çıkar. Cebrail bunu Peygamberimize (s.a.a) haber verir, gidip onun yolunu kesmesini ve bunu gizlemesini söyler. Ama bazı Müslümanlar Ebu Süfyan'a bu haberi bildirirler. Bunun üzerine yüce Allah şu âyeti indirir: “Ey inananlar! Bile bile emanetlerinize hıyanet etmek suretiyle Allah'a ve Elçisi'ne hıyanet etmeyin.” Bu âyetin iniş sebebine ilişkin olarak aktarılan başka rivayetler de vardır.”⁵⁵⁴

⁵⁵² Zemahşeri, Keşşaf, 24; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁵⁵³ Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 5/217.

⁵⁵⁴ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.78

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Zühri ve Abdullah b. Ebi Katade'ye göre bu âyet-i kerime, "Ebu Lübabe" isimli bir sahabe hakkında nazil olmuştur.⁵⁵⁵

İkinci Rivayet: Atâ b. Ebi Rebah'ın, Cabir b. Abdullah'tan naklettiğine göre bu âyet-i kerime kervanı ile ticaret yapmaya giden Ebu Süfyan'a, müslümanların, kervanına el koyma planı yaptıklarını bildiren bir münafık hakkında nazil olmuştur.⁵⁵⁶

Üçüncü Rivayet: Zührî ve Kelbî, bu âyetin Hatıb b. Ebi Belte'a hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Zira bu sahâbî, Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekkelilerle savaşmak için gitmeye niyetlenince, O'nun bu niyetini Mekkelilere yazıp bildirmişti. Bu görüşü el-Esamm nakletmiştir.⁵⁵⁷

Dördüncü Rivayet: Muğire b. Şube'ye göre bu âyet-i kerime, Hz. Osman (r.a.)'ın öldürülmesi hakkında nazil olmuştur.⁵⁵⁸

* * *

Nüzul sebeplerinde sınır bulunmamaktadır. Âyeti okuduğunuzda bunun için bir nüzul sebebi olsa ne olur diye düşünürseniz, şeytan, iblis insan kılığına girdi savaşmaya geldi diyeniniz çok az çıkar diye düşünüyorum. Ama âlimler çok daha ilginç sebepleri bulmuşlar. Birlikte inceleyeceğiz.

ENFAL SURESİ 8/48

O zaman şeytan onların yaptıklarını kendilerine süslemiş ve şöyle demişti: "Bugün insanlardan size galebe çalacak hiç kimse yoktur. Ben de sizin komşunuzum." Ne zaman ki iki ordu karşılaştı, "Ben kesinlikle sizden beriyim. Ben, sizin göremeyeceğinizi görüyorum. Ben Allah'tan korkarım. Hiç şüphesiz Allah ukubeti şiddetli olanıdır." dedi, iki topuğu üzerine dönüp kaçtı.

555 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân.

556 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân.

557 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

558 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: el-Burhan adlı tefsirde, “Hani Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi...” âyetiyle ilgili olarak müellif kendi rivayet zinciriyle Yahya b. Hasan b. Furat’tan şöyle rivayet eder: Bize Ebu’l-Mukaddem Sa’lebe b. Zeyd el-Ensari anlattı; dedi ki: Cabir b. Abdullah b. Haram el-Ensari’den şöyle dediğini duydum:

“İblis dört kişinin kılığına girmiştir:

Bedir günü Suraka b. Malik b. Cu’şum el-Müdlîcî’nin kılığına girdi ve Kureyşe şunları söyledi: ‘Bugün insanlardan size galip gelecek yoktur. Ben de sizin komşunuzum (yardımcınızım).’ Fakat iki ordu birbirine görününce, topukları üzerinde gerisin geri gidip uzaklaştı ve ‘Ben sizden uzağım.’ dedi.”

“Akabe Biati’nin gerçekleştiği gece Münebbih b. Haccac kılığına girdi ve şöyle seslendi: ‘Muhammed ve Sabiiler Akabe’de toplantı yapıyorlar, onları yakalayın.’ O zaman Resulullah (s.a.a) ensara şöyle söyledi: Korkmayın; çünkü onun sesini ondan başka kimse duymaz.”

“Kureyşlilerin Daru’n-Nedve’de toplantı düzenledikleri sırada Necdli bir yaşlı adam kılığına girdi ve onlara birtakım fikirler verdi. Bunun üzerine yüce Allah şu âyeti indirdi: Hani inkâr edenler seni tutup bağlamaları, öldürmeleri ya da (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarlarken Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en iyisidir.”

“Resulullah’ın (s.a.a) vefat ettiği gün de Muğire b. Şube’nin kılığına girdi ve şunları söyledi: Ey insanlar, Kısıralığa (İran Şahlığı) ve Sezarlığa (Roma İmparatorluğu) izin vermeyin. Yönetimi herkese açık tutun. Sadece bir hanedanla sınırlı tutmayın. Sakın iktidarı Haşimoğulları’na vermeyin. Aksi takdirde hamile kadınların doğurmalarını beklemek zorunda kalırsınız.”⁵⁵⁹

559 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 9.cilt s.153

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Bu âyetin nüzulüyle ilgili rivayete göre Şeytan, o gün Kureyş'e, Kinane oğlu Bekr oğullarından Süraka b. Malik b. Cuşum suretinde göründü. Çünkü Kureyş, onlardan bir kişiyi öldürdükleri için, Bekir oğullarının kendilerini arkadan vurmalarından korkuyordu. İşte Cenab-ı Hak bu âyetle, şeytanın onlara söylediklerini tasvir ediyor.⁵⁶⁰

İkinci Rivayet: Dahhak, şöyle demiştir:

“İblis Bedir Günü, bayrağı ve askerleriyle birlikte gelmiş ve onların kalplerine, asla hezimete uğramayacaklarını, çünkü babalarının dini üzere savaştıklarını telkin etmiştir.”⁵⁶¹

Üçüncü Rivayet: İbn İshak der ki:

“Bedr günü topukları üzere geri dönüp giderken İblis'i Umeyr b. Vehb veya el-Hâris b. Hişâm görmüş de: “Ey Sürâka nereye?” diye sormuş Allah'ın düşmanı bu soruyu duyunca yere yapışmış ve hızla gözden kaybolmuş.

İşte bunun hakkında Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirmiş. Kureyş Bedr'e doğru giderken İblis onların gözlerine hemen her menzilde Sürâka suretinde görünür ve onlar da onu Sürâka zannederek hiç garipsemezlermiş. Ne zaman Bedr'de iki ordu karşı karşıya gelmiş; gerisin geri dönüp:

“Ben kesinlikle sizden beriyim. Ben, sizin göremeyeceğinizi görüyorum. Ben Allah'tan korkarım. Hiç şüphesiz Allah ukubeti şiddetli olandır.” demiş.”⁵⁶²

Dördüncü Rivayet: Talha b. Ubeydullah b. Kerîz'den rivayet olunduğuna göre, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Şeytan hiçbir gün kendini, Arefe günündekinden daha küçük, daha hakir, daha kovulmuş, daha buğzedilen biri olarak görmedi. Bu, onun Bedir günü kadar hiçbir günde ilahî rahmetin

560 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 5/266.

561 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 5/266.

562 İbn Hişâm, es-Siretu'n-Nebeviyye, 1/663.

indiğini ve Allah'ın büyük günahları affettiğini görmemiş olmasından ileri geliyordu” “Bedir Günü, ne gördü ey Allah'ın Rasûlü” diye sorunca da:

“Cibril'in melekleri çekip savaş düzenine getirdiğini gördü” buyurdu.⁵⁶³

* * *

Allah'a ve Rasûlüne en büyük iftiralarından biri olan Beni Kureyza hikâyesini, Yahudilerin Roma döneminde yaşadığı eziyet ve katliamdan kopyalayan âlimler, nüzul sebebi içine de kıyısından köşesinden Kureyza Hikâyesini sokmayı ihmal etmemişlerdir. Hatta Cebrail'i konuşturup, ona da iftiradan çekinmemişlerdir.

ENFAL SURESİ 8/58

Eğer bir kavmin hıyanet etmesinden korkarsan sen de onlara karşı aynı şekilde davran. Muhakkak ki Allah, hainleri sevmez.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Peygamber efendimiz (s.a.a) Medine'ye hicret ettikten sonra onları İslâm'a davet etti. Fakat onlar Peygamberimize iman etmekten kaçındılar. Bunun üzerine Peygamberimiz Medine Yahudileriyle bir antlaşma imzaladı. Peygamberimizin (s.a.a) antlaşma imzaladığı Yahudiler, Medine ve dolaylarında yaşayan şu Yahudi oymaklarıydı: Kaynukaoğulları, Nadiroğulları ve Kurayzaoğulları.

Kaynukaoğulları, Bedir Savaşı sırasında antlaşmalarını çiğnediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Bedir Savaşı'ndan yirmi küsur gün sonra Hicret'in sekizinci yılının şevval ayının ortalarında onların bölgelerine bir sefer düzenledi. Kaynukaoğulları kalelerine sığınıp savunmaya geçtiler.

⁵⁶³ Malik, Muvatta, el-Hac: 81 (245); İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân.

Peygamberimiz (s.a.a) kuşatmayı iyice daralttı. On beş gün boyunca bu şekilde kuşatma altında kaldılar.

Sonra Peygamber'in (s.a.a) canları, malları, kadınları ve çocuklarıyla ilgili olarak vereceği hükme razı olacaklarını bildirdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.a) ellerinin bağlanmasını emretti. Abdullah b. Übey b. Selul, onlar için Peygamberimiz nezdinde girişimde bulundu; onlara bir şey yapmaması için ısrar etti. Bunlar, Abdullah b. Übey b. Selul'un müttelikleriydiler. Peygamber efendimiz (s.a.a) onların canlarını İbn Selul'a bağışladı ve Medine'den çıkmalarını, fakat kente yakın bir bölgeye yerleşmemelerini emretti. Onlar da Şam'ın Ezruat bölgesine göç ettiler. Kadınlarını ve çocuklarını da beraberlerinde götürdüler. Fakat mallarına savaş ganimeti olarak el kondu. Kaynukaoğulları, Yahudilerin en cesur oymağı olarak altı yüz savaşçıdan oluşuyorlardı.⁵⁶⁴

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Mücâhid'den rivayete göre bu âyet-i kerime Kurayza oğulları hakkında inmiştir.⁵⁶⁵

İkinci Rivayet: Ebu's-Şeyh b. Hayyan el-Ensârî, İbni Şihab ez-Zühri'nin rivayetinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, Hendek muharebesinden dönüşünde Cibril gelmiş ve: "Ben, düşmanın peşinde iken sen silâhını mı bıraktın? (Silâhlan ve) çık; Allah sana Kurayza oğulları ile savaşman için izin verdi." demiş ve işte onlar hakkında bu âyet-i kerime indirilmiştir.⁵⁶⁶

Üçüncü Rivayet: Mücâhid, 61 ve 62. âyetlerin de yine Kurayza oğulları hakkında nazil olduğunu söylemişse de İbn Kesir, bu âyet-i kerimelerin, Bedr Gazvesi hakkındaki âyetlerle aynı siyaka sahip olduğu düşüncesiyle bu kavli şüpheli görmüştür.⁵⁶⁷

564 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.179

565 İbn Cerir et-Taberi, Câmiu'l-Beyân, 10/20.

566 Ebu's-Şeyh b. Hayyan el-Ensârî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabun-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/331.

567 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, İstanbul 1985, 4/27.

Dördüncü Rivayet: Said b. Cübeyr ise şöyle demiştir:

“Bu âyetler, Yahudilerden altı kişi hakkında inmiştir. Onlardan biri de İbni Tabut’tur.”⁵⁶⁸

Beşinci Rivayet: Mücahid’e göreyse bu âyet Medine Yahudileri hakkında nazil olmuştur. Liderleri Ka’b b. Eşref idi. Mekke müşriklerine göre Ebû Cehil ne ise, Yahudiler nazarında da o, öyleydi.⁵⁶⁹

* * *

Esab-ı nüzul ile âyetin anlamı nasıl daraltılır, farklı farklı âlimlerden gelen rivayetler, yine başka âlimler tarafından nasıl reddedilir. Ona güzel bir örnek vereceğiz.

ENFAL SURESİ 64

“Allah’ın yardımı sana ve sana uyan müminlere yeter.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Peygamber’e (s.a.a) iman ettikleri veya ona tâbi oldukları gün indiği kastediliyorsa, o başka. Ne var ki âyetin zahiri, Peygamber’in (s.a.a) gönlünü, yanında bulunan bütün müminlerle hoş tutmaya ve ferahlatmaya yöneliktir. Buna hem muhacirler, hem de ensar dahildir.⁵⁷⁰

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebû Bekr b. Haris, Hafız Ebû’s-Şeyh’ten, o Ahmed b. Amr b. Abdu’l-Halîk’tan, o Safvan b. Muğlis’ten, o İshak b. Bîşr’dan, o Halef b. Halife’dan, o Enes b. Ebî Haşim er-Rummanî’dan, o Said b. Cübeyr’dan, o da İbn Abbas’tan bize şu rivayette bulundu: “Rasulullah (s.a.v.) ile beraber otuz dokuz kişi müslüman olmuştu. Sonra Ömer (r.a.) Müslüman oldu da

568 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 5/274.

569 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 5/274.

570 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 9.cilt s.188

böylece kırk kişi oldular. Bunun üzerine Cebrail (a.s.) bu âyeti indirdi.”⁵⁷¹

İkinci Rivayet: İkrime tarikından İbn Abbas’tan (r.a.) rivayet edildi:

“Ömer Müslüman olunca, müşrikler:

“Bu gün bizim kavmimiz yarılandı.” dediler. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁵⁷²

Üçüncü Rivayet: Kuşeyrî’nin kaydettiğine göre âyet, Mekke’de inmiş olmakla birlikte Hz. Peygamber (s.a.v.)’in emriyle Medenî olan bir sûrenin içine yazılmıştır.⁵⁷³

Dördüncü Rivayet: Bu (âyet-i kerimenin Hz. Ömer’in İslâm’ı üzerine nazil olduğu), Saîd ibnu’l-Museyyeb ve Saîd b. Cübeyr’den de rivayet edilmiştir.

Ancak âyet-i kerime ve içinde bulunduğu sure Medeni, Hz. Ömer’in müslüman olması ise Mekke’de olduğuna göre âyet-i kerimenin Hz. Ömer’in İslâm’a girmesi üzerine inmiş olması doğrusu çok şüphelidir.⁵⁷⁴

Beşinci Rivayet: Fakat, sîret kitaplarında, Hz. Ömer’in müslüman oluşu hakkında bundan farklı bir rivayet vardır. İbni Mes’ud:

“Biz, Hz. Ömer müslüman olana kadar Kâbe’de namaz kılamıyorduk. O müslüman olunca, Kureyşe savaş açtı. Kâbe’de namaz kıldı. Onunla birlikte biz de kıldık. Ömer, Resulullah (s.a.v.)’in ashabının, Habeşistan’a gidişinden sonra müslüman oldu” demiştir.⁵⁷⁵

571 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 194. İmam Celeddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/332.

572 İmam Celeddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/332.

573 Kurtubî, el-Camiu li Ahkâmî’l-Kur’an, 8/29; Fahreddin er-Razi, Me-fatihu’l-Ğayb.

574 İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ânî’l-Azîm, İstanbul 1985, 4/31.

575 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 5/283-284.

Altıncı Rivayet: Bu İbn Abbâs rivayetine metni itibariyle de itiraz edilmiştir: Bu rivayette Hz. Ömer'in, İslâm'a girenlerin kırkıncısı olduğu ifade edilmektedir. Zaten avam arasında yaygın olan söylenti de budur. Ancak bu, tarihî vakıalara mutabık değildir. Bir kere Hz. Ömer'in İslâm'ı kabulü, Habeşistan'a hicretten sonradır. İbn İshak, Habeşistan'a hicret eden müslümanların sayısının yanlarında götürdükleri küçük çocuklar ve Habeşistan'da doğanlar hariç olmak üzere 83 kişi olduğunu söylemektedir. Mekk'e kalanlar bir yana sırf Habeşistan'a hicret edenler 83 kişiyse Hz. Ömer nasıl 40'ıncı müslüman olur? Nitekim Kelbi de âyet-i kerimenin çölde Bedr Gazvesinde, savaştan önce nazil olduğunu söylemiştir.⁵⁷⁶

Yedinci Rivayet: Âyetin zahiri Muhacirler ve ensara şamil görünmekteyse de Zuhrî'den rivayete göre ensar hakkında nazil olmuştur.⁵⁷⁷

Ömer hayranlığını savunurken mantık hatasına düşen ehli sünnetin en büyük avantajı hayat mücadelesi içinde olan toplumun bu kitapları okumadıkları, bu yazılanları görmedikleri için istedikleri kadarını anlatıyorlar. Tarihsel hatalarda olduğu gibi bu rivayetlerde de Mekk'e Müslüman olan Hz.Ömer'in Medine'de indiğini iddia ettikleri âyetler ile İslâm'a girdiğini savunmak için beyin yamyamı olmaktan başka çare görünmüyor.

⁵⁷⁶ Kurtubî, el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an, 8/29.

⁵⁷⁷ Alûsî, Rûhu'l-Maânî, 10/30; Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb.

9. TEVBE SURESİ

Muhteşem iki âyetin nüzul sebeplerine rivayetler üzerinden bakacağız. Çeşit çeşit isimlerin arasına beşinci rivayette konulan isme lütfen dikkat edin. Dost edinilmemesi istenenler listesine nasıl sokulmuş, ben bile anlayamadım.

TEVBE SURESİ 9/23-24

“Ey inananlar! Babalarınızı, kardeşlerinizi küfrü imana tercih ediyorlarsa dost edinmeyin. Sizden onları kim dost edinirse doğrusu kendine yazık etmiş olurlar.”

De ki: “Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, elinize geçen mallar, durgunluğa uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler, size, Allah’tan ve Rasûlî’nden ve Allah yolunda cihaddan daha sevimli ise o zaman Allah’ın emri gelinceye kadar bekleyedurun. Ve Allah, fâsıklar güruhunu hidayete erdirmez.

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsiru’l-Kummi’de deniyor ki: “Emirü’l-Müminin (a.s), bundan sonra müşrikler Mescidu’l-Haram’a giremeyecek, şeklinde bir duyuru yapınca, Kureyş kabilesinin mensupları büyük bir korkuya kapıldılar. Dediler ki: ‘Gitti ticaretimiz, mahvoldu çocuklarımız, yıkıldı evlerimiz!’ Bunun üzerine yüce Allah bu konuda şu âyeti indirdi: -Ey Muhammed!- De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz,

kabileniz (akrabanız), kazanıp topladığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret ve hoşlandığınız evler size Allah'tan, Resulü'nden ve O'nun yolunda cihat etmekten daha sevimli ise, artık Allah emrini (Allah'tan başkasını sevmeyen, din uğruna Allah yolunda cihat eden kimseleri) getirinceye kadar bekleyin. Allah, fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”⁵⁷⁸

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Kelbî'nin rivayetine göre, “Rasulullah (s.a.v.) Medine'ye hicret etmekle emrolununca herhangi bir kişi babasına, kardeşine ve karısına şöyle demeye başlamıştı:

“Biz, şüphesiz hicret etmekle emrolunmuş bulunmaktayız.” Dolayısıyla insanlardan bazıları bu hicret işine süratle koşmuş ve ondan hoşlanmış, bazısının da karısı, çocuk çocuğu eteğine yapışp: “Allah aşkına bizi, senin bizi zayi edip de bizim de zayi olacağımız hiçbir şeye terk etme” demeleri sebebiyle kalbi yumuşamış ve onlarla oturup kalkarak hicreti terk etmişti. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirerek bu kimseleri azarlamıştır. Mekke'de kalarak hicret etmeyen kimseler hakkında da bu âyet nazil olmuş ve “Allah'ın emri” kaydıyla savaş ve Mekke'nin fethi kastolunmuştur.”⁵⁷⁹

İkinci Rivayet: Mücahid'den rivayete göre ise “hicretle emrolundukları zaman Abbâs b. Abdülmuttalib ve Abdüddâr oğullarından Talha'nın:

“Biz hicret etmeyeceğiz.” demeleri ve buna gerekçe olarak da Abbâs'ın:

“Ben, hacılara su veriyorum.”, Talha'nın da: “Ben Kâbe'nin sahibiyim (Kâbe'nin anahtarı bende).” demeleri üzerine bu âyet-i kerimelerin nazil olduğu belirtilmektedir.”⁵⁸⁰

578 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.320

579 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 199-200.

580 İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 10/69.

Üçüncü Rivayet: Mukâtil'den rivayete göre “irtidad edip Mekke müşriklerine katılan dokuz kişi hakkında nazil olmuş ve mü'minlerin onlara dostluk beslemeleri bununla yasaklanmıştır.”⁵⁸¹

Dördüncü Rivayet: Ebu Ca'fer ve Ebu Abdullah'tan rivayette ise “Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, Mekke'yi fethetmeye hazırlandığı esnada bunu Mekkelilere haber veren Hâtıb b. Ebî Belte'a hakkında nazil olmuştur.”

Her ne kadar Râzî, “Sûrenin Mekke'nin fethinden sonra nazil olduğu” gerekçesiyle dördüncü rivayeti müşkil görmüşse de Sûrenin Mekke'nin fethinden sonra nazil olması ondan bazı âyetlerin fetihten önce nüzulüne engel değildir. Zira surenin fetihten sonra nazil olduğu ifadesinden çoğunun fetihten sonra nazil olduğu da anlaşılabilir. Öte yandan âyet, fetihten sonra ve daha önce anılan sebepler üzerine nazil olmuş olsa bile, “Hâtıb b. Ebî Belte'a hakkında nazil olmuştur.” ifadesi ile fetihten sonra bu âyet-i kerimede anılan vasıflara sahip olan Hâtıb b. Ebî Belte'a gibilerinin bu âyetin hükmü altına girdikleri de kastedilmiş olabilir.⁵⁸²

Beşinci Rivayet: “*Ey iman edenler, eğer küfrü imana tercih etmişlerse babalarımızı, kardeşlerinizi dostlar edinmeyin.*” âyet-i kerimesinin nüzûl sebebine dair gelen rivayetlerin en garibi âyetin, Hz. Ebu Bekr hakkında nazil olduğunu söyleyen rivayettir.

Ebu Süleyman ed-Dimaşkî'nin kaydettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.), aralarındaki antlaşmaya rağmen Kureyş müşriklerinin, Huzâ'a'ya karşı savaşan Bekr oğullarına yardım etmeleri ve vuku bulan çatışmada yenilerek gelip Hz. Peygamber (s.a.v.)'den yardım isteyen Huzâ'alılara yardım etmek üzere ashabına hazırlanmaları emrini veren Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Hz. Ebu Bekr:

581 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/444.

582 Alusi, Rûhu'l-Maânî, 10/70.

“Ey Allah’ın elçisi, onlara, kendi kavmimize karşı mı yardım edeceğiz?” diye sormuş da işte onun bu sorusu üzerine bu âyet-i kerime inmiş.⁵⁸³

Altıncı Rivayet: Feryabî’nin, İbni Sîrîn ve Ali b. Ebî Talib’ten rivayet ettiğine göre, Hz. Ali bir kısım insanlara:

“Hicret etmeyecek misiniz? Rasulullah (s.a.)’e katılmayacak mısınız?” dedi. Onlar da:

“Biz kardeşlerimizle, soy sopumuzla birlikte oturacağız.” dediler. Bunun üzerine Cenab-ı Hak bu âyeti indirdi.”⁵⁸⁴

Yedinci Rivayet: Bu âyet-i kerimeler, müslümanlardan bir grup ile müşriklerden bir grubun, Mescid-i Haram’ı onarma, Kâbe’nin kapıcılığını yapıp, onu iyi bir şekilde koruma, hacılara su verme, esirleri kurtarma gibi amellerle övünmeleri, içlerinden bazılarının bu amelleri, Allah’a, âhîret gününe imandan, Allah yolunda cihattan daha üstün tutmaları, bazılarının ise, Mekke’de ailesi ve aşireti ile birlikte kalmayı, Allah Rasûlü’ne hicret etmeye, ona katılmaya, Allah’a ve Resûlü’ne iman etmeye, Allah yolunda cihatta bulunmaya tercih etmeleri üzerine nazil olmuştur.

İşte yüce Allah, bu âyet-i kerimelerden, Allah ve Resûlü’ne, âhîret gününe iman edilmedikçe, Allah elçisine hicret edip onunla birlikte cihad edilmedikçe, bu amelleri saymanın hiçbir yararı olamayacağını belirtmiştir.⁵⁸⁵

* * *

Bu âyete ilişkin nüzul sebepleri içinde Rasûl’ün vefatından yıllar sonraki olayların rivayet edilmesi bir sorun, farklı farklı kişilerin isminin sayılması başka bir sorun. Nüzul rivayetlerinin de nasıl bir balon olduğu okudukça netleşecektir.

583 İbnu’l-Cevzî, Zadu’l-Mesir, 3/413.

584 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 5/349-350.

585 Abdulfettah El-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 203.

TEVBE SURESİ 9/34-35

“...Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele.”

O gün, cehennem ateşinde bunların üzeri kızdırılır ve bunlarla onların alınları, böğürleri ve sırtları dağlanır. “İşte bunlar, kendiniz için biriktirdikleriniz. Tadın biriktirmiş olduğunuzu.” denir.

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: ed-Dürrü'l-Mensûr adlı tefsirde İbn Durays'tan, o da Alba' b. Ahmer'den rivayet eder ki: Osman b. Affan Mus-hafları yazmaya karar verdiği zaman, Tevbe Suresi'nde yer alan, 'Altın ve gümüşü biriktirip...' ifadesinin orijinalinin başındaki 'vav' harfini atmak istediler. Ubey dedi ki: 'Ya bu harfi âyetin başına koyarsınız, ya da kılıcımla boynumu keserim.' Bunun üzerine 'vav' harfini yeniden yazmak durumunda kaldılar.”

Şeyh Tusî'nin el-Emali adlı eserinde deniliyor ki: Bize bir grup Ebu'l-Mufaddal'dan aktardı, o da kendi rivayet zincirini sürdürerek dedi ki: “Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanlar var ya, onları elem verici bir azapla müjdele!” âyeti indiği zaman Peygamberimiz (s.a.a) buyurdu ki: “Zekâtı verilen bir mal yedi kat yerin altında saklanmış olsa da, 'kenz' (biriktirilip saklanmış) sayılmaz. Bir malın da zekâtı verilmişse, yerin üstünde de olsa yığılıp saklanmış bir maldır.”

ed-Dürrü'l-Mensûr adlı tefsirde İbn Adiyy ve Hatib'ten, onlar da Cabir'den, o da Peygamberimizden (s.a.a) rivayet etmiştir. Aynı şekilde başka kanallardan da İbn Abbas'tan ve başkalarından rivayet edilmiştir. Yine aynı eserde, müellif kendi rivayet zinciriyle İmam Cafer Sadık'tan (a.s), o da babası İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) rivayet eder ki: “İmam'a dinarların, dirhemlerin ve insanların onlarla ilgili yükümlülükleri hakkında bir soru soruldu. İmam Muhammed Bâkır (a.s) dedi ki: Onlar Allah'ın dünya-daki mühürleridir, onları insanların maslahatı için yaratmıştır.

İnsanların işleri bununla düzene giriyor, amaçları bununla doğru bir şekilde gerçekleşiyor. Bir kimsenin yanında bunlardan çok varsa ve bunlarla ilgili olarak Allah'ın hakkını eda ediyorsa, zekâtını veriyorsa, işte Allah'ın istediği budur ve o paralar ona özgü kılınmış olur. Bir kimsede de bunlardan çok varsa, ama bunlarla ilgili cimrilik ediyorsa, Allah'ın bunlara ilişkin hakkını yerine getirmiyorsa, durmadan binalar satın alıyorsa, işte böyle bir kimse Allah'ın azap tehdidinin kapsamına girer. Yüce Allah, kitabında şöyle buyurmuştur: (Bu biriktirdikleri,) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara,) 'İşte bunlar, kendiniz için biriktirdiklerinizdir! Şimdi tadın bu biriktirdiğiniz şeyleri!' (denir.)"

Tefsiru'l-Kummî'de deniliyor ki: "Ebu Zer el-Gıfarî Şam'da bulunduğu sırada, her sabah kalkar ve var gücüyle şöyle bağırırdı: Hazine sahiplerini kızgınlığı içlerine vuracak şekilde alınlarında bir dağlama ile, yanlarında bir dağlama ile ve sırtlarında bir dağlama ile müjdele!"⁵⁸⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Ebû İshak el-Makarri, Abdulah b. Hamid'den, o Ahmed b. Muhammed b. İbrahim'den, o Muhammed b. Nusayr'dan, o Amr b. Zürrare'den, o Hüseyim'den, o Hüseyin'den, o da Zeyd b. Vehb'den bize şu rivayette bulundu: "Rabeze'ye"⁵⁸⁷ uğradığımda Ebû Zerr ile karşılaştım. Ona:

"Seni bu mekana kondurup, yerleştiren sebep nedir?" dedim. Dedi ki:

"Şam'da bulunuyordum bu âyet hakkında Muaviye ile ihtilafa düştük. Muaviye:

"Bu âyet Ehl-i Kitab hakkında nazil olmuştur" dedi. Ben de:

586 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.379-380

587 Medine civarında bulunan bir nahiyenin ismidir.

“Hayır, hem biz, hem de onlar hakkında nazil oldu” dedim.⁵⁸⁸

Böylece bu hususta onunla aramızda biraz münakaşa oldu. Muaviye, halife Osman’a beni şikâyet eden bir mektup yazdı. Ben de Medine’ye geldim. Derken insanlar, sanki beni daha önce hiç görmemişler gibi başıma yığıldılar. Ben de bu durumu Osman (r.a.)’a arz ettim. O da:

“Eğer istersen, Medine’nin bir nahiyesine çekil ve bize de yakın ol” dedi. İşte beni bu mekana konduran sebep budur. Eğer bana Habeşli bir zenciye emir tayin etselerdi onu dinler ve ona itaat ederdim.”⁵⁸⁹

Bu hadisi Buhârî, Kuteybe, Cerir ve Huseyn silsilesiyle, ayrıca Ali ve Hüseyim tarikinden de rivayet etmiştir.⁵⁹⁰

İkinci Rivayet: Ahnef’in de şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Medine’ye geldiğimde, Ebu Zerr’i şöyle derken gördüm:

“Kâfirleri, cehennem ateşinde kızdırılmış bir taş ile müjdele. Bu taş, onlardan her birinin iki memesi ucuna bırakılacak da, böylece o taş onun boyun kökünü delip çıkacak, bu şekilde onun vücudunu terk edecek ve yine bu taş, onun boyun köküne konulacak da, böylece o taş onun iki memesinin ucundan sökülüp çıkacak!”

Oradakiler bunu duyunca, Ebu Zerr’i terk ettiler. Ben, yanına sokularak ona:

“Ben onların, senin onlara söylediğinden hoşlanmadıklarını gördüm” dedim. Bunun üzerine o: “Kureyş’te bundan başka ne tesir uyandıracığı beklenebilirdi ki?” dedi.”⁵⁹¹

588 Buhârî, Tefsîru’l-Kur’an, 9/6.

589 Buhârî; Zekat: 1406, Tefsir: 4660, Nesai; Tefsir: 238. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 200-201; Alusi, Rûhu’l-Maanî, 10/95.

590 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 201.

591 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

Üçüncü Rivayet: Müfessirler de bu âyet hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bazılarına göre bu âyet sadece Ehl-i Kitab hakkında inmiştir.⁵⁹²

Dördüncü Rivayet: Süddî de bu âyetin, Ehl-i Kible hakkında indiğini söylemiştir.⁵⁹³

Beşinci Rivayet: Dahhak’a göre, Ehl-i Kitab ve Müslümanlar hakkında genel olarak inmiştir.⁵⁹⁴

Altıncı Rivayet: Bu âyet hakkında Ata’nın, İbn Abbas’tan rivayetine göre müşarun ileyh; “Mü’minler’den olması kastolunmaktadır” buyurmuştur.⁵⁹⁵

* * *

Âyette sadece “Allah arınmak isteyenleri sever” sözünü duy-
sanız, aklınıza ilk önce taharet gelir mi? Ehl-i Sünnetin taharet
ve istinca ile derdi gerçekten çok büyük. İnanılmaz. Ne bağlam
var, ne siyak, ne sibak. Âlimlerimizin derlediği bir başka nüzul
sebebini inceleyelim.

TEVBE SURESİ 9/108

*O mescide hiç girme! İlk gününden beri Allah’a karşı gelmekten
sakınmak için kurulan mescidde bulunman daha uygundur.
Orada, arınmak isteyen insanlar vardır. Allah, arınmak iste-
yenleri sever.”*

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Tefsiru’l-Ayyâşî’de Halebî’nin şöyle dediği riva-
yet edilir: “İmam Cafer Sadık’a (a.s), ‘Çünkü orada öyle kişiler

592 ed-Dürrül-Mensur: 3/323; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 201.

593 ed-Dürrül-Mensur: 3/323; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 201.

594 ed-Dürrül-Mensur: 3/323; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 201.

595 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Ya-
yıncılık: 201.

var ki, arınmayı (ve temizlenmeyi) severler.’ ifadesinin anlamını sordum. Buyurdu ki: ‘Abdest almadan önce, su ile temizlenmeyi seven kimseler kastedilmiştir.’ Sonra şunları ekledi: Bu âyet, Kuba halkı hakkında inmiştir.”⁵⁹⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Abdullah b. Selam, Uveymir b. Sâide, Huzeyme b. Sabit, İbrahim b. İsmail, Musa b. Ebi Kesir, Urve b. Zübeyr, Hasan-ı Basri, Atiyye, İbn-i Zeyd ve Ata’ya göre bu âyet-i kerime, su ile taharet eden Küba halkı hakkında nazil olmuştur.⁵⁹⁷

İkinci Rivayet: Avfî tarikından İbn Abbas’tan (r.a.) rivayet edildiğine göre o dedi ki: “Rasûlullah Mescid-i Kuba’yı inşa ettiği zaman, aralarında Bahzec’in de bulunduğu ensardan bazı kişiler nifak mescidini inşa ettiler. Rasûlullah Bahzece’:

“*Sana yazıklar olsun, gördüğün şeye seni ne götürdü?*” buyurdu. Bahzec:

“Ya Rasûlallah, ben sadece güzellik istedim.” dedi. Allahü Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁵⁹⁸

Üçüncü Rivayet: Ebu Hüreyre’den, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“*Orada iyice temizlenmeyi seven adamlar var. Allah iyice temizlenmek isteyenleri sever.*” âyeti Kuba halkı hakkında nazil oldu. Râvi der ki: “Onlar (büyük abdest bozduklarında taş ile istincadan sonra bir de) su ile istinca eder temizlenirlerdi. İşte bu sebeple onlar hakkında bu âyet indi.”⁵⁹⁹

596 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 9.cilt s.596

597 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

598 İbn Ebî Hatim; İbn Merduyeh; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/371-372.

599 Ebu Davud, Tahâre, 23, hadis no: 44; İbn Mâce, Tahâre, 28, hadis no: 357; Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’an, 8/15, hadis no: 3100; İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

Dördüncü Rivayet: Urve ibnu’z-Zübeyr’den rivayete göre “Hz. Peygamber (s.a.v.) onlar hakkında bu âyet-i kerimenin inmesi ve sebebini öğrenince:

“*Ne iyi insanlar! Uveym b. Sâ’ide de onlardan.*” buyurmuş ve bu âyet-i kerimenin nüzulüne sebep olanlardan birisinin ismini vermiştir.”⁶⁰⁰

Beşinci Rivayet: Velid b. Ebî Sender Eslemî tarikından, Yahya b. Sehl Ensarî’nin babasından rivayet edildi:

“Bu âyet, Küba ehli hakkında indirildi. Onlar su ile istinca eder temizlenirlerdi.”

Atâ dedi ki: “Kuba halkı abdest bozarken su kullanıyordu. Onlar hakkında bu âyet indirildi.”⁶⁰¹

Altıncı Rivayet: İbni Abbas der ki:

“*O mescitte (maddi-manevi kirlerden) temizlenmeyi seven kişiler vardır*” âyeti inince Rasulullah (s.a.v.) Uveym b. Sâide’ye haber göndererek:

“*Allah’ın sizi bu şekilde övmesinin sebebi olan temizlik nedir?*” diye sordu. Onlar da:

“Ya Rasulallah! Kadın ve erkek hiçbirimiz su ile taharet yapmadan heladan çıkmayız” dediler. Efendimiz (s.a.v.): “*O halde bu âyetin sebebi budur.*” dedi.”⁶⁰²

Yedinci Rivayet: İbrahim b. İsmail el-Ensari diyor ki:

“Rasulullah, Uveym b. Saide’ye dedi ki: “*Allah Teâlâ’nın “O mescitte, temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah, kendilerini temizleyenleri sever” âyetiyle, neden sizi övmüştür?*” O demiştir ki: “Bizler, su ile taharet ederiz.”⁶⁰³

Sekizinci Rivayet: Bir rivayette denildi ki:

600 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân. 11/23.

601 Ömer b. Şebih, Ahbaru’l-Medine; İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/373.

602 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 6/40.

603 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân. 11/23.

“Bu âyet inince Rasulullah (s.a.v.) ile beraber Muhacirler yürüyerek Küba Mescidi’ne geldiler. Küba’da Ensar’ı otururken buldular. Efendimiz (s.a.v.) onlara:

“*Siz mümin misiniz?*” diye sordu. Onlar sustular. Tekrar sorunca Hz. Ömer (r.a.) atıldı:

“Gerçekten mümindirler, ben de onlarla beraberim” dedi. Peygamberimiz (s.a.v.)

“*Siz kaza ve kadere razı olur musunuz?*” diye sordu.

“Evet” dediler. Efendimiz (s.a.v.):

“*Başınıza gelen belâlara sabreder misiniz?*” dedi.

“Evet” dediler. Efendimiz (s.a.v.):

“*Rahat ve refah zamanınızda şükreder misiniz?*” dedi.

“Evet” dediler. Efendimiz (s.a.v.):

“*Kâbe’nin Rabbine yemin olsun ki, siz müminsiniz*” dedi ve aralarına oturdu. Sonra şöyle hitap etti:

“*Ey Ensar topluluğu! Allah (c.c.) size senada bulundu. Abdest alırken ve abdest bozarken ne şekilde hareket ediyorsunuz?*” Onlar şöyle karşılık verdiler:

“Ya Rasulallah! Büyük abdestten sonra temizlenmek için üç taş kullanır, sonra da su kullanırız.” Bunun üzerine “*Orada (maddî-manevî kirlerden) temizlenmeyi seven kişiler vardır*” mealindeki âyeti okudu.”⁶⁰⁴

604 Zemahşeri, Keşşaf; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

11.

HUD

SURESİ

Âyeti temiz bir kalp ile okuduktan sonra anladığınızı bir kenara koyun, sonra nüzul sebeplerini okuduktan sonra âyetten anladığınızı bir kenara koyun ve karşılaştırın. Bakalım nüzul bilgilerinden sonra âyetteki manaya yaklaştınız mı? Yoksa kaçarak uzaklaştınız mı? Özellikle Dördüncü Rivayeti dikkatinize sunuyorum. Kimin kitabında olduğuna lütfen dikkat edin.

HUD SURESİ 11/5

“Bilin ki, onlar Kur’an okunurken gizlenmek için iki büklüm olurlar. Bilin ki, elbiselerine büründüklerinde bile Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Çünkü O, kalplerde olanı bilendir.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: el-Kâfi adlı eserde, müellif kendi rivayet zinciriyle İbn Mahbub’dan, o da Cemil b. Salih’ten, o da Südeyr’den, o da İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s), “Haberiniz olsun, onlar (müşrikler), (Kur’an okunurken) ondan gizlenmek için göğüslerini büklerler...” âyeti hakkında şöyle dediğini nakleder: “Cabir b. Abdullah’ın bana anlattığına göre, müşrikler, Kâbe etrafında Resulullah’a (s.a.a) rastladıkları zaman şu şekilde başlarını ve bellerini eğerek ve elbiseleri ile başlarını örterlerdi ki, Resulullah (s.a.a) onları görmesin. Bunun üzerine bu âyet indi⁶⁰⁵

605 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 10.cilt s.253

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Bu âyet-i kerimenin nüzul sebebinde birbirinden farklı birkaç rivayet vardır:

Birinci Rivayet: Bu âyet Ahnes b. Şurayk hakkında inmiştir. O, tatlı sözlü, hoş görkemli bir kişiydi. Rasulullah (s.a.v.)’a, O’nun hoşlanacağı şekilde rastlar, hoşlanmayacağı şeyi ise kalbinde saklardı. Kelbî’nin rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.)’in meclisine katılır. O’nu sevindirecek bir hali O’na aşikâre gösterir, kalbinde ise bunun aksini gizlerdi. Derken Allah Teâlâ bu âyeti indirdi. Bu âyetle müşriklerin Muhammed (s.a.v.)’e olan düşmanlığını sinelerinde gizledikleri hakikati ifade buyurulmaktadır.⁶⁰⁶

İkinci Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.v.) ile karşılaştıklarında onunla karşılaşmaktan hoşlanmadıkları için eğilip bükülerek gizlenmeye çalışan, ona arkalarını dönüp elbiseleriyle yüzlerini kapatan ve bu yaptıklarından Hz. Peygamber (s.a.v.)’in haberi olmadığını sanan bazı kâfirler hakkında nazil olduğunu Ebu Hayyân tefsirinde zikretmektedir.⁶⁰⁷

Üçüncü Rivayet: İbn Cerîr’in Abdullah b. Şeddâd’dan rivayetine göre ise Hz. Peygamber (s.a.v.)’le karşılaştığı zaman Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) kendisini görmesin diye gizlenmeye veya eğilip bükülerek yüzünü kapatmaya çalışan münafıklar hakkında nazil olmuştur.⁶⁰⁸ ki buna göre bu âyet-i kerime de Medine’de nazil olmuş gibi görünmekte ise de Mekke’de iken, ilerde vuku bulacak münafıkça davranışları önceden haber verme kabilinden olması mümkündür. Öte yandan Alusî’nin özellikle belirttiği gibi, burada zikredilen münafıklığın Medine’de ortaya çıkan münafıklık olması yanında, münafıkların davranışına benzer şekilde müslümanlara karşı müdârât ile davranan, ne onlarla,

606 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 220; Kurtubî, 9/5;

607 Ebu Hayyân; Alusi, Rûhu’l-Maânî, 12/209

608 İbn Cerir; İbn Münzir; Alusi, Rûhu’l-Maânî, 12/210. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/382..

ne de müşriklerle aralarını bozmamaya çalışan bazı Kureyşlilerin bu kabilden davranışları üzerine Mekke’de nazil olmuş olması da ihtimal dahilindedir.⁶⁰⁹

Dördüncü Rivayet: Buhârî’nin Muhammed b. Abbâd b. Cafer’den rivayetine göre o, İbn Abbâs’ı bu âyet-i kerimeyi okurken işitip bu âyettekilerle kimin kastedildiğini sormuş da İbn Abbâs şöyle demiş:

“Onlar birtakım insanlardı ki helaya gittiklerinde edep yerlerinin (göğsü doğru) açılmasından, kadınlarıyla cinsel ilişkide bulunurken edep yerlerinin açılmasından utanırlardı. İşte bu âyet onlar hakkında nazil oldu.”⁶¹⁰

Beşinci Rivayet: Abdullah b. Abbas diyor ki:

“Münafıklardan biri Rasulullah’ın yanından geçerken iki büklüm oluyor, elbisesiyle başını kapatıyordu ki Rasulullah onu tanımasın. Bu âyet-i kerime işte bu ve benzerlerine işaret etmektedir.” Bu izaha göre münafıklar, Allah’tan saklanmak için değil Rasulullah’tan saklanmak için böyle davranmışlardır. Ancak tercihe şayan olan görüşe göre, münafıklar, Allah’tan saklanmak için böyle davranırlarmış. Taberi de âyetin ifadesine uygun olarak bu görüşü tercih etmiştir.⁶¹¹

Altıncı Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

“Rivayet edildiğine göre bir kısım kâfirler, Hz. Peygamber (s.a.v.) kendilerine uğradığında, göğsünü бүker, sırtını döner ve elbiselerine бүrүнürlerdi.”⁶¹² Vehbe Zuhayli’ye göre bu âyet öncesi ve sonrasının delaletiyle kâfirlerin haktan yüz çevirmesi hakkında nazil olmuştur.⁶¹³

* * *

609 Alusi, Rûhu’l-Maânî, 12/210.

610 Buhârî, Tefsîru’l-Kur’an, 11/1. İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/382.

611 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, Hisar Yayınevi: 4/468-469.

612 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

613 Vehbe Zuhayli, et-Tefsîrü’l-Münir, Risale Yayınları: 6/271-272.

İslami ilim diye pazarladıkları hemen hemen her konuda benzer bir hile yapılmaktadır. Aslında bir anlam varmış gibi ilan etmelerine rağmen, sonuç çeşit çeşittir. Her alternatif sayılmıştır. Bir örneğini daha beraber inceleyelim. Bakalım âyetle bahsedilenler kimlermiş? Ahirette kimlere ateşten başka bir şey yokmuş?

HUD SURESİ 11/15-16

Kim dünya hayatını ve onun süsünü isterse onlara amellerinin karşılığını burada tastamam öderiz. Onlar bu hususta hiçbir zarara da uğratılmazlar.

Onlar öyle kimselerdir ki âhirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur. İşledikleri ameller boşa gitmiştir. Yapageldikleri de zaten bâtıldır.

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: ed-Dürrü'l-Mensûr adlı eserde, “Kim dünya hayatını isterse...” âyetini tefsir ederken Beyhakî'nin -eş-Şuab adlı eserinde- Enes'ten şu rivayeti bildirdiğini kaydeder: Resulullah (s.a.v) şöyle dedi: “Kıyamet günü olunca ümmetim üç gruba ayrılır. Bir gurup Allah'a ihlâslı olarak ibadet edenlerden, diğer bir grup Allah'a gösteriş için ibadet edenlerden ve öbür grup da dünya menfaati elde etmek için Allah'a ibadet edenlerden oluşur. Yüce Allah, dünya için ibadet eden kimseye, ‘İzzetim ve celâlim hakkı için, bana yaptığın ibadetteki amacın neydi?’ diye sorar. Kulun, ‘Dünya idi.’ demesi üzerine yüce Allah, ‘Şüphesiz, biriktirdiğin dünya malının sana faydası yok ve bir daha ona dönmeyeceksin. Bu adamı cehenneme götürün.’ buyurur. Arkasından gösteriş için ibadet eden kula, ‘İzzetim ve celâlim hakkı için, bana yaptığın ibadetteki amacın neydi?’ diye sorar. Kulun, ‘Gösteriş idi.’ demesi üzerine yüce Allah, ‘Senin gösteriş yapmak için yaptığın ibadetten benim katıma hiçbir şey yükselmez ve o ibadet bugün sana hiçbir fayda sağlamaz. Bu adamı cehenneme götürün.’ buyurur.”⁶¹⁴

614 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 10.cilt s.258

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: Enes b. Mâlik bu âyet-i kerimelerin Yahudi ve Hristiyanlar hakkında nazil olduğunu söylemiştir.⁶¹⁵

İkinci Rivayet: Mücâhid ve başkaları da riyakârlar hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir.⁶¹⁶

Üçüncü Rivayet: Âyet âhirete ve ahiret mükafatına inanmadıkları halde, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile birlikte savaşıp ganimet elde etmeyi isteyen münafıklar hakkındadır.⁶¹⁷

Dördüncü Rivayet: Bu âyet, kâfirler hakkındadır. Çünkü âyetteki, “*Kim dünya hayatını ve onun zinetini arzu ederse...*” ifadesinin içine, mü’min, kâfir, sıddîk, zındık bütün insanlar girer. Çünkü herkes dünyanın leziz şeylerinden ve güzelliklerinden faydalanmak, menfaatlarından ve arzu duyulan şeylerinden istifade etmek ister. Fakat âyetin sonu, bu umumî ifadedden, hususî mananın ve kişilerin kastedildiğini gösterir. Bu kişiler de kâfirlerdir. Çünkü âyetteki, “*Onlar öyle kimselerdir ki, ahirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur, işledikleri şeyleri, orada boşa gider. Zaten yaptıkları şeyler hep boştur*” ifadesi, ancak kâfirlere uygun düşer. Buna göre âyetin manası “Kim sadece dünya hayatını ve zinetini isterse, yani o kişinin isteği sırf dünya sevgisi ve süsü püsü olur, ahiret mutluluklarını istemez ise, onun durumu ahirette şöyle şöyle olur” şeklindedir. Bu görüşte olanlar, bu kâfirlerin hangi kâfirler olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazı âlimler, bunların, öldükten sonra dirilmeyi (ba’si) inkâr eden kâfirler olduklarını, çünkü onların ahirete inanmadıklarını, bütün arzularının dünyevi mutluluklar olduğunu söylemişlerdir. Bu görüş, Esamm’a aittir ve görüşü açıktır.⁶¹⁸

* * *

615 İbn Kesir, Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm, 4/244; Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

616 İbn Kesir, Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm, 4/244.

617 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

618 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

Şimdi okuyacağımız âyeti bu nüzul sebebi ile ilişkilendirmek, başta sahabe olmak üzere, o dönem yaşayan herkese bir iftiradır diye düşünüyorum.

HUD SURESİ 11/114

“Gündüzün iki ucunda ve gecenin gündüze yakın zamanlarında namaz kıl. Doğrusu iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt kabul edenlere bir öğüttür.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: et- Tehzib adlı eserde Züra’eden, onun da İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s), bir günde kılınan beş namazla ilgili uzun bir hadisin kapsamında şöyle rivayet ettiği nakledilir: “Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmuştur: ‘Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namazı kıl.’ Gecenin ilk saatlerinde kılınması gereken namaz, yatsı namazıdır.”

Hadisten anlaşıldığı kadarıyla, burada İmam’ın beş vakit namazı da kapsasın diye “gündüzün iki ucu” ifadesini, öğleden önce ve sonra şeklinde yorumladığına yönelik bir işaret vardır. el-Meani adlı eserde, müellif kendi rivayet zinciriyle, İbrahim b. Ömer’den, o da kendisine hadisi aktaran bir adamdan İmam Cafer Sadık’ın (a.s), “Çünkü iyilikler kötülükleri giderir.” ifadesiyle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder: “Müminin gece kıldığı namaz, gündüz vakti işlediği günahları giderir.”

Bu hadis el-Kâfide, Tefsiru’l-Ayyâşî’de, Şeyh Müfid’in el-Emali’sinde ve Şeyh Tusî’nin el-Emali’sinde de rivayet edilmiştir. Mecmau’l-Beyan adlı tefsirde Vahidî’den, o da kendi rivayet zinciriyle Hammad b. Seleme’den, o da Ali b. Zeyd’den, o da Ebu Osman’dan şöyle rivayet eder: “Bir ağacın altında Selman ile birlikte oturuyordum. Ağaçtan kuru bir dalı tutup yaprakları dökülünceye kadar silkeledi. Sonra dedi ki: ‘Ey Ebu Osman, niçin böyle yaptığımı sormayacak mısın?’ Dedim ki: ‘Niçin yaptın?’ Dedi ki: ‘Resulullah da böyle yaptı. Ben onun yanında bir ağacın

altında bulunuyordum. Ağacın kurumuş bir dalını tutup bütün yaprakları dökülünceye kadar silkeledi. Sonra şöyle buyurdu: ‘Ey Selman, niçin böyle yaptığımı sormayacak mısın?’ Dedim ki: ‘Niçin yaptın?’ Buyurdu ki: ‘Bir Müslüman bütün gereklerini eksiksiz bir şekilde yerine getirmek suretiyle güzel bir abdest alır ve ardından beş vakit namazını kılsa, onun günahları şu yaprakların dökülmesi gibi dökülür.’ Ardından, ‘Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namazı ikame et. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir...’ âyetini sonuna kadar okudu.”⁶¹⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Üstad Ebû Mansur Bağdadî, Ebû Amr b. Mutîr’den, o İbrahim b. Ali’den, o Yahya b. Yahya’dan, o Ebû’l-Ahvas’tan, o Simak’tan, o İbrahim’den, o Alkemetü’l-Esved’den, o da Abdullah’tan bize şu rivayette bulundu:

“Bir adam Peygamber (s.a.v.)’e gelerek:

“Ey Allah’ın Rasulü, ben Medine’nin en uzak bir yerinde bir kadına kastettim, onunla cinsel ilişkide bulunmamak kaydıyla ondan biraz nasiplendim. İşte benim durumum bu. Şimdi sen benim hakkımda istediğin hükmü ver” dedi.

Bu söz üzerine Ömer (r.a.):

“Şayet sen kendini saklarsan, Allah da muhakkak seni saklar” dedi. Peygamber (s.a.v.) ise ona herhangi bir cevap vermedi. Adam kalkıp gidince Rasulullah (s.a.v.) onun peşinden bir kişi gönderip adamı çağırttı ve bu âyeti ona okudu. Bunun üzerine bir kişi: “Ey Allah’ın Rasulü, bu âyet yalnız o adama mı mahsustur?” dedi. Rasulullah (s.a.v.): “*Hayır, belki bütün insanlara mahsustur*” buyurdu.”⁶²⁰

⁶¹⁹ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 11.cilt s.102

⁶²⁰ Müslim; Tevbe: 42 (2763), Ebu Davud; Hudud: 3 (4468), Tirmizi; Tefsir: 11/4 (3112), Ahmed; Müsned: 1/445.

Bu hadisi Müslim, Yahya b. Yahya'dan, Buhârî de Yezid b. Zuray' tarikinden rivayet etmiştir.⁶²¹

İkinci Rivayet: Ömer b. Ebî Amr, Muhammed b. Mekki'den, o Muhammed b. Yusuf'tan, o Muhammed b. İsmail'den, o Bişr b. Zuray'dan, o Süleyman b. et-Teymî'den, o Ebû Osman en-Nehdî'den, o da İbn Mesud'dan bize şu rivayette bulundu:

“Adamın biri bir kadından buse almış (öpmüş), müteakiben de Rasulullah'a gelip bu yaptığını söylemişti. Derken Allah Teâlâ bu âyeti sonuna kadar indirdi. Bunun üzerine adam: “Bu âyet sadece benim için mi indi?” diye soru sordu. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.): “*Ümmetimden bu fiili yapan herkes için*” buyurdu.”⁶²²

Üçüncü Rivayet: Muhammed b. Musa b. Fadl, Muhammed b. Yakub-i Emevî'den, o Abbas ed-Devrî'den, o Ahmed b. Hanbel el-Mervezî'den, o Muhammed b. el-Mübarek'ten, o Süveyd'den, o Osman b. Mevhib'den, o Musa b. Talha'dan, o da Ebû'l-Yüsr b. Amr'dan şöyle dediğini bize haber verdi:

“Bana bir kadın geldi. -Bu kadının kocasını Rasulullah (s.a.v.) bir sefere göndermişti- Kadın: “Bana bir dirhemlik hurma sat” dedi. Kadının güzelliği hoşuma gitmişti.

“Evde bu hurmadan daha güzel hurma var, benimle gel” dedim. Eve gelince onu sıktım ve öptüm. Pişmanlık duydum ve derhal Rasulullah (s.a.v.)'a gelip durumu kendisine anlattım. Rasulullah (s.a.v.):

“*Sen, Allah yolunda gazaya çıkmış bir kişiye onun ailesi hakkında bu denli bir hainlikte bulundun öyle mi?*” buyurarak

621 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 220

622 Buhârî; Salat: 526, Tefsir: 4687, Müslim; Tevbe: 39, 40, 41/2763 s. 2115-2116, Tirmizi; Tefsir. 3114, Nesai; Tefsir: 268, İbn Mace; Salat: 1398; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 220-221; Kuitubî, Camiu li Ahkâmî'l-Kur'an, 9/111; İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/384; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

benimle konuşmayı kesti. Bunun üzerine ben, Cehennem eh-linden olduğumu ve Allah (c.c.)'ın beni hiç bağışlamayacağını sandım. Derken Allah Teâlâ bu âyeti indirdi. Rasulullah (s.a.v.) da bana haber gönderip bu âyeti bana okudu.”⁶²³

Dördüncü Rivayet: Tirmizi'deki Ebu'l-Yüsr rivayeti İbnu'l-Esîr'in Usdu'l-Gâbe'sinde Amr b. Gaziyye el-Ensârî hakkında. Şöyle ki: Ebu Salih'in İbn Abbâs'tan rivayetine göre “*Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl...*” âyet-i kerimesi Ensâr'dan hurma tüccarı Amr b. Gaziyye b. Amr hakkında nazil olmuştur. Ondan hurma satın almak üzere bir kadın gelmişti. Kadından çok hoşlanan Amr: “Evde bundan daha iyi bir hurma var, benimle beraber gel, sana ondan vereyim.” dedi. Kadın onunla eve geldi, eve girince de kadının üzerine atlayıp onunla cima etme dışında bir erkeğin bir kadına yapabileceği her şeyi yapıp şehvetini tatmin etti. Peşinden de yaptığına pişman olarak gusletti ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi, durumunu sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Sana ne cevap vereceğimi bilmiyorum.*” dedi. O sırada ikinci namazı vakti olmuştu. Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) kalkıp ikinci namazını kıldırdı. Namazı bitirince Cibril indi, onun tevbesini getirdi ve: “*Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl...*” dedi.⁶²⁴

Beşinci Rivayet: Nasr b. Bekr b. Ahmed el-Vaiz, Ebû Said Abdullah b. Muhammed Siczî'den, o Muhammed b. Eyyub er-Razî'den, o Ali b. Osman ve Musa b. İsmail ile Ubeydullah b. Asım'dan, onlar Hammad b. Seleme'den, o Ali b. Zeyd'den, o Yusuf b. Mihran'dan, o da İbn Abbas'tan bize şunu haber verdi:

“Adamın biri Ömer (r.a.)'e gelerek:

623 Nesai; Tefsir: 268, Taberani; Mu'cem-i Kebir: 19/165, İbn Cerir: 12/82. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 221.

İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/384.

624 İbnu'l-Esîr, Usdu'l-Gâbe, 4/260.

“Bana, alış-verişte bulunmak üzere bir kadın geldi. Ben de onu bir mağaranın içine soktum ve cinsel ilişki hariç, ondan her türlü istifade bulundum” diye şikâyetlendi. Ömer (r.a.) dedi ki: “Yazık sana. Kocasını Allah yolunda gözden ıraklaşıp tâ uzaklara cihada giden bir kadına böylesi bir muamele ha?”

Adam: “Evet maalesef” dedi. Ömer (r.a.):

“Ebû Bekr’e git” dedi. O da Ebû Bekr (r.a.)’e gidip, Ömer (r.a.)’e söylediği gibi ona da anlattı. Ebû Bekr (r.a.) de aynen Ömer (r.a.)’in cevabını verdi ve:

“Sen Rasulullah (s.a.v.)’a git de O’na sor” dedi. O da Rasulullah (s.a.v.)’a gelip, Ebû Bekr ve Ömer’e dediklerini söyledi. Rasulullah (s.a.v.):

“Onun kocası Allah yolunda uzaklara gitmiş bir kimsedir öyle mi?” buyurdu. Adam:

“Evet” dedi. Bu söz üzerine Rasulullah (s.a.v.) sustu, bir şey söylemedi ve mevzuyla alakalı olan bu âyet indi.

Adam dedi ki:

“Ey Allah’ın Rasulü, bu âyet bana mı mahsus, yoksa tüm insanlara mı aittir?” Bu söz üzerine Ömer (r.a.), adamın göğsüne vurarak:

“Hayır bu hiçbir gözün nimeti değildir, fakat bütün insanlara aittir” dedi. Rasulullah (s.a.v.) da gülerek: *“Ömer doğru söyledi”* buyurdu.”⁶²⁵

Altıncı Rivayet: Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed et-Tûsî, Hafız Ali b. Ömer’den, o Hüseyin b. İsmail el-Muhamil’den, o Yusuf b. Musa’dan, o Cerir’den, o Abdu’l-Melik b. Umeyr’den, o Abdurrahman b. Ebî Leyla’dan, o da Muaz b. Cebel’den bize haber verdiğine göre, müşârun ileyh Rasulullah (s.a.v.)’ın yanında oturuyorken kendisine bir adam gelip dedi ki;

⁶²⁵ Ahmed; Müsned: 1/245, 269, Taberani; Mu’cem-i Kebir: 12/215, Heysemi; Mecmeu’z-Zevaid: 7/38. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 221.

“Ey Allah’ın Rasulü, kendisine helal olmayan bir kadından faydalanan, hem de kişinin kendi karısından istifade ettiği hiçbir şeyi terk etmeyecek şekilde o kadından faydalanan, ancak onunla cinsel ilişkide bulunmamış bir kimse hakkında ne buyurursun?” Rasulullah (s.a.v.): “*Güzel bir abdest al. Sonra kalk namaz kıl*” buyurdu. Derken Allah Teâlâ bu âyeti sonuna kadar indirdi. Bunun üzerine Muaz dedi ki:

“Bu âyet yalnız bu kişiye mi mahsus, yoksa bütün müslümanlara mı?” Rasulullah (s.a.v.):

“*Bilakis, bütün müslümanlara şamil*” buyurdu.”⁶²⁶

Yedinci Rivayet: Üstad Ebû Tahir ez-Ziyadî, Hacıb b. Ahmed’den, o Üstad Ebû Abdurrahim b. Münib’den, o Fadl b. Musa es-Sinanî’den, o Süfyan-i Sevrî’den, o Simak b. Harb’den, o İb-rahim’den, o Abdurrahman b. Yezid’den, o da İbn Mesud’dan bize şunu haber verdi:

“Bir adam Rasulullah (s.a.v.)’a gelip dedi ki:

“Ey Allah’ın Rasulü, ben bir kadından faydalandım. Ne var ki onunla münasebette bulunmadım.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁶²⁷

Sekizinci Rivayet: Ebu Davud et-Tayâlisî’nin... Abdullah b. Mes’ûd’dan rivayetinde o şöyle anlatmıştır:

“Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)’e geldi ve:

“Ey Allah’ın elçisi bir kadınla, cinsel ilişkiye girme dışında her şeyi yaptım (işte geldim, bana ne yapman gerekiyorsa yap).” dedi. Efendimiz cevap vermedi de hemen akabinde “*Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl...*” âyeti nazil oldu. Sahabeden biri: “Ey Allah’ın Rasûlü, sadece ona mı mahsus yoksa herkese mi?” diye sordu da Efendimiz: *Aksine bütün insanlara.*” buyurdu.”⁶²⁸

626 Tirmizi: Tefsir. 3113, Ahmed; Müsned: 5/224, İbn Cerir: 12/81, Suyuti; ed-Dürr: 3/352. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 221.

627 Tirmizi Tefsir: 3112. Nesai; Recm: 9393, Taberani; Mu’cem-i Kebir: 10/255. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 222.

628 Ahmed Abdurrahman el-Bennâ, Minhatu’l-Ma’bûd fî Tertibi Müsne-di’t-Tayâlisî Ebî Dâvûd, 2/20.

Dokuzuncu Rivayet: Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indeki rivayetinde adamın kadını bir bostan (bahçe)de yakaladığı ve yaptıklarını orada yaptığı, Hz. Ömer'in "Gizleseydi Allah da onun bu ayıbını örter, gizlerdi." dediği ve inzal kaydı olmaksızın Hz. Peygamber (s.a.v.)'in o adama bu âyeti okuduğu,⁶²⁹

"Ey Allah'ın Rasûlü, sadece ona mı mahsus yoksa herkese mi?" diye soranın Muâz b. Cebel, Taberî'de ve Müsned'deki başka bir rivayette de soranın Hz. Ömer olduğu zikredilmektedir.⁶³⁰

Onuncu Rivayet: Atâ'dan "*Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl. Çünkü güzellikler, kötülükleri giderir.*" âyet-i kerimesi hakkında rivayete göre bir kadın, un satın almak üzere bir adamın yanına (dükkânına ya da evine) girmiş. O da tutup kadını öpmüş. Ama öptükten sonra da elleri yanına düşmüş, yaptığına pişman olmuş. Gelmiş Hz. Ömer'e durumunu sormuş. Ömer: "Sakin o kadın, Allah yolunda gazaya giden bir gazinin kadını olmasın?" demiş. Adam: "Evet, fiilen o bir gazinin kadını." diye cevap vermiş. Ömer bir şey dememiş, birlikte Hz. Ebu Bekr'e varmışlar, o da Ömer'in dediği gibi demiş ve bu sefer üçü birlikte Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelmişler ve durumu anlatmışlar. Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) de Ömer ve Ebu Bekr'in söylediklerini söylemiş ve susup bir cevap vermemiş ve bunun üzerine Allah Teâlâ "*Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl. Çünkü güzellikler, kötülükleri giderir...*" âyet-i kerimesini indirmiş.⁶³¹

Onbirinci Rivayet: Yezîd b. Rûmân'dan gelen rivayette bu adamın Ğunm oğullarından olduğu, kadını öpmesine ek olarak eliyle de tacizde bulunduğu zikredilmiştir.⁶³²

Onikinci Rivayet: İbn Abbâs'tan gelen bir rivayette de adamın kadını evinin içinde daha küçük bir odaya sokarak orada

629 Müslim, Tevbe, 43; Müsned, 1/449.

630 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/445; Taberî, age. XII,80.

631 İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 12/83.

632 İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 12/83.

cinsel temas dışında ona her şeyi yaptığı, hakkında bu âyetin inmesi üzerine adamın:

“Bu sadece bana mı yoksa bütün insanlara mı?” sorusuna Hz. Peygamber (s.a.v.)’den önce davranıp Hz. Ömer’in: “Gözün aydın olmasın be adam, elbette sadece sana değil, bütün insanlara.” dediği ve Efendimiz (s.a.v.)’in de: “*Ömer doğru söyledi.*” Buyurduğu zikredilmiştir.⁶³³

Onüçüncü Rivayet: Yine İbn Abbâs’tan gelen başka bir rivayette adamın kadını: “Yazıklar olsun sana, ben, Allah yolunda gazaya giden bir gazine arkasında bıraktığı eşiyim.” demesi üzerine bıraktığı ve yaptıklarına pişman olduğu⁶³⁴ ayrıntıları bulunmaktadır.⁶³⁵

Ondördüncü Rivayet: Bu hadis-i şerif Ebu Ümame, Muaz b. Cebel, İbni Abbas, Büreyde ve başkalarından da rivayet edilmektedir. Bundan kişinin küçük günahlarında had olmadığı, buna namaz kılmak, güzel söz ve davranışlarda bulunmak gibi salih amellerin kefarete olacağını göstermektedir.⁶³⁶

Savaşa giden arkadaşının karısını evde hurma var, un var, pul koleksiyonum var diyerek gazozuna ilaç atan tecavüzcü coşkun profilindeki sapığa, Rasûl’ün ve sahabenin gösterdiği hoşgörüyü lütfen dikkat edin. Bu olaylar ceza gerektirmeyen küçük günahlarıdır. Ehl-i Sünnetin sadece namazdan sorguyu geçersen başka hiçbir günahattan sorumlu olmazsın rivayet ve hadisleri neticesinde ki bunların hepsi Allah’a ve Resul’üne atılmış iftiralar, iki rekat namaz kılarak her türlü edepsizliği örtme silme özelliğine sahip olduklarını düşünmekteler. Bizim de söylememiz gereken Maun Suresinden “...yazıklar olsun o namaz kılanlara.”

633 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1,245.

634 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1,269-270.

635 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/507.

636 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 6/412.

13.

RAD

SURESİ

Tahmin ettiğiniz üzere bu âyetin nüzul sebepleri de birbirinden farklı. Âlimler surelere Mekki ve Medeni dedikleri için yine bazı âlimler rivayetlerin zamanlamasına bakarak mantık dışı olduğunu iddia etmişlerdir. Peki kitabın bilgisi yanında olanlar kimdir? İbni Selam mı? Hz. Osman mı? Hz. Ali mi? Cebrail mi? Ehli kitaptan Allah Rasûlüne tabi olanlar mı?

RAD SURESİ 13/43

O küfretmiş olanlar: “Sen peygamber değilsin.” derler. De ki: “Benimle sizin aranızda şahid olarak Allah ve kitabın bilgisi yanında olanlar yeter.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: el-Besair adlı eserde, müellif kendi rivayet zinciriyle Ebu Hamza es-Sümalî’den, o da İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s) bu âyetle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir: “Yani Ali aleyhi’s-selâm.”

Müellif bu açıklamayı başka rivayet zincirleriyle Cabir’den, Büreyd b. Muaviye ve Fuzayl b. Yesar aracılığıyla İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s) rivayet etmiştir. Yine kendi rivayet zinciriyle bu hadisi Şii ve Sünnî hadis kaynakları birçok kalandan çok sayıdaki sahabe aracılığıyla Resulullah’tan rivayet etmişlerdir: “Ben size iki değerli (veya ağırlıklı) emanet bırakıyorum. Biri Allah’ın kitabı, biri de benim soyum Ehli Beyt’im.

Bu ikisi, havuz başında benimle buluşuncaya kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Onlara sarıldığınız sürece, benden sonra ebediyen yolunuzu şaşırırmazsınız...”

Abdullah b. Bükeyr ve Abdullah b. Kesir el-Haşimî aracılığıyla İmam Cafer Sadık’tan (a.s), aynı şekilde kendi rivayet zinciriyle Selman-ı Farisi kanalıyla İmam Ali’den (a.s) rivayet etmiştir. el-Kâfi adlı eserde, müellif kendi rivayet zinciriyle bu âyetle ilgili olarak Büreyd b. Muaviye’den İmam Muhammed Bâkır’ın (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet eder: “Burada biz Ehlibeyt kastedilmişiz. Ali, bizim ilk başta gelenimiz, en üstünümüz ve Resulullah’tan (s.a.a) sonra en hayırlımızdır.”

el-Meani adlı eserde, müellif kendi rivayet zinciriyle Halef b. Atiye el-Avfî’den, o da Ebu Said el-Hudrî’den şöyle rivayet eder: Resulullah’a (s.a.a), “Yanında kitaptan bir ilim bulunan kimse dedi ki...” (Neml, 40) âyetinde kimin kastedildiğini sordum, buyurdu ki: “Kardeşim Süleyman b. Davud’un vasisi kastedilmiştir.” Ardından dedim ki: “Ya Resulallah! Peki, ‘De ki: Benimle sizin aranızda, şahit olarak Allah ve yanında kitabın (Kur’an’ın) ilmi bulunan kimse yeter.’ âyetinde kastedilen kimdir?” Buyurdu ki: “Bu, kardeşim Ali b. Ebu Talib’dir.”

Tefsiru’l-Ayyâşî’de Abdullah b. Ata’dan şöyle rivayet edilir: İmam Muhammed Bâkır’a (a.s) dedim ki: “Abdullah b. Selâm b. İmran, “De ki: Benimle sizin aranızda, şahit olarak Allah ve yanında kitabın (Kur’an’ın) ilmi bulunan kimse yeter.” âyetinde babasının kastedildiğini iddia ediyor!” Buyurdu ki: “Yalan söylüyor. Orada kastedilen kişi, Ali b. Ebu Talib’dir.”⁶³⁷

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İbn Abbâs’tan rivayet edildiğine göre o şöyle anlatıyor:

⁶³⁷ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 11.cilt s.606-607

“Rasûlullah (s.a.v.)’a Yemen’den bir papaz gelmişti. Efendimiz (s.a.v.) ona: “*Benim bir rasûl olduğumu İncil’de buluyor musunuz?*” diye sordu da papaz: “Hayır, bulmuyoruz.” dedi ve işte bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdi.”⁶³⁸

İkinci Rivayet: Tirmizî’nin kendi isnadıyla Abdullah b. Selâm’ın kardeşi oğlundan rivayetle tahricinde o şöyle anlatmış:

“Hz. Osman öldürülmek istendiğinde Abdullah b. Selâm ona geldi. Osman ona:

“Neden geldin?” diye sordu. Abdullah: “Sana yardım etmeye geldim.” dedi. Osman:

“İnsanlara çık ve onları benden uzaklaştır. Yanımda olmandan çıkıp bunu yapman benim için daha hayırlıdır.” dedi. Abdullah, dışardaki insanlara çıkıp şöyle konuştu:

“Ey insanlar, cahiliye devrinde benim adım filân idi. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) bana Abdullah adını verdi. Benim hakkımda Allah’ın kitabından âyetler indi. Ahkâf: 46/10 âyeti benim hakkımda indi. “*De ki: “Benimle sizin aranızda şahid olarak Allah ve kitabın bilgisi yanında olanlar yeter.”*” âyeti benim hakkımda indi. Allah’ın, sizden kınına sokulmuş bir kılıcı var. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.)’nün inip yerleştiği şu beldenizde size melekler komşu kılınmış. Şu adam hakkında Allah’tan korkun. Eğer onu öldürecek olursanız Allah’a yemin ederim ki komşularınız olan melekleri kovmuş olacaksınız ve o sizden kınına sokulmuş (sizi kesmeyen) kılıcı (fitne kılıcını) kınından çıkarmış olacaksınız ve bir daha kıyamete kadar kınına girmeyecektir.” Ancak onu dinlemediler ve: “Hem bu Yahudiyi hem de Osman’ı öldürün.” dediler.”⁶³⁹

Üçüncü Rivayet: Bu âyet-i kerimedeki “*kitabın bilgisi yanında olan*” ile Abdullah b. Selâm’ın değil de Cibril’in kastedildiğini söyleyen İbn Cübeyr Sûrenin Mekki olduğunu; İbn Selâm’ın ise Medine’de bu Sûrenin nüzulünden daha sonra müslüman

⁶³⁸ İbn Merdûye; Alûsî, Ruhû’l-Manî, 13/175.

⁶³⁹ Tirmizî. Menâkıb, 36, hadis no: 3803. Tirmizî, bu hadisin Hasen, Sahih, Garib olduğunu da belirtmiştir.

olduğunu; dolayısıyla bununla İbn Selâm'ın kastedilmesinin mümkün olmadığını söyler ki, "kitabın bilgisi yanında olan" ile Cibril'in kastedilmiş olduğu İbn Abbâs'ın da kavlidir. Bununla Hz. Ali'nin kastedilmiş olduğu rivayetleri de vardır.⁶⁴⁰

Dördüncü Rivayet: Fahreddin er-Razi der ki:

"Bununla, ehl-i kitaptan olup, Allah'ın Rasulüne iman edenler kastedilmiştir ki, bunlar Abdullah b. Selâm, Selmân el-Farisi ve Temimu'd-Darî'dir. Said b. Cübeyr'in bu görüşü kabul etmediği ve şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Bu sûre Mekkidir. Binâenaleyh, bu âyetle Abdullah b. Selâm ve arkadaşlarının kastedilmesi mümkün olmaz. Çünkü onlar Medine'de ve hicretten sonra iman etmişlerdir." Bu görüşe, şöyle denilerek cevap verilebilir:

"Bu sûre, her ne kadar Mekkî bir sûre ise de, bu âyet Medenidir. Hem peygamberliği, yalandan masum olmayan bir ve iki kişinin sözüyle ispat etmek de caiz değildir. Binâenaleyh, bu yerinde olan bir görüştür."⁶⁴¹

Beşinci Rivayet: Bu âyet-i kerimedeki "*kitabın bilgisi yanında olanlar*" ile Abdullah b. Selâm ve onun gibilerinin kastedilerek Mekke döneminde indirilmiş olmasını Kur'an'ın geleceğe yönelik gayb haberleri kabilinden telâkki ederken Abdullah b. Selâm hakkında indiğini bildiren haberin Tirmizî tarafından sahih olduğu kaydıyla tahric olunduğunu göz önünde bulundurmak uygun olur.

Bu arada Abdullah b. Selâm'ın Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine-i Münevver'e hicret etmezden önce Mekke-i Mükerreme'ye geldiği, müslüman olarak Medine-i Münevver'e döndüğü, burada imanını gizleyerek Hz. Peygamber (s.a.v.) oraya gelene kadar açığa vurmadığı şeklinde bir rivayete de İbn Kesîr tefsirinde yer vermektedir.⁶⁴²

* * *

⁶⁴⁰ Kurtubî, Camiu li Ahkami'l-Kur'an, 9/220.

⁶⁴¹ Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb.

⁶⁴² İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, 3/394-395.

Bu âyetin nüzul sebebine baktığınızda hiç de ummadığınız bir sonuç sizi bekliyor. Bağlamdan koparıp, tek bir âyet olarak baksan bile aklına gelmeyecek şeyler, nüzul sebebi olarak yazılmış. Referansların çokluğu sakın dikkatinizden kaçmasın. Kimmiş öne geçenler? Kimmiş geri kalanlar? Cemaatle namaz kılarken, kadınlarla karışık namaz kılındığının delili olan bu nüzul sebebi, diğer taraftan sahabenin hiç kadın görmemiş, adeta cinsel açlık çeken tipler olduğunu iddia eden müthiş bir iftiradır. Olayı nakleden İbn Abbas'ın da bu edepsizliği yapan sahabeyi eleştirmek yerine haklı görmesi durumun ne kadar vahim olduğunun göstergesidir. Dininizi rivayetlerden öğrenirseniz her yerde deva namazın kadınları dikizlemek için kullanılacağını öğrenmiş olursunuz. Lütfen dininizi biricik kaynağı Kur'an'dan öğrenin. Birlikte inceleyelim

HİCR SURESİ 15/24

“And olsun ki, sizden öne geçenleri biliriz; and olsun ki, geri kalanları da biliriz.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Âyetin Mekke’de indiğini kastediyor. Tefsiru’l-Ayyâşî’de belirtildiğine göre Cabir, “Andolsun, sizden önce var olanları da biliriz ve andolsun, (sizden) sonra var olanları da biliriz.” âyetiyle ilgili İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s) şöyle rivayet etmiştir: “Bunlar, bu ümmetin müminleridir.” el-Burhan adlı tefsirde, Şeybanî’nin Nehcü’l-Beyan adlı eserinden naklen İmam Cafer Sadık b. Muhammed’in (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: “Öne geçenler, iyilik işleyenlerdir. Geride kalanlar ise, kötülük işleyen kimselerdir.”⁶⁴³

⁶⁴³ Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 12.cilt s.230

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Nasr b. Ebû Nasr el-Vaiz, Ebû Said Abdullah b. Muhammed b. Nusayr er-Razî'den, o Muhammed b. Eyyub er-Razî'den, o Said b. Mansur'dan, o Nuh b. Kays et-Tahî'den, o Amr b. Malik'ten, o Ebû'l-Cevza'dan, o da İbn Abbas'tan bize şunu rivayet etti:

“Kadınların sonunda bulunan güzel bir kadın Peygamberin arkasında namaz kılıyordu. Cemaatin bir kısmı o kadını görmemek için birinci safa geçiyordu. Bir kısmı da son safta bulunuyordu. O kişi rükû ettiğinde tesbihlerini okur ve koltuğunun altından bakardı. İşte bu âyet bu yüzden nazil olmuştur.”⁶⁴⁴

Bu hadisi Ebu Davud et-Tayâlisî de kendi isnadıyla yine İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir.⁶⁴⁵

İbn Abbâs'tan gelen başka bir rivayette “Rükûa eğildiği zaman koltuk altından o kadına bakıyorlardı.” yerine “Secdeye vardıklarında ellerinin altından o kadına bakıyorlardı.” denilmiştir. Yine bu rivayette İbn Abbâs'ın: “Vallahi güzellikte o kadının bir mislini asla görmedim.” dediği de kaydedilmiş.⁶⁴⁶

İkinci Rivayet: Rabi' b. Enes'in rivayetine göre, “Rasulullah (s.a.v.) namazda ashabını birinci safa teşvik etmişti. Bu yüzden halk birinci safta kalabalıklaşmıştı. Benû **Uzre Kabilesi**'nin evleri mescidden uzaktı. Bu kişiler: “Evlerimizi satın mescide yakın başka evler satın alalım” demişlerdi de Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁶⁴⁷

⁶⁴⁴ Tirmizi; Tefsir: 15/1 (3122), Nesai; Mücteba: 2/118, Tefsir: 293, İbn Mace, İkametu's-Salât: 68 (1046), Hakim; Müstedrek: 2/353. Ahmed b. Hanbel, Müsned. 1/305; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 228; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/392; Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb.

⁶⁴⁵ Ahmed Abdurrahman el-Bennâ. Minhatu'l-Ma'bûd fi Tertibi Müsne-di't-Tayâlisi Ebî Dâvûd. 2/20.

⁶⁴⁶ İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 14/18.

⁶⁴⁷ İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 228.

Üçüncü Rivayet: Davut b. Salih'ten rivayet edildiğine göre o şöyle dedi:

“Sehl b. Hanifetü'l-Ensari: “Bu âyetin kimin hakkında indiğini biliyor musun?” dedi. Ben: “Allah yolunda indirildi.” dedim. O:

“Hayır, ancak namaz safları hakkında indirildi.” dedi.”⁶⁴⁸

⁶⁴⁸ İbnu Merduyeh; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Es-babi'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/392.

16. NAHL SURESİ

Âyetler içinde nüzul sebebinden faydalanacağımız bir âyet olsa, onun da bu âyet olduğunu varsaysak ki Allah âyette bir kişiden bahsediyor, onun doğru aktarılmasını beklerdik. O kadar âlim, farklı farklı isim, farklı memleket saydıktan, bazılarını da bir-biri ile karıştırdıktan sonra noktayı Razi nasıl koymuş, âyetin dediğine nasıl gelmiş inceleyelim.

NAHL SURESİ 16/103

“And olsun ki: “Ona elbette bir insan öğretiyor” dediklerini biliyoruz. Kast ettikleri kimsenin dili yabancıdır, Kur’an ise fasih Arapçadır.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsiru'l-Ayyâşî'de belirtildiğine göre, Muhammed b. Uzame es-Sayrafi, kendisine haber veren bir şahıstan, o da İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir: “Yüce Allah Ruhü'l-Kudüs'ü yarattı. Öyle ki, yaratıkları içersinde kendisine ondan daha yakın birini yaratmamıştı. Bununla beraber, Allah katında yarattıklarının en saygını, en üstünü değildi. Allah bir işi dilediğinde, onu Ruhü'l-Kudus'a ilka eder, o da yıldızlara. Böylece yüce Allah'ın sözü bunu açıklamaya yöneliktir: ‘Andolsun ki biz, onların, ‘Ona ancak bir insan öğretiyor.’ dediklerini biliyoruz. (Oysa) kendisine nispet ettikleri kişinin’ yani Hadremioğulları’nın azatlısı Ebu Fukeyhe’nin ‘dili yabancıdır.’

Bu adam yabancıydı, Allah'ın Peygamberine (s.a.a) tâbi olmuş ve iman etmişti. Kendisi de Ehlikitab'a mensuptu. Bu yüzden Kureyşliler şöyle demişlerdi: 'Allah'a andolsun ki, bu adam Muhammed'e öğretiyor; kendi lisaniyle bildiklerini ona öğretiyor.' Yüce Allah da şöyle buyuruyor: Bu (Kur'an) ise apaçık bir Arapçadır."⁶⁴⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebû Nasr Ahmed b. İbrahim el-Müzekkî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Hamdan ez-Zahid'den, o Abdullâh b. Muhammed b. Abdu'l- Aziz'den, o Ebû Hişam er-Rıfâî'den, o İbn Fudayl'dan, o Huseyn'den, o Abdullâh b. Müslim el-Hadrami'den bize şu rivayette bulundu:

Abdullâh b. Müslim dedi ki:

"Aynu't-Temr Ahalisi'nden, Yesar ve Cebr isimlerinde iki kölemiz vardı. Bunlar, kendi dilleriyle kendilerine ait bir kitap okurlardı. Rasûlullah (s.a.v.) bu iki gence okumalarını emreder ve okuyuşlarını dinlerdi. İşte bu yüzden müşrikler:

"O iki gençten talim görüyor (yani bir şeyler öğreniyor)" diye iddia etmeye başladılar. Derken Allah Teâlâ bu âyeti indirip onları yalancı çıkardı."⁶⁵⁰

İkinci Rivayet: İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre o şöyle anlatır:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de adı Bal'am olan bir köle tanır-
dı. Bu kölenin dili Arapça değil yabancıydı.⁶⁵¹ Müşrikler Rasûlul-
lah'ı (s.a.v.) bu kölenin yanına girip çıkarken görmüşler ve: "Ona
(bu söylediklerini) olsa olsa Bal'am öğretiyor olmalı" demişlerdi.
İşte onların bu sözleri üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu."⁶⁵²

649 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 11.cilt s.258

650 İbn Cerir: 14/120, Suyuti; Lübab: s. 163. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 233.

651 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb, 20/117.

652 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih

Üçüncü Rivayet: Razi bu kölenin künyesinin Ebu Meysere olduğunu, Rumca konuştuğunu kaydediyor.⁶⁵³

Dördüncü Rivayet: Husayn kanalıyla Ubeydullah b. Müslim⁶⁵⁴’den rivayet edildiğine göre o şöyle anlatıyor:

“Benim, birisinin adı Yesâr, diğerininki de Cebr olan iki kölem vardı. Bunlar Sicilyalı (Hristiyan) idiler. (Kendi dinlerinin) kitabı (İncil)’i okurlar ve ilimlerini bilirler, Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) de bazan onlara uğrar ve okumalarını dinlerdi. (Kureyşliler):

“Muhammed (bu söylediklerini) ancak o ikisinden öğreniyor.” dediler de bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁶⁵⁵

Beyhakî ve Adem b. Ebî İyâs rivayetlerinde bu kölelerin kılıç ustası oldukları, Kureyş müşriklerinden bazılarının bu kölelerden birine:

“Muhammed’e (söylediklerini) sen öğretiyorsun.” demeleri üzerine bu kölenin:

“Hayır, tam aksine o bana öğretiyor.” dediği ayrıntısına da yer verilmektedir.⁶⁵⁶

Beşinci Rivayet: Rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) Merve’de Cebr adında Hristiyan bir kölenin yanında oturuyordu. Cebr ise kitap okuyordu. Müşrikler dediler ki:

“Vallahi Muhammed’in getirdiğini ona Rum asıllı Cebr’den başkası öğretmiyor.” Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti indirdi.”⁶⁵⁷

Altıncı Rivayet: Muhammed b. İshâk es-Sîre’sinde anlatıyor:

“Bana ulaştığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Merve’de Hadramî oğullarından birinin Cebr adındaki kölesi’nin dükkânında çokça otururdu. Buna dayanarak müşrikler:

Yayınevi: 1/403.

653 Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Ğayb, 20/117.

654 el-Kuraşî veya el-Hadramî Bak: İbnu’l-Esîr, Usdu’l-Gâbe. 3/531.

655 İbn Ebî Hatim; Suyûtî, Lübâbu’n-Nukûl, 1/224-225.

656 Alûsî, Ruhul-Meanî, 14/233.

657 Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 10/177.

“Vallahi Muhammed’e, getirdiklerinin çoğunu ancak Hadramî oğullarının kölesi olan bu Hristiyan Cebr öğretiyor.” dediler de Allah Teâlâ bunun üzerine bu âyet-i kerimeyi indirdi.”⁶⁵⁸

Yedinci Rivayet: İkrime ve Katâde’den bu kölenin adının Ya’iş olduğu da rivayet edilmiştir.⁶⁵⁹ Bunun, kendisine Ya’iş denilen Amir b. Lüeyyoğullarının bir kölesi olduğu ileri sürülmüştür. Bu köle, çeşitli kitaplar okurdu.⁶⁶⁰

Sekizinci Rivayet: İkrime’nin İbn Abbâs’tan rivayetine göre de “Muğîra oğullarının Ya’iş adında bir kölesi varmış ve bu köle Tevrat okurmuş. İşte müşrikler: “Muhammed bundan öğreniyor.” demişler de âyet-i kerime bunun üzerine nazil olmuş. İkrime’den gelen başka bir rivayette de Ya’iş, Amir b. Luay oğulları kölesi ve Rum olarak gösterilmiştir.”⁶⁶¹

Dokuzuncu Rivayet: Bu Hristiyan köle başka rivayetlerde “Utbe b. Rabîa’nın kölesi Addâs,⁶⁶² Huvaytîb b. Abdu’l-Uzzâ’nın kölesi Abis ve İbnu’l-Hadramî’nin kölesi Yesâr Ebû Fûkeyhe” olarak verilmiş ve bu son ikisinin müslüman oldukları da kaydedilmiştir.⁶⁶³

Onuncu Rivayet: Dahhâk b. Müzâhim, bu âyet-i kerimede kastedilen kişinin (Hz. Peygamber’e öğrettiği iddia edilen kişinin) Selmân el-Fârisî olduğunu söylemişse de Selmân Medine-i Münevverede müslüman olduğu, âyet-i kerime de Mekki olduğu için bu görüş kabul görmemiştir.⁶⁶⁴

658 İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, 4/523.

659 İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, 4/523.

660 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb, 20/117.

661 İbnu’l-Cevzi, Zadu’l-Mesir, 4/492.

662 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb, 20/117.

663 Kurtubî, Camiu li Ahkami’l-Kur’an, 10/117.

664 İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, 4/524.

17. İSRA SURESİ

Bakalım Ehl-i Sünnet takipçileri bu nüzul sebepleri ve nasıl yapılması gerektiğine dair rivayetleri okuduktan sonra içinden namaz kılmaya devam edecek mi? Hadis, rivayet ve nüzul savunucularına Kur'an'a ve akla aykırı bir delil ile gittiğimiz zaman, sadece kaçmak için bana sordukları ilk soru madem Kuran yeterli o zaman bize Kuran'da namazı göster? Ben de bu kişilere Kuran'dan bu âyeti göstererek Allah âyetinde namaz kılmak sesini çok yükseltme, çok da kısma dediğini, buna rağmen kendilerinin halen uygulamada doksan bin camide namazların yarısında bağırıklarını, yarısında da içinden kıldıklarını hatırlatıyorum. Madem Kuran'da namazı soruyorsunuz buyurun namazın sesi. Neden uygulamıyorsunuz? Bu âyetin 15 farklı nüzul sebebini veriyorum. Hiç birinde içinden namaz kılmak yok. Neden? Kendileri uydurdıkları halde, kendi uydurdıklarına bile uymuyorlar. Siz dostların bunun farkına varmasını ümit ediyorum.

İSRA SURESİ 17/110

“... Namaz kılmak sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisi ortasında bir yol tut.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsiru'l-Ayyâşî'de Zürrare, Humran ve Muhammed b. Müslim'e dayanılarak verilen bilgiye göre İmam

Muhammed Bâkır (a.s) ile İmam Cafer Sadık (a.s), “Günlük namazını (hepsini) sesli kılma, (hepsini) kısarak da (sessiz) kılma; bu ikisi arasında bir yol tut.” âyeti hakkında şöyle buyurdular: “Peygamberimiz (s.a.a) Mekke’deyken namazda yüksek sesle Kur’an okuyor ve müşrikler bulunduğu yeri öğrenerek ona eziyet ediyorlardı. Bunun üzerine o sırada bu âyet indi.”

Bu anlamda bir rivayet, İbn Mürdeveyh aracılığı ile İbn Abbas’tan nakledilmiş olarak ed-Dürri’l-Mensûr adlı tefsirde de yer almıştır. Âişe’den nakledilen bir rivayete göre ise bu âyet dua hakkında inmiştir. Bunun bir sakıncası yoktur. Çünkü diğer rivayetlerle çelişmiyor. Yine Âişe’den nakledilen bir başka rivayete göre, âyet teşehhüt hakkında inmiştir. el-Kâfi adlı eserde müellif kendi isnat zinciri ile Sema’adan şöyle nakleder: İmam’a, “Günlük namazını (hepsini) sesli kılma, (hepsini) kısarak da (sessiz) kılma” âyetinin anlamını sordum. Bana şu cevabı verdi: “Âyette geçen ‘ihfat’ kelimesi, işitebileceğinden daha kısık bir ses tonu, ‘cehr’ kelimesi ise sesini fazla yükseltmendir.”

Bu rivayet, bizim âyetin tefsiri sırasında verdiğimiz ilk anlamı teyit ediyor. Yine aynı eserde isnat zinciri ile verilen bilgiye göre Abdullah b. Sinan şöyle der: İmam Cafer Sadık’a (a.s), “İmam’ın arkasında namaz kılanlara kalabalık da olsalar sesini duyurması gerekir mi?” diye sordum. Bana şöyle cevap verdi: “İmam orta ayarda bir ses tonu ile okusun. Çünkü Kur’an’da, ‘Günlük namazını (hepsini) sesli kılma, (hepsini) kısarak da (sessiz) kılma’ buyruluyor.”⁶⁶⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebû Abdillâh Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Yahya, babasından, o Muhammed b. İshak es-Sakafî’den, o Abdullah b. Mutî’ ve Ahmed b. Menî’den, on-

⁶⁶⁵ Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 13.cilt s.328

lar Huşeym'den, o Ebû Bîşr'den, o Said b. Cübeyr'den, o da İbn Abbas'tan bu âyet hakkında şöyle dediğini bize haber verdi:

“Bu âyet, Rasulullah (s.a.v.) Mekke'de gizlendiği bir sırada nazil oldu. Zira müşrikler Kur'an'ı işittikleri zaman, Kur'an'a, onu indirene ve onu getirene sövüyorlardı. Dolayısıyla Aziz ve Yüce olan Allah, Peygamberi'ne: *“Namazda yüksek sesle okuma, namazda sesini de fazla kısma, ikisinin arası bir yol tut.”* buyurdu. Allah Teâlâ, Rasûlü'ne, duyup da Kur'an'a, Allah'a ve Rasûlü'ne sövmesinler diye müşriklerin işitmeyeceği şekilde alçak sesle, ama ashabının duyup öğrenecekleri kadar yüksek bir sesle Kur'an okumasını Rasûlü (s.a.v.)'ne emretti.”⁶⁶⁶

Bu hadisi Buhârî, Müsedded'den, Müslim de Amr en-Nakıd'dan, her ikisi de Huşeym'den rivayet etmişlerdir.⁶⁶⁷

İkinci Rivayet: Sa'd'den rivayette o şöyle anlatır:

“Hz. Peygamber (s.a.v.), Mescid-i Harâm'da namaz kılar-ken açıktan Kur'an okurdu. Kureyş müşrikleri: “Açıktan okuma; tanrılarımıza bu kıraatinle eziyet veriyorsun. Eğer böyle açıktan okumaya devam edecek olursan biz de senin Rabbini hicvederiz.” dediler de bunun üzerine Allah Teâlâ:

“Namazında pek bağırma, sesini o kadar kısma da. İkisinin arasında bir yol tut.” âyet-i kerimesini indirdi.⁶⁶⁸

Üçüncü Rivayet: Mukatil der ki:

“Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) Safâ'nın yanında namaz kılıyordu. Kıldığı namaz sabah namazıydı ve O, namazında cehren Kur'an okuyordu ki bunu gören Ebu Cehl:

“Allah'a iftira etme.” dedi, bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) sesini alçalttı da o, müşriklere: “Gördünüz mü İbn Ebî

⁶⁶⁶ Buhârî; Tefsir: 17/14 (4722), Tevhid: 34 (7490, 7535, 7547), Müslim; Salat: 145/446 s. 329, Timizi; Tefsir: 17/15-16 (3146). Nesai; Tefsir: 320. Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/23, 215.

⁶⁶⁷ İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 246-247.

⁶⁶⁸ İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 15/123.

Kebşe'ye ne yaptım, onu (Kur'an'ını) okumaktan men ettim.” dedi ve işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁶⁶⁹

Dördüncü Rivayet: İbn Abbâs'tan rivayet olunmuştur. O der ki:

“Bu âyet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mekke'de daveti gizli yaptığı sıralarda nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) As-hâb'ına namaz kıldırırken. Kur'an-ı Kerimi yüksek sesle okurdu. Müşrikler Kur'an-ı Kerim'i duydukları zaman, Kur'an'a, O'nu indirene, O'nu getirene söverlerdi. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁶⁷⁰

Taberi de bu görüşü tercih etmektedir. Burada, ikisinin arasında bir yol tutmaktan maksat, kişinin, okuduğu şeyi kendisinin duyacağı şekilde okumasıdır.⁶⁷¹

Beşinci Rivayet: İkrime ve Hasan-ı Basrî diyorlar ki:

“Rasulullah (s.a.v.) Mekke'de iken açıkça namaz kılıyordu. Müşrikler ise hırçınlaşıyor ve müslümanlara saldırıyorlardı. Bu sebeple Rasulullah ve sahabileri namazı gizli kılmaya başlamışlardı. Bunun üzerine bu âyet-i kerime indi ve: “Namazı ne tam açıkça kıl ne de tamamen gizle. İkisinin ortasını tut” anlamındaki bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁶⁷²

Altıncı Rivayet: Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre o şöyle dedi:

“Rasûlullah, Beytin yanında namaz kıldığı zaman, duada sesini yükseltirdi. Âyet indirildi.”⁶⁷³

Yedinci Rivayet: Âişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre o şöyle dedi:

⁶⁶⁹ İbnu'l-Cevzî, Zadul-Mesir, 5/99-100.

⁶⁷⁰ Buhârî, Sahih, et-Tefsir, İsra Süresi; İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan.

⁶⁷¹ İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan.

⁶⁷² İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan.

⁶⁷³ İbn Merduyeh; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/428.

“Bu âyet teşehhüt “Ettahiyyâtü” hakkında indirildi.”⁶⁷⁴

Sekizinci Rivayet: İbnu Abbas’tan (r.a.) rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir:

“Müslümanlar duayı aşikâre yaparlar: “Allahümmerhamni” derlerdi. Âyet indirildi. Gizlememek, aşikâre etmemekle emrolundular.”⁶⁷⁵

Dokuzuncu Rivayet: Âyet-i kerimenin “...*Namazında pek bağırma, sesini o kadar kısma da. İkisinin arasında bir yol tut.*” kısmının nüzul sebebinde, bu âyet-i kerimenin Medine-i Münvere’de nazil olduğu vehmini veren rivayetler de vardır:⁶⁷⁶

Onuncu Rivayet: Âişe (r.a.)’nin rivayetinde de bu âyet teşehhüd “Ettahiyyâtü” hakkında inmiştir. Bedeviler “ettehiyyâtü lillahi ve’s-salavatü ve’t-tayyibatü” diye seslerini yükselterek okurlardı. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.⁶⁷⁷

Onbirinci Rivayet: Abdullah b. Şeddad da şöyle demiştir:

“Temimoğullarından olan Araplar Peygamber (s.a.v.) namazından selam verip çıktığında; “Allah’ım bizi mal ve çocukla rızıklandır” derlerdi ve seslerini yükseltirlerdi. Bundan dolayı Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁶⁷⁸

Onikinci Rivayet: Rivayet edildiğine göre de “Ebû Bekir (r.a.) Kur’an okurken gizli okur ve şöyle derdi:

“Ben Rabbimle sessizce konuşuyorum. O benim zaten ihtiyacımı bilmektedir.” Hz. Ömer ise Kur’an’ı açıktan okur ve şöyle derdi:

674 Hâkim; İbn Cerir; İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/428.

675 İbnu Meni; Müsned; İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/428.

676 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 2/580.

677 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 247. İmam Cemaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/428.

678 İbn Cerir et-Taberi, Cami’ul-Beyan, 15/122. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 247.

“Ben de bu şekilde okumakla şeytanı kovuyor ve uyuklayanı uyandırıyorum.” Âyet-i kerime nazil olunca Rasulullah (s.a.v.) Hz. Ebû Bekir’e sesini bir parça yükseltmesini, Hz. Ömer’e de bir parça kısmasını emretti.”⁶⁷⁹

Onüçüncü Rivayet: Abdullah b. Abbas ve Hasan-ı Basrî’den nakledilen diğer bir görüşe göre ise bu âyet-i kerime, namazın, gösteriş için kılınmasını korkudan dolayı da gizlenmemesini emretmektedir.⁶⁸⁰

Ondördüncü Rivayet: İbn-i Zeyd ise âyetin bu kısmını şöyle izah etmektedir:

“Ehl-i Kitap ibadet ederlerken seslerini kısıyorlardı. İçlerinden birisi aniden sesini yükseltiyor bunu üzerine diğerleri de ona katılarak bağıyorlardı. Allah Teâlâ bu âyeti göndererek Müslümanların, onlar gibi bağırmamalarını ve okuyuşlarını tam olarak ta gizlememelerini emretti.”⁶⁸¹

Onbeşinci Rivayet: Hz. Âişe (r.anh) ise burada ifade edilen namazdan maksadın dua olduğunu söylemiştir. Ümmü’l-Mü’minin, Müslümanların, dua ederlerken bağırmamalarını ve okuyuşlarını tam olarak da gizlememelerini ve âyet-i kerimenin bunu emrettiğini zikretmektedir.

Yine Hz. Âişe’den nakledilen diğer bir rivayete göre buradaki duadan maksat, namazın içinde okunan, tahiyyattır. Müminlerin, bunu okurken açıkça okumamaları, tam olarak da gizlememeleri gerekir.

679 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 8/171.

680 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

681 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

19.

MERYEM

SURESİ

Cebraîl'in Resul'e vahyi getirirken kesinti yaşandığı iddia edilen günlerin olduğu, bunun nedeninin misvak kullanmamaktan, tırnak kesmemekten başlayıp, üç gün, sekiz gün, on beş gün, on beş gece, yirmi beş gün, kırk gün, bir süre, bir zaman süren çeşitleri olan hangisi yalan, yanlış desen? Hepsi de doğrudur diyen bir zeka ile mücadele etmekteyiz.

MERYEM SURESİ 19-64

“Cebrail: “Biz ancak Rabbinin buyruğu ile ineriz, geçmişimizi geleceğimizi ve ikisinin arasındakileri bilmek O'na mahsustur. Rabbin unutkan değildir.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Peygamber Efendimiz (sav), Cebrâîl'in (as) kendisini daha sık ziyaret etmesini istemiş, bir süre (bazı rivayetlere göre 12 ile 40 gece arası) Cebrâîl'in gelmemesi üzerine üzülmüştür. Bunun üzerine bu âyet, meleklerin hiçbir zaman Allah'ın izni olmadan inmediklerini ve Allah'ın unutkan olmadığını hatırlatmak üzere nâzil olmuştur.⁶⁸²

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İsmail b. İbrahim b. Muhammed b. Hameveyh, Ebû Bekr Muhammed b. Ma'mer-i Şâmi'den, o İshak b. Muhammed b. İshak er-Rus'anî'den, o dedesinden, o Muğire'den, o Ömer b. Zerr'den, o babasından, o Said b. Cübeyr'den, o da İbn Abass'tan bize şunu rivayet etmiştir:

“Rasulullah (s.a.v.):

“Ey Cebrail, bizi bu ziyaretinden daha fazla ziyaret etmekten alıkoyan nedir?” diye buyurmuştu. Bunun üzerine bu âyetin tamamı indi. İşte bu, Allah'ın Elçisi olan Muhammed (s.a.v.)'e cevap teşkil etmiştir.” Bu hadisi Buhârî, Ebû Nuaym, Ömer b. Zerr tarikinden rivayet etmiştir.⁶⁸³

İkinci Rivayet: Mücahid'in rivayetinde melek (Cebrail) Rasulullah (s.a.v.)'a gecikti de, sonra O'na gelip: “Herhalde geciktim” dedi. Rasulullah (s.a.v.) da:

“Evet öyle yaptın” buyurdu. Cebrail de:

“Siz misvak kullanmazken, tırnaklarınızı kesmezken ve mafsallarınızı temizlemezken niye yapmayayım?” dedi. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”⁶⁸⁴

Üçüncü Rivayet: İkrime, Dahhak, Katade, Mukatil ve Kelbî'nin rivayetlerinde ise “Cebrail (a.s.) Rasulullah (s.a.v.)'a Ashabı, Ashab-ı Kehf'ten, Zû'l- Karneyn'in kıssasından ve ruhun mahiyetinden sorup da, onlara ne cevap vereceğini bilemediği vakit, kendisinden uzak kalmıştı. Rasulullah (s.a.v.), Cebrail (a.s.)'ın onların sordukları soruların cevabını kendisine getireceğini

⁶⁸³ Buhârî, Bed'ül-Halk; 6 (3218), Tefsir: 19/2 (4731). Tevhid: 7455. Tirmizi; Tefsir: 3158, Nesai Tefsir: 339, Ahmed; Müsned: 1/231, 233, 357. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 251. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/439; İbn Cerir et- Taberi, Camiu'l-Beyan.

⁶⁸⁴ Mürsel hadistir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 251.

ummuş, Cebrail (a.s.) de O'na gelmekte gecikince bu durum Rasulullah (s.a.v.)'ın pek ağırına gitmişti. Nihayet Cebrail (a.s.) gelince, Rasulullah (s.a.v.) ona, “*Bana gelmekte geciktin. Öyle ki sâi zanna kapıldım ve seni çok özledim*” buyurdu, Cibril (a.s.) de:

“Şüphesiz ben sana daha çok müştakım. Fakat ben görevli bir kulum, Gönderildiğimde ancak gelebilirim. Men olunduğumda ise, uzak kalırım” dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁶⁸⁵

Dördüncü Rivayet: İkrime'den rivayet edildiğine göre “Cibril'in, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e 40 gün gelmemesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) böyle dedi.”⁶⁸⁶

Beşinci Rivayet: İbn İshâk, Cibril'in, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sorulanların cevabı olan İsrâ: 17/85 âyeti ile, Ashab-ı Kehf ve Zülkarneyn'in kıssalarını ihtiva eden âyet-i kerimleri (Kehf Sûresini) getirdiğinde onun:

“*Ey Cibril, bize gelmedin ve biz senin hakkında su-i zanda bulunduk.*” demesi üzerine Meryem Sûresindeki bu âyet-i kerimeyi de okuduğunu kaydeder⁶⁸⁷ ki bu haber, bu âyet-i kerimenin de o hadise üzerine inmiş olduğunu ima etmektedir.”⁶⁸⁸

Vahidî'nin Esbâbu'n-Nüzûl'ünde İkrime, Dahhâk, Katâde, Mukatil ve Kelbî kavli olarak nakledilen hadisenin, âyet-i kerimenin nüzul sebebi olduğu açıkça belirtilmiştir.⁶⁸⁹

Altıncı Rivayet: İbn İshâk'ın yine İbn Abbâs'tan rivayetle verdiği bir haberde Cibril'in gelmeme süresi 15 gece olarak verilmiştir.⁶⁹⁰

685 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 251.

686 İbn Ebî Hâtim; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/439.

687 Kurtubî, Camiu li Ahkami'l-Kur'an 10/226; İmam Celeleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/439.

688 İbn İshâk; Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 2/593.

689 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, 211.

690 İbn İshâk; Suyûtî, Lübâbu'n-Nukûl, 2/7.

Yedinci Rivayet: Daha önce (İsrâ Sûresinin 85. âyetinin nüzul sebebinde) geçtiği üzere Kureyş müşrikleri içlerinden seçtikleri beş kişiyi “Muhammed’i kitaplarında bulup bulmadıkları ve niteliklerini bilip bilmediklerini sormak üzere” Medine-i Münevveredeki Yahudilere göndermişlerdi. Bu beş kişi Medine-i Münevvereye gelip önce Hristiyanlara sordular. Onlar da böyle bir peygamber tanımadıklarını söylediler. Yahudiler ise:

“Evet, biz kitabımızda onu buluyoruz ve bu zaman da onun gelmesi zamanıdır. Biz, Yemâme’nin Rahmân’na (Müseylimetu’l-Kezzâb’ı kastediyorlar) o gelmesi beklenen peygamberin bilebileceği üç hasleti sorduk, bilemedi. Bu üç şeyi Muhammed’e sorun. Eğer ikisini bilir, birini bilemezse bilin ki o beklenen peygamberdir, ona tabi olun. Ona “Ashab-ı kehf olan gençleri, Zülkarneyn’i ve ruhu” sorun.” dediler. O beş kişi Mekke-i Mükkerreme’ye dönüp geldiler ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’e Yahudilerden öğrendikleri üç şeyi sordular. Efendimiz (s.a.v.), onlara nasıl cevap vereceğini bilemedi, daha sonra cevap vereceğini söyledi ve fakat “İnşallah.” demedi. Bir rivayete göre 40 gün, başka bir rivayete göre 15 gün vahiy gelmedi ve bu durum Hz. Peygamber (s.a.v.)’e çok zor ve ağır geldi. Müşrikler:

“Muhammed’in Rabbi onu terk etti.” bile dediler. Nihayet Cibrîl gelince Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Ey Cibrîl o kadar geciktin ki senin hakkında su-i zanda bulundum ve aynı zamanda seni özledim.*” dedi. Cibrîl:

“Ben seni senden daha çok özledim. Fakat ben görevli bir memurum, gönderildiğimde inirim, gönderilmediğimde gelemem.” dedi ve Allah Teâlâ işte bu:

“*Biz ancak Rabbinin emri ile ineriz.*” âyet-i kerimesini; “*Hiçbir şey hakkında “Ben bunu herhalde yarın yapıcıyım, deme.”*”⁶⁹¹ âyet-i kerimesini ve Duhâ Sûresini indirdi.”⁶⁹²

691 Kehf: 18/23.

692 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb, 31/238.

Sekizinci Rivayet: İbni Abbas'tan da rivayet edildiğine göre Hz. Cebrail Aşhab-ı Kehf, Zül-karneyn kıssası ile ruha dair Hz. Peygambere soru sorulunca birkaç gün vahiy getirmekte gecikti. Hz. Peygamber de nasıl cevap vereceğini bilemiyordu. O bakımdan üzüldü ve bu ona çok ağır geldi. Müşrikler de:

“Rabbi ondan uzaklaştı ve onu terk etti.” dediler. Cebrail gelince Peygamber (s.a.v.):

“*Ey Cebrail!*” dedi. “*Bana gelmekte o kadar geciktin ki olumsuz şeyler düşünmeye başladım ve seni özledim.*” Cebrail (a.s.) şöyle dedi:

“Şüphesiz ben seni daha çok özledim, fakat ben bir emir kuluyum. Gönderilirsem inerim, alıkonulursam gelemem.” İşte bunun üzerine Yüce Allah bu âyet-i kerimeyi indirdi.⁶⁹³

Dokuzuncu Rivayet: Mücâhid'den gelen bir rivayette o şöyle anlatıyor:

“Bir keresinde Cibrîl Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelmekte gecikmiş ve 12 gece gelmemişti. Müşrikler:

“Muhammed'in arkadaşı (veya Rabbi) onu terk etti.” dediler. Bu sürenin sonunda Cibrîl geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.):

“*Ey Cibrîl, bana gelmekte geciktin ve müşrikler bu yüzden türlü türlü zanlara kapıldılar.*” dedi de işte bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁶⁹⁴

Onuncu Rivayet: Enes'ten rivayet edildiğine göre o şöyle anlatıyor:

“Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.), Cibrîl'e:

“*Allah katında en sevimli yeri ve Allah'ın en çok buğzettiği yer*”i sormuştu. Cibrîl:

“Bilmiyorum, gidip Rabbime sorayım.” demiş ve gecikmeli olarak geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.):

693 Fahreddin er-Râzi, Mefatihü'l-Ğayb, 21/239.

694 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 16/78.

“Bana gelmekte geciktin ve ben de bana kızgın olduğunu zannettim.” demiş, o da:

“Biz ancak Rabbinin emri ile ineriz.” demiş.⁶⁹⁵

Onbirinci Rivayet: Cibril’in gelmediği süre olarak üç gün (Mukâtil’den) ve 25 gün (Sa’lebî’den) rivayetleri de vardır.⁶⁹⁶

⁶⁹⁵ İbn Merdûye; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esba-bi’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/439.

⁶⁹⁶ İbnu’l-Cevzi, Zadu’l-Mesir, 5/249.

22. HACC SURESİ

Okuyucuların hemen hemen hepsi Selman Rüşdi ve şeytan âyetleri meselesini az çok bilir. Ama ölüm emri verilen bu yazarın şeytan âyetlerini nasıl uydurduğunu kimse bilmez. Kıymetli okuyucular bu adam, Ehl-i Sünnet kaynakları içinde geçen rivayetlerden şeytan âyetlerini uydurmuştur. Lütfen bu rivayetleri iyi okuyun, koca koca İslam âlimleri neler anlatmışlar gözle-rinizle tanık olun. Önce iftira atıp, sonra da nasıl kurtarmaya çalışmışlar inanamazsınız. Bu uyduruk nüzul sebebi bu âyeti anlamak için ne kadar önemliymiş görelim. İftiranın büyüğü neymiş inceleyelim.

HACC SURESİ 22/52

“Senden önce gönderdiğimiz hiçbir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Peygamber (s.a.), kavminin kendisinden uzaklaşmasına üzüлp, onlara yaklaşması için dua ederken veya Kur’anda okudukça “ümniyye/temenni” (yani kalben niyazı) ortaya çıktığında, şeytan bu iç temennide veya tilavette şüpheler sokmaya çalıştı. Bu esnada “tıpkı Şirâânî”: “... o anlarda Cahiliyyede müşriklerin “tü’emmile” dedikleri şey gibi şeytan onun duygularına “tü’emmile” kattı; bununla birlikte Allah onu

hemen düzeltti ve söylenenleri iptal edip yerine sağlam vahyi yerleştirdi.” formatında açıklanır. Bu yüzden Allah, şeytan tarafından karıştırılan o kararsızlık veya vesvese halini ortadan kaldırmak üzere bu âyeti indirmiştir.⁶⁹⁷

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Müfessirlerin bir çoğu bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi olarak “Garânîk Hadisesi”ni anlatırlar. Bu hadisenin anlatıldığı rivayetlerin hepsi de mürsel rivayetler olup sahih bir kanaldan müsned olarak rivayeti yoktur. Müfessirler, rivayetlerin ortak noktalarını alarak birbirini tamamlar halde şöyle anlatırlar:⁶⁹⁸

Birinci Rivayet: Müfessirler dediler ki:

“Rasulullah (s.a.v.) kavminin kendisinden yüz çevirdiğini görüp, onların getirdiği şeyden uzaklaşmalarını görmesi, kendisine pek ağır geldiğinde Allah Teâlâ tarafından kavmi ile kendi arasını yaklaştıran bir şeyin kendisine gelmesini içinden kurmuştu. Bu O’nun, onların iman etmelerine olan aşırı arzusundandı. Derken bir gün Kureyş sülalesinin çok olduğu toplantılardan bir toplantıda oturdu ve Allah Teâlâ tarafından onları kendisinden kaçırarak bir şeyin kendisine gelmemesini arzu etti. Bunu temenni etmişti ki, Allah Teâlâ “*Battığı zaman yıldız yemin ederim*” (Necm) sûresini indirdi, Rasulullah (s.a.v.) bu sûreyi okudu. Nihayet “*Lât ve Uzza’yı ve diğer üçüncüsü olan Menat’ı gördünüz mü?*” kısmına gelince şeytan daha önce kendi kendine deyip arzu ettiği şeyi O’nun diline kattı. Şeytanın kattığı kelimeler şunlardı: “İşte şu adı geçen putlar yüce kuşlardır. Ve onların şefaatleri mutlaka ümit edilir.”

Kureyş bu haberi duyunca çok sevindi. Rasulullah (s.a.v.) da bu sûrenin tümünü okumaya devam etmiştir, Sûrenin sonunda ise secdeye gitti. Bunun üzerine müslümanlar da Rasulullah (s.a.v.)’ın

697 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 14.cilt s.391

698 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 2/617-618.

secde etmesi sebebiyle secdeye gittiler. Ve mescidde bulunan tüm müşrikler de secde ettiler. Bir halde ki, mü'min, kâfir mescidde secde etmeyen kimse kalmadı, Ancak Velid b. Muğire ve Ebû Uhayha, Said b. As secdeye gitmeyip, yerden bir avuç kum aldılar ve alınlarını kaldırıp onun üzerine secde ettiler. Çünkü onların ikisi de yaşlı idiler. Bu yüzden secdeye güç yetirememişlerdi. Kureyş dağıldı. Duydukları bu haber pek sevindirmişti. Dediler ki:

“Muhammed ilahlarımızı en güzel şekilde andı. Biz zaten biliyorduk ki, dirilten, öldüren, yaratan ve rızık veren, Allah'tır. Fakat şu ilahlarımız da onun katında bize şefaet ederler. Şayet Muhammed o putlarımıza bir pay ayırırsa, biz de onunla beraber oluruz.”

Rasulullah (s.a.v.) akşamlayınca, Cebrail (a.s.) kendisine gelip:

“Sen ne yaptın. Allah Teâlâdan sana getirmediklerimi insanlara okudun ve sana söylemediğim şeyi söyledin” dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) çok üzüldü ve Allah'tan pek fazla korktu. Allah Teâlâ da bu âyeti indirdi. Bunun üzerine Kureyş:

“Muhammed ilahlarımızın Allah katındaki derecesini zikrettiğine pişman oldu” dediler ve üzerinde bulundukları şerleri iyice arttı.⁶⁹⁹

İkinci Rivayet: Ebû Bekr Harisî, Ebû Bekr Muhammed b. Hayyam'dan, o Ebû Yahya er-Razi'den, o Sehl-i Askerî'den, o Yahya'dan, o Osman b. Esved'den, o da Said b. Cübeyr'den bize şu rivayette bulundu:

“Rasulullah (s.a.v.) “*Gördünüz mü Lat ve Uzza'yı*” âyetlerini okuyunca şeytan:

699 Suyuti; ed-Dürr: 4/367, Birçok tenkidci bu kıssayı tenkid etmiştir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 258; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

“İşte bunlar kanatları yüksek olan kuşlardır. Ve onların şefaathleri mutlak umulur”⁷⁰⁰ sözlerini O’nun lisanına kattı. Bunun üzerine müşrikler sevinip:

“İlahlarımızın adını andı” dediler. Cebrail (a.s.) derhal Rasulullah (s.a.v.)’a gelip;

“Allah’ın kalamını bana arzet” buyurdu. Rasulullah (s.a.v.) da ona arz edince Cebrail:

“Ben, bunları sana getirmedim. Bu şeytandandır” buyurdu. Allah Teâlâ da bu konuyla ilgili âyeti indirdi.”⁷⁰¹

Üçüncü Rivayet: Ebu’l-Aliye’den gelen rivayette de Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Kureş’in imanı hususunda umuda kapılması onlar:

“Ey Muhammed, seninle beraber oturanlar, senin meclis arkadaşların filân oğullarının kölesi. Halbuki bizim tanrılarımızı iyi bir şekilde zikretsen biz de gelir senin meclislerinde seninle birlikte otururuz. Biliyorsun sana Arapların eşraf ve ileri gelenleri de geliyor. Kavminin ileri gelenlerini senin yanında oturuyor görürlerse sana daha çok rağbet ederler.” dediği sırada olmuştur. Tam o esnada Allah Teâlâ Necm sûresini indirmiş ve o da kendisine yeni indirilen bu sureyi okumaya başlamış.

“Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ’yı ve üçüncüleri olan o Menât’ı...” âyetine gelince de şeytan, Efendimizin dilinden “Bunlar o beyaz kuğulardır ki şefaathleri umulur ve bunlar gibisi asla unutulmaz.” sözlerini akıttırmış... Ebu’l-Aliye de olayın kalan kısmını yukardaki şekilde anlatmıştır.⁷⁰²

Dördüncü Rivayet: Bezzâr, İbnu Merduyeh diğer bir vecihle Saîd b. Cübeyr’den (r.a.) o, İbnu Abbas’tan (r.a.) onun zannettiği

700 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 9/223

701 Suyuti; ed-Dürr: 4/367, Birçok tenkidci bu kıssayı tenkid etmiştir. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 258-259. İbnu Münzir, İbnu Cerir, İbnu Ebî Hatim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/454.

702 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan, 17/131.

şeyde anlattı: Muttasıl ile ancak bu isnat rivayet edildi. Vasilında Ümeyye b. Halid tek kaldı. Ümeyye b. Halid, meşhur ve güvenilir kimsedir.⁷⁰³

Beşinci Rivayet: Buhârî, İbnu Abbas'tan (r.a.) içinde Vakıdî'nin olduğu senetle anlattı.⁷⁰⁴

Altıncı Rivayet: İbnu Merduyeh, İbnu Abbas'tan (r.a.) Ebu Salih, ondan Kelbî tarikından anlattı.⁷⁰⁵

Yedinci Rivayet: İbnu Cerîr, İbnu Abbas'tan (r.a.) Avfî tarikından anlattı.⁷⁰⁶

Sekizinci Rivayet: Muhammed b. Ka'b'dan (r.a.) Siret'inde İbnu İshak anlattı.⁷⁰⁷

Dokuzuncu Rivayet: İbnu Şihâb'tan Musa b. Ukbe anlattı.⁷⁰⁸

Onuncu Rivayet: Muhammed b. Kays'tan İbnu Cerîr anlattı.⁷⁰⁹

Onbirinci Rivayet: Süddî'den İbnu Ebî Hatim anlattı.⁷¹⁰

Onikinci Rivayet: Hafız b. Hacer der ki:

“Tarikin çok olması, kıssanın aslı olmasına delâlet eder. Bununla birlikte, onun için sahih ve mürsel iki tarik vardır. O yolları, İbnu Cerîr anlattı. Bunlardan biri, Ebu Bekr b. Abdurrahman b.

703 Bezzâr; İbnu Merduyeh; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

704 Buhârî; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

705 İbn Merduyeh; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

706 İbn Cerîr; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

707 İbn İshak; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

708 Musa b. Ukbe; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

709 İbn Cerîr; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

710 İbn Ebî Hatim; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

Haris b. Hişâm'dan Zühri tarikından, diğeri Ebu Âliye'den (r.a.) Davut b. Hind tarikındandır. İbnu Arabî'nin ve Kadı İyaz'ın, "bu rivayetler batıldır, bunların aslı yoktur" sözlerine itibar edilmez."⁷¹¹

Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ümniyyesine şeytanın nasıl vesvese karıştırdığı, bu karıştırmanın mahiyet ve şekli hakkında müfessirler muhtelif rivayetler zikrederler. Bunları değerlendiren Kurtubî, anılan sözlerin Hz. Peygamber (s.a.v.)'in dilinden dökülmesinin şeriatin tebliği ile peygamberlerin emanet ve sıdk sıfatları açısından mümkün olmadığını, olsa olsa Hz. Peygamber (s.a.v.) bu âyet-i kerimeyi okurken şeytanın gelip, sesini Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sesine benzeterek "Bunlar o ulu kuğulardır ki..." demiş olabileceğini söyler.⁷¹²

Onüçüncü Rivayet: İbn Cerir et-Taberi deri ki:

Meydana geldiği iddia edilen bu "Garanik" hadisesini, Muhammed b. Kâ'b ve Muhammed b. Kays'tan özetle şöyle naklediyor:

"Bir gün Rasulullah (s.a.v.) Kureyş müşriklerinin çokça bulundukları bir toplantı yerinde bulunuyordu. Orada bulunduğu sırada müşrikleri kendisinden kaçırarak herhangi bir âyetin inmesini temenni ediyordu. İşte o sırada Necm Suresi indi. Rasulullah onu okudu ve *"Şimdi siz, ilah olarak Lat'ı, Uzza'yı ve diğer üçüncüleri olan Menat'ı mı görüyorsunuz?"*⁷¹³ âyetlerine varınca şeytan şu iki sözü araya sokuşturdu.

"Bunlar yüce kuğulardır. Bunların (yani bu putların) şefaatleri umulur." Rasulullah farkına varmadan bu sözleri söyledi, sonra devam ederek sureyi bitirdi. Sure bitince secdeye vardı. Onunla birlikte orada bulunan herkes secde etti.

711 İmam Celseddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/455.

712 Kurtubî, Cami li Ahkami'l-Kur'an, 12/55.

713 Necm: 53/19-20

Ancak Velid b. Muğire çok ihtiyar olduğu için secde edemedi. Fakat eliyle toprak alarak alnını ona koydu. Bütün müşrikler Rasulullah'ın bu sözlerinden memnun oldular ve şöyle dediler:

“Biz, Allah'ın, diriltten ve öldüren, yaratan ve rızıklandıran olduğunu biliyorduk. Fakat bu ilahlarımız, Allah katında bizim için şefaathçi olacaklardır. Madem ki sen onlara da bir paye verdin, artık biz seninle beraberiz.”

Akşam olunca Cebrail (a.s.) Rasulullah'a geldi. Necm Suresini ona okutarak dinledi. Rasulullah, şeytanın sokuşturduğu bu iki söze ulaşınca Cebrail (a.s.)

“Ben bunları sana getirmedim.” dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Ben, Allah'a karşı iftirada mı bulundum? Ben, Allah'ın söylemediği bir şeyi mi söyledim?*” Bunu üzerine Allah Teâlâ şu âyetleri indirdi:

“*Ey Muhammed, müşrikler, sana vahyettiğimizin dışında başka şeyleri bize karşı iftira etmen için, nerdeyse seni, vahyettiğimiz hakkında fitneye düşüreceklerdi. İşte o zaman seni dost edinirlerdi*” “*Eğer seni, azimli ve sebatlı kılmısaydık, nerede ise onlara az da olsa meylededecektin.*” “*Eğer onlara biraz olsun meyletseydin, dünya ve âhiretin azabını sana kat kat tattırırdık. Sonra kendin için bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.*”⁷¹⁴

Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) devamlı üzüntülü bir halde yaşıyordu. Nihayet: “*Biz senden önce hiçbir Rasul ve Nebi gömedik ki, o, âyetleri okuduğu zaman, şeytan kendi arzusuyla ortaya birtakım şüpheler atmış olmasın. Fakat Allah, şeytan'ın soktuğu şüpheleri giderir. Allah, âyetlerini mahfuz ve muhkem kılar. Allah, her şeyi çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.*” âyeti nazil oldu ve Rasulullah (s.a.v.) üzüntüden kurtuldu ve kendisine Allah Teâlâ tarafından gönderilen vahye şeytanın herhangi bir şey katamayacağı bizzat Allah Teâlâ tarafından teminat altına alınmış oldu.

Anlatılan bu “Garanik” hadisesini Habeşistan’a göç etmiş olan Müslümanlar duymuşlar ve Mekkelilerin toptan Müslüman olduklarını sanmışlar, bu sebeple memleketlerine ve ailelerine dönmüşlerdir. Fakat döndükten sonra Allah Teâlâ’nın, şeytanın sokuşturduğu ifadeleri iptal etmesi üzerine müşriklerin tekrar dinden çıktıklarını görmüşlerdir.

Bu hadise farklı şekillerde rivayet edilmektedir. Fakat netice itibariyle hepsi de aynı sonuca varmaktadır. Böyle bir hadisenin meydana gelmiş olamayacağını söyleyen iyi araştırmacı müfessirler, bu hususta özetle şöyle demişlerdir:

“Bu hadiseyi nakleden rivayetlerin hepsi, senedi kopuk rivayetlerdir. Senedi kopuk olan rivayetler ise sahih bir yolla gelmemiştir. Buna rağmen, böyle bir hadisenin meydana geldiği farzedilecek olursa bu hadise şöyle olmuş olabilir: Rasulullah (s.a.v) Necm suresini okurken şeytan, müşriklerin kulağına yukarıda zikredilen o iki sözü söylemiş, müşrikler de o sözlerin, Rasulullah tarafından söylendiğini sanarak Rasulullah’tan memnun olmuşlar ve ona göre hareket etmişlerdir. Fakat gerçek anlaşıncaya yine eski hallerine dönmüşlerdir.”

Bir kısım müfessirler de bu olayın hiç gerçekleşmemiş olduğunu söylemişler ve şöyle demişlerdir: “Rasulullah (s.a.v.) masumdur. Ondan böyle bir şeyin meydana gelmesi mümkün değildir.

Abdullah b. Abbas’tan rivayet edilmiştir ki, Rasulullah (s.a.v.) Necm Suresini okuyunca secde etmiş, onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, Cinler ve bütün insanlar secde etmişlerdir.⁷¹⁵

715 Buhârî, Tefsir el-Kur’an: 53.

22. MÜ'MİNUN SURESİ

Bildiğiniz üzere Ehl-i Sünnet için mekana, zamana, konusuna göre dinde en önemli şey değişiklik gösterse de namazdır. Namazla ilgili bu âyetimizin nüzul sebebini inceleyelim

MÜ'MİNUN SURESİ 23/2

“Onlar namazda huşu içindedirler.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: İmam Kazım (a.s.)’dan nakledilen bir menşeide belirtilene göre, bu âyet Peygamber (s.a.v.), namazında huşû gösterirken, başını göğse kaldırma veya çevresine bakma gibi edep dışı tavırlar sergilediği bir sırada nâzil olmuştur. Bu davranış, Peygamber’in (s.a.v.) ibadetindeki içtenliği ve tevazuyu kimselere göstermek amacıyla Allah tarafından ikaz edilmiştir. Âyet, huşûnun -kalp ve bedenle- nasıl olması gerektiğini belirtmek için indirilmiştir.⁷¹⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Abdurrahman b. Ahmed el-Attar, Muhammed b. Abdillâh b. Nuaym’dan, o Ahmed b. Yakub es-Sakafî’den, o Ebû Şuayb el-Harrânî’den, o babasından, o İsmail b. Uleyy’den, o Eyyub’dan, o Muhammed b. Sîrin’den, o da Ebû Hureyre’den

716 Muhammed b. el’Abbâs, el-Burhân fî Tefsiri’l-Kur’ân, c. 6, s. 80.

bize rivayet ettiğine göre; “Rasulullah (s.a.v.) namaz kıldığında, gözünü semaya doğru kaldırırdı. Bu âyet işte bu sebeple nazil olmuştur.”⁷¹⁷

İkinci Rivayet: Peygamberimiz (s.a.v.) gözünü semaya dikerek namaz kıları. Bu âyet inince gözünü secde ettiği yere dikerek namaz kılmaya başladı.⁷¹⁸

Üçüncü Rivayet: Efendimiz (s.a.v.) namazda sakalıyla oynayan bir adam gördü. Buyurdu ki: “Eğer bunun kalbi huşu dolu olsaydı azaları da huşu ile dolardı.”⁷¹⁹

Dördüncü Rivayet: Rivayet edildiğine göre “Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda sağa sola dönerdi, işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁷²⁰

Beşinci Rivayet: İbn Sîrîn’den mürsel olarak rivayet edildiğine göre “Hz. Peygamber (s.a.v.) namazda gözlerini sağa sola çevirirdi, işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁷²¹

Altıncı Rivayet: İbn Sîrîn’den rivayet edildiğine göre “Sa-habe namazda gözlerini semaya kaldırırdı, işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁷²²

Yedinci Rivayet: Muhammed b. Sîrîn diyor ki:

“Rasulullah’ın sahabileri namaza kalkarken, gözlerini göğe doğru dikeylermiş. Bu âyet-i kerime inince artık gözlerini secde yerine çevirmişlerdir.”⁷²³

717 Hakim; Müstedrek: 2/393. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 260. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/458.

718 Tefsiru’l-Beyzavî, s. 451.

719 Tefsiru’l-Beyzavî, s. 451.

720 İbn Merdûye; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/458.

721 Saîd b. Mansûr; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/458.

722 İbn Ebî Hâtim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/458.

723 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan.

24. NUR SURESİ

Bilindiği üzere kadının göğüs bölgesini örtmesi emri, ehli sünnet tarafından zaten başörtüsü var onun göğüs üstüne koyulması olayıdır deyip, saçın bir telinin görülmemesi üzerinden bir tesettür anlayışı geliştirmiştir. Âyetin nüzul sebeplerine baktığımızda, bazı rivayetlerde bu konudan bahsedilmemiş, bazı rivayette çarşaf giyilmiş, bazı rivayette ise sahabe kadınlar gidip başörtüsü edinmiş. Beraber inceleyelim.

NUR SURESİ 24/31

Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Kendiliğinden görüneni müstesna olmak üzere üstlerini açmasınlar Başörtülerini yakalarının üstüne salsınlar... Gizledikleri zinetlerinin bilinmesi için de ayaklarını vurmasınlar. Ey mü'minler! Hepiniz Allah'a tevbe edin ki felaha eresiniz.

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Şii tefsir kaynaklarında Nur Suresi 31. âyet için özel bir (nüzul sebebi) hakkında yaygın bir rivayet bulunmamaktadır. Bu âyet genellikle genel ahlaki ve toplumsal bir emir olarak görülür; yani özel bir olay veya belirli bir kişi/zamanla ilişkili bir iniş sebebi aktarımı olmadığı gibi, Şii meşâhir tefsirlerde de böyle bir rivayete yer verilmez.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Mukatil b. Hayyân anlatıyor:

“Bize ulaştığına göre -En doğrusunu Allah bilir- Câbir b. Abdullah şöyle nakletmiş: “Esmâ bint Mürşide, Harise oğulları içindeki yerinde (bir rivayette hurmalığında) iken kadınlar onun yanına izâr (üst elbise) giymemiş, ayaklarındaki halhallar, göğüsleri ve saç örgüleri görünür halde girmeye başlamışlar. Esmâ:

“Bu ne kadar çirkin!” demiş ve bu olayın akabinde Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirmiş.”⁷²⁴

Aynı hadise yine Mukatil b. Hayyân tarafından bu sûrenin 58. âyetinin nüzul sebebi olarak da rivayet edilmektedir ⁷²⁵

İkinci Rivayet: Mu'temir'in babasından rivayetine göre el-Hadramî şöyle anlatmış:

“Bir kadın gümüşten iki halhal edinmiş, altına da bir sıra boncuk takmıştı. Sokakta bir topluluğa rastladı da ayağını yere vurdu ve bileğine taktığı halhal o boncukların üzerine düşerek ses çıkardı. İşte bu hadise üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdi.”⁷²⁶

Üçüncü Rivayet: Ali (r.a.)'nın şöyle dediği rivayet olunur:

“Rasulullah (s.a.v.) zamanında bir adam, Medine yollarından bir yolda yürüdü. Bir kadınla göz göze gelip birbirlerine baktılar. Şeytan onlara, her biri diğerine, onu beğendiği için baktı, şeklinde vesvese verdi. Adam, kadına baka baka bir duvara doğru yürürken aniden duvara çarptı ve burnu yarıldı. Bunun üzerine dedi ki: “Vallahi, Rasulullah (s.a.v.)'a gidip durumu anlatıncaya kadar bu kanı yıkamayacağım.” Rasûlullah'a (s.a.v.) gidip olayı anlattı.

⁷²⁴ İbn Ebî Hatim; İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'an, 6/46; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/480.

⁷²⁵ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 2/650.

⁷²⁶ İbn Cerir et-Taberî, Camiu'l-Beyan, 18/97; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/480.

Rasulullah (s.a.v.): “*Bu, senin günahının cezasıdır.*” buyurdu. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti indirdi.”⁷²⁷

Dördüncü Rivayet: Müfessirler şöyle demişlerdir:

“Cahiliye kadınları, başörtülerini, arkadan bağlardı. Yakaları (elbiselerinin açılan kısımları) önde idi. Bundan dolayı onların boğazları, gerdanları ve döşleri açık oluyordu. Böylece onlar, boyunlarını, boğazlarını buraları kuşatan saçları, kulak ve gerdandaki takılar gibi zinetlerini ve bunların takıldıkları yerleri örtünler diye, başörtülerinin uçlarını yakaları üzerine salıvermekle emrolundular.”⁷²⁸

Beşinci Rivayet: Hz. Âişe (r.ah)’nin şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Ensar kadınlarından daha hayırlı olanını görmedim. Bu âyet nazil olunca, her biri kendi çarşafına koştı ve onu alıp, onunla tepeden tırnağa büründü ve sanki başları üzerinde kar-galar varmış gibi oluverdiler.”⁷²⁹

Altıncı Rivayet: Hz. Âişe (r.anh.) diyor ki:

“Bu âyet-i kerime inince, önce hicret eden kadınlar, peştemallarını dikerek başörtüsü edindiler.”⁷³⁰

* * *

Nüzul sebeplerini bildirirken âlimler makas ile âyeti bölüm bölüm almış, rivayetleri yazmışlar. Örneğin gözleri görmeyen için sakınca yoktur bölümü ile ilgili 20’ye yakın rivayet iletilmişlerdir. Biz katı şekilde uygulanan haremlik, selamlık uygulamasına ilişkin bölümü ele alacağız. Gördüğünüz üzere Allah tek tek sayarak kimin evlerinde beraber veya ayrı ayrı yemek yemenin sakıncalı olmadığını bildirdiği halde günümüzde Ehl-i Sünnetin yaklaşımı ortadadır. Ehl-i Sünnet işi- ne gelmezse uydurduğu nüzul sebeplerine de uymamaktadır.

727 İbn Merduyeh; Suyûti, ed-Durru’l-Mensûr, 5/40.

728 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

729 Nihaye, 3/352; Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb.

730 Buhâri, Tefsir el-Kur’an: 24/12; İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

Günümüzdeki en net tarikat uygulaması olarak hayatımızın içinde yaşadığımız haremlik selamlık uygulamasını bitiren, net bir âyet varken 12 farklı rivayet sebebi arasında bir tane bile haremlik selamlık uygulamasının doğru olduğunu ima eden örnek yoktur. İşlerine gelmeyince dağları saklarlar. İşlerine gelince pireyi ejderha yaparlar. Ehl-i Sünnet sabun gibidir. Yakalaması imkansız.

NUR SURESİ 24/61

Gözleri görmeyen için bir sakınca yoktur, topal için bir sakınca yoktur, hasta için de bir sakınca yoktur. Sizin için de kendi evlerinizden, babalarınızın evlerinden, annelerinizin evlerinden, erkek kardeşlerinizin evlerinden, kız kardeşlerinizin evlerinden, amcalarınızın evlerinden, halalarınızın evlerinden, dayılarınızın evlerinden, teyzelerinizin evlerinden, anahtarı elinizde bulunan evlerden ve arkadaşınızdan yiyip içmeniz de bir sakınca yoktur. Birlikte veya ayrı ayrı yemenizde sizin için bir günah yoktur. Evlere girdiğinizde, Allah katından mübarek ve güzel bir selâmlama ile kendinize birbirinize selâm verin. Düşünesiniz diye Allah size âyetlerini işte böyle açıklıyor.

“... Beraber veya ayrı ayrı yemenizde bir günah yoktur...”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: İmam Ca'fer es-Bâkir (a.s.)'a nispet edilen bir rivayete göre, Medine'de henüz Müslümanlık yeni yeni yayılırken, özellikle kör, topal ve hastalar, hatta evleri yok olan müminler, başkalarının evlerinde yemek yemekte çekimser davranıyorlardı. Çünkü oturdukları ev sahipleri (özellikle savaşa katılanların evlerinin anahtarlarını korumaya bırakılmıştı. Yemek konusunda garip bir mahcubiyet yaşıyordu-yani “yalnız yemek” ya da “zayıf düşeni öne geçirmek” kaynaklı davranışlar nedeniyle bu âyetteki vurgunun gelmesiyle, Allah bu tereddütleri kaldırarak yemek konusunda meşruiyet sağlamıştır.⁷³¹

731 AlKâşîfî, Tafsîr Nûr, Cilt 2, Sayfa 123.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Katade ve Dahhak şöyle dedi:

“Bu âyet kendilerine Benû Leys b. Amr denilen Kinaneden küçük bir kabile hakkında inmiştir. Bunlar, bir kişinin tek başına yemek yemesini yasak sayıyorlardı. Bazen sofraya dolu olup her şey yerli yerinde olduğu halde bir şahıs sofraya önünde sabahtan akşama kadar oturur, tek başına yemeyi haram saydığından dolayı yemez, akşam olunca da kimse yoksa, kimseyi bulamazsa o zaman tek başına yedi. Bu yüzden Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁷³²

İkinci Rivayet: İbn Abbas (r.a.) dedi ki:

“Bu âyet-i kerime, Kinâne’nin oymağı olan Leys b. Amr Oğulları hakkında nazil olmuştur. Çünkü onların adamları, tek başına yemek yemiyor ve bekliyordu. Şayet, kendisiyle birlikte yemek yiyecek birisini bulamazsa, hiçbir şey yemiyordu. Hatta bazen yanında, sağım zamanı deve bulunuyor, fakat kendisiyle birlikte içecek bir kimseyi bulmadıkça, onun sütünü içmiyordu. İşte böylece Cenâb-ı Hakk şunu bildirdi ki, bir kimse tek başına yediği zaman ona günah yoktur.”⁷³³

Üçüncü Rivayet: İkrime dedi ki:

“Bu âyet, Ensar’dan bir topluluk hakkında inmiştir. Onlar, bir misafir kendileriyle bulunmadıkça yemek yemezlerdi. Allah onlara, nasıl isterlerse, ister toplu halde ister halka halinde, isterse ayrı ayrı yesinler diye ruhsat verdi.”⁷³⁴

Dördüncü Rivayet: İkrime ve Ebu Salih (r.h.) ise şunu söylemişlerdir:

“Ensârdan birinin yanına bir misafir geldi mi, o ev sahibi, ancak, misafiriyle birlikte yemek yiyordu. İşte bundan dolayı

732 Ed-Dürr; 5/58. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 276.

733 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

734 Ed-Dürr: 5/58. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 276.

Cenâb-ı Hakk, onlara, nasıl isterlerse, ister topluca isterse dağınık olarak yemek yiyebilme müsaadesi vermiştir.”⁷³⁵

Beşinci Rivayet: Kelbî de şunu demiştir:

“Onlar, yemek yeme için bir araya geldiklerinde, tek başına yemesi için, amâ olan kimseye yemek ayırıyorlardı. Bunun gibi, yatalak ve hasta olanlar için de.. Böylece Cenâb-ı Hakk onlara, bunun vâcib ve zorunlu olmadığını beyan etmiştir.”⁷³⁶

Altıncı Rivayet: Diğerleri de şöyle demiştir:

“Onlar, toplu yenilmesi halinde nefret ettirici ya da sıkıntı verici bir şey meydana gelir korkusuyla, tek başlarına yemek yiyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ, bunun zorunlu olmadığını açıklamıştır.”⁷³⁷

Yedinci Rivayet: Atâ el-Horasânî ve Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem de “*Köre vebal yoktur, topala da vebal yoktur, hastaya da vebal yoktur...*” âyeti kerimesi gibi bu âyet-i kerimenin cihad hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir.”⁷³⁸

Sekizinci Rivayet: Abdullah b. Abbas’tan nakledilen bir görüşe göre bu âyet inmeden önce zenginler, fakirlerin hakkını yerler korkusuyla onlarla beraber yemek yemezlermiş. “Biz zenginiz, siz fakirsiniz sizin yemeğinizden nasıl yiyelim?” derlermiş. Âyet-i kerime nazil olmuş ve zenginle fakirin beraber yemek yemelerinin mahzuru olmadığını beyan etmiştir.”⁷³⁹

Dokuzuncu Rivayet: Bazı müfessirlere göre ise bu âyet-i kerime, birlikte yemek yemeyi âdet haline getirip yalnız yemeyen bir kısım insanların âdetlerini ortadan kaldırma hükmünü getirmektedir. Çünkü Araplardan bazıları, beraber hiç yemek yemezlerken, diğer bir kısmı da hiç ayrı yemezlermiş.

⁷³⁵ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁷³⁶ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁷³⁷ Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

⁷³⁸ İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, 6/92.

⁷³⁹ İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan, 18/131.

Âyet-i kerime işte bu hususlara işaret etmekte, insanların bir arada veya ayrı ayrı yemek yemelerinin mahzurlu olmadığını beyan etmektedir.⁷⁴⁰

Onuncu Rivayet: Bazılarına göre ise bu âyet-i kerime, kendilerine misafir geldiği zaman mutlaka onunla birlikte yemek yeme mecburiyeti hisseden kimseler hakkında nazil olmuş ve onlara, misafirlerle birlikte yemek yemenin mecburi olmadığını beyan etmiştir.⁷⁴¹

Onbirinci Rivayet: Taberî, bütün bu rivayetleri sıraladıktan sonra bunlar arasından herhangi birinin tercihinin götüreceği bir karine veya açıklığa sahip olmadıklarını ve hepsinin de ayrı ayrı bu âyet-i kerimenin nüzulüne sebep olmalarının caiz olduğunu; başka bir bakış açısından âyet-i kerimenin hükmünün bütün bunları içine aldığını ve müslümanların gerek yalnız başlarına, gerekse âyet-i kerimede sayılan yakınların evlerinde topluca yemek yemelerine bu âyet-i kerime ile ruhsat verilmiş olduğunu belirtir ki âyet-i kerime bunlardan hangisi üzerine inmiş olursa olsun sebebin hususiliği, hükmün umumiliğine engel değildir.⁷⁴²

Onikinci Rivayet: Belirtilen kimselerin evinde yemek yemenin mubah olduğu söylendikten sonra yemek yeme şeklinde de bir sakınca bulunmadığı ifade edilmek istenmiştir. O halde bu evlerin sahipleriyle olsun veya olmasın bu evlerde yemek yemede mahzur yoktur. Bir başka görüşe göre: Bu cümle önceki hükme benzer ayrı bir hüküm beyan etmek için müstakil bir cümledir. Buna göre yalnız başına yemek yemek caiz olduğu gibi misafirle birlikte yemek yemek de emirdir.⁷⁴³

740 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan, 18/131.

741 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan, 18/131.

742 Alûsî, Ruhû'l-Meanî, 18/221.

743 Vehbe Zuhayli, et-Tefsîrû'l-Münir, Risale Yayınları: 9/528.

33.

AHZAB

SURESİ

NEBİ’NİN, EVLATLIĞININ (!) BOŞANMIŞ EŞİYLE EVLENMESİ

AHZAB SURESİ 33/37

“Hani sen Allah’ın kendisine nimet verdiği, senin de (azat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğun kimseye, “Eşini nikâhında tut (onu boşama) ve Allah’tan sakın” diyordun. İçinde, Allah’ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha lâyıktı. Zeyd, eşinden yana isteğini yerine getirince (eşini boşayınca), onu seninle evlendirdik ki, eşlerinden yana isteklerini yerine getirdiklerinde (onları boşadıklarında), evlatlıklarının eşleriyle evlenmeleri konusunda mü’minlere bir zorluk olmasın. Allah’ın emri mutlaka yerine getirilmiştir.”⁷⁴⁴

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Zeyd b. Harise, Peygamber’in evlatlık oğludur. O, Zeyneb bint Cahş ile evlenmiş, ancak bu evlilik sonrasında boşanmıştı. Peygamber (s.a.v.), Zeyd’in boşanmasından sonra Zeyneb ile evlenmişti. Bu durum, o dönemde Arap toplumunda evlatlıklarla evlenmenin yasak olması nedeniyle toplumsal bir tartışma yaratmıştı. Ahzâb Suresi 37. âyet, Allah tarafından

744 Ahzab Suresi 37. Âyet

bu evliliğin caiz olduğunu, evlatlık ile biyolojik evlat arasında gerçek bir evlatlık ilişkisinin olmadığını ve eski Arap geleneklerindeki evlatlık evliliği yasağının kaldırıldığını açıklamak için indirilmiştir.⁷⁴⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre “Allah'ın açığa vuracağı şeyi de içinde saklıyordun.” âyet-i kerimesi Zeyneb bint Cahş ve Zeyd b. Hârise'nin durumu hakkında nazil olmuştur.⁷⁴⁶

İkinci Rivayet: İbn Cureyc'den rivayette o şöyle demiştir:

“Atâ'ya “Öz oğullarınızın karıları ile evlenmeniz... haramdır.”⁷⁴⁷ âyetini sordum. Dedi ki: “Hz. Peygamber (s.a.v.) oğulluğu Zeyd b. Hârise'nin karısı olup da boşadığı Zeyneb bint Cahş ile evlenince Mekke'de müşrikler Efendimiz aleyhinde ileri konuşup dedikodu ettiler de Allah Teâlâ bu “Öz oğullarınızın karıları ile evlenmeniz... haramdır.” âyet-i kerimesini ve “Evlâtlıklarınızı da öz oğullarınız gibi tanımadı.”⁷⁴⁸, “Tâ ki evlâtlıklarının kendilerinden ilişkilerini kestikleri zevcelerini almakta mü'minler üzerine bir günah olmasın.”⁷⁴⁹, “Muhammed adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir. Fakat Allah'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur.”⁷⁵⁰ âyetlerini indirdi.”⁷⁵¹

Üçüncü Rivayet: Abdullah kanalıyla Enes'ten rivayet edilmiştir:

“Zeyneb bint Cahş'ın kocası Zeyd'den boşandığında iddeti sona erince Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) Zeyd'e: “Zeyneb'e git ve onu

745 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 11.cilt s.165-167

746 Buhâri, Tefsiru'l-Kur'an, 33/6.

747 Nisa Suresi 23. âyet

748 Ahzâb Suresi 4. âyet

749 Ahzâb Suresi 37. âyet

750 Ahzâb Suresi 40. âyet

751 Abdulfettâh ei-Kâdi, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 62; Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 2/726.

benim için iste. Benim için senden daha güvenilir emîn birisi yok” buyurdular. Zeyd, Zeyneb’e vardığında hamur yoğurmak-taymış.

Zeyd der ki: “Onu görünce gözümde büyüdü, ona bakamadım, arkamı döndüm ve: “Ey Zeyneb, sana müjdelersun, Allah’ın Rasûlü seni, kendisi için zikretmem, kendisi için sana dünürcü olmam için beni gönderdi.” dedim.

“Rabbime danışmadan bir şey yapacak değilim.” dedi ve evindeki namaz kılma yerine yöneldi. İşte o sırada Allah’ın Rasûlü (s.a.v.)’ne “Nihayet Zeyd, onunla bağını kopardıktan sonra onu seninle evlendirdik...” âyet-i kerimesi nazil olmuş. Rasûlullah bizzat kendisi Zeyneb’e geldi ve izin istemeden yanına girdi. Biz de anladık ki Rasûlullah ile Zeyneb’in düğünü olacak ve Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) bize ekmek ve et yedirecek. Sonra gerçekten Rasûl-i Ekrem bize düğün yemeği olarak ekmek ve et yedirdi. Yemek yiyenler birer birer çıktılar ama birtakım kimseler yemekten sonra çıkmayıp orada konuşmaya daldılar. Allah’ın Rasûlü onların yanından ayrılıp dışarı çıktı, ben de peşinden. Hanımlarına uğrayıp birer birer onlara selâm verdi. Hanımları da selâmını alarak: “Ey Allah’ın elçisi, yeni hanımını nasıl buldun?” diyorlardı. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)’in odasında konuşmaya dalanların oradan ayrılıp gittiklerini ben mi haber verdim, yoksa kendisinin mi haberi oldu hatırlamıyorum. Hz. Peygamber yeni eşinin yanına döndü. Ben de peşinden odasına girmek istedim de benimle arasına perdeyi çekti ve o sırada “Hicâb âyeti” nazil oldu da Hz. Peygamber ashabına daha önce yaptığı gibi va’zu nasihat eyledi ve kendisine inen âyet-i kerimeyi okudu.⁷⁵²

Dördüncü Rivayet: Şa’bî’den, onun da Hz. Âişe’den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir:

⁷⁵² Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/195-196. Ayrıca bak: Müslim, Nikâh, 89, 93,95.

“Şayet Muhammed, kendisine gelen vahiyden herhangi bir şey gizlemiş olsaydı bu âyeti gizlerdi. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) onunla (Zeyneb ile) evlenince: “Oğlunun eşiyle evlendi.” diye kinamaya kalkıştılar da Allah Teâlâ:

“Muhammed adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir. Fakat Allah’ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur.” âyet-i kerimesini indirdi. Allah’ın Rasûlü (s.a.v.), küçük bir çocukken Zeyd’i evlâtlık edinmiş ve Zeyd büyüyüp adam oluncaya kadar O’nun yanında kalmıştı. “Onları babalarına nispet ederek çağırırın. Bu Allah katında adaletle en yakın olandır. Eğer babalarını bilmiyorsanız onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır...”⁷⁵³ âyet-i kerimesi ininceye kadar onu “Zeyd b. Muhammed” diye çağırırlardı.”⁷⁵⁴

Beşinci Rivayet: Enes’ten rivayet edildiğine göre “bu âyet-i kerime Zeyneb bint Cahş hakkında nazil olmuştur. Buna göre Zeyd, hanımından şikâyet için Hz. Peygamber (s.a.v.)’e gelmiş, onu boşamaya kalkmış ve boşaması konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.)’e danışmış da Hz. Peygamber (s.a.v.) ona: “Eşini bırakma ve Allah’tan takva üzere ol.” buyurmuştu.”⁷⁵⁵

Altıncı Rivayet: Tirmizî’nin konu ile ilgili olarak Enes’ten rivayetle tahrir ettiği bir habere göre “Nihayet Zeyd, onunla bağını kopardıktan sonra onu seninle evlendirdik.” âyet-i kerimesinin Zeyneb bint Cahş hakkında indiğine işaret edildikten sonra Zeyneb’in, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in diğer eşlerine: “Sizi Rasûlullah (s.a.v.) ile aileleriniz evlendirdi, halbuki beni yedi kat göğün üstünden Allah evlendirdi.” diye övündüğü ayrıntısına da yer verilir.”⁷⁵⁶

Yedinci Rivayet: Enes’ten rivayet edildiğine göre “Zeyd b. Harise Peygamberimiz (s.a.v.)’e gelerek hanımı Zeyneb bt.

753 Ahzâb Suresi 5. Âyet

754 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’an, Ahzâb, 33/9, hadis no: 3207.

755 Tirmizî; Hakim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/536.

756 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’an, Ahzâb, 33/16, hadis no: 3213.

Cahş'dan şikâyet etti. Peygamberimiz ona: “Hanımını tut.” dedi. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”⁷⁵⁷

Gördüğünüz gibi âyetin bazı bölümleri, başka âyetin bazı bölümleri ile birleştirilmiş, hepsi de rivayete dayanarak çelişkili birçok bilgiyi kes, kopyala, yapıştır ile bilim ilim adı altında insanlara aktarmışlar.

HİCAB AYETİ

AHZAB SURESİ 33/53

*“Ey iman edenler! Size izin verilmedikçe Peygamber’in evlerine girip de yemeğin hazırlanmasını beklemeyin; fakat yemeye çağırıldığınızda girin; yemeğinizi yiyince de hemen dağılın, söze dalıp oturmayın. Bu davranışınız peygamberi rahatsız ediyor, size söylemeye çekiniyor, oysa Allah hak olanı açıklamaktan çekinmez. Peygamber hanımlarından bir şey istediğinizde, onlar perde arkasında iken isteyin; bu sizin kalplerinizin de onların kalplerinin de temiz kalması için en uygunudur. Resûlullah’ı üzmeye hakkınız yoktur, kendisinden sonra ebedî olarak eşleriyle de evlenemezsiniz, sizin bunu yapmanız Allah katında büyük bir günahdır.”*⁷⁵⁸

*“Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına söyle: Üstlerine örtülerini alsınlar. Bu, onların tanınıp ta incitilmemeleri için daha elverişlidir. Allah Ğafûr, Rahim olandır.”*⁷⁵⁹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Bu âyet, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in eşleri ve mümin kadınlar arasında sınır koymak, mahremiyet ve saygı kurallarını belirlemek amacıyla indirilmiştir. Rivayetlere göre:

⁷⁵⁷ Hakim, Müstedrek.

⁷⁵⁸ Ahzâb Suresi 53. Âyet

⁷⁵⁹ Ahzâb Suresi 59. Âyet

Bazı kişiler, Peygamber'in evine gelerek özel hayatına müdahale etmekte veya izin almadan Peygamberin eşleriyle konuşmaya çalışmaktaydı. Bu âyet, mümin kadınların mahremiyetini korumak ve gereksiz konuşmaları önlemek üzere indirilmiş; özellikle misafirlerin nasıl davranacağı, ne zaman ve hangi koşullarda görüşebileceği konusunda hükümler içermektedir.⁷⁶⁰

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebu Eyyûb en-Nehrânî kanalıyla Hz. Âişe'den rivayet edilen bir haberde de Hicâb âyetinin nüzulüne Hz. Ömer sebep olmuştur ama anlatılan olay biraz daha farklıdır. Şöyle ki:

"Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımları da diğer kadınlar gibi (evlerde tuvalet olmadığı için) abdest bozmaya geceleri şehir dışında açık araziye çıkarlardı. Hz. Ömer, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e, (tuvalet çıktıklarında) hanımlarına örtünmelerini emretmesini söylemiş, fakat Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hususta bir vahiy gelmediği için onun bu isteğine aldırış etmemişti. Bir gece Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarından Sevde bint Zem'a tuvalet için Medine dışına çıkmıştı. Sevde, uzun boylu bir hanımdı ve uzaktan o olduğu bilinirdi. Hz. Ömer de arkasından çıktı ve örtünme ile ilgili bir vahiy inmesi hususunda hırslı olduğu için onun arkasından seslendi:

"Ey Sevde elbette seni tanıdık."

Hz. Âişe der ki: "İşte bunun üzerine hicâb (örtünme) âyeti olan: "Ey iman edenler, o Peygamber'in evlerine yemeğe çağrılmaksızın ve vakitli vakitsiz girmeyin...."⁷⁶¹ âyet-i kerimesi nazil oldu."⁷⁶²

760 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 15.cilt s.420

761 Ahzâb Suresi 53. Âyet

762 İbni Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan, 22/29.

İkinci rivayet: Âişe'den (r.a.) rivayet edildi: "Örtünme âyetleri indirildikten sonra, Sevde ihtiyacı için çıktı. -O cüsseli bir kadındı, kendisini tanıyandan gizlenmezdi- Onu Ömer gördü ve: "Ey Sevde, vallahi bizden örtünmüyorsun, nasıl çıktığına bak." dedi. Âişe (r.a.): "Sevde, sırtını dönerek Ömer'den (r.a.) ayrıldı. Rasûlullah benim evimde idi. Rasûlullah akşam yemeğini yiyordu, elinde etli kemik vardı. Sevde, Rasûlullah'ın yanına girdi ve: "Ya Rasûlallah, ben bir ihtiyacım için çıkmıştım bana Ömer, şöyle şöyle, söyledi." dedi.. Âişe (r.a.): "Allahü Teâlâ vahyini indirdi, vahiy sırasında olan geçince, üzerinde et olan kemik hala Rasûlullah'ın elinde idi, onu yere koymamıştı: Rasûlullah: "Muhakkak ihtiyaçlarınız için çıkmağa size izin verildi." buyurdu."⁷⁶³

Üçüncü Rivayet: Buhârî'nin Hz. Âişe'den rivayetle tahrir ettiği bu haberde Hz. Sevde'nin başına gelenler Hicâb âyetinin nüzulünden sonradır.⁷⁶⁴

Dördüncü Rivayet: Dahhâk'ten rivayette o şöyle anlatıyor: "Medine-i Münevvere'de bazı münafıklar görünüşü ve elbisesi kötü bir kadına rastladılar mı onun hür mü yoksa cariyeye mi olduğunu ayırt edemez, onu fahişe zannederek sarkıntılıkta bulunur ve böylece mü'min kadınlara eziyet verirlerdi. İşte bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdi."⁷⁶⁵

Beşinci Rivayet: Süddî bunu biraz daha farklı anlatır: "Medine evleri dardı ve içlerinde tuvalet, defi hacet edecek mekânlar yoktu. Dolayısıyla kadınlar defi hacette bulunmak üzere geceleri çıkar, kırlarda defi hacet eylerlerdi. Medine'de bazı günahkâr (fâsık) erkekler bunların peşine düşer, onları ta'ciz ederlerdi. Daha ziyade cariyelerin peşine düşerlerdi. O zamanda hür kadınlar sokağa çıktıkları zaman üzerlerine bir üst elbise alırlar, cariyeler ise buna dikkat etmezlerdi. İşte bu fâsık erkekler sokakta üst elbisesi olan bir kadın gördüler mi "Bu hür bir kadın." deyip

763 Buhârî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/551.

764 Suyûtî, Lübâbu'n-Nukûl, 2/82-83.

765 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 18/127.

ona ilişmezler, üst elbisesi olmayan bir kadın gördüler mi ona sarkıntılık ederlerdi. İşte bu gibi davranışlar üzerine bu âyet-i kerime nazil olmuştur.”⁷⁶⁶

Altıncı Rivayet: Ebu Salih’ten gelen bir rivayette ise yukardaki “Erkeklerin, kadınların peşine düşerek sarkıntılık ettikleri” şeklindeki bilgi yerine kapılarının önünde yani sokakta oturarak ip eğirdikleri ve yoldan geçen ümmehâtü’l-mü’minîn de bundan rahatsız oldukları ve bunun üzerine işte bu örtünme emrinin geldiği anlatılmaktadır.⁷⁶⁷

Yedinci Rivayet: Ebu Mâlik’ten rivayet edildiğine göre o şöyle anlatıyor: “Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımları geceleyin bazı ihtiyaçları için (herhalde tuvalet ihtiyacı için olsa gerek) dışarı çıkarlardı. Münafıklardan bazıları da onların önüne çıkar ve onları rahatsız ederlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımları bu durumdan şikâyetçi oldular da o münafıklara bunu yapmamaları söylendiğinde onlar: “Biz bunu sadece cariyele yapıyoruz.” diyerek kendilerini müdafaa etmek istediler ve işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁷⁶⁸

Nehhari kanalıyla Hz. Âişe’den gelen bir rivayet diyor ki, Sevd’e’nin tuvaleti için indi bu âyet, Buhârî’de bulunan yine Hz. Âişe’den gelen bir rivayet de diyor ki, Sevd’e’nin bu olayı âyetten sonra oldu. Esbabı nüzulün tutarsızlığı açısından çok önemli bir bilgi. Dikkatten kaçmamalı.

⁷⁶⁶ İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, 257. İbnu’l-Cevzî, Zâdu’l-mesîr, 6/422.

⁷⁶⁷ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân, 22/34.

⁷⁶⁸ İbn Sa’d, Tabakât; Suyûtî, Lübâbu’n-Nukûl, 2/83-84.

39. ZÜMER SURESİ

Basit ve anlaşılır küçük bir örnek sunmak istesem bu âyet onlardan biri olurdu. Sizce hangi nüzul sebebine inanmamız gerekir? Biz nüzul sebebini ararken karşımıza çıkan sadece Ahmet için indi, Mehmet için indi, Ali için indi. Bizim sorumuz o değil ki? Biz hangi olay üzerine indi diye soruyoruz? Osman için inmiş bir âyet bize niçin lazım olsun? Hayır bütün insanlığa lazım ise Osman demenin ne anlamı var? Kitabımızın kapak resminin mesajını burada tekrarlamak istiyorum. Dikkat kaygan zemin levhasını gördüyseniz, orada daha önce kayıp düşmüş olan kişinin ismi önemli mi? Yoksa levhanın amacı biz kaymayalım diye mi? Nüzul sebeplerini beraber inceleyelim.

ZÜMER SURESİ 39/9

“Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun bükten, ahiretten çekinen, Rabbinin rahmetini dileyen kimse inkâr eden kimse gibi olur mu?...”

Âyetin Kimin Hakkında İndiği İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Şii kaynaklara göre Zümer Suresi 9. âyet (ettekâdüm fililm) içinde yer alan temaya dair özel bir nüzul sebebi (iniş nedeni) hakkında ne Kur'an ilimleri literatüründe ne de rivayî tefsirlerde (Rivayî Tefsîr) belirgin veya yaygın bir şekilde nakledilmiş bir olay veya menşe rivayeti yoktur.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: İbn Abbas, Ebû Bekr es-Sıddık (r.a.) hakkında indiğini söyledi.⁷⁶⁹

İkinci Rivayet: İbn Ömer, Osman b. Affan hakkında indiğini söyledi.⁷⁷⁰

Üçüncü Rivayet: Mukatil, Ammar b. Yasir hakkında indiğini söyledi.⁷⁷¹

Dördüncü Rivayet: İbn Abbas, Ammâr b. Yâsir hakkında indiğini söyledi.⁷⁷²

Beşinci Rivayet: İbn Abbas, İbnu Mesud, Ammâr b. Yâsir ve Salim Mevla b. Huzeyfe hakkında indiğini söyledi.⁷⁷³

Altıncı Rivayet: İkrime, Ammâr b. Yâsir hakkında indiğini söyledi.⁷⁷⁴

Yedinci Rivayet: İbn Kesir bu konuda şöyle der:

“Doğru olan görüş şudur ki, bu âyet-i kerime, onlara ve onlar dışındaki putlara tapmaktan kaçınan, gönülünden Rahman olan Allah’ın ibadetine yönelen kimselere de şamildir.”⁷⁷⁵

* * *

Bu âyetinde kimin için indirildiği belli değil. Kimdir kendilerine kötülük edip aşırı giden kullar? Okuyunca anlayamadık ve esbab-ı nüzule, hadislerle, rivayetlere, tefsire ihtiyacımız

769 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 305.

770 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 305; İbnu Ebî Hatim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/566.

771 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 305.

772 Kelbi tarikından İbnu Sa’d; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/566. İbn Ebi Hatim.

773 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/566.

774 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/566.

775 Abdulfettah El-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 351-352.

var. İnceleyim bakalım iddia edildiği gibi âyeti okuduğumuzda anladığımız mı makul? Âlimlerimizin sunduğu çeşit çeşit seçeneklerden birisi mi makul?

ZÜMER SURESİ 39/53

“De ki: “Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: İmam Câfer es-Bâkır (a.s.)’a nispet edilen bir açıklamaya göre bu âyet özellikle Ehl-i Beyt’in, özellikle de Hz. Fâtıma’nın (a.s.) çocukları için indirilmiştir. Yani bu âyette geçen “ya ebedâye... asrafû ‘alâ enfusihim lâ taqnâtû min rahmatillâhi...” hitabı onlara yöneliktir ve onların affına dair bir umudun tevcihidir.⁷⁷⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Abdullah b. Abbas, Mücahid, Atâ b. Yesar, Katade, Süddî ve İbn-i Zeyd’e göre bu âyette zikredilen “Kullar”dan maksat, cahiliye döneminde çokça günah işleyen müşriklerdir. Rasulullah bunları iman etmeye davet edince bunlar ümitsizliğe kapılmış ve affedilmeyeceklerini zannetmişlerdir. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil olmuş ve onların, yaptıklarından vazgeçip iman etmeleri halinde affedilebileceklerini bildirmiştir.⁷⁷⁷

Birinci İddia: İbn Abbas demiştir ki:

“Bu âyet, Mekke ehli hakkında indi. Onlar: “Muhammed, putlara tapanların, Allah’ın haram kıldığı nefsi öldürenlerin mağfaret edilmeyeceklerini iddia edip dururken, biz nasıl hicret

⁷⁷⁶ AlKâşifî, Tefsîr Nûr, Cilt 2, Sayfa 123

⁷⁷⁷ İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan.

edelim ve nasıl müslüman olalım? Biz, Allah'tan başka ilahlara ibadet edip Allah'ın haram kıldığı nefsi de öldürmedik mi?" diyorlardı. Bunun üzerine bu âyet indi."⁷⁷⁸

İkinci İddia: Abdurrahman b. Muhammed es-Sirac, Muhammed b. Muhammed b. el-Hasan el-Kâziri'den, o Ali b. Abdu'l-Aziz'den, o Kasım b. Sellam'dan, o Haccac'dan, o İbn Cüreyh'ten, o Ya'la b. Müslim'den, o Said b. Cübeyr'den, o da İbn Abbas'tan bize şu haberi vererek dedi ki:

"Şirk ehlinde bir grup insan, çok insan öldürdüler ve çok zina ettiler. Sonra Muhammed (s.a.v.)'e gelip dediler ki:

"Sen, güzele davet ediyorsun. Bize öyle bir haber bul ki, onu işlediğimiz zaman günahlarımıza keffaret olsun." Bunun üzerine bu âyet indi."⁷⁷⁹

Üçüncü İddia: İbn Abbâs'tan rivayete göre şirk ehlinde birçok kişiyi öldürmüş, çok zina yapmış bazı kimseler Muhammed (s.a.v.)'e geldiler ve:

"Senin söylediklerin ve kendisine çağırdığın şey güzel. Keşke bizim yapmış olduğumuz günahların bir keffâreti olduğunu bize haber verebilseydin (de biz de müslüman olsak)." dediler de *"Onlar ki Allah ile beraber başka bir ilaha tapmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar, zina etmezler..."*⁷⁸⁰ ve bu âyet-i kerime nazil oldu."⁷⁸¹

İkinci Rivayet: Abdullah b. Ömer'e göre bu âyet müslümanlar hakkında inmiştir.⁷⁸²

778 İbn Cerir: 24/10, Suyuti; ed-Dürr: 5/330. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 306. İbn Merduyeh; Fahreddin er-Razi, Mefatihul'l-Ğayb.

779 Buhâri, Tefsir: 4477, 4761, Edeb: 6001, Hudud: 6811, Diyat: 6861, Tevhid: 7520, Müslim, İman: 141, 142; Ebu Davud, Talak: 2310; Tirmizi, Tefsir: 3182; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 307; Fahreddin er-Razi, Mefatihul'l-Ğayb.

780 Furkan: 25/68.

781 Buhâri, Tefsiru'l-Kur'an, 39/1 Müslim, İman, 193; İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

782 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

Birinci İddia: Abdullah b. Ömer'e göre bu âyet-i kerime bir kısım müslümanlar hakkında nazil olmuştur. Mekke'de bazı kişiler müslüman olduktan sonra müşrikler onların Medine'ye hicret etmelerine engel olmuş ve onları fitneye düşürmüşlerdir. Bunun üzerine bu insanlar Allah'ın, artık tevbelelerini kabul etmeyeceği zannına kapılmışlardır. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil olmuş ve Allah Teâlâ'nın, kullarından dilediğinin bütün günahlarını affedebileceğini beyan etmiştir.⁷⁸³

İkinci İddia: İbn Ömer demiştir ki:

“Bu âyet, Ayyaş b. Ebî Rabia, Velid b. Velid ve müslümanlardan bir grup kimse hakkında indi. Bunlar müslüman oldular. Sonra işkenceye ve eziyete tabi tutuldular. Derken fitneye düştüler. Biz de şöyle diyorduk:

“Allah bunların ebediyyen ne tevbesini ne de dine yeniden dönmelerini kabul eder.” Bir grup müslüman oldu. Sonra kendilerine azap ve işkence edilmesi sebebiyle dinlerini terk ettiler. Bunun üzerine bu âyetler indi. Ömer yazı yazmayı biliyordu. Ayyaş b. Ebî Rabia, Velid b. Velid ve bu gruba mektup yazdı. Onlar da müslüman oldular ve hicret ettiler.”⁷⁸⁴

Muhammed b. İshak'ın Hz. Ömer'den rivayetinde ise bu âyet-i kerimeden başlayarak 60. âyete kadar olan âyetler de yukarıda anlatılan hadise üzerine nazil olduğu ifade edilmektedir.⁷⁸⁵

Üçüncü İddia: Abdullah b. Ömer'den nakledilen diğer bir görüşe göre ise bu âyet-i kerime, müminlerden büyük bir günah işleyenlerin cehennemlik olduklarını zannedenler hakkında nazil olmuş ve Allah Teâlâ'nın, kullarından dilediğinin bütün günahlarını affedeceğini bildirmiştir.

Abdullah b. Ömer diyor ki:

783 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

784 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 306-307; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

785 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, 7/100-101.

“Biz, Rasulullah’ın sahabileri, yaptığımız bütün iyiliklerin kabul edildiği kanaatinde idik. Sonra şu âyet-i kerime nazil oldu. “*Ey iman edenler Allaha itaat edin, peygambere itaat edin, sakın amel-lerinizi heder etmeyin.*”⁷⁸⁶ Bizler, amellerimizi heder edecek olan şeyin büyük günahlar ve hayasızlık olduğunu söylemeye başladık. Bunlardan birini yapanı gördüğümüz zaman “Artık bu helak oldu.” diyorduk. Nihayet: “Ey Muhammed, kullanma şöyle dediğimi söyle “Ey kendi aleyhlerine haddi aşan kullarım, Allanın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları bağışlar. Muhakkak ki o, çok affeden ve çok merhamet edendir.” âyeti nazil oldu. Biz de artık bunları söylemekten vazgeçtik. Bunlardan herhangi birini söyleyeni gördüğümüzde o kişi için korkuyorduk. İşlemeyenleri gördüğümüzde ise onun için ümitli oluyorduk.

Üçüncü Rivayet: Hz. Hamza’nın katili Vahşi hakkında inmiştir.

Birinci İddia: Ebû İshak el-Mukrî, (Ebû Abdillâh) Hüseyin b. Muhammed (ed-Dineverî)’den, o Ebû Bekr b. Hurce’dan, o Muhammed b. Abdillâh b. Süleyman’dan, o Muhammed b. el-A’ladan, o Yunus b. Bükeyr’den, o Muhammed b. İshak’tan, o Nafi’dan, o (İbn) Ömer’den, o da Ömer’den şu haberi bize verdi:

“Biz toplandık. Ben, Ayyaş b. Ebî Rabia ve Hişam b. Ass b. Vail hicret için sözleşip dedik ki:

“Buluşma yerimiz el-Menasif -Benî Gifar’ın mikatı- olsun. Sizden kim hapsolür, sözleşme yerine gelmezse arkadaşının yanına gitsin. Ben ve Ayyaş sözleştiğimiz yerde olduk. Fakat Hişam, bu işten men olundu. Fitneye düşürüldü. Biz Medine’ye gittik ve şöyle diyorduk:

“Allah bunların tevbesini kabul etmez.” Bir grup insan Allah’ı ve Rasulünü bildiler. Sonra kendilerine dünyevi bir musibet ulaşınca, bundan vazgeçtiler. Allah Teâlâ da bu âyeti bu yüzden indirdi. İnən âyetler şu kısma kadar devam etti: “*Kibirlenenler için cehennemde bir yer yok mudur?*” Ömer dedi ki:

786 Muhammed Suresi, âyet: 33

“Elimle mektup yazdım. Sonra onu Hişam’a gönderdim.”

(Bu olayla ilgili olarak) Hişam şöyle dedi:

“Bana ulaşan durulmuş mektubu açtım. Sonra dedim ki:

“Allah’ım onu bize anlat.” Sonra anladım ki, âyetler bizim hakkımızda inmiş. Sonra hemen dönüp deveme bindim ve Rasulullah (s.a.v.)’a iltihak ettim.”⁷⁸⁷

Dördüncü Rivayet: Kafir, mü’min tüm asiler hakkında inmiştir.

Birinci İddia: İbn Kesir der ki:

“Bu âyet-i kerime, ister kâfirlerden, isterse başkalarından olsun, tüm asileri, günahkârları tevbe etmeye, Allah’a yönelmeye çağırmakta, işledikleri günahlar ne kadar çok, ne kadar büyük olursa olsun, Allah’ın onlardan tevbe edenin tüm günahlarını bağışlayacağını bildirmektedir.”⁷⁸⁸

İkinci İddia: Rasulullah (s.a.v.)’ın azatlısı Sevbân (r.a.)’dan şöyle rivayet edilmiştir:

“Rasulullah (s.a.v.)’ın şöyle buyurduğunu işittim:

“*Şu âyeti dünyaya ve içindekilere tercih ederim: “De ki: “Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım. Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar.”* Bunun üzerine orada bulunan birisi:

“Ey Allah’ın Rasulü! Şirk koşan kimse için de böyle midir?” diye sordu. Hz. Peygamber bir süre sustu. Sonra üç kere “*Dikkat edin! Şirk koşan kimse için de böyledir*” buyurdu.”⁷⁸⁹

Üçüncü İddia: Amr b. Anbese (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Yaşlı bir adam elindeki bastona dayanarak Hz. Peygambere geldi ve şöyle dedi: “Ey Allah’ın Rasulü! Ben çok hainlik yaptım, çok günah işledim. Böyleyken bağışlanır mıyım?” Hz. Peygamber:

787 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 307.

788 Abdulfettah El-Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 353.

789 İmam Ahmed, Müsned, 5/275, Heysemi, Mecmau’z-Zevâid 7/100. Zeyla’i, “Tahriru Ahâdisi’l-Keşşâf, 3/205.

“Sen, Allah’tan başka ilâh olmadığına şahadet etmedin mi.” diye sordu. Adam:

“Evet. Ve şahadet ederim ki sen de Allah’ın Rasulüsün.” diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “*Senin hainliklerin ve günahların bağışlanmıştır.*” buyurdu.”⁷⁹⁰

Dördüncü İddia: İbni Ömer (r.a.)’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Bizler, “Allah’ı bilip tanıdıktan ve müslüman olduktan sonra, başlarına gelen bir musibet sebebiyle küfre dönenlerin ve böylece fitneye düşenlerin Allah Teâlâ tevbesini kabul etmez.” derdik. Ne zaman ki Rasulullah (s.a.) Medine’ye geldi, o zaman böyle kimseler hakkında “*De ki: Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım...*” âyeti indi.”⁷⁹¹

Beşinci İddia: Hz. Ali’ye göre ise bu âyet-i kerimenin hükmü bütün insanları kapsamaktadır.⁷⁹²

Bu nüzul sebeplerinin saçmalığını ayrıca listelersek daha net anlayacağınızı düşünüyorum.

- 1) Cahiliye dönemi müşrikleri
- 2) Mekke halkı
- 3) Şirk ehlinde bir grup
- 4) Müslümanlar
- 5) Müslümanlardan bir grup
- 6) Müminlerden büyük günah işleyenler
- 7) Hazreti Hamza’nın katili vahşi
- 8) Kafir mümin tüm asiler
- 9) Bütün insanlardır.

Her nüzul sebebi savunucusunun kendi nüzul sebebini tek doğru kabul ettiğini düşünürseniz, diğerlerinin yalan, yanlış veya iftira olduğunu kendileri de kabul etmek zorundadır.

790 İmam Ahmed, Müsned.

791 Hâkim; Taberânî.

792 İbn Cerir et-Taberî, Camiu’l-Beyan.

54. KAMER SURESİ

Kafirler, münafıklar, ehli kitap Resule inanmak için sürekli önceki resullere verilen mucizelerin benzeri mucizeler istemiştir. Kur'an'ın mucize olduğuna inanmayanlar, geçen zaman içinde Kuran'ın diğer âyetlerine inat Resule bir sürü mucize uydurmuşlardır. Esbabı nüzullerden bu konuyu inceleyelim.

KAMER SURESİ 54/1-2

Kıyamet yaklaştı, ay ikiye bölündü.

Onlar bir mucize görseler, hemen yüz çevirirler ve: “Süregelen bir büyüdür” derler.

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Bu âyetlerin sebebi olarak Şii kaynaklar, Hazret-i Peygamber (s.a.v.)'e müşriklerin “Muhammed mucize göster, çadırımızı parçala gibi” meydan okumalarına bir cevap olarak “şak'l-qamar” olarak bilinen “çerağın yarılması, ayın ikiye bölünmesi” mucizesinin gerçekleştiğini rivayet eder. Yani ay, müşriklerin istediği o gece Peygamber (s.a.v.)'in duasıyla bölünmüş, Peygamber ve çevresi bunun şahidi olmuştur, fakat müşrikler bunu büyü ve sihir olarak niteleyip reddetmişlerdir. Şii Mizan gibi kaynaklar bunu açıkça belirtir.⁷⁹³

793 Tabâtabâi, Tefsîr al-Mizân, cilt 9, s. 346.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Âlimlerin ittifakına göre, Peygamber efendimizin açık bir mucizesi olarak ayın yarıldığı, hicretten önce Mekke’de görülmüştür. Ayın yarıldığı, Enes b. Mâlik, Abdullah b. Mes’ud, Huzeyfetül Yeman, Cübeyr b. Mut’im, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Mücahid, Katade, Dahhak ve İbrahim en-Nehaîden nakledilmiştir.⁷⁹⁴

İkinci Rivayet: Abd b. Humeyd kanalıyla Enes b. Malik’ten rivayette o şöyle demiştir:

*“Mekkeliler Hz. Peygamber (s.a.v.)’den mucize göstermesini istediler. Ay Mekke’de iki kere (ikiye) yarıldı. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”*⁷⁹⁵

Üçüncü Rivayet: Katade’den nakledilen diğer bir rivayete göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “Mekkeliler Rasulullah’tan, kendilerine bir mucize göstermesini istemişlerdir. Bunun üzerine ay Mekke’de iki defa yarılmıştır. Ve “Kıyamet yaklaştı ay yarıldı.” suresi de “Bu, devam edegelen bir sihirdir.” derler.” ifadesine kadar nazil olmuştur.⁷⁹⁶

Dördüncü Rivayet: Enes b. Mâlik diyor ki:

“Mekkeliler Rasulullah’tan, kendilerine bir mucize göstermesini istediler. Rasulullah da onlara ayın yarılmasını gösterdi.

Başka bir rivayette Enes b. Mâlik: “Ay iki parçaya ayrıldı.” demiştir.⁷⁹⁷

Beşinci Rivayet: Enes’ten rivayet olunmuştur. O der ki:

“Mekke halkı, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e kendilerine bir mucize göstermesini istediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber onlara ayı iki parça gösterdi: Öyle ki iki parça arasında Hira’yı gördüler. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara:

794 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan; İbnu’l-Cevzî, Zadu’l-Mesir, 8/88.

795 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’an, Kamer, 54/2, hadis no: 3286. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/628.

796 Tirmizi, Tefsir el-Kur’an, Sure: 54, bab:2, Hadis no:3286

797 Buhâri, Tefsir el-Kur’an sure 54 bab: 1

“*Şâhid olun!*” buyurdu.”⁷⁹⁸

Altıncı Rivayet: Mesruk, Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet ediyor:

“Rasulullah'ın döneminde Ay ikiye ayrıldı. Kureys: “Bu İbni Ebî Kebşe'nin (Muhammed a.s) bir sihridir, sizi büyüledi, sefer-dekilere, (o gece) yoldan gelenlere de sorun bakalım.” dediler. Sordular. Onlar da:

“Evet biz de gördük” dediler. Bunun üzerine Kamer sure-sinin ilk iki âyeti indi.”⁷⁹⁹

Yedinci Rivayet: Abdullah b. Mesud (r.a.) dedi ki:

“Ayı Mekke'de ikiye ayrılmış olarak gördüm. Nebî Aley-hisselâm hicret etmeden önce idi. Müşrikler “aya sihir yaptı.” dediler. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁸⁰⁰

Sekizinci Rivayet: Abdullah b. Mesud (r.a.) dedi ki:

“Rasulullah'ın döneminde ay iki parçaya ayrıldı. Bir parçası dağın üzerinde kaldı, diğer parçası aşağı indi ve Rasulullah: “*Şahit olun*” buyurdu.”⁸⁰¹

Dokuzuncu Rivayet: Abdullah İbn Mesud (r.a.) dedi ki:

“Biz, Rasulullah ile beraber bulunurken ay yarıldı, iki parça oldu. Rasulullah bize “Şahit olun, şahit olun.” buyurdu.”⁸⁰²

Onuncu Rivayet: İbn Zeyd der ki:

798 Buhâri, Menâkıb: 26; Menâkıbu'l-Ensar: 35; Müslim, el-Münâfikun: 43, 47, 48.

799 İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan; Ebu Davud et-Tayâlisi; Beyhakî, İbn-i Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim; İbnu'l-Cevzi, Zadu'l-Mesir, 8/88.

800 Buhâri, Menâkıb: 26; Menâkıbu'l-Ensar: 35; Müslim, el-Münâfikun: 43, 47, 48; Hakim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/628.

801 Buhâri, Tefsir el-Kur'an sure 54 bab: 1; İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

802 Buhâri, Tefsir el-Kur'an sure 54 bab: 1; İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

“Ay yarıldığı zaman yarısı Ku’aykî’ân üzerinde, diğer yarısı da Ebu Kubeys (dağı) üzerinde görüldü.”⁸⁰³

Onbirinci Rivayet: Ebu Nuaym’ın Delâil’de İbn Abbâs’tan rivayetine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke’de iken müşrikler toplanıp O’na gelmişler. İçlerinde el-Velîd ibnu’l-Muğîra, Ebu Cehl b. Hişâm, el-As b. Vâil, el-As b. Hişâm, el-Esved b. Abdi Yağûs, el-Esved ibnu’l-Muttalib, Rabîa ibnu’l-Esved ve en-Nadr ibnu’l-Hâris de varmış. Hz. Peygamber (s.a.v.)’e:

“Eğer davanda doğru isen bizim için ayı ikiye yar; yarısı Ebu Kubeys, yarısı da Ku’aykî’ân üzerinde olsun.” demişler. Hz. Peygamber (s.a.v.):

“*Bunu yaptığım takdirde iman edecek misiniz?*” diye sormuş, onlar da “Evet”, demişler. O gece ay dolunay imiş. Hz. Peygamber (s.a.v.) istediklerini vermesi için Rabbine dua etmiş ve ay ikiye yarılıp yarısı Ebu Kubeys, yarısı da Ku’aykî’ân üzerinde görünmüş. Rasûlullah (s.a.v.):

“*Ey Ebu Seleme b. Abdi’l-Esed, ey el-Erkam ibnu’l-Erkam şahid olunuz.*” diye seslenmiş.⁸⁰⁴

Onikinci Rivayet: Ebu Nuaym’ın Atâ’ kanalıyla İbn Abbâs’tan rivayetine göre Mekke müşrikleri Hz. Peygamber (s.a.v.)’e gelmişler ve:

“Senin peygamber olduğunu anlayacağımız bir mucizen yok mu?” demişler. Hemen Cibril inmiş ve:

“*Ey Muhammed, Mekkelilere söyle, bu gece toplansınlar, onlar bir mucize görecekler.*” demiş ve Hz. Peygamber de Cibril’in söylediklerini onlara haber vermiş. Gece olunca toplanıp çıkmışlar. Ayın da ondördü (yani ay dolunay) imiş. Ay ikiye yarılmış; yarısı Safa üzerinde, yarısı da Merve üzerinde imiş. Gözlerini ovuşturarak yine bakmışlar, tekrar gözlerini silip bir

803 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 2/840.

804 Alûsi, Ruhû’l-Meani, 27/74.

daha bakmışlar, üçüncü kez gözlerini silip yine bakmışlar ve hep aynı şekilde gömüşler de: “Bu olsa olsa bir büyüdür.” demişler ve işte bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyeti indirmiş.”⁸⁰⁵

Onüçüncü Rivayet: Abdullah b. Abbas diyor ki:

“Rasulullah’ın zamanında ay yarıldı.”⁸⁰⁶

Ondördüncü Rivayet: Taberânî’nin Ahmed b. Amr el-Bez-zâr kanalıyla İbn Abbâs’tan rivayetinde o şöyle demiştir:

“Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında ay tutulmuştu. “Ay büyü-lendi.” dediler de bunun üzerine bu iki âyet-i kerime nazil oldu.”⁸⁰⁷

Onbeşinci Rivayet: Ebû Hakim Akil b. Muhammed Cür-canî, icazet yoluyla Ebu’l-Ferec el-Kadîden, o Muhammed b. Cerir’den, o Hüseyin b. Ebî Yahya el- Makdisîden, o Yahya b. Hammaddan, o Ebû Avane’den, o Muğire’den, o Ebu’d-Duha’dan, o Mesruk’tan, o da Abdullah’tan bize şu rivayette bulundu:

“Ay, Rasulullah (s.a.v.)’ın zamanında ikiye bölündü. Kureyş dedi ki:

“Bu İbn Ebî Kebşe’nin sizi büyülediği bir sihirdir. İsterseniz yolculara bir sorun.” Yolculara sordular. Onlar da:

“Evet, Ay’ın ikiye ayrıldığını gördük” dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu iki âyeti indirdi.”⁸⁰⁸

Onaltıncı Rivayet: Cübeyr b. Mut’im diyor ki:

“Rasulullah’ın döneminde ay yarıldı. Öyle ki iki parça oldu. Bir parçası şu dağın, diğer parçası şu dağın üzerine vardı. Müş-rikler: “Muhammed bizi büyüledi.” dediler. Onlardan bir kısmı ise:

805 Alûsî, Ruhu’l-Meanî, 27/75.

806 Buhârî, Tefsir el-Kur’an, sure: 54, bab: 1

807 İbn Kesîr, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, 7/448.

808 İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, 27/50, Buhârî; Menakıb: 26 (3636, 3869, 3871), Menakibu’l-Ensar: 35; Tefsir: 54 (4864, 4865). İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 334.

“Allah’a yemin olsun ki şayet o bizi büyüledi ise bütün insanları büyülemeye de gücü yetmez ya” dediler.”⁸⁰⁹

Onyedinci Rivayet: Abdullah b. Ömer diyor ki:

“Rasulullah’ın döneminde ay yarıldı. Ve Resûlullah: “Şahit olun.” dedi.⁸¹⁰

Ay yarılması yaşansaydı en az yüz tane devletin buna şahit olması gerekirdi. Rivayetlerde anlatılan bu uydurmanın en basit delili tekrar yapışması, birleşmesi ile ilgili rivayetin unutulmasıdır. Ayın yarısı nereye düştü? diğer yarısı nereye düştü? kendileri de karar verememişler. Belki de ay parçası bölgede gezintiye çıkmış olabilir. Bu insanların bu palavralarını dikkate almadığımız gibi alay etmeyi de hak ettiklerini biliyorum. Ay kaç şekilde bölündü;

- 1) Hicretten önce Mekke’de yarıldı.
- 2) İki defa Mekke’de yarıldı.
- 3) İki parça halinde yarıldı.
- 4) İki parçaya ayrıldı aradan Hira Dağı görüldü.
- 5) İki parçaya ayrıldı bir parça dağın üstünde bir parça aşağıya düştü.
- 6) İki parçaya ayrıldı biri Kueyka Dağı, biri Ebu Kubeys Dağı’na düştü.
- 7) İki parçaya ayrıldı. Yarısı Safa, yarısı Merve tepelerine düştü (Hacca gidenler bu iki tepe arasında yedi tur atarlar). Bunlar da ayın ebadını bilmedikleri için ninelerinin kazanı kadar zannediyorlar.
- 8) Ay tutulması (yarılma yok).

809 Tirmizi, Tefsir el-Kur’an, Sure: 54, bab:2, Hadis no: 3286

810 Tirmizi, Tefsir el-Kur’an, Sure: 54, bab:4, Hadis no: 3288

80. ABESE SURESİ

Kıyamet günü en büyük sıkıntımız kıcımızın görünüp, görünmeyeceği endişesi bu âyetimizin iniş sebebi olarak uydurulmuştur. Rivayetlerden ilkinde iki çirkin yer ifadesinin birincisini ben tahmin ettim. İkinci çirkin yerin tahminini size bırakıyorum.

ABESE SURESİ 80/37

“O gün, herkesin kendine yeter derdi vardır.”

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsîr-i Mîzân, Tefsîr-e Nûr, Tefsîr-e Burhân gibi Şii tefsirler ve rivâyet geleneğine dayalı eserlerde bu âyet, halk arasında geçen bir olay veya Peygamber’e özel bir durumda inmeyip, Kıyamet Günü’ne dair genel bir uyarı ve öğüt olarak ele alınır. Kişisel karakterin ve bireysel ruh halinin o gün önem kazanacağı mesajını verir.

Örneğin, “Tefsîr-e Nûr” ve “Tefsîr-e Ahlul Beyt” gibi tefsirlerde “her insanın bir işi olur ve bu durum onu başka şeylerden uzaklaştırır” yorumu yapılır; bir nüzul sebebi aktarılmamıştır.

Aynı şekilde, “Tefsîr-i Ahlul Beyt” serilerinde bu âyet, sadece vaziyetin ruhî boyutuna dikkat çeken bir öğüt olarak sunulmaktadır, belirli bir vakaya referans vermez.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebû Sa'd b. Ebî Amr, Hasan b. Ahmed eş-Şeybanî'den, o Abdullah b. Muhâmmmed b. Müslim'den, o Ebû Cafer Muhammed b. Ahmed b. Sinan'dan, o İbrahim b. Herrase'den, o Aiz b. Şüreyh el-Kindî'den, o de Enes b. Malik'in şöyle dediğini bize haber verdi; "Âişe Nebi (s.a.v.)'ye şöyle dedi;

"Bizler çıplaklar olarak haşrolacağız. O da:

"Evet" buyurdu. Âişe:

"Yani iki çırkın yer görüldüğü halde mi?" diye sordu. Bu âyet de bu sebepten dolayı inmiştir."⁸¹¹

İkinci Rivayet: İbn Ebu Hatim der ki: Bana babam... Enes b. Mâlik'ten nakletti ki; Hz. Âişe (r.a.) Rasûlullah'a şöyle bir soru sormuş: "Ey Allah'ın Rasûlü; anam babam sana feda olsun, sana bir konuda sual ederim ki bana bu hususta haber veresin." Rasûlullah (s.a.v.):

"Eğer benim yanımda o konuyla ilgili bir bilgi varsa", buyurdu. Hz. Âişe dedi ki:

"Ey Allah'ın Nebîsi! Erkekler kıyamet günü nasıl haşrolunacaklardır?" Rasûlullah (s.a.v.):

"Çırılçıplak ve yalınayak", dedi. Bir müddet bekledikten sonra dedi ki:

"Ey Allah'ın Nebîsi! Ya kadınlar nasıl haşrolunacak?" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Onlar da aynı şekilde çırılçıplak ve yalınayak." Hz. Âişe dedi ki: "Vay kıyamet günündeki felâketten." Rasûlullah (s.a.v.):

"Hangi şeyden soruyorsun sen, doğrusu Allah Teâlâ bana öyle bir âyet indirdi ki, senin üzerinde elbise olsa da olmasa da bu sana zarar vermez." Hz. Âişe dedi ki:

"Ey Allah'ın Nebîsi hangi âyettir o?" Rasûlullah (s.a.v.): "O gün; herkesin kendine yeter bir işi vardır." buyurdu.⁸¹²

811 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 376-377.

812 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Çağrı Yayınları: 15/8316.

93. DUHÂ SURESİ

Ehl-i Sünnet inancı, Nebî'nin her konuştuğunun vahiy olduğunu söylerken, bir yandan da vahyin kesildiği bir dönem olduğunu iddia eder. Şimdi vahyin kesildiğini iddia ettikleri dönemi ve niye kesildiğine dair rivayetleri inceleyeceğiz. Ebu Leheb'in karısı yüzünden mi? Hz. Hatice yüzünden mi? Köpek yüzünden mi? Resim yüzünden mi? Tırnaklarını kesmeyen Ehl-i Beyt yüzünden mi? İnşallah demediği için mi? veya başka bir nedenden mi? Âyet ne diyor? Nüzul sebepleri ne diyor? Bu uydurmaları birlikte inceleyelim.

DUHA SURESİ 93/1-3

“Kuşluk vaktine and olsun;

Sükuna erdiği zaman geceye and olsun ki,

Rabbin seni ne bıraktı ve ne de sana darıldı.”

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Şii tefsirlerin önde gelenlerinden Mîzân'da bu âyetlerin iniş nedeni, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Mekke'de bir müddet vahiy alamaması üzerine çevresi ve düşmanlarının “Rabbin seni terk etti, hoşnutsuz oldu” şeklinde dedikodular yaymasıdır. Bu sebeple Allah, bu üç âyetle hem O'nu teselli etmiş hem de O'na moral ve güçlü bir destek sunmuştur.

Dolayısıyla, genel kabul gören nüzul yaklaşımı şudur: Uzun süren vahiy molası (12–40 gün gibi rivayetlerle zikredilir) nedeniyle inen bu âyetler, “Allah seni ne terk etti ne üzgünsün” gibi bir moral verme, teselli ve ümitle derinleşmiş iman havası taşıyan âyetlerdir.⁸¹³

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Kureyş’ten bir kadın, Ümmü Cemil’le ilgili rivayetler.

Birinci İddia: Ebû Mansur el-Bağdadî, Ebu’l-Hasan b. el-Hasan es-Serrac’dan, o el-Hüseyn b. el-Müsenna b. Muaz’dan, o Ebû Huzeyfeden, o Süfyan es- Sevrî’den, o Esved b. Kays’tan, o da Cündübden bize şunu rivayet etti:

“Kureyş’ten bir kadın Rasulullah (s.a.v.)’a şöyle dedi:

“Şeytanın seni terk ettiğini görüyorum.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyetleri indirdi.”⁸¹⁴

Buhârî bu hadisi, Ahmed b. Yunus’tan, o Züheyr’den, o Esved’den, Müslim ise Muhammed b. Rafi’den, o Yahya b. Adem’den, o da Züheyr’den rivayet etmiştir.⁸¹⁵

İkinci İddia: Buhârî, Müslim, Tirmizî, Neseî, İbn Ebu Hatim ve İbn Cerîr Taberî bu hadisi muhtelif yollarla Cündeb b. Abdullah’tan naklederler.⁸¹⁶

Esved b. Kays demiştir ki: Cündeb b. Süfyan’ın şöyle dediğini işittim:

813 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 20.cilt s.312-313

814 Buhârî; Cihad: 2802, Edeb: 6146, Müslim; Cihad ve Siyer: 112, 113/1796, Tirmizî; Tefsir: 3345, Taberani; el-Kebir: 2/173. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 384. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/717.

815 İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 384.

816 İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim.

“Rasulullah (s.a.v.) rahatsızlandı. İki üç gece kalkmadı. Bir kadın geldi.

“Ey Muhammed! Umarım ki şeytanın seni bırakmış olsun. Görüyorum ki iki üç gecedir sana yaklaşmadı.” dedi. Bunun üzerine Yüce Allah: “*Andolsun kuşluk vaktine ve sakinleştiği zaman geceye. Rabbin seni terk etmedi, darılmadı da.*” âyetlerini indirdi.”⁸¹⁷

Üçüncü İddia: Zeyd b. Erkam’dan rivayet edildi:

“Rasûlullah günlerce durdu, Cebrail inmedi. Ebu Leheb’in karısı Ümmü Cemîl: “Senin arkadaşını göremiyorum, sana darıldı ve veda etti.” dedi. Allah Teâlâ bu âyetleri indirdi.”⁸¹⁸

İkinci Rivayet: Müşriklerle ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Esved b. Kays’tan, Cündüb (el-Becelî)’den rivayet edildi:

“Cebrail Nebî Aleyhisselâm’a gelmeyi geciktirdi. Müşrikler:

“Muhammed’e veda olundu.” dediler. Bunun üzerine Duha Sûresi indirildi.”⁸¹⁹

İkinci İddia: Esved b. Kays’tan, Cündüb (el-Becelî)’den rivayet edildi:

“Cibrîl’in Rasûlullah (s.a.v.)’a gelmesi gecikince müşrikler:

“Muhammed terk edildi.” dediler de bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyetleri indirdi.”⁸²⁰

Üçüncü İddia: Avfî, İbn Abbâs’tan nakleder ki;

“Rasûlullah (s.a.v.)’a Kur’an nazil olunca birkaç gün Cebrâîl (a.s.) gelmedi. Rasûlullah (s.a.v.) bundan müteessir oldu. Müşrikler dediler ki: “Rabbi ona darıldı da terk etti.”

⁸¹⁷ Buhârî, Fedailu’l-Kur’an: 1; Teheccüd: 4; Tefsir: 93/1; Müslim, Salat: 82, 84, 91; Cihad: 115; Ebu Davud, Salat: 68; Nesai, Sehv: 11; İbn Mace, İkamet: 144; Ahmed b. Hanbel, Müsned: 3/344; 4/312.

⁸¹⁸ Hâkim; Suyûtî, Lubâbun-Nukûl, 2/198-199.

⁸¹⁹ Firyâbî; Saîd b. Mansur; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/717.

⁸²⁰ Müslim, Cihâd, 114; Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’an, Duhâ, 93/1. hadis no: 3345; İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim.

Bunun üzerine Allah Teâlâ “*Rabbin seni ne terk etti, ne de darıldı.*” âyetini indirdi.”⁸²¹

Onuncu İddia: Taş atılıp mübarek parmağının kanaması olayı Taif’e gidişte olduğuna göre, demek ki o zaman Cündebi Büceli Hazretleriyle birlikte bir mağaraya girmişlerdi.⁸²²

Üçüncü Rivayet: Hz. Hatice ile ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Ebû Hamid Ahmed b. el-Hasan el-Kâtib, Muhammed b. Ahmed b. Şazan’dan, o Abdurrahman b. Ebî Hatim’den, o Ebû Said el-Eşecc’den, o Ebû Muaviye’den, o Hişam b. Urve’den, o da babasından bize şunu haber verdi:

“Cebrail (a.s.), Rasulullah (s.a.v.)’a vahiy getirmekte gecikti de bundan dolayı Rasulullah (s.a.v.) çok korktu ve endişe etti. Bunun üzerine Hatice (r.a.) Rasulullah (s.a.v.)’a: “Senin bu şikâyetlenmeni, sızlanmanı gördüğünden dolayı Rabbin sana darıldı.” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyetleri indirdi.”⁸²³

İkinci İddia: Cündeb b. Abdullah ve Urve b. Zübeyr’in rivayetlerine göre Cebrail vahiy getirmekte gecikince Rasulullah çok üzüldü. Hz. Hatice ona acıyarak “Rabbinin sana kızdığını zannetmiyorum.” dedi. İşte bunun üzerine Duha suresinin ilk âyetleri nazil oldu.⁸²⁴

Dördüncü Rivayet: Köpek yavrusu ile ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Ebû Abdurrahman b. Ebî Hamid, Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh b. Zekerîyya’dan, o Muhammed b. Abdurrahman ed-Değulî’den, o Ebû Abdurrahman Muhammed b. Yunus’tan, o Ebû Nuaym’dan, o da Hafs b. Said el-Kureşî’den bize şu rivayette bulundu:

821 İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim.

822 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 9/266.

823 Hakim; Müstedrek: 2/610, 611. İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan; İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 384. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbâbi’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/718; İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim.

824 Buhârî, Tefsiru’l-Kur’an, Sure: 93 bab: 1; İbn Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan.

“Bana annem anlattı. O da annesi Havle’den -Havle Rasulullah’ın hizmetçisi idi- işitmişti. Bir gün eve bir köpek yavrusu girdi ve orada öldü, Rasulullah (s.a.v.) günlerce bekledi. Kendisine vahiy gelmiyordu. Buyurdu ki:

“*Ey Havle, benim evimde ne oldu ki Cebrail (a.s.) evime gelmiyor?*” Havle;

“Ben evi temizlesem, hazırlasam.” dedim. Ve evi hazırladım, temizledim, süpürge ile sedirin altını süpürdüm. Bir de baktım ki sedirin altında ağır bir şey var. Onu sedirin altından çıkarıncaya kadar uğraştım. Bir de ne göreyim, ölü bir köpek yavrusu. Onu oradan aldım ve duvarın arkasına attım.

Rasulullah (s.a.v.) sakalı (veya cübbesiyle) titreyerek geldi. Vahiy geldiği zaman onu bir titreme alıverirdi. Buyurdu ki; “*Ey Havle beni ört.*” Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyetleri indirdi.”⁸²⁵

İkinci İddia: İbn Zeyd de şöyle demektedir:

“Vahyin kesiliş sebebi, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in evinde, Hz. Hasan ve Hüseyin’e ait bir köpek yavrusunun bulunmasıdır. Derken, Cebrail (a.s.) inince, Hz. Peygamber (s.a.s), Cebrail (a.s.)’e sitem etmiş, bunun üzerine Cebrail (a.s.) de,

“Bizim, kendisinde köpek veya suret bulunan bir eve giremeyeceğimizi bilmiyor musun?” demiştir.⁸²⁶

Beşinci Rivayet: Yahudilerin sorusu ile ilgili rivayetler:

Daha önce (İsrâ Sûresinin 85, Meryem Sûresinin 64. âyetlerinin nüzul sebebinde) geçtiği üzere Kureyş müşrikleri içlerinden seçtikleri beş kişiyi “Muhammed’i kitaplarında bulup bulmadıkları ve niteliklerini bilip bilmediklerini” sormak üzere

⁸²⁵ Suyuti; ed-Dürr: 6/361, Heysemi; Mecmau’z-Zevaid: 7/138. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 384. İbnu Ebu Şeybe-Müsned, Taberânî, İbn Merduye, İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/717-718.

⁸²⁶ Fahrud-din Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu’l-Gayb, Akçağ Yayınları: 23/206.

Medine-i Münevverédeki Yahudilere göndermişlerdi. Bu beş kişi Medine-i Münevveré'ye gelip önce Hristiyanlara sordular. Onlar da böyle bir peygamber tanımadıklarını söylediler. Yahudiler ise:

“Evet, biz kitabımızda onu buluyoruz ve bu zaman da onun gelmesi zamanıdır. Biz, Yemâme'nin Rahmânı'na (Müseylimetu'l-Kezzâb'ı kastediyorlar) o gelmesi beklenen peygamberin bilebileceği üç hasleti sorduk, bilemedi. Bu üç şeyi Muhammed'e sorun. Eğer ikisini bilir, birini bilemezse bilin ki o beklenen peygamberdir, ona tabi olun. Ona “Ashab-ı kehf olan gençleri, Zülkarneyn'i ve ruhu” sorun.” dediler.

O beş kişi Mekke-i Mükerreme'ye dönüp geldiler ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Yahudilerden öğrendikleri üç şeyi sordular. Efendimiz (s.a.v.), onlara nasıl cevap vereceğini bilemedi, daha sonra cevap vereceğini söyledi, fakat “İnşaallah.” demedi. Bir rivayete göre 40 gün, başka bir rivayete göre 15 (veya 12) gün vahiy gelmedi. Bu durum Hz. Peygamber (s.a.v.)'e çok zor ve ağır geldi. Müşrikler:

“Muhammed'in Rabbi onu terk etti.” bile dediler. Nihayet Cibrîl gelince Hz. Peygamber (s.a.v.): *“Ey Cibrîl o kadar geciktin ki senin hakkında suizanda bulundum ve aynı zamanda seni özledim.”* dedi. Cibrîl:

“Ben seni senden daha çok özledim. Fakat ben görevli bir memurum, gönderildiğimde inirim, gönderilmediğimde gelemem.” dedi. Allah Teâlâ: *“Biz ancak Rabbinin emri ile ineriz.”*⁸²⁷ âyet-i kerimesini; *“Hiçbir şey hakkında “Ben bunu herhalde yarın yapıcıyım, deme.”*⁸²⁸ âyeti kerimesini ve bu Duhâ Sûresini indirdi.”⁸²⁹

Altıncı Rivayet: Dilenci ile ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Bir de denilmiş ki; Hz. Osman (r.a.) Rasullullah'a (s.a.v.) bir üzüm veya hurma salkımı takdim etmiş idi.

827 Meryem: 19/64.

828 Kehf: 18/23.

829 Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb. 31/238.

Bir dilenci geldi. Rasulullah (s.a.v.) salkımı ona verdi. Sonra Osman (r.a.) bu salkımı ondan bir dirheme satın aldı, yine Rasulullah'a takdim etti. Dilenci yine geldi, yine verdi. Üçüncüsünde şaka yollu:

“Sen dilenci misin, yoksa tüccar mısın? Ey filan!” buyurdu. Bunun üzerine vahiy günlerce gecikti. Rasulullah (s.a.v.) bundan sıkıldı, sonra bu âyetler indi. Demek ki o söylenenler de bu arada söylendi.⁸³⁰

Yedinci Rivayet: Ehl-i beytin arasında, tırnaklarını kesmeyenlerin vahyin kesilmesine sebep olduğu da rivayet edilmiştir.⁸³¹

Sekizinci Rivayet: Ebu İshâk'ın da içinde bulunduğu seleften bazıları naklederler ki; “Bu sûre Cebrail (a.s.)in Rasûlullah'a Allah'ın kendisini yaratmış olduğu surette görünerek indirdiği sûrelerden birisidir. Ona yaklaşmış ve tahtta iken üzerine sarılarak gelmiştir. Ve kuluna vahyedeceğini vahyetmiştir. İşte o vahyettiği şey bu sûredir.”⁸³²

Dokuzuncu Rivayet: Ebu İmran el-Cevni'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Cebrail'in Peygamber (s.a.v.)'a gelmesi bir süre gecikti. Öyle ki bu, Peygambere ağır geldi. Alnını Kâbe'ye koymuş dua eder halde iken geldi ve omuzları arasına dokundu, ona: *“Rabbin seni terk de etmedi, sana darılmadı da”* buyruklarını indirdi.”⁸³³

830 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 9/266.

831 Fahrüddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 23/206.

832 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim.

833 İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, Buruç Yayınları: 19/168.

114.

NAS

SURESİ

Âlimler sahih nüzul sebeplerini bildirip ona sahip çıkarken, son tahlilde bu iddiaların gerçek olamayacağını kendileri yine çok güzel anlatmışlar. Bu uydurmaları beraber inceleyelim.

NAS SURESİ 114/1-6

De ki: “İnsanlardan ve cinlerden ve insanların gönüllerine vesvese veren o sinsî vesvesecinin şerrinden, insanların İlahı, insanların Hükümranı ve insanların Rabbi olan Allah’a sığınırım.”

Bu Surenin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şîî Rivayet: Tefsîr el-Mîzân (Seyyid Muhammed Tađîbî Tabâtabâ’î) gibi önemli Şîî tefsirlerde Nas sûresi, özellikle insanların vesvese ve kötülüklerden korunması maksadıyla indirildiğı belirtilir. Bu vesveselerin bazen şeytanî olduğı, bazen de insanların kalplerine şüpheler ve korkular soktuğı ifade edilir.

Bu nedenle âyetin, Peygamber’e veya ümmete yönelik doğrudan bir olaya bağılı olmaksızın, genel olarak insanları korumak için indirilmiş olduğı kabul edilir.⁸³⁴

834 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 30.cilt s.200

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Rivayet edildiğine göre Cebrail (a.s.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelip, “Bir ifrit, cin, sana tuzak kuruyor. Binâenaleyh yatağına gittiğin (yattığın) zaman “De ki Allah’a sığınırım...” dedi.⁸³⁵

İkinci Rivayet: Allah Teâlâ bu iki sûreyi, Hz. Peygamber (s.a.s.)'e göz değmesine karşı bir tedavi-çare olsunlar diye indirmiştir. Sa'îd b. Müseyyeb'den şu rivayet edilmiştir: Kureyşliler, “Gelin, aç kalalım ve Muhammed'e nazar vuralım” dediler ve bunu yaptılar. Sonra ona gelip, “Pazun ne kadar güçlü, sırtın ne kadar kuvvetli, yüzün ne kadar parlak!” dediler. İşte bunun üzerine Cenâb-ı Hak, muavizeteyn'i indirdi.⁸³⁶

Üçüncü Rivayet: Müfessirlerin çoğuna göre Yahudi Lebid b. el-A'sâm'ın Rasûlullah'a (s.a.v.) yaptığı sihir üzerine inmiştir.

Bu konuyla ilgili rivayetler:

Birinci İddia: Sa'lebî'nin tefsirinde İbn Abbâs ve Hz. Âişe'den rivayetle zikrettiği bir hadiste onlar şöyle anlatıyor: “Yahudilerden bir çocuk Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hizmet ederdi. Yahudiler onun aklını çelip Rasûlullah (s.a.v.)'ın taradığı saçlarından ve tıraşından birkaç diş almasını istediler. O da bunları alıp Yahudilere verdi. Yahudiler de bunlarla Rasûlullah (s.a.v.)'a büyü yaptılar. Bu yapan kişi içlerinden Lebid b. A'sam adında birisiydi. Yaptıktan sonra o büyüyü Züreyk oğullarının kuyusuna attılar ki o kuyuya Zervan denilirdi.

Bu büyü ile Rasûlullah (s.a.v.) rahatsızlandı. Başında saçları dağıldı. Altı ay süreyle kadınlara gittiğini görüyor (ona öyle geliyor) ve fakat onlara (aslında) yaklaşmamış oluyordu. Bir iş yaptığını sanıyor ve fakat yapmamış oluyordu. Erimeye başlamıştı fakat başına ne geldiğini bilmiyordu.

835 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb, Akçağ Yayınları: 23/576.

836 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb, Akçağ Yayınları: 23/576-577.

Bir gün uyuduğu bir sırada kendisine (rüyasında) iki melek geldi. Birisi baş tarafına, diğeri ayak ucuna oturdu. Ayak tarafına oturan baş tarafına oturana:

“Adamın nesi var?” diye sordu. Başucundaki:

“Hasta olmuş.” dedi. Ayakucundaki:

“Neden hastalanmış?” diye sordu. Başucundaki:

“Kendisine büyü yapılmış.” dedi.

“Ona kim büyü yapmış?” sorusuna da:

“Yahudi Lebîd b. A’sam.” demiş.

“Ona ne ile büyü yapmış?” sorusuna da:

“Tarağı ve taraktan düşen saçıyla.” cevabını vermiş.

“Peki o büyü nerede?” deyince de “Bir hurma çiçeğinin kabuğunda Zervan kuyusunun dip taşının altında.” diye cevap vermiş ve o sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) uykusundan uyanmış ve:

“Ey Âişe, farkında mısın Allah Teâlâ bana ilâcımı bildirdi.” buyurmuş, sonra da Ali, Zübeyr ve Ammâr b. Yâsir’i o büyüyi alıp getirmeye göndermiş. Kuyunun başına gelmişler, kuyunun ipini çekmişler, kuyudaki su sanki kına suyu gibiymiş. Kayayı kaldırmışlar, altındaki hurma çiçeği kabuğunu çıkarmışlar. İçinde Hz. Peygamber (s.a.v.)’in saçından düşen kıllarla, tarağından kırılmış iki diş ve yanında bağlanmış bir ip varmış. İpin üzerinde iğne ile dikilmiş on iki düğüm varmış. İşte bunun üzerine Allah Teâlâ bu iki sûreyi indirmiş de her âyet okundukça bir düğüm çözülmüş ve Rasûlullah (s.a.v.), ondan her bir düğüm çözüldükçe bir hafıflık hissediyormuş. Nihayet son düğüm de çözüldünce rahatlayıp sanki ipten kurtulmuş gibi kalkmışlar. Cibrîl:

“Ey Allah’ın Rasûlü, Allah’ın adıyla sana rukye (muska) yaparım; seni rahatsız eden her kötülükten, hasetçiden ve gözden. Böylece Allah sana şifa verir.” demiş.

“Ey Allah’ın elçisi, o pis herifi tutup öldürelim mi?” dediklerinde Rasûlullah (s.a.v.):

“Bana Allah şifa verdi. İnsanlara kötülük etmekten nefret ederim.” buyurmuş. Bu davranış da Rasulullah (s.a.v.)’ın hil-mindendir. (yumuşaklığındandır.)⁸³⁷

İkinci İddia: Seâlibî Tefsirinde bu Yahudi Lebid ibnu’l-’Asam ile birlikte kızlarının da Rasûlullah (s.a.v.)’a büyü yaptıkları ve *“Düğümlere üfürenlerin şerrinden”* ile onların kastedildikleri ayrıntısına da yer verilmiştir.⁸³⁸

Bu rivayetin bir benzeri Kelbi, Ebu Salih yoluyla İbn Abbas’tan da rivayet edilmiştir.⁸³⁹

Bu rivayetin bir benzeri Ebu Caferi Râzî, Rebi b. Enes, Enes b. Malik’ten de rivayet edilmiştir.⁸⁴⁰

Üçüncü İddia: Neysâbü’rî, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in büyü yapılmış olarak kaldığı süreyi altı ay değil sadece üç gece olarak zikreder.⁸⁴¹

Dördüncü İddia: Muhammed b. Abdirrahman b, Muhammed b. Cafer, Ebû Amr Muhammed b. Ahmed el-Hîrî’den, o Ahmed b. Ali el-Mevsîlî’den, o Mücahid b. Musâdan, o Ebû Usame’den, o Hişam b. Urve’den, o babasından, o da Âişe (r.a.)’den haber vererek dedi ki:

“Rasulullah (s.a.v.)’a sihir yapıldı. O, öyle bir hale geldi ki yapmadığı halde bir şey yapmış vehmine kapıldı.” Hz. Âişe diyor ki:

“Birgün benim yanımdayken Allah’a dua etti ve O’nu çağırdı. Sonra dedi ki:

837 Buhârî; Tıbb: 47 (5766), Müslim; Selam: 44/2189 s. 1721. Ahmed: 4/367, 6/57, 63, 96; Nesai, Tahrim: 20; İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim: 8/557-558.

838 Abdurrahman b. Muhammed b. Mahlûf es-Seâlibî, el-Cevâhiru’l-Hisân fi Tefsiri’l-Kur’an, Beyrut tarihsiz, IV,452.

839 Beyhâkî, Delâilü’n-Nübüvve; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/738-739.

840 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/739.

841 Garâibu’l-Kur’an, 30/209.

“Ey Âişe hissettin mi? Allah kendisinden istediğimi bana verdi.” Ben de dedim ki:

“Nedir o ey Allah’ın Rasulü?” Buyurdu ki;

“Bana iki melek geldi.” kıssayı detaylı olarak anlattı.”⁸⁴²

Bu hadisi Buhârî, Ubeyd b. İsmail’den, o da Ebû Usame’den rivayet etmiştir. Bu hadis Sahiheynde birçok senedle rivayet edilmiştir.⁸⁴³

Beşinci İddia: İmâm Buhârî, Sahîh’inin Tıb kitabında der ki: Bize Abdullah b. Muhammed... Hz. Âişe’den nakletti ki;

“Rasûlullah (s.a.v.)’a büyü yapılmıştı. Öyle ki onun kadınların yanına vardığı görülür, fakat onlarla birleşemezdi.” Süfyân der ki:

“Bu, büyüünün en şiddetlisidir.” Rasûlullah (s.a.v.) Hz. Âişe’ye;

“Ey Âişe biliyor musun, Allah Teâlâ kendisinden bilgi istediğin şey konusunda bana bilgi verdi. İki kişi geldi ve birisi baş tarafımda diğeri ayak tarafımda durdu. Baş tarafımda oturan, ayak tarafımda oturana dedi ki:

“Adamın nesi var?” O da:

“Büyülenmiş”, dedi. Diğeri;

“Kim büyülemiş onu?” deyince o;

“Yahûdîlerin müttefiki olan Züreyk oğullarından Lebîd b. A’sam isimli bir kişi.” dedi. Bu kişi münaflıklardandı.

“Ne ile büyülemiş?” deyince,

“Tarak ve taranırken düşen saçıyla” demiş. Öbürü;

“Nerede o?” deyince,

“Zervân kuyusunun dibindeki taşın altında.” demiş.” Hz. Âişe der ki:

⁸⁴² Buhârî; Tıbb: 49, 50 (5766), Bed’-i Halk: 11, Cizye: 14, Daâvat: 58; Müslim; Selam: 44/2189 s. 1721. Ahmed-Müsned: 6/50, 96.

⁸⁴³ İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 400.

“Rasûlullah (s.a.v.) o kuyuya gidip büyüyü çıkardı ve dedi ki:

“*İşte bana gösterilen kuyu bu idi.*” Bu kuyunun suyuna kına karıştırılmıştı. Ve sanki oranın hurması şeytan başı gibiydi. Bu, çıkarılınca Hz. Âişe der ki: Ben;

“Yoksa sen tedavi mi oldun?” dedim. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

“*Hayır, Allah beni şifâyâb etti. Ben, insanlardan bir kişiye kötülük bulaştırmak istemem.*”⁸⁴⁴

Altıncı İddia: Buhârî, İsâ b. Yûnus kanalıyla bunu Yahya el-Kattân’a isnâd eder. Bu isnâdda şu ifade de vardır: Hz. Âişe dedi ki:

“Öyle ki peygambere bir şey yapmadığı halde yapmış gibi gösteriliyordu. Ve yine onun ifadesinde hadisin sonunda şu kısım yer alır: “Peygamber emretti de, o tekrar kuyuya gömüldü.”

Buhârî’nin belirttiğine göre, Hişâm’dan bu rivayeti İbn Ebu Zenâd ve Leys b. Sâd da nakletmiştir. Bu hadîsi Müslim Ebu Üsâme kanalıyla... Hişâm’dan nakleder.

Yedinci İddia: İmâm Ahmed b. Hanbel de, İbrâhîm b. Hâlid kanalıyla Hişâm’dan, o babasından, o da Hz. Âişe’den nakleder ki, “Rasûlullah (s.a.v.) altı ay bu halde kalmış. Ne o kimsenin yanına gelirmiş, ne de kimse onun yanına varırmış. En sonunda iki melek gelmiş, birisi baş tarafına, diğeri ayak tarafına oturmuş. Biri diğerine;

“Nesi var?” demiş. O da;

“Büyülenmiş”, demiş.

“Kim büyüledi onu?” deyince

“Lebîd b. A’sam”, demiş...”⁸⁴⁵

Sekizinci İddia: İmâm Ahmed b. Hanbel der ki: Bize Ebu Muâviye... Zeyd b. Erkam’dan nakletti ki;

⁸⁴⁴ İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim: 8/557.

⁸⁴⁵ İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim: 8/557

“Yahûdilerden bir kişi Hz. Peygambere büyü yaptı da bu nedenle Rasûlullah günlerce hastalandı. Cebrâîl gelip dedi ki;

“Yahûdilerden bir kişi sana büyü yaptı. Bir düğüm bağlayıp falanca kuyunun dibine attı. Oraya birini gönder de getirsin.” Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) Hz. Ali’yi gönderdi. Hz. Ali, o büyüü çıkarıp peygambere getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) düğümü çözdü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) sanki ipten kurtulmuş- çasına dinçleşip ayağa kalktı. O Yahudiye bunu ne söyledi, ne de ölünceye kadar yüzünü gördü.”⁸⁴⁶

Dokuzuncu İddia: Hadise (Hz. Peygamber (s.a.v.)’e Yahudiler tarafından büyü yapılması) olayı Buhârî ve Müslim’de de muavvizeteyn sûrelerinin nüzul sebebi olduğu tasrih edilmek- sizin anlatılmıştır.

Burada Lebîd ibnu’l-Âsam Züreyk oğulları Yahudilerinden birisi olarak zikredilirken Müslim’deki rivayette kuyunun adı Zî Ervân kuyusu olarak verilmektedir.⁸⁴⁷

Onuncu İddia: Bu surenin nüzul sebebi Buhârî ve Müs- lim’de Hz. Âişe’den yapılan rivayete göre, Yahudi Lebid b. Âsam’ın Rasulullah (s.a.v.)’a sihir yapmasıdır. Bir hurma kabuğuyla sihir yaptı ona. Rasulullah (s.a.v.)’ın saç telleri ve tıraşın dişleri, bir de yay kirişi, onda da iğneler batırılmış on bir düğüm vardı. Bunun üzerine Muavvizeteyn indirildi. Bir âyet okudukça bir düğüm çözülüyor, Rasulullah (s.a.v.) kendisinde bir hafiflik hissediyordu. Son düğüm çözülünce kalktı, bağdan çözülmüş gibi hareketli idi.⁸⁴⁸

Rivayet âlimlerinin cumhuruna göre bu kıssa (hadise), sahihtir.

Fahreddin er-Razi der ki:

“Mutezile’nin hepsi bu rivayeti reddeder. Mesela Kâdî der ki:

⁸⁴⁶ İbn Kesîr, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim: 8/557

⁸⁴⁷ Buhârî, Tıbb, 49; Müslim, Selâm, 43.

⁸⁴⁸ el-Bahrû’l-Muhit, 8/530.

“Bu rivayet asılsızdır. Allah Teâlâ, *“Allah seni insanlardan koruyacaktır.”*⁸⁴⁹

*“Sihirbaz, yaptığında felaha ermez”*⁸⁵⁰ buyurduğu halde bunun olabileceğini söylemek, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in peygamberliğini yaralamaya götürür. Şayet bu doğruysa, o zaman sihir yapanların bütün peygamberlere ve salihlere zarar verebilecekleri, böylece kendileri için büyük bir mülk elde etmeye kadir olabilecekleri neticesi ortaya çıkar ki bütün bunlar batıldır, söz konusu değildir.

Ehl-i Sünnetin genel inancı sihir, büyü ve nazar haktır. Yukarıda örneklerini verdiğim nüzul sebepleri de bu uydurma iddiaları desteklemektedir. Birinin üç gün, diğerinin altı ay dediği Resul’ün büyülenmiş günleri itiraz edilemez sahih kaynaklarda olduğu için iman etmeleri gerekiyor. Sahih bir hadisi kabul etmeyenin kafir olduğunu söyleyen bu zihniyetin yine en önde gelen âlimleri, bu hadisi kabul etmiyorlar. İçinde bulundukları bu çelişkinin haberleri yokmuş gibi halen inatla aynı şeyleri savunmaya devam ediyorlar. Birine göre diğeri kafir ama konu hadis ve sünnet ise ikisi de Kuran yetmez diyen hadislere muhtaç olduklarını düşünen zihniyete mensuplar.

849 Mâide: 5/67.

850 Taha: 20/69.

HZ. ÖMER'İN NUZUL SEBEBİ OLDUĞU 10 AYETİN NASIL BİR UYDURMA OLDUĞUNU DELİLLERİNİ SIRASIYLA İFŞA EDELİM

1) MAKAMI İBRAHİM'İN NAMAZGAH EDİNİLMESİ

BAKARA 2/125

“Hani beyti insanlar için bir toplantı yeri ve emin bir yer yapmıştık. “Siz de İbrahim’in makamından bir namazgah edinin.” İbrahim ve İsmail’e: “Evimi, tavaf edenler, kalanlar, rükû ve secde edenler için titizlikle temizleyin.” diye kuvvetli emir vermiştik.”⁸⁵¹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayet: Tefsiru'l-Kummi'de İmam Cafer Sadık'ın (a.s), “*Evimi temizleyin.*” ifadesi ile ilgili olarak, “Yani, müşrikleri oradan uzaklaştırın.” dediği rivayet edilir. el-Kâfi'de İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle dediği belirtilir: “Yüce Allah buyuruyor ki: ‘*Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için Evimi temizleyin.*’ Dolayısıyla bir kul, üzerindeki ter kokularından, kirden arınıp yıkanmadıkça Mekke'ye girmemelidir.”⁸⁵²

851 Bakara Suresi 125. âyet

852 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 1.cilt s.429

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.v.)’den rivayet olduğuna göre Efendimiz Hz. Ömer (r.a.)’in elini tutmuş ve: “*Bu (burası) İbrahim’in makamıdır.*” buyurmuştu. Ömer (r.a): “Bura-yı namazgah edinmeyelim mi?” diye sordu. Efendimiz (s.a.v.): “*Bununla emrolunmadım*” buyurdu. Daha güneş batmadan “*Biz beyt’i insanlar için bir toplanma yeri ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrahim’in makamından bir namaz yeri (namazgah) edinin...*” âyeti nazil oldu.”⁸⁵³

İkinci Rivayet: Hz. Ömer’den rivayetle haberi Tirmizî şöyle tahrir etmiştir: “Ömer der ki: “Ey Allah’ın elçisi, İbrahim’in makamı arkasında namaz kılsak.” dedim, hemen “*Siz de İbrahim’in makamından bir namaz yeri (namazgah) edinin...*” âyeti nazil oldu.”⁸⁵⁴

2) PEYGAMBERİN EŞLERİNİN (EZVÂCİ TÂHİRÂTIN) TESETTÜRÜ

AHZAP SURESİ 33/59

“*Ey O Peygamber, eşlerine, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına söyle: Üstlerine örtülerini alsınlar. Bu, onların tanınıp ta incitilmemeleri için daha elverişlidir. Allah Gâfûr, Rahim olandır.*”⁸⁵⁵

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Mekke ve Medine toplumunda kadınların dışarı çıkarken dikkat çekmemeleri, toplumun ahlaki düzeninin korunması için önemli bir meseledir. Rivayetlere göre, bazı kadınlar dışarı çıkarken örtülerini tam kullanmaz, bu da toplumda fitne ve karmaşaya sebep olurdu. Bu âyet, Peygamber (s.a.v.)’in eşi Hz. Âişe’ye ve ümmetin kadınlarına hitaben inmiş, onların

853 Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vil, 1/124; Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb.

854 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 2/6-7, hadis no: 2959, 2960.

855 Ahzâb Suresi 59. Âyet

dış kıyafetlerini özel bir şekilde giyinmeleri, özellikle yüz ve boyun kısmını örtmeleri gerektiğini bildirir. Böylece kadınların rahatça ve güven içinde toplumda dolaşmaları sağlanmıştır.⁸⁵⁶

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ebu Eyyûb en-Nehrânî kanalıyla Hz. Âişe'den rivayet edilen bir haberde de Hicâb âyetinin nüzulüne Hz. Ömer sebep olmuştur ama anlatılan olay biraz daha farklıdır. Şöyle ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımları da diğer kadınlar gibi (evlerde tuvalet olmadığı için) abdest bozmaya geceleri şehir dışında açık araziye çıkarlardı. Hz. Ömer, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e, (tuvalet çıktıklarında) hanımlarına örtünmelerini emretmesini söylemiş, fakat Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hususta bir vahiy gelmediği için onun bu isteğine aldırış etmemişti. Bir gece Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımlarından Sevde bint Zem’a tuvalet için Medine dışına çıkmıştı. Sevde, uzun boylu bir hanımdı ve uzaktan o olduğu bilinirdi. Hz. Ömer de arkasından çıktı ve örtünme ile ilgili bir vahiy inmesi hususunda hırslı olduğu için onun arkasından seslendi:

“Ey Sevde elbette seni tanıdık.”

Hz. Âişe der ki: “İşte bunun üzerine hicâb (örtünme) âyeti olan: “Ey iman edenler, o Peygamber’in evlerine yemeğe çağrılmaksızın ve vakitli vakitsiz girmeyin....”⁸⁵⁷ âyet-i kerimesi nazil oldu.”⁸⁵⁸

İkinci rivayet: Âişe’den (r.a.) rivayet edildi: “Örtünme âyetleri indirildikten sonra, Sevde ihtiyacı için çıktı. -O cüsseli bir kadındı, kendisini tanıyandan gizlenmezdi- Onu Ömer gördü ve: “Ey Sevde, vallahi bizden örtünmüyorsun, nasıl çıktığına bak.”

⁸⁵⁶ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 15.cilt s.445-447

⁸⁵⁷ Ahzâb Suresi 53. Âyet

⁸⁵⁸ İbni Cerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, 22/29.

dedi. Âişe (r.a.): “Sevde, sırtını dönerek Ömer’den (r.a.) ayrıldı. Rasûlullah benim evimde idi. Rasûlullah akşam yemeğini yiyordu, elinde etli kemik vardı. Sevde, Rasûlullah’ın yanına girdi ve: “Ya Rasûlallah, ben bir ihtiyacım için çıkmıştım bana Ömer, şöyle söyle, söyledi.” dedi. Âişe (r.a.): “Allahü Teâlâ vahyini indirdi, vahiy sırasında olan geçince, üzerinde et olan kemik hala Rasûlullah’ın elinde idi, onu yere koymamıştı: Rasulullah, “Muhakkak ihtiyaçlarınız için çıkmağa size izin verildi.” buyurdu.”⁸⁵⁹

3) PEYGAMBERİN EŞLERİNİN (EZVÂCI TÂHİRÂTIN) KISKANÇLIĞI

TAHRİM SURESİ 66/5

*“Eğer o sizi boşarsa, yerinize Allah’a itaatte teslim olan, Allah’ın birliğini tasdik eden, namaz kılan, günahlardan tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan kadınlar, dullar ve kızlar olmak üzere Rabbinin ona sizden hayırlılarını vermeleri umulan bir şeydir.”*⁸⁶⁰

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Peygamber (s.a.v.) bazı eşlerine belirli şeyleri haram kılmış ya da onlardan uzak durmuş; ancak bu davranışlarından dolayı pişman olmuş ve Allah tarafından uyarılmıştır. Bu âyet, Peygamber’in eşlerine yönelik yaptığı bazı haram kılmaların (kendisine mahsus olan ve eşlerinin rahatı için olan haramlıklar) kendisine zarar verdiğini ve bundan pişmanlık duyduğunu ifade eder. Özellikle Hz. Âişe ile diğer eşleri arasında geçen olaylarda, Peygamber’in bu tür davranışlarının Allah tarafından ikaz edildiği ve tevbe etmesinin istendiği anlatılır. Âyet, Peygamber’in eşi kadınların kendisine zarar vermemeleri, yani O’nu üzmemeleri için bir uyarı niteliğindedir.⁸⁶¹

859 Buhârî; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 2/551.

860 Tahrir Suresi 5. âyet

861 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Enes'ten rivayet edildiğine göre Hz. Ömer şöyle dedi:

“Müminlerin anneleri olan annelerimizden bazılarının Rasulullah’a karşı sert davrandıklarını ve onu rahatsız ettiklerini haber aldım. Onları teker teker ziyaret ettim ve nasihat ettim, Rasulullah’ı rahatsız etmemelerini söyledim ve: “Eğer dinlemezseniz Allah ona sizden daha hayırlılarını verir.” dedim. Zeyneb’e gittiğimde o bana:

“Ey Hattab’ın oğlu! Rasulullah hanımlarına nasihat etmesini bilmiyor mu ki onlara sen nasihat ediyorsun!” dedi. Ben de sustum. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”⁸⁶²

İkinci Rivayet: Hz. Peygamber (s.a.v.) Hafsa’nın evinde Mâriye ile ilişkide bulunmuştu. Bu durumu gören Hafsa ona ağır sözler söylemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) onu yatıştırmak için bir daha Mâriye’ye yaklaşmayacağına yemin etmiş ve Hafsa’ya da bunu kimseye söylememesini tembih etmişti. Ancak Hafsa durumu Âişe’ye haber vermişti. Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) bazı eşleri yanında uzun müddet kalıyordu. Onun bu uzun kalışını içtiği bal şerbetine bağlayan bazı kıskanç eşleri, onun bu eşlerinde uzun müddet kalmasını engellemek, bir araya gelerek yukarıdaki hadis-i şeriflerde gördüğümüz hileye başvurmuşlardı. İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) eşlerinin aralarında ki bu kıskançlıklarına, geçimsizliklerine kızarak kadınlarından bir ay uzak kalmağa yemin etmişti. Çok geçmeden Medine’de Hz. Peygamber (s.a.v.)’in kadınlarını boşadığı haberi çalkalanmağa başladı. Bunun üzerine Hz. Ömer Hz. Peygamber (s.a.v.)’in huzuruna vararak:

“Ey Allah’ın elçisi! Kadınların hususunda seni üzen nedir? Şayet onları boşamışsan, Allah’ın Melekleri, Cibril ve Mikâil,

fi Tefsiri’l-Kuran 14.cilt s.290-295

862 Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü’l-Münir, Risale Yayınları: 14/545-546

ben, Ebû Bekir ve bütün müminler seninle birliktedir.” dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v.): “Başım üzerine yemin ederim ki, kadınlarımı boşamadım.” buyurdu. Hz. Ömer: “Kadınlarını boşamadığını, müslümanlara haber verebilir miyim?” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) O’na: “Dilersen ver.” buyurdu. Hz. Ömer der ki: “Mescid’in kapısında dikilip, avazım çıktığı kadar, “Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınlarını boşamadı” diye bağırmaya başladım. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.”⁸⁶³

Dikkat ettiyseniz, benzer konularda bile bazen iki cümle ile geçilirken, bazen öylesi orta oyunu türü detaylar verilmiş ki, sanki bir senarist kaleminden çıkmış. Ne hikmetse Buhârî’nin, Enes den rivayetle kitaplarına aldığı Ömer hikâyelerinde çeşit çeşit anlatılar oluşmuş.

4) BEDİR ESİRLERİ HAKKINDA, RESUL AFFETME VE FİDYE İSTERKEN, ÖMER KELLELERİN VURULMASINI İSTİYOR. HAŞA ALLAH’DA BEDİR ESİRLERİNİN KELLERİNİ VURUN DİYE AYET İNDİRİYOR.

ENFAL SURESİ 6/67

*Yeryüzünde küfrün belini kırıncaya kadar hiçbir peygambere esirleri olması yaraşmaz. Siz, geçici dünya malını istiyorsunuz, Allah ise âhireti(n sizin olmasını) istiyor. Ve Allah Aziz’dir, Hakim’dir.*⁸⁶⁴

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Mecmau’l-Beyan adlı tefsirde, “Yeryüzünde savaşıırken, düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz.” ifadesiyle ilgili olarak şu açıklamaya yer veriliyor:

⁸⁶³ Buhârî, Tefsir, Tahrîm Sûresi; Müslim, Siyam, 23; Radâ, 98; Talâk, 23; Tirmîzî, Sünen, Tefsir, 65. Abdulfettah El- Kâdi, Esbab-ı Nüzul, Fecr Yayınevi: 436-437

⁸⁶⁴ Enfal Suresi 67. âyet

“Bedir günü müşriklerden yetmiş kişi öldürüldü. Bunların yirmi yedi tanesini Ali b. Ebu Talib (a.s) öldürdü. Müşriklerden tutsak alınanların sayısı da yetmişti. Peygamber’in (s.a.a) ashabından hiç kimse müşriklere tutsak düşmemiştir. Müslümanlar esirleri topladılar, iplere bağladılar ve yaya olarak Medine’ye doğru yürüttüler. Peygamberimizin (s.a.a) ashabından dokuz kişi bu savaşta öldürüldü. Evs kabilesinin önderlerinden Sa’d b. Heyseme bunlar arasındaydı.”

Aynı eserde şöyle denir: “Muhammed b. İshak’tan şöyle rivayet edilir: Bedir Savaşı’nda Müslümanlardan on bir kişi şehit düştü. Bunların dördü Kureyş kabilesine, yedisi de ensara mensuptu. Bazılarına göre, Bedir Savaşı’nda şehit düşen Müslümanların sayısı sekiz, öldürülen müşriklerin sayısı da kırk küsur kadardır.”

Aynı eserde şöyle denir: “İbn Abbas’tan şöyle rivayet edilir: Bedir Savaşı’nın olduğu gün akşam bastırınca ve savaş esirleri iplerle bağlanmış oldukları hâlde karanlık çökünce, Resulullah (s.a.a) gecenin başlarında uyuyamadı. Aşap ona dedi ki: ‘Neden uyumuyorsun?’ Peygamberimiz (s.a.a) dedi ki: ‘İple bağlanmış amcam Abbas’ın iniltilerini duyuyorum.’ Bunun üzerine aşap Abbas’ın iplerini çözdüler. Abbas’ın iniltileri kesildi, Peygamberimiz de uyuyabildi.” Rivayetlerde de belirtildiği gibi Hz. Ali (a.s) hiç esir almamıştı.⁸⁶⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Mücahid’in rivayetine göre, Ömer b. Hattab (r.a.) bir görüş ileri sürerdi de onun bu görüşü gökten gelen vahye tıpatıp uyardı. Rasulullah (s.a.v.) Bedir esirleri hakkında ashabıyla istişarede bulunmuştu. Müslümanlar: “Ey Allah’ın Rasulü, bunlar senin amcazadelerindir. Onlardan fidye al” demişlerdi.

⁸⁶⁵ Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 9.cilt s.197

Ömer (r.a.) ise; “Ey Allah’ın Rasulü, bunları öldür, demişti. Bunun üzerine mevzuyla alakalı âyet nazil oldu.”⁸⁶⁶

İkinci Rivayet: İbn Ömer’in rivayetine göre de, Rasulullah (s.a.v.) esirler hususunda Ebû Bekr (r.a.)’e danışmış o da: “Senin kavmin ve aşiretindir. Onları serbest bırak yollarına gitsinler” demişti.

Ömer (r.a.)’e danıştığında ise Ömer (r.a.): “Onları öldür” demişti. Müteakiben Rasulullah (s.a.v.) onlardan fidye almıştı. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyetleri indirdi. Nihayet Rasulullah (s.a.v.), Ömer (r.a.)’e rastladı da: “Sana muhalefet ettiğimiz için az kaldı büyük bir bela gelip bize çatacak” buyurdu.”⁸⁶⁷

Üçüncü Rivayet: Enes b. Mâlik’ten rivayet olunmuştur. O der ki:

“Bedir savaşından sonra esirler Hz. Peygamber (s.a.v.)’in huzuruna getirildi. Hz. Peygamber (s.a.v.), onlar hakkında As-hâb’ına danışarak: “Bu esirler hakkında ne diyorsunuz? Allah Teâlâ onları ele geçirmenizi nasip etti.” diye sordu. Hz. Ömer yerinden kalkarak:

“Ey Allah’ın elçisi! onların boyunlarını vurdur.” dedi. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.), onun bu görüşüne iltifat etmedi. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) kalkarak:

“Benim görüşüm, fidye karşılığı onları bağışlamandır.” dedi. O zaman Hz. Peygamber, onları bağışlayarak, onlardan fidye alınmasını kabul etti. Bu olay üzerine yukarıdaki âyet-i kerime, Hz. Ömer’in görüşü üzerine nazil oldu.”⁸⁶⁸

⁸⁶⁶ Bu hadisi Ahmed Müsnedi’ne almamıştır 1/24. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 195.

⁸⁶⁷ 2/329, Suyuti: ed-Dürr: 3/202. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 195.

⁸⁶⁸ İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/334.

5) MEŞHUR MÜNAFIK ABDULLAH B. ÜBEYY B. SELUL ÜZERİNE, HZ. PEYGAMBER'İN (ASM) CENAZE NAMAZI KILMAMASINI İSTEMESİ.

TEVBE SURESİ 9/84

Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkâr ettiler, fasık olarak öldüler.⁸⁶⁹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Yine aynı eserde belirtildiğine göre, Taberanî, İbn Mürdeveyh ve Beyhakî -Delâilü'n-Nübüvve adlı eserde- İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmişlerdir:

“Abdullah b. Ubey, oğlu Abdullah'a dedi ki: 'Benim için Resulullah'tan bir giysi iste ve o giysiyi bana kefen yap. Benim cenaze namazımı kılmasını iste.' Oğlu, Resulullah'ın (s.a.v) yanına gelerek şunları söyledi: 'Ya Resulallah! Abdullah'ın şerefini biliyorsun. O kendisi için kefen olarak kullanılmak üzere senin bir giysini, ayrıca senin de onun cenaze namazını kılmanı istiyor.'”

“Bu sırada Ömer dedi ki: 'Ya Resulallah! Abdullah'ı ve mü-nafıklığını biliyorsun. Allah, onun cenaze namazını kılmanı yasakladığı hâlde, namazını mı kılacaksın?' Peygamberimiz (s.a.v), 'Nerede yasaklanmış?' diye sordu. Ömer şu âyeti okudu: 'Onlar için ister af dile, ister dileme (fark etmez); onlar için yetmiş defa af dilesen de, Allah onları asla affetmez.' Peygamberimiz (s.a.v) dedi ki: 'Ben de yetmiş kereden fazla af dilerim.' Bunun üzerine yüce Allah şu âyeti (Münâfikun, 6) indirdi:

“Onlardan ölen birine asla namaz kılma; (dua için) kabri-nin başında da durma...” Peygamberimiz (s.a.v) Ömer'in peşine birini göndererek bu âyetin indiğini ona bildirdi. Sonra yüce Allah, 'Onlar için ister af dile, ister dileme (fark etmez)...’

Resulullah efendimizin (s.a.a) Abdullah b. Ubey için af dile-diği ve cenaze namazını kıldığı, bazı Şia kaynaklarında da mürsel olarak (ravilerin adı zikredilmeksizin) rivayet edilmiştir. Ayyâşi ve Kummi, bu rivayetlere tefsirlerinde yer vermişlerdir. Kummi'nin aktardığı rivayete daha önce yer vermiştik. Bu rivayetler birtakım çelişkiler, birbirini çürütmeler içermenin yanı sıra, kendi içlerin-de de çakışmaktadırlar. Bu bakımdan âyetlerle bağdaşmadıkları, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde açıktır.⁸⁷⁰

Ehl-i Sünnet Rivayetler:

Birinci Rivayet: İsmail b. Abdurrahman b. Ahmed el-Vaiz “ımla” tarikiyla, Abdullah b. Muhammed b. Nasr’dan, o Yusuf b. Asım er-Razi’den, o Abbas b. Velid en-Nersi’den, o Yahya b. Said el-Kattan’dan, o Ubeydullah b. Ömer’den, o Nafi’den, o da İbn Ömer’den (r.a.) bize şu rivayette bulundu:

“Abdullah b. Übeyy ölünce oğlu Rasulullah’a (s.a.v.) gelip dedi ki:

“Gömleğini bana ver de onu bununla kefenleyeyim, üzerine de namaz kıl ve onun için istiğfarda bulun.” Rasulullah (s.a.v.) da gömleğini ona verdi. Sonra da:

“Beni çağır da onun namazını kılayım.” buyurdu. O da Ra-sulullah’ı (s.a.v.) ilan edip çağırdı. Rasulullah (s.a.v.) onun üstüne namaz kılmak isteyince Ömer b. Hattab (r.a.) kendisini çekti ve:

“Allah seni münafıkların üzerine namaz kılmaktan neh-yetmemiş miydi?” dedi. Rasulullah (s.a.v.) da:

“Ben onlar için istiğfarda bulunmakla, bulunmamak arasında muhayyer kıldım.” buyurup müteakiben onun namazını kıldı. Sonra bu âyet nazil olunca onların üstüne namaz kılmayı terk etti.”⁸⁷¹

870 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 9.cilt s.552

871 Buhârî, Cenaiz: 1269, Libas: 5796; Tefsiru'l-Kur'an, 9/12. Müslim. Sıfa-tu'l-Münâfikin, 3; Tirmizi, Tefsir: 9/13 (3098); Nesai, Mücteba, Cenaiz: 40 (1898)

Bu hadisi Buhârî, Müsedded'den, Müslim de Ebu Kudame, Ubeydullah b. Said'den, her iki ravi de Yahya b. Said'den rivayet etmişlerdir.⁸⁷²

Bu husus, Ömer, Enes, Câbir (r.a.) ve başkalarının hadi-sinden varit oldu.⁸⁷³

Diğer bir rivayette, bu âyet nazil olduktan sonra Rasu-lullah'ın bir daha münafıkların cenaze namazını kıldırmadığı zikredilmiştir.⁸⁷⁴

Buhârî'deki başka bir rivayette “Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) onun (Abdullah b. Übeyy b. Selûl) üzerine cenaze namazı kıldı, biz de kıldık.” ayrıntısına da yer verilmiştir.⁸⁷⁵

İkinci Rivayet: İsmail b. İbrahim Nasrabazi, Ebu Bekr b. Malik el-Kutay'i'den, o Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den, o babasından, o Ya'kub b. İbrahim b. Sa'd'dan, o babasından, o Muhammed b. İshak'tan, o Zühri'den, o Ubeydullah b. Abdillan b. Utbe b. Mesud'dan, o da İbn Abbas'tan bize şu rivayette bulundu:

“Ben, Ömer b. Hattab (r.a.)'ın şöyle dediğini işittim:

“Abdullah b. Übeyy ölünce, Rasulullah (s.a.v.) onun üzerine namaz kılmaya çağrıldı. O da namaz kılmak için ölüye doğru yöneldi. Ölünün başına varınca ben dönüp Rasulullah'ın (s.a.v.) göğsü hizasına dikildim ve onun yaptıklarını günleriyle birlikte sayarak “Ey Allah'ın Rasulü, falan günde şunu şunu söyleyen Allah'ın düşmanı Abdullah b. Übeyy üzerine mi namaz kılacak-sın/” dedim. Rasulullah (s.a.v.) ise tebessüm ediyordu. Nihayet ona fazla ısrarda bulununca buyurdu ki:

872 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 210-211; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/362-363; İbn Cerir et-Taberi, Cami-u'l-Beyan.

873 İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/363.

874 İbn Cerir et-Taberi, Cami-u'l-Beyan.

875 Buhârî, Tefsîru'l-Kur'an, 9/13.

“Başımdan uzaklaş ey Ömer. Zira ben, muhayyer kıldım. Bu yüzden bu müsbet ciheti seçtim. Bana “Onlar için ister istiğfarda bulun, istersen bulunma. Sen onlar için yetmiş defa istiğfarda bulunsan da Allah onları kesinlikle bağışlamayacaktır...” buyuruldu. Eğer ben, yetmiş kereden daha fazla istiğfarda bulunduğum takdirde Abdullah’ın bağışlanacağını bilseydim elbette sayıyı artırırdım.”

Sonra Rasulullah (s.a.v.) onun namazını kıldı ve onun cenazesıyla birlikte yürüyüp kabrinin üzerine durdu. Nihayet bu işlerini bitirip onun kabrinden ayrıldı. Benim, Rasulallah’a (s.a.v.) karşı cüretkârlığıma da şaştım doğrusu.

Halbuki Allah ve Rasulü daha iyi bilir. Vallahi çok az bir süre geçti ki derken bu âyet nazil oldu. Artık bundan böyle Allah, ruhunu da kabzedinceye kadar Rasulullah (s.a.v.) hiçbir münâfiğin üstüne namaz da kılmadı. Kabrinin başında da durmadı.”

Müfessirlerin rivayetine göre, Abdullah b. Ubeyy hakkında yapılan bu ameliyeler hususunda Rasulullah (s.a.v.) ile konuşulup görüşüldü de buyurdu ki:

“Benim ne gömleğim, ne de kıldırduğım namaz Allah’tan gelecek olanı ondan savamaz. Vallahi ben onun sebebiyle kavminden bin kişinin müslüman olmasını umuyordum.”⁸⁷⁶

Taberi bu hadisi, Cabir, Enes, Katade ve Âsim b. Ömer’den de rivayet etmiştir.⁸⁷⁷

⁸⁷⁶ Tirmizî. Tefsîru’l-Kur’an, 9/12, hadis no: 3097; Neseî, Cenâiz. 69. hadis no: 1964. Ayrıca bak: Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/16; Neseî, Cenâiz. 40. hadis no: 1898. Tirmizî hadisın hasen, sahih, ğarib olduğunu da kaydeder.

İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 211.

⁸⁷⁷ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

6) İÇKİ HAKKINDA KESİN VE NET BİR HÜKMÜN GELMESİNİ İSTEMESİ

MÂİDE SURESİ 5/90-91

Ey iman edenler, içki, kumar, tapınmaya mahsus dikili taşlar ve fal okları şeytanın işinden birer murdardırlar. Bunlardan kaçının ki felaha eresiniz.

Şeytan ancak içki ve kumarda aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'tan anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsir'ul-Ayyâşî'de Hişam b. Salim'in İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle duyduğu rivayet edilir: “Hamza b. Abdulmuttalib ile arkadaşları bir gün sükürke adı verilen bir içki başındaydılar. O sırada deve etinden yapılan bir yemek olan şerif⁸⁷⁸ten söz edildi. Hamza ‘Onu nasıl yaparız?’ dedi. Arkadaşları ‘(Yakında bulunan deveye işaret ederek) işte şu, kardeşinin oğlunun dişi devesi’ dediler. Hamza hemen devenin yanına gelerek onu boğazladı ve ciğeri ile sırt etlerini alarak arkadaşlarına getirdi.”

İmam Cafer Sadık (a.s) sonra şöyle devam etti: “Hz. Ali gelip devesinin boğazlandığını görünce bu işe kızdı. Oradakiler, ‘Bu işi amcan Hamza yaptı’ dediler. O da Peygambere (s.a.a) giderek Hamza’yı şikâyet etti.”

“Peygamber efendimiz (s.a.a) Hz. Ali (a.s) ile birlikte yola koyuldu. Hamza’ya, ‘Peygamber (s.a.a) kapıda’ diye haber verdiler. Hamza öfkeli bir şekilde kapıya çıktı. Resulullah (s.a.a) onun öfkeli yüzünü görünce, geri döndü. Hamza ona ‘Eğer Ebu Talib’in oğlu seni dizginle gütmek isteseydi, bunu yapardı’ dedi. Hamza bu sözlerden sonra içeri girdi ve Peygamber (s.a.a) de geri döndü.”

878 Devenin hörgücünden yapılan bir çeşit yemek

İmam (a.s) daha sonra şöyle devam etti: “Bu olay Uhud Savaşından önce meydana geldi. Bu arada içki yasağı âyeti indi.”⁸⁷⁹

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Bazılarına göre bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi, Hz.Ömer’in, içkinin haram kılınmasına dair Allah Teâlâ’ya dua etmesidir.

Abdurrahman b. Hamdan el-Adl, Ahmed b. Cafer b. Malik’ten, o Abdullah b. Ahmed b. Hanbel’den, o babasından, o Halef b. Velid’den, o İsrail’den, o Ebû İshak’tan, o Ebû Meyse-re’den, o da Ömer b. Hattab (r.a.)’dan bize şu rivayette bulundu:

“Ömer (r.a.): “Allah’ım, bize içki hakkında kalplerimize şifa (kanaat) bahşeden apaçık bir delil göster” diye duada bulundu da nihayet “sana içki ve kumardan sorarlar...”⁸⁸⁰ âyeti indirildi. Bunun üzerine Ömer (r.a.) çağrılarak Rasulullah (s.a.v.) tarafından bu âyet kendisine okundu. Ömer (r.a) tekrar:

“Allah’ım, bize içki hakkında tam bir kanaat bahşeden bir delil göster” diye dua etti. Bu sefer “Ey iman edenler sizler, sarhoşlar iken namaza yaklaşmayın...”⁸⁸¹ âyeti nazil oldu. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okundu.

Ömer yine “Allah’ım, bize içki hakkında tam bir açık vahiy indir” diye niyazda bulundu. Bunun üzerine Mâide: 5/90 âyeti nazil oldu. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okundu. Nihayet “Artık vazgeçtiniz değil mi?” kısmına âyet gelince, Ömer: “Vazgeçtik ya Rab” dedi.”⁸⁸²

879 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 6.cilt s.175

880 Bakara: 2/219.

881 Nisa: 4/43.

882 Tirnizi: 3049-3049, Ebu Davud; Eşribe: 3670, Nesai; Eşribe: 7/286, Hakim; Müstedrek: 2/278. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 167-168; İbn Cerir et-Taberi, Cami-u'l-Beyan.

İkinci Rivayet:

Birinci İddia: Muhammed b. Kays'a göre ise bu âyet-i kerime bir kısım Medineli kişiler hakkında nazil olmuştur. Rasulullah Medine'ye gelince içki içen ve kumar oynayan bazı insanlar onun yanına gelmişler ve ona bunların hükmünün ne olduğunu sormuşlardır. Bunun üzerine Allah Teâlâ "Ey Muhammed, sana içki ve kumardan soruyorlar. De ki:

"Onlarda büyük günah vardır. İnsanlar için faydaları da vardır. Ancak günahları faydalarından çok büyüktür."⁸⁸³ âyetini indirdi. Bunun üzerine o insanlar dediler ki:

"Bunlar, haklarında ruhsat gelen şeylerdir. Biz, kumardan kazandığımız malı yiyelim, içkiyi de içelim. Allah'tan da affedilmemizi dileyelim." Nihayet bir adam akşam namazını kılariken Kâfirun suresini şu şekilde okumaya başladı:

"Ey Muhammed de ki: "Ey kâfirler, ben sizin taptıklarınıza ibadet ederim. Siz ise benim ibadet ettiğime tapacak değilsiniz." Bu kişi âyeti doğru okuyamadığı gibi ne okuduğunu da bilmiyordu. İşte bunun üzerine Allah Teâlâ, "*Ey iman edenler, sarhoşken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın.*"⁸⁸⁴ âyetini indirdi.

Bundan sonra insanlar yine içki içmeye devam ediyorlardı. Namaz vakti yaklaşıncı ne okuduklarını bilmeleri için içki içmeyi bırakıyorlardı. Böylece devam ederlerken Allah Teâlâ, bunu ve bundan önceki âyeti indirdi. Ve "Artık bunlardan vaz geçmez misiniz?" buyurdu. Onlar da: "Vazgeçtik ey Rabbimiz." dediler.⁸⁸⁵

Dördüncü Rivayet:

Birinci İddia: Abdullah b. Abbas ise bu âyet-i kerimenin Ensardan iki kabile hakkında nazil okluğunu söylemiştir. Onlar içki içmişler, sarhoş olunca da birbirleriyle şakalaşmışlar ve dalaşmışlardır.

⁸⁸³ Bakara Suresi, 2/219.

⁸⁸⁴ Nisa Suresi, 4/43.

⁸⁸⁵ İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan.

Ayılınca da yüzlerinde ve sakallarında bulunan izleri görmüşler. Her biri kendi kendine şöyle demiştir:

“Benim kardeşim bana bunu yaptı ha? Şayet o bana karşı şefkatli ve merhametli olsaydı bana bunu yapmazdı.” Bu insanlar birbirlerine karşı kalplerinde kin taşımayan insanlar iken bu olaydan sonra birbirlerine karşı kin beslemeye başladılar. İşte bunun üzerine bu âyetler nazil oldu.”⁸⁸⁶

İkinci İddia: Bu olaylardan birisi de içkinin ve içki içerek sarhoş olmanın müslümanlar arasında yeniden kin ve düşmanlığa sebep olması yönüne işaret etmektedir.

Saîd b. Cübeyr’in İbn Abbâs’tan rivayetine göre “Ensar’dan iki kabileye mensup bazıları içki içmişler, sarhoş olmuşlar ve sarhoş haldelerken birbirlerine hoş olmayan şakalar yapmışlar. Sarhoşlukları geçince o esnada yapılan şakaların izlerini yüzlerinde, başlarında, sakallarında görünce düştükleri duruma kızıp:

“Bunu bana filân filân kardeşim mi yaptı! Eğer gerçekten benim dostum olsaydı bana bunları yapmazdı.” demeye ve ona karşı içinden bir öfke ve kin duymaya başlamıştı. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.”⁸⁸⁷

Beşinci Rivayet: Katade’ye göre ise bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi, içki değil kumardır. Çünkü kin ve düşmanlık, kumar oynama sebebiyle insanların arasında ortaya çıkmış, Allah Teâlâ da onlara hem kumarı hem de içkiyi yasaklamıştır.

Bu hususta Katade diyor ki:

“Cahiliyye devrinde kişi ailesini ve malını kumara verirdi. Bundan sonra elinde bulunanları kaybettiği için mahrum bir şekilde oturur başkasının elinde bulunan mallara bakar dururdu. Bu da insanlar arasında düşmanlığı, kini doğururdu. Allah Teâlâ bu sebeple kumarı ve içkiyi yasakladı.”⁸⁸⁸

⁸⁸⁶ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

⁸⁸⁷ İbnu’l-Cevzî, Zadu’l-Mesir, 2/417. İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu’n-Nukul Fi Esbabî’n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/282.

⁸⁸⁸ İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

7) İNSANIN YARATILIŞINI ANLATAN AYETİ İLK DEFA DİNLERKEN ALLAH'IN KUDRETİNE HAYRANLIĞIN İFADESİ OLARAK KENDİNDEN GEÇİP, AYETİN FEZLEKESİNİ AYNEN SÖYLEMESİ

MUMİNUN SURESİ 23/14

Sonra nutfeyi bir alaka haline getirdik. Derken o alakayı bir çiğnemlik et yaptık. O bir çiğnemlik et parçasını kemik olarak yarattık, kemiklere de et giydirdik ve sonra onu apayrı bir yarattık yaptık Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir!⁸⁸⁹

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Bu âyetin inmesinin arkasında özel bir tarihi olay veya olay zinciri yoktur. Daha çok, insanın yaratılışı ve Allah'ın kudretini anlatan bir vahiydir. İmam Cafer es-Sadık (a.s.) ve diğer Şii âlimlerin yorumlarında, âyetin insanın yaratılışındaki mucizevî süreci vurguladığı ve iman güçlendirmek amacıyla indirildiği belirtilir. Bu bağlamda, âyet insan ve Allah arasındaki bağa dair derinlikli bir ilahi mesajdır; bu yüzden nüzûl sebebi genel ve evrenseldir.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Ömer'den (r.a.) rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir:

“Rabbime dört yerde muvafakat ettim, “Andolsun ki Biz insanı süzme çamurdan yarattık” âyeti indirildi. Âyet indirilince, ben: “Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur!” dedim.”⁸⁹⁰

İkinci Rivayet: Ahmed b. Muhammed b. Abdullah el-Hafız, Abdullah b. Muhammed b. Hayyan'dan, o Muhammed b. Süleyman'dan, o Ahmed b. Abdillan b. Süveyd b. Mencuf'tan,

⁸⁸⁹ Muminun Suresi 23/14.

⁸⁹⁰ İbnu Ebi Hatim; İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabı'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/459.

o Ebû Davud'dan, o Muhammed b. Selem'den, o Ali b. Zeyd b. Cud'an'dan, o da Enes b. Malik'ten bize rivayet ettiğine göre; Ömer b. Hattab (r.a.) şöyle demiştir:

Ayrıca şu âyetler “And olsun ki, insanı süzme çamurdan yarattık. Sonra onu nutfe halinde sağlam bir yere yerleştirdik. Sonra nutfeyi kan pıhtısına çevirdik, kan pıhtısını bir çiğnemlik et yaptık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Sonra onu başka bir yaratık yaptık...” kısmına kadar nazil oldu. Ben de Bunun üzerine “Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur!” dedim. Bunun üzerine bu ifade âyet olarak aynen indi.⁸⁹¹

8) İFK (HZ AİŞE'YE İFTİRA) HADİSESİNDE KENDİSİ İLE İSTİŞARE EDEN MUHAMMED RESUL'E BUNUN BİR İFTİRA OLDUĞUNU SÖYLEMESİ VE AYNI İFADELERLE AYETİN NÜZULÜ

NUR SURESİ 24/16

*Onu duyduğunuz zaman “Bunu söylememiz bize yakışmaz. Hâşâ bu büyük bir iftiradır.” demeniz gerekmez miydi?*⁸⁹²

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Tefsîr el-Mizân ve diğer Şii tefsirlerde, âyetin iniş sebebi özel bir olaya değil, toplumda iffet ve hayânın korunmasına yönelik evrensel bir prensibe işaret eder. Bu âyet, özellikle Medine toplumundaki ahlaki çöküş ve zinaya yönelik yaygın uyarıların bir parçası olarak değerlendirilir. Peygamber (s.a.v.)'in çevresindeki müminlere genel bir uyarı niteliğindedir; özel bir “nüzul sebebi”nden çok ahlaki ve sosyal reform amacı taşır.⁸⁹³

891 Bu hadisin başka bir sahih rivayeti vardır. Buhârî onu Namaz: 402 ve Tefsir: 4916'da rivayet etmiştir. İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 260-261; Fahreddin er-Razi, Mefatihul-Gayb.

892 Nur Suresi 24/16

893 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri'l-Kuran 20.cilt s.250

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Birinci Rivayet: Bu Nûr Sûresinden 16 âyetin (11-26. âyetler) nüzulüne sebep olan İfk Hadisesi en geniş şekliyle bizzat Hz. Âişe'den rivayetle İbn Hişâm'ın Sîre'sinde hicretin altıncı senesi olayları cümlesinden olarak ve Mustalik Oğulları gazvesi sırasında meydana gelen olaylar arasında anlatılmaktadır. Hz. Âişe şöyle anlatıyor:

“Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) bir sefere çıkmak istediğinde kendisiyle birlikte çıkacak hanımını tespit etmek üzere hanımları arasında kur'a çekerti. O, Mustalik oğulları gazvesine çıkacağında hanımları arasında çekilen kur'a bana çıktı ve Rasûl-i Ekrem bu sefere beni götürdü.

O zamanda kadınlar az yemek yerler, et tutmazlar (fazla şişmanlamazlar) ve ağır olmazlardı. Yola çıkmak üzere devam hazırlanınca ben de hevdece girer otururum, sonra birileri gelir hevdecini altından tutar kaldırır, devenin sırtına yükler, iplerini bağlarlar, sonra da devenin başından çekerek beni yola çıkarırlardı.

Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) bu seferini bitirip dönerken Medine yakınlarında bir yerde konakladık ve gecenin bir kısmını orada geçirdik. Gecenin bir vaktinde yola çıkma emri verildi ve insanlar yola koyuldular. Bu arada ben bir ihtiyacım için hevdecimden çıkmış, devenin yanından ayrılmıştım. Boynumda cez'-i zafâr taşından bir kolye (gerdanlık) vardı. İşimi bitirdiğimde ben bilmezden (haberim olmadan) meğer o gerdanlık çözülmüş ve boynumdan düşmüş. Binitimin yanına gelince boynumu yokladım; baktım ki gerdanlığım yok. O sırada insanlar yola çıkmaya başladılar. Ben ise ihtiyacımı giderdiğim yere gittim ve orada düşmüş olan gerdanlığımı buldum. Benim yokluğumda benim hevdecimi deveme yükleyen ve devemi sürüp götüreren insanlar gelmişler; devemi yola hazırlamışlar, daha önceden yaptığım gibi beni hevdecin içinde zannederek hevdecini almışlar, deveye yüklemişler, benim hevdecide olup olmadığım hususunda hiç şüpheye düşmemişler, devenin başından tutup yola çıkmışlar.

Ben, gerdanlığımı bulup da konaklama yerine geldiğimde bir de baktım in cin top atıyor, orada kimse kalmamış, herkes gitmiş. Cilbâbıma sarındım ve oracıkta kıvrılıp yattım. Biliyordum ki beni arayıp bulamadıklarında mutlaka buraya bana dönülecek.

Allah'a yemin olsun, ben orada kıvrılıp yatmış haldeyken birden bana Safvân b. el-Muattal es-Sulemî uğradı. Bir ihtiyacı sebebiyle ordudan arkada kalmış, insanlarla beraber o konaklama yerinde gecelememiş. Benim karaltımı görmüş, gelmiş, başucumda durmuş. Safvân daha önce beni, kadınların örtünme emri gelmezden önce gördüğü için şimdi de görünce tanımış. “İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn, bu Rasûlullah (s.a.v.)’ın hanımı!” demiş, ben elbisemde sarılı bir haldeyim, o bana:

“Allah sana merhamet etsin, seni böyle ordudan arkada bırakan nedir?” diye sordu, ben cevap vermedim, onunla konuşmadım. Sonra deveyi bana yaklaştırdı, bana:

“Bin.” dedi, kendisi de geride durdu. Ben deveye bindim, devenin yularını aldı ve orduya yetişmek üzere hızla yola koyuldu. Sabaha kadar biz orduya yetişemedik, insanlar da sabaha kadar benim yokluğumun farkına varmamışlar. Sabah olunca yeniden konaklamışlar ve işte o sırada benim devemi güderek yürüten benim yokluğumun farkına varmış; bunun üzerine ifk ehli benim hakkımda söylediklerini söylemişler, ordu dalgalanmış. Allah'a yemin ederim benim bunların hiçbirinden haberim yok.

Sonra Medine'ye geldik ve çok geçmeden ben şiddetli bir hastalığa yakalandım. O ana kadar bana bu hadise hakkında söylenenlerden hiçbir şey ulaşmadı ama Rasûlullah (s.a.v.)'a ve ana-babama ulaşmış. Onlar da ne az, ne çok bana bunlardan hiçbir şey söylemediler. Şu kadar var ki o zamana kadar Rasûlullah (s.a.v.)'tan görmekte olduğum bana karşı bazı yumuşak muameleyi pek görmez olmuştum. Daha önce ben hastalanınca bana acır ve yumuşak davranırdı. Bu hastalığımda ise bunu görmedim ve bunu ona yakıştıramadım. Sadece yanıma girdiğinde hastalığımda bana bakan annem Ümmü Rûmân olur, bana: “Nasılsın?” der, başka bir şey söylemez, başka bir şey konuşmazdı.

Rasûlullah (s.a.v.)'in bana olan bu soğukluğunu görünce kırıldım ve:

“Ey Allah'ın Rasûlü, bana izin versen de anneme gitsem, annem orada benim hastalığımla ilgilense, bakımımı yapsa.” dedim,

“Benim için sakıncası yok.” buyurdu. Yine olanların hiçbirinden haberim yok halde annemin evine geçtim. Nihayet 20 kûsur gün sonra bu hastalığım geçti. Biz Araplar, Acemler gibi evlerimizde helalar yapmaz, abdest bozmak üzere şehir dışına açık araziye çıkardık. Abdest bozma ihtiyaçlarını görmek üzere kadınlar her gece Medine dışına çıkarlardı. Bir gece abdest bozma ihtiyacım için dışarı çıktığımda yanımda Ebu Ruhm ibnu'l-Muttalib kızı Ümmü Mıstah da vardı ki bu Ümmü Mıstah'ın annesi de Ebu Bekr es-Sıddîk'in teyzesi, Sahr b. Amir'in kızıydı.

Benimle birlikte yürürken ayağı üzerindeki örtüye dolaşp tökezledi ve: “Kahrolası Mıstah!” dedi. Mıstah, oğlunun lakabı olup asıl adı Avf idi. Ben: “Allah'a yemin olsun ki Bedr'de bulunmuş muhacirlerden bir adam hakkında kötü söyledin.” dedim.

“Ey Ebu Bekr'in kızı, haber sana ulaşmadı mı?” dedi. Ben: “Ne haberi, hangi haber?” diye sordum. Bunun üzerine İfk ehlinin söylemiş olduklarını bana haber verdi. Ben: “Öyle mi oldu?” dedim,

“Evet, Allah'a yemin ederim, böylece oldu.” dedi. Ben kendimde ihtiyacımı giderecek gücü göremeyerek geri döndüm. Allah'a yemin ederim o kadar ağlamaya devam ettim ki ağlama ciğerlerimi parçalayacak sandım. Anneme:

“Allah seni bağışlasın, insanlar bu konuştuklarını konuştular da sen bana bunlardan hiçbirini anlatmıyorsun!” dedim. O: “Kızcağzım, kendini bu kadar hırpalama, durumunu daha da ağırlaştırma. Allah'a yemin olsun, senin gibi güzel bir kadın olur, onun kumaları olursa elbette gerek kumaları ve gerekse insanlar onun hakkında sözü çoğaltırlar.” dedi.

Bu arada Rasûlullah (s.a.v.) bir gün kalkmış, Allah'a hamdü senadan sonra insanlara hitaben:

“Ey insanlar, birtakım insanlar ailem hakkında beni üzüyor ve onlar hakkında gerçek olmayan şeyler söylüyorlar. Ben, ailemden hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu sözleri öyle bir adam hakkında söylüyorlar ki vallahi onun hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Benim evlerimden hangi bir eve girmişse ancak benimle birlikte girmiştir.” buyurmuş; benim bundan da haberim yoktu.

Bu konuda günahın büyüğü Hazrec'den bir takım adamlar içinde Abdullah b. Übeyy b. Selûl'de idi. Onlarla birlikte Mıstah ve Cahş kızı Hamne de varmış. Hamne'nin konuşma sebebine gelince; onun kız kardeşi Cahş kızı Zeyneb Rasûlullah (s.a.v.)'in hanımlarından olup Efendimizin hanımlarından mertebe itibariyle bana eşit olan ondan başkası yoktu. Zeyneb'e gelince Allah onun dinini korumuş ve benim hakkımda hayırdan başka bir şey söylememiş. Hamne ise Abdullah b. Übeyy b. Selûl'den çıkan o sözleri almış; kız kardeşi lehine benim aleyhime olsun diye yaymış ve böylece mutsuzlardan olmuş.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in yukardaki sözleri üzerine Üseyd b. Hudayr:

“Ey Allah'ın elçisi, bu sözleri söyleyenler eğer Evs'ten iseler biz senin yerine onların hakkından geliriz. Ama eğer Hazrec'den iseler onlar hakkında ne emredersen emret. Vallahi bu sözleri söyleyenler boyunları vurulmayı hak etmişlerdir.” demiş. Bunun üzerine daha önceden salih bir insan olarak bilinen (görülen) Sa'd b. Ubâde kalkmış:

“Allah'a yemin olsun, yalan söyledin, (Hazrec'den iseler) boyunlarını vurmamız. Allah'a yemin olsun sen bu sözünü, bu sözleri söyleyenlerin Hazrec'den olduklarını bilerek söyledin. Eğer bilseydin ki senin kavminden (yani Evs'ten)dirler elbette böyle söylemezdin.” demiş. Üseyd:

“Allah’a yemin olsun sen yalan söyledin. Fakat sen bir münafıksın ve münafıkları koruyorsun.” demiş. İnsanlar birbirleri üzerine yürümüş ve az daha bu iki kabile arasında iş kötüyeye varıyormuş. Rasûlullah (s.a.v.) minberden inmiş ve benim yanıma girmiş.

Yine bu arada Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) Ali b. Ebî Tâlib ve Üsâme b. Zeyd’i çağırıp onlarla istişare etmiş. Üsâme beni hayırla yad edip övmüş ve:

“Ey Allah’ın elçisi, ehlidir ve onlardan hayırdan başka bir şey bilmiyoruz. Bu söylenenler yalan ve bâtıldır.” demiş. Ali ise:

“Ey Allah’ın elçisi, kadın çok (senin için eş olacak kadın mı yok). Sen, onun yerine başka bir kadın alabilirsin. Cariyesine sorarsan sana doğrusunu haber verecektir.” demiş. Rasûlullah (s.a.v.), olayı sormak üzere Berîre’yi çağırdığında Ali b. Tâlib ona kalkmış ve şiddetli bir şekilde dövmüş, sonra da:

“Allah’ın Rasûlü’ne doğruyu söyle.” demiş. Berîre:

“Allah’a yemin ederim ki onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Âişe’yi ayıpladığım bir tek huyu var ki o da şudur: Ben hamur yoğurur ve onu muhafaza etmesini isterdim. Hamuru beklerken uyuyakalır da bir kedi gelir o hamuru yer, onun hiç haberi olmazdı.” demiş.

Hz. Âişe anlatmaya şöyle devam eder:

Sonra Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) yanıma girdi. Yanımda anam, babam ve ensardan bir kadın vardı. Ben ağlıyordum, Ensardan olan o kadın da ağlıyordu. Allah’ın Rasûlü oturdu, Allah’a hamd ü sena ettikten sonra:

“Ey Âişe, insanların sözlerinden sana ulaşmış olanlar oldu (insanlar senin hakkında konuşmakta oldukları sözleri konuştular). Allah’tan kork; eğer insanların söylediklerinden bir günahı işlemişsen Allah’a tevbe et. Muhakkak ki Allah, kullarından tevbe kabul eder.” buyurdu.

Allah’a yemin ederim ki O, bana bunları söyleyince gözlerimdeki yaş kesildi ve ondan bir şey hissetmez oldum; babamın ve anamın Rasûlullah’a cevap vermelerini bekledim, ama onlar konuşmadılar. Vallahi ben kendimi hakir görüyor, kendimi, hakkında mescidde okunan ve kendisiyle namaz kılınan Kur’an (âyetleri) incek kadar önemli görmüyordum. Fakat umuyordum ki Allah, Rasûlüne rüyasında benim hakkımda söylenenlerin yalan olduğunu, benim suçsuz olduğumu gösterir veya ona bir haber verir. Ama hakkımda Kur’an inmesi; işte ben kendimi bundan hakir görüyordum. Babamın ve anamın konuşmadıklarını görünce onlara:

“Allah’ın Rasûlüne cevap vermeyecek misiniz?” dedim, onlar: “Vallahi ona ne cevap vereceğimizi bilmiyoruz.” dediler. Ben:

“Vallahi, Ebu Bekr ailesinin şu başına gelenler başka hiçbir ailenin başına gelmemiştir.” dedim ve onların benim hakkımda konuşmamaları üzerine yeniden gözümünden yaşlar akmaya başladı, ağladım, sonra:

“Vallahi, benim hakkımda söylenenlerden Allah’a asla tevbe etmeyeceğim. Vallahi, ben biliyorum ki insanların söylediklerini ikrar edecek olsam, Allah’a yemin ederim ki Allah benim ondan uzak ve berî olduğumu, suçsuz olduğumu bilmektedir, ben, olmayan bir şey söylemiş olacağım. Ama söylediklerini inkâr edecek olsam siz bu sözümde beni doğrulamayacaksınız. Sonra Yakub’un adını hatırlamaya çalıştım, hatırlıyamadım da “Fakat Yûsuf’un babasının söylediği gibi söyleyeceğim: Bana bir sabr-ı cemîl gerektir. Sizin nitelemekte olduklarınıza karşı bana yardımcı olacak Allah’tır.” dedim.

Allah’a yemin ederim, Rasûlullah oturduğu yerden ayrılmamıştı ki onu, Allah’tan vahiy gelirken kaplayan hal kapladı, elbisesine büründü, başının altına deriden bir yastık konuldu. Onun bu halini görünce vallahi ne korktum, ne aldırdım, anladım ki ben suçsuzum ve Allah bana asla zulmedecek değildir. Babama ve anama gelince, Rasûlullah’tan vahiy inme hali kalktığına,

insanların söylediklerinin gerçek olduğu Allah'tan da gelecek korkusuyla o anda öleceklerini sandım. Sonra Rasûlullah'tan vahiy inme hali kalkıp açıldı ve oturdu. Soğuk bir gün olmasına rağmen inci daneleri gibi terler akıyordu. Alnından akan terleri silmeye başladı ve şöyle buyurdu:

“Müjdeler olsun ey Âişe, Allah, suçsuzluğunu indirdi.” Ben: “Allah’a hamdolsun.” dedim.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) insanlara çıktı, onlara hitabetti, onlara bu konuda Kur'an'dan inenleri okudu. Sonra benim hakkımdaki iddiaları açık olarak konuşan Abdullah b. Übeyy Mıstah b. Üsâse, Hasan b. Sabit ve Hamne bint Cahş'a hadd-i kazf uygulanmasını emretti ve onlara hadd-i kazf uygulandı.⁸⁹⁴

Âişe der ki: İfk ehli (bana o iftirayı atanlar hakkında Allah Teâlâ şunları indirdi:

“O uydurma haberi (iftirayı) getirenler içinizden bir zümredir. Onu sizin için bir şer sanmayın. Tam tersine o sizin için bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günah vardır. Onlardan günahın büyüğünü işleyen o adam yok mu; İşte Onadır azâb-ı azîm...”⁸⁹⁵

Dördüncü Rivayet: Ebû Abdirrahman b. Ubeyy Hamid el-Adl, Ebû Bekr b. Zekerîyya'dan, o Muhammed b. Abdirrahman ed-Değulî'den, o Ebû Bekr b. Ubeyy Hayseme'den, o Heysem b. Harice'den, o Abdullah b. Abdirrahman b. Yezid b. Cabir'den, o Ata el-Horasanî'den, o Zühri'den, o Urve'den bize şu rivayette bulundu:

“Âişe Urve'ye ifk hadisesini rivayet edip, o hadis hakkında şöyle demiştir:

“Ebû Eyyub el-Ensarî'ye karısı haber verip:

“Ey Eba Eyyub insanların konuştuklarını işitmedin mi?” dediği zaman Ebû Eyyub:

⁸⁹⁴ Fahreddin er-Razi, Mefatihul'Ġ-Gayb.

⁸⁹⁵ İbn Hişâm, es-Siretu'n-Nebeviyye, Beyrut 1391/1971, 3/309-316.

“Ne konuşuyorlar ki?” diye sordu. Bunun üzerine karısı ona iftiracıların sözünü haber verdi. Ebû Eyyub da:

“Bu hususta bize konuşmak düşmez. Allah’ım seni tesbih ederim. Bu büyük bir bühtandır.” dedi. Bunun üzerine “Bunu söylememiz bize yakışmaz. Hâşâ bu büyük bir iftiradır.” demeniz gerekmez miydi?” âyet-i kerimesi indirildi.”⁸⁹⁶

9) MUHAMMED RESUL’UN HÜKMÜNE RAZI OLMAYAN KİŞİYİ HZ.ÖMER’İN ÖLDÜRMESİ, BUNUN ÜZERİNE HZ. ÖMER’İN HAKLILIĞINA DELÂLET EDEN AYETİN İNMESİ

NİSA SURESİ 4/65

*“Hayır; Rabb’ine and olsun ki, aralarında çekıştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar.”*⁸⁹⁷

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Berkî el-Mehasin adlı eserinde kendi rivayet zinciri ile Ebu Carud’a dayandırdığı bir rivayette İmam Bâkır’ın “Hayır, Rabbine andolsun ki... inanmış olmazlar.” âyeti hakkında şöyle buyurduğunu nakleder: “Buradaki teslimiyetten (kabul-lenmekten) maksat, Peygamberin verdiği hükme razı olmaktır, onunla yetinmektir.”

el-Kâfî’de müellif kendi rivayet zinciriyle Abdullah Kâhilî’den şöyle nakleder: İmam Sadık (a.s) buyurdu ki: “Eğer bir kavim, hiçbir ortağı olmayan tek Allah’a kulluk etse, namaz kılsa, zekât verse, hacca gitse ve ramazan orucunu tutsa da, ama sonra Allah’ın ve Peygamberin yaptığı herhangi bir iş hususunda, ‘Bunu niye böyle yaptı?’ ve ‘Bu işi başka türlü yapsaydı daha iyi olurdu.’ dese

⁸⁹⁶ Senedi zayıftır. İbn Cerir: 18/77. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 269.

⁸⁹⁷ Nisa Suresi 4/65

veya o kavmin mensupları kalplerinden böyle bir şeyi geçirseler, bu yüzden müşrik olurlar.” Arkasından İmam, *‘Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklar hususunda seni hakem kılıp, sonra da verdiği hükmü, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tam anlamıyla kabullenmedikçe, inanmış olmazlar.’* âyetini okudu ve ‘Mutlaka teslim olmalısınız.’ dedi.”

Tefsir-ul Ayyâşî’de Abdullah b. Yahya Kâhilî’den şöyle nakle edilir: “İmam Sadık’ın (a.s) şöyle dediğini duydum: ‘Andolsun Allah’a eğer bir kavim, hiçbir ortağı olmayan tek Allah’a kulluk etse, namaz kılsa, zekât verse, hacca gitse, ramazan ayının orucunu tutsa da sonra Peygamberin yaptığı herhangi bir iş hususunda, Bunu niye böyle yaptı? dese ve bu düşünce o kavmin mensuplarının içinden geçse, bu yüzden müşrik olurlar.’ Arkasından da *‘Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklar hususunda seni hakem kılıp, sonra da -Muhammed’in ve Ehl-i Beyt’in verdiği hükmü- içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tam anlamıyla kabullenmedikçe, inanmış olamazlar.’* âyetini okudu.”

Bu iki rivayetle aynı anlamda olan başka rivayetler de vardır. İmam Sadık’ın (a.s) sözleri âyetin gerekçesini iki yönden genelleştiriyor. Birincisi hüküm bakımındandır ki, bu konuda hükmün teşriî=yasama veya tekvinî=varoluşsal olması arasında fark yoktur. İkincisi hüküm veren bakımındandır ki, bu konuda da hüküm verenin Allah ve Peygamber olması arasında fark yoktur.

Şunu bilesin ki, burada *“Hayır, Rabbine andolsun ki...”* âyetinden, bu bölümün sona kadarki âyetlerini Hz. Ali’nin (a.s) veya Hz. Ali (a.s) ile Ehl-i Beyt İmamlarının velayetine uyarlayan bazı rivayetler vardır. Bu rivayetler örnekler zikretme ve uyarlama niteliğini taşır. Çünkü Allah, Peygamber ve Ehl-i Beyt İmamları bu âyetlerin uygulama konuları ve alanlarıdır. Âyetler bunların tümü için geçerlidir.⁸⁹⁸

898 Diğer detaylar için bkz.Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 4.cilt s.591

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi hakkında gelen rivayetlerden en meşhuru Zübeyr ibnu'l- Avvâm ile Bedr ashabından olan ensarî komşusunun bahçelerini suladıkları bir su akıntısı hakkında anlaşmazlığa düşmeleri ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e davalarını iletmeleri hadisesi üzerine nazil olduğu, başka bir rivayette irtidad eden oğullarının peşinden onları getirip İslâm'a zorlama izni alamayan bir ensarî hakkında nazil olduğu, başka bir rivayette ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hükmüne razı olmayıp Hz. Ömer'e giden iki kişiden birinin Hz. Ömer tarafından öldürülmesi üzerine nâzil olduğu da söylenmiştir.⁸⁹⁹

Birinci Rivayet: Zübeyr b. Avvam'la ilgili Nüzul Sebebi İddiaları

Bu âyet Zübeyr b. Avvam'ın düşmanı Hattab b. Ebî Beltaa veya Sa'lebe b. Hâtîb hakkında nazil olmuştur.

Ebû Said Abdurrahman b. Hamdan, Ahmed b. Cafer b. Malik'ten, o Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den, o babasından, o Ebu'l-Yemandan, o Şuayb'dan, o Zührî'den, o Urve b. Zübeyr'den, o da babası Zübeyr'den bize şu rivayette bulundu:

“Zübeyr, Ensar'dan Bedir'de bulunmuş bir adamı, beraberce suladıkları Harre Bahçesi hususunda Peygamber'e havale etmişti. Peygamber (s.a.v.) Zübeyr'e:

“Bahçeni sula, sonra suyu komşuna sal” buyurdu. Ensarî olan zat, buna kızdı ve:

“Ey Allah'ın Rasulü, o, halanın oğlu olduğu için öyle mi?” dedi. Bu söz üzerine Rasulullah (s.a.v.)'in yüzü öfkeden kızardı. Sonra Zübeyr'e dedi ki:

“Bahçeyi sula. Sonra suyu ağaçların köklerine ulaşınca kadar hapset.” Böylece Rasulullah (s.a.v.), bundan önce Zübeyr'e, içinde Ensarî ve kendisi için genişlik murad ettiği bir görüşle işaretle bulunmuştu. Şimdi Ensarî, Rasulullah (s.a.v.)'a

⁸⁹⁹ Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yayınları: 1/233.

korumacılık isnad edince, Rasulullah (s.a.v.) da açık bir şekilde hücum verme babından Zübeyr'in hakkını almış oldu.” Urve babası Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: “Vallahi ben bu âyetin, bu hususun haricinde indirildiğini sanmıyorum.”⁹⁰⁰

Buhârî bu hadisi, Ali b. Abdillah, Muhammed b. Cafer, Ma'mer tarikinden, Müslim, Kuteybe, Leys tarikinden her iki taraf da Zührî'den rivayet etmişlerdir.⁹⁰¹

İkinci Rivayet: Bu âyet, künyesi Ebu'l-Husayn olan ensar'dan birisi hakkında nazil oldu. Musa b. Harun kanalıyla Suddî'den gelen rivayette de o şöyle anlatmış:

“Künyesi Ebu'l-Husayn olan Ensar'dan birisi hakkında nazil oldu. İki oğlu vardı. Şam'dan yağ ticareti yapan bazı tüccarlar gelmiş, mallarını satıp bitirerek döneceklerinde bu Ebu'l-Husayn'ın iki oğlu bu tüccarların yanına gelmişler. Tüccarlar bu çocukları Hristiyan olmaya davet etmişler, onların propagandası ile bu iki çocuk Hristiyanlığı kabul etmişler ve tüccarlarla birlikte onlar da Şam'a gitmişler. Ebu'l-Husayn Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelip:

“Ey Allah'ın elçisi geri getirmek üzere peşlerinden gideyim mi?” diye sormuş da “Dinde zorlama yoktur. Gerçekten iman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. Artık kim tâğûtu tanımayıp da Allah'a iman ederse o, muhakkak ki kopması olmayan en sağlam kulpa yapışmıştır.”⁹⁰² âyet-i kerimesi nazil olmuş ve Efendimiz:

“Allah onları rahmetinden uzak kılsın, o ikisi müslüman olduktan sonra küfre dönenlerin ilkidir.” buyurmuşlar. Suddî, bu hadisenin, Hz. Peygamber (s.a.v.), ehl-i kitab ile savaşmakla emrolunmazdan önce olduğunu kaydeder. Ayrıca Ebu'l-Husayn, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kendisini, çocuklarının peşinden

900 Buhârî; Müsakat: 2361, 2362 Tefsir: 4585, Sulh: 2708.

901 İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 132. İmam Celaleddin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/204.

902 Bakara Suresi: 2/256.

onları geri çevirmek üzere göndermemesinden pek memnun olmamıştı. İşte bunun üzerine de bu âyet nazil oldu. Sonra Allah Teâlâ bu muhayyerliği nesihle Berâe Sûresinde ehl-i kitab ile savaşı emretti.⁹⁰³

10) CİBRİL'E "BİZİM DÜŞMANIMIZDIR." DİYEN YAHUDİLERE KARŞI, HZ. ÖMER'İN SÖYLEDİĞİ SÖZLERLE AYETİN NAZİL OLUŞU

BAKARA SURESİ 2/98

*Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e, Mikâil'e düşman olursa şüphesiz Allah da o kâfirlerin düşmanıdır.*⁹⁰⁴

Âyetlerin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Mecmau'l-Beyan'da belirtildiğine göre, "De ki: Kim Cibril'e düşman olursa..." âyeti ile ilgili olarak İbn Abbas'ın şöyle dediği bildirilir:

"Bu âyetin iniş sebebi şu olaydır: Fedek bölgesinde yaşayan bir Yahudi grubu ile birlikte İbn Suriya Medine'ye gelip Peygamberimizin (s.a.a) huzuruna çıktı. Ona, 'Ya Muhammed, nasıl uyuyorsun? Çünkü ahir zamanda gönderilecek peygamberin uykusunun mahiyeti ile ilgili bazı bilgilere sahibiz.' dediler. Peygamberimiz, 'Gözlerim uyur, ama kalbim uyanıktır.' dedi. 'Doğru söyledin ya Muhammed.' dediler. 'Bize bildir bakalım çocuğun erkekten midir, yoksa kadından mı?' Peygamberimiz, 'Kemikler, sinirler ve damarlar erkektendir. Et, kan, tırnaklar ve saç ise kadındandır.' dedi. 'Doğru söyledin ya Muhammed.' dediler. 'Peki, nasıl oluyor da çocuk amcalarına benziyor; ama dayılarına hiç benzerlik göstermiyor ya da dayılarına benziyor da dayıları ile aralarında bir benzerlik olmuyor?' Peygamberimiz,

903 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 3/10-11; el-Vahidi en-Neysâbü'rî, Esbâbu'n-Nüzul, s. 59

904 Bakara Suresi 2/98

‘Hangisinin suyu üst olursa, çocuk onun tarafına benzer.’ dedi. ‘Doğru söyledin ya Muhammed. Şu hâlde bize Rabbini anlat, kimdir ve nedir O?’ dediler.” “Bunun üzerine yüce Allah, ‘Kul huvellahu ahad...’ Suresi’ni indirdi.

Daha sonra İbn Suriya ona dedi ki: ‘Bir husus daha var, eğer onu açıklarsan sana inanıp uyacağım. Allah’ın sana indirdiğini hangi melek sana getiriyor?’ Peygamberimiz, ‘Cebrail’ dedi. Bunun üzerine adam, ‘O bizim düşmanımızdır. Savaş, şiddet ve harp emirlerini indirir. Mikâil ise, kolaylık ve bolluk indirir. Eğer sana gelen melek Mikail olsaydı, kesinlikle sana inanırdık.’ dedi.”⁹⁰⁵

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Müfessirler bu âyetlerin Yahudiler hakkında, İsrail oğullarından Yahudilere cevap olarak nazil olduğunda ittifak halindedirler. Ancak Yahudilerle müslümanlar arasında bu âyetlerin nüzulüne ilişkin olarak rivayet edilen hadisenin kahramanları ile oluş şekli ve yeri üzerinde rivayetler arasında bazı farklılıklar vardır. Bu rivayetleri şöylece sıralıyabiliriz:

Birinci Rivayet: Abdullah b. Abbas, Şehr b. Havşeb, İbn-i Cüreyc ve Kasım Bezze’den nakledilen bir görüşe göre, Yahudilerin böyle bir iddiayı ileri sürmelerinin sebebi, Rasulullah’ın Peygamberliği hakkında bizzat kendisiyle tartışmaya girişmeleri ve âciz kaldıklarında da böyle bir iddiayı ileri sürerek iman etmemekte diretmeleridir.⁹⁰⁶

Birinci İddia: Said b. Muhammed b. Ahmed ez-Zahid, Hasan b. Muhammed eş-Şeybanî’den, o Mü’mel b. Hasan b. İsa’dan, o Muhammed b. İsmail b. Salim’den, o Ebû Nuaym’dan, o Abdullah b. Veli’den, o Bükeyr’den, o İbn Şihab’dan, o Said b. Cübeyr’den, o da İbn Abbas’tan şöyle dediğini bize rivayet etti:

905 Diğer detaylar için bkz. Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâi El-Mizan fi Tefsiri’l-Kuran 1.cilt s.348

906 İbn Cerir et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

“Yahudiler, Peygamber (s.a.v.)’e gelerek dediler ki:

“Ya Ebe’l-Kasım, sana birtakım şeyler soracağız, şayet o sorularda bize cevap verirsen sana tabi oluruz.

Meleklerden sana gelen kimdir? Bize haber ver. Zira hiçbir Peygamber yoktur ki Şanı yüce olan Rabbi tarafından kendisine Peygamberlik, vahiy getiren bir melek olmasın, o halde senin arkadaşın olan melek kim?” Rasulullah (s.a.v.) da:

“Cebrail” buyurdu. Onlar da dediler ki:

“Savaşı indiren işte odur. O bizim düşmanımızdır. Eğer yağmurları, rahmeti indiren Mikail’i deseydin sana uyardık.” Bunun üzerine Allah Teâlâ: bu âyet-i kerimeleri indirdi.”⁹⁰⁷

İkinci Rivayet: Şa’bî, Katade, Süddî ve Mücahid’e göre ise, Yahudilerin, Cebrail’in kendilerinin düşmanı, İsrail’in ise dostları olduğunu iddia etmelerinin sebebi, Rasulullah hakkında Hz. Ömer ile Yahudiler arasında geçen bir tartışmadır.⁹⁰⁸

Birinci İddia: Ebû Bekr-i İsfahanî, Ebû Şeyh el-Hafız’dan, o Ebû Yahya er-Razi’dan, o Sehl b. Osman’dan, o Ali b. Müshir’dan, o Davud’dan, o da Şa’bî’den şunu dediğini bize haber verdi; “Ömer b. Hattab şöyle dedi:

“Medine’nin yukarısında bir bahçem vardı. Oraya arada bir giderdim. Yolumun üzerinde Yahudilerin Tevrat okudukları bir yer vardı. Bir gün Tevrat’ı okuyup ders yaparlarken Yahudilere geldim, Kur’an’ın Tevrat’a, Tevrat’ın da Kur’an’a uyum sağladığına hayret ettim. Bu yüzden onlar:

“Ey Ömer bize senden daha sevimli kimse yoktur” dediler. Ben de:

“Neden dedim?” Dediler ki:

907 Tirmizi; Tefsir: 3117, İbn Cerîr et-Taberî, Câmiu’l-Beyân: 1/342, Ahmed; Müsned: 1/247, Beyhaki; Delail; 6/266. İmam Ebu’l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 26.

908 İbn Cerîr et-Taberî, Câmiu’l-Beyân.

“Çünkü senin arkadaşların bizi hor görüyor, bize eziyet veriyorlar, sen ise bize geliyorsun ve bizi kaplıyorsun Senin bizim dinimize girebileceğini umuyoruz.” Ben de dedim ki:

“Ben ancak Allah’ın bir kitabının diğer bir kitabını doğrulamasına, Tevrat’ın Kur’an’a, Kur’an’ın da Tevrat’a uyum sağlamasına hayran kalmak için geliyorum.” İşte böyle yine birgün ben onların yanında bulunduğum bir sırada, Rasulullah (s.a.v.) arkamda yürüyordu. Bana:

“Şu kimse senin arkadaşındır, haydi ona ayağa kalk” dediler. Ben de ona doğru döndüm. Bir de baktım ki Allah’ın Rasulü Medine tarafından küçük bir kapıdan girmişti. Onlara doğru yöneldim ve dedim ki:

“Allah aşkına ve size indirdiği kitap aşkına bana haber verin. Siz gerçekten O’nun Allah’ın Rasulü olduğunu biliyor musunuz?” Bunun üzerine onların ulusu, efendisi:

“Sizi Allah’a saldı, o halde ona haber verin” dedi. Onların:

“Sen bizim büyüğümüzsün, sen haber ver” demeleri üzerine uluları dedi ki:

“Biz biliriz ki gerçekten o Allah’ın Rasulüdür.” Ben de dedim ki:

“Eğer siz, O’nun Allah’ın Rasulü olduğunu bilip de O’na uymadıysanız, demek ki sen (sayılır kişi olman hasebiyle) onların helake en layık olanlarısın.” Bu sefer hepsi birden söze girişip: “Ama senin arkadaşının dostu olan melek bizim düşmanımız olandır. Meleklerden birisi bize düşman, biri de bizimle barışık.” dediler

“Peki düşmanınız kim, dostunuz kim?” dedim. Dediler ki:

“Düşmanımız Cebrail’dir. Zira o kabalık ve sertlik, ağırlık ve zahmet meleğidir. Dostumuz ise Mikâil’dir. Zira o şefkat, yumuşaklık ve kolaylık meleğidir.” Dedim ki:

“Şahit olun, Allah’ın sağındakine düşman olan solundakine de düşmandır, solundakine düşman olan sağındakine de düşmandır.

Her kim ikisine de düşman ise Allah'a da düşmandır. Size Allah adına şahadet ederim ki Cibril'in, Mikâil'le barışık olana düşmanlık etmesi; Mikâil'in de Cibril'in düşmanıya barış halinde olması ona helâl olmaz. O ikisi ve onlarla beraber olan (diğer melekler) hep birden düşman olanlara düşmandırlar, barış halinde olanla da barış içindedirler.”

Sonra kalktım da Rasulullah (s.a.v.)'ın girdiği küçük kapıdan girdim. Beni Rasulullah (s.a.v.) karşıladı da buyurdu ki:

“Ey Hattab'ın oğlu, bana az önce indirilen âyetleri sana öğreteyim mi?” Ben de: “Evet öğretin” dedim. Bunun üzerine Bakara: 2/97-98. âyetini sonuna kadar okudu. Dedim ki:

“Seni hak ile peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben ancak Yahudilerin sözünü sana haber vermek için geldim. Bir de gördüm ki, gerçek rıfk ve lütuf sahibi her şeyden haberdar olan Allah haber vermede beni geçmiş.”

Ömer der ki: “O andan itibaren gördüm ki ben, Allah'ın dini hakkında (Ona bağlılıkta) taştan daha katıyım.”⁹⁰⁹

İkinci İddia: Bir Yahûdî, Ömer b. Hattab'la karşılaştı ve: “Sizin sahibinizin (arkadaşınızın) söylediği Cebrâîl, bizim düşmanımızdır.” dedi. Ömer (r.a.) Bakara: 2/97-98 âyetlerini okudu. Ömer'in lisanı üzerine bu âyetler indi.⁹¹⁰

909 Hadisi şerifin Şa'bi'ye isnadı sahihtir. Ancak Şa'bi Ömer'e ulaşmamıştır. Bu sebeple hadisin isnadında kopukluk vardır. İbnu Ebî Şeybe ve İbnu Ebî Hatim Şabî'den başka bir tarik ile bunu haber vermişlerdir. İbnu Cerir, Ömer'den (r.a.) Süddî yoluyla anlatmıştır. Ömer'den (r.a.) Katâde yoluyla anlatmıştır. Bunların ikisi de yukarıdaki gibi kopuktur. İbnu Ebî Hatim, bu hadisi şerifi başka bir tarik ile Abdurrahman Ebî Leyla'dan anlatmıştır. Taberî, Câmiu'l-Beyân, 1/343-345; İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 26-27; İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/32-33.

910 İmam Celaledin es-Suyuti, Lubabu'n-Nukul Fi Esbabî'n-Nuzul, Fatih Yayınevi: 1/33.

11) RECM AYETTİR LAFZI YOK HÜKMÜ BAKİDİR DİYENLERİ, BUNU DİN DİYE SATANLARI YALANLAYAN NÜZUL SEBEBİ

ÂL-İ İMRAN SURESİ 23

*Kendilerine kitaptan bir pay verilmiş olanları görmedin mi ki aralarında hüküm vermesi için Allah'ın kitabına çağırıyorlar da sonra onlardan bir zümre arkasını çevirip gidiyor. Onlar böyle yüz çevirmeyi âdet edinmiş kimselerdir.*⁹¹¹

Âyetin Nüzul Sebebi İle İlgili Rivayetler:

Şii Rivayeti: Zimmer gibi Şii tefsir ve esbâb-ı nüzul kaynaklarında bu âyetle ilgili özel bir sebep (nüzul sebebi) yer almaz. Şii literatürde “Âl-i İmran 23” daha ziyade tefekkür ve Yahudi tutumunun eleştirisi bağlamında kullanılır, ancak belli bir tarihi olaya atıf yapılmamıştır.

Ehl-i Sünnet Rivayetleri:

Bu âyetin iniş sebebinde âlimler ihtilafa düştüler.

Birinci Rivayet: Süddî dedi ki:

“Peygamber, Yahudileri İslâm’a davet etti. Bunun üzerine Numan b. Evfa, kendisine: “Ya Muhammed, gel bu davayı hahamlara havale edelim” dedi, Rasulullah (s.a.v.) da: “*Hayır, Allah'ın Kitabı'na başvuralım*” buyurdu. Adam da:

“Hayır, hahamlara başvuralım” dedi. Nihayet Allah Teâlâ bu âyeti indirdi.”⁹¹²

İkinci Rivayet: Kelbî dedi ki:

“Bu âyet, Hayber Yahudilerinden zina eden iki kişi ile, Yahudilerin, Peygamber (s.a.v.)’e bu iki zinakâra uygulanacak

⁹¹¹ Âl-i İmran Suresi 3/23

⁹¹² İmam Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayıncılık: 79.

cezadan sual etmeleri kıssası hakkında nazil oldu.” Kelbî’nin bu kavli Râzî’de İbn Abbâs’tan daha geniş bir şekilde rivayetle yer almaktadır. Şöyle ki: “Yahudilerden bir erkekle bir kadın zina etmişlerdi. İkisi de şerefli kimselerdi. Kitaplarında bu suçun cezası da taşlanarak öldürülmekti. Ancak bu sefer zina edenler şerefli kimseler olunca recmetmek istemediler de belki recmi terk etmek üzere dininde bir ruhsat vardır umuduyla meseleyi Hz. Peygamber (s.a.v.)’e getirdiler. Ama Hz. Peygamber (s.a.v.) de ikisi hakkında recm ile hükmetti.

“Bu hükmünle bize zulmettin ey Muhammed, bizim üzerimize recm yoktur.” diyerek bu hükmü inkâr ettiler de Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Aramızda Tevrat hakem olsun, onda recm var. İçinizde en bilgili kim?” diye sordu. “Fedek’li Abdullah b. Sûriyâdır.” dediler. İbn Sûriyâ’yı getirdiler, bir de Tevrat hazır ettiler. İbn Sûriyâ Tevrat’ı okurken recm âyetine gelince oraya (üzerine) elini koyarak okumadan atlamak istedi de Abdullah b. Selâm:

“Recm âyetinin yerini geçti ey Allah’ın Rasûlü.” dedi ve İbn Sûriyâ’nın elini koyduğu yerden kaldırdı ve recm âyetini buldular. Hz. Peygamber (s.a.v.) o iki zina eden Yahudinin recm edilmesini emretti de recm olundular. Yahudilerin bu hadiseye çok öfkelenmeleri üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdi.⁹¹³

913 İbnu’l-Cevzî, Zâdu’l-Mesîr, 1/366; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-Ğayb, 7/216-217.

EHL-İ SÜNNET VE ŞİA'DA SÛRELERİN NÜZUL (İNİŞ) SIRASI

Sıra	Diyanet İşleri Başkanlığı	Sıra	Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk	Sıra	Prof. Dr. Mehmet Okuyan	Sıra	Mustafa İslamoğlu	Sıra	Şii Ekolü
1.	Alak	1.	Alak	1.	Fatiha	1.	Fatiha	1.	Alak
2.	Kalem	2.	Kalem	2.	Alak	2.	Alak	2.	Kalem
3.	Müzzemmil	3.	Müzzemmil	3.	Müzzemmil	3.	Müzzemmil	3.	Müzzemmil
4.	Müddessir	4.	Müddessir	4.	Müddessir	4.	Müddessir	4.	Müddessir
5.	Fatiha	5.	Fatiha	5.	Duha	5.	Duha	5.	Fatiha
6.	Tebbet	6.	Tebbet	6.	İnşirah	6.	İnşirah	6.	Tebbet
7.	Tekvîr	7.	Tekvîr	7.	Kalem	7.	Kalem	7.	Tekvîr
8.	A'lâ	8.	A'lâ	8.	Tekvîr	8.	Tekvîr	8.	A'lâ
9.	Leyl	9.	Leyl	9.	A'lâ	9.	A'lâ	9.	Leyl
10.	Fecr	10.	Fecr	10.	Leyl	10.	Leyl	10.	Fecr
11.	Duhâ	11.	Duhâ	11.	Fecr	11.	Fecr	11.	Duhâ
12.	İnşirah	12.	İnşirah	12.	Kadir	12.	Kadir	12.	İnşirah
13.	Asr	13.	Asr	13.	Asr	13.	Asr	13.	Asr
14.	Adiyat	14.	Adiyat	14.	Adiyat	14.	Adiyat	14.	Adiyat
15.	Kevser	15.	Kevser	15.	Kevser	15.	Kevser	15.	Kevser
16.	Tekâsür	16.	Tekâsür	16.	Tekâsür	16.	Telcâsür	16.	Tekâsür
17.	Mâ'un	17.	Mâ'un	17.	Mâ'un	17.	Mâ'un	17.	Mâ'un
18.	Kâfirûn	18.	Kâfirûn	18.	Kâfirûn	18.	Kâfirûn	18.	Kâfirûn
19.	Fil	19.	Fil	19.	Tebbet	19.	Tebbet	19.	Fil
20.	Felak	20.	Felak	20.	Fil	20.	Fil	20.	Felak
21.	Nâs	21.	Nâs	21.	Kureyş	21.	Kureyş	21.	Nâs
22.	İhlâs	22.	İhlâs	22.	Karia	22.	Karia	22.	İhlâs
23.	Necm	23.	Necm	23.	Felak	23.	Felak	23.	Necm
24.	Abese	24.	Abese	24.	Nasr	24.	Nasr	24.	Abese
25.	Kadir	25.	Kadir	25.	Thlas	25.	İhlâs	25.	Kadir
26.	Şems	26.	Şems	26.	Necm	26.	Necm	26.	Şems
27.	Burûc	27.	Burûc	27.	Abese	27.	Abese	27.	Burûc
28.	Tin	28.	Tin	28.	Şems	28.	Şems	28.	Tin
29.	Kureyş	29.	Kureyş	29.	Burûc	29.	Burûc	29.	Kureyş
30.	Karia	30.	Karia	30.	Tin	30.	Tin	30.	Karia
31.	Kıyamet	31.	Kıyamet	31.	Zilzal	31.	Zilzal	31.	Kıyamet
32.	Hümeze	32.	Hümeze	32.	İnsan	32.	İnsan	32.	Hümeze
33.	Mürselât	33.	Mürselât	33.	Kıyamet	33.	Kıyamet	33.	Mürselât
34.	Kaf	34.	Kaf	34.	Hümeze	34.	Hümeze	34.	Kaf
35.	Beled	35.	Beled	35.	Mürselât	35.	Mürselât	35.	Beled
36.	Tarık	36.	Tarık	36.	Kaf	36.	Kaf	36.	Tarık

Sıra	Diyanet İşleri Başkanlığı	Sıra	Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk	Sıra	Prof. Dr. Mehmet Okuyan	Sıra	Mustafa İslamoğlu	Sıra	Şii Ekolü
37.	Kamer	37.	Kamer	37.	Beled	37.	Beled	37.	Kamer
38.	Sâd	38.	Sâd	38.	Tarık	38.	Tarık	38.	Sâd
39.	A'raf	39.	A'raf	39.	Yasin	39.	Yasin	39.	A'raf
40.	Cin	40.	Cin	40.	Furkan	40.	Furkan	40.	Cin
41.	Yasin	41.	Yasin	41.	Rahman	41.	Rahman	41.	Yasin
42.	Furkan	42.	Furkan	42.	Fâtır	42.	Fâtır	42.	Furkan
43.	Fâtır	43.	Fâtır	43.	Meryem	43.	Meryem	43.	Fâtır
44.	Meryem	44.	Meryem	44.	Taha	44.	Taha	44.	Meryem
45.	Taha	45.	Taha	45.	Hakka	45.	Hakka	45.	Taha
46.	Vakıa	46.	Vakıa	46.	Meâric	46.	Meâric	46.	Vakıa
47.	Şu'arâ	47.	Şu'arâ	47.	Nebe'	47.	Nebe'	47.	Şu'arâ
48.	Neml	48.	Neml	48.	Naziat	48.	Naziat	48.	Neml
49.	Kasas	49.	Kasas	49.	İnfitar	49.	İnfitar	49.	Kasas
50.	İsrâ	50.	İsrâ	50.	Vakıa	50.	Vakıa	50.	İsrâ
51.	Yunus	51.	Yunus	51.	Şu'arâ	51.	Şu'arâ	51.	Yums
52.	Hûd	52.	Hûd	52.	İnşikak	52.	İnşikak	52.	Hûd
53.	Yusuf	53.	Yusuf	53.	Neml	53.	Neml	53.	Yusuf
54.	Hicr	54.	Hicr	54.	Kamer	54.	Kamer	54.	Hicr
55.	Enam	55.	En'am	55.	Sad	55.	Sad	55.	En'am
56.	Saffat	56.	Saffat	56.	Araf	56.	Araf	56.	Saffat
57.	Lokman	57.	Lokman	57.	Secde	57.	Secde	57.	Lokman
58.	Sebe'	58.	Sebe'	58.	Rad	58.	Rad	58.	Sebe'
59.	Zümer	59.	Zümer	59.	Tur	59.	Tur	59.	Zümer
60.	Mü'min	60.	Mü'min	60.	Mülk	60.	Mülk	60.	Mü'min
61.	Fussilet	61.	Fussilet	61.	Gaşiye	61.	Gaşiye	61.	Fussilet
62.	Şûrâ	62.	Şûrâ	62.	Kehf	62.	Kehf	62.	Şûrâ
63.	Zuhruf	63.	Zuhruf	63.	Cin	63.	Cin	63.	Zuhruf
64.	Duhân	64.	Duhân	64.	Nuh	64.	Nuh	64.	Duhân
65.	Casiye	65.	Casiye	65.	İbrahim	65.	İbrahim	65.	Casiye
66.	Ahkaf	66.	Ahkaf	66.	Saffat	66.	Saffat	66.	Ahkaf
67.	Zâriyât	67.	Zâriyât	67.	Kasas	67.	Kasas	67.	Zâriyât
68.	Gâşiye	68.	Gâşiye	68.	İsra	68.	İsra	68.	Gâşiye
69.	Kehf	69.	Kehf	69.	Hud	69.	Yunus	69.	Kehf
70.	Nahl	70.	Nahl	70.	Yunus	70.	Hud	70.	Nahl
71.	Nûh	71.	Nûh	71.	Yusuf	71.	Yusuf	71.	Nûh
72.	İbrahim	72.	İbrahim	72.	Hicr	72.	Hicr	72.	İbrahim
73.	Enbiya	73.	Enbiya	73.	Enam	73.	Enam	73.	Enbiya
74.	Mü'minin	74.	Mü'minin	74.	Nahl	74.	Nahl	74.	Mü'minin
75.	Secde	75.	Secde	75.	Lokman	75.	Lokman	75.	Secde

Sıra	Diyanet İşleri Başkanlığı	Sıra	Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk	Sıra	Prof. Dr. Mehmet Okuyan	Sıra	Mustafa İslamoğlu	Sıra	Şii Ekolü
76.	Tûr	76.	Tûr	76.	Sebe	76.	Sebe	76.	Tûr
77.	Mülk	77.	Mülk	77.	Zümer	77.	Zümer	77.	Mülk
78.	Hâkka	78.	Hâkka	78.	Mü'min	78.	Mü'min	78.	Hâkka
79.	Meâric	79.	Meâric	79.	Enbiya	79.	Enbiya	79.	Meâric
80.	Nebe'	80.	Nebe'	80.	Mü'minûn	80.	Mü'minûn	80.	Nebe'
81.	Nâzi'ât	81.	Nâzi'ât	81.	Fussilet	81.	Fussilet	81.	Nâzi'ât
82.	İnfitâr	82.	İnfitâr	82.	Şura	82.	Şura	82.	İnfitâr
83.	İnşikâk	83.	İnşikâk	83.	Zuhruf	83.	Zuhruf	83.	İnşikâk
84.	Rum	84.	Rum	84.	Duha	84.	Duha	84.	Rum
85.	Ankebut	85.	Ankebut	85.	Casiye	85.	Casiye	85.	Ankebut
86.	Mutaffifin	86.	Mutaffifin	86.	Ahkaf	86.	Ahkaf	86.	Mutaffifin
87.	Bakara	87.	Rad	87.	Zariyat	87.	Zariyat	87.	Bakara
88.	Enfal	88.	Hacc	88.	Rum	88.	Rum	88.	Enfal
89.	Âl-i İmrân	89.	Rahman	89.	Ankebut	89.	Ankebut	89.	Âl-i İmrân
90.	Ahzab	90.	İnsan	90.	Mutaffifin	90.	Mutaffifin	90.	Ahzab
91.	Mümtehine	91.	Zilzal	91.	Hacc	91.	Hacc	91.	Mümtehine
92.	Nisâ	92.	Bakara	92.	Muhammed	92.	Muhammed	92.	Nisâ
93.	Zilzâl	93.	Enâl	93.	Teğabun	93.	Tezabun	93.	Zilzâl
94.	Hadid	94.	Âl-i İmrân	94.	Bakara	94.	Bakara	94.	Hadid
95.	Muhammed	95.	Haşr	95.	Enfal	95.	Enfal	95.	Muhammed
96.	Ra'd	96.	Cuma	96.	Hadid	96.	Hadid	96.	Ra'd
97.	Rahman	97.	Ahzab	97.	Nûr	97.	Nûr	97.	Rahman
98.	İnsân	98.	Nisâ	98.	Âl-i İmrân	98.	Âl-i İmrân	98.	İnsân
99.	Talak	99.	Muhammed	99.	Saff	99.	Saff	99.	Talak
100.	Beyyine	100.	Talak	100.	Cuma	100.	Cuma	100.	Beyyine
101.	Haşr	101.	Beyyine	101.	Beyyine	101.	Beyyine	101.	Haşr
102.	Nûr	102.	Nûr	102.	Haşr	102.	Haşr	102.	Nasr
103.	Hacc	103.	Münafikun	103.	Münafikun	103.	Münafikun	103.	Nûr
104.	Münafikun	104.	Mücadele	104.	Mücadele	104.	Mücadele	104.	Hac
105.	Mücadele	105.	Hucurât	105.	Ahzab	105.	Ahzab	105.	Münafikun
106.	Hucurât	106.	Tahrim	106.	Nisâ	106.	Nisâ	106.	Mücadele
107.	Tahrim	107.	Teğabun	107.	Talak	107.	Talak	107.	Hucurât
108.	Teğabun	108.	Saff	108.	Maide	108.	Maide	108.	Tahrim
109.	Saff	109.	Fetih	109.	Müntehine	109.	Müntehine	109.	Cum'a
110.	Cum'a	110.	Maide	110.	Fetih	110.	Fetih	110.	Teğabun
111.	Fetih	111.	Müntehine	111.	Nasr	111.	Nasr	111.	Saff
112.	Maide	112.	Hadid	112.	Hucurât	112.	Hucurât	112.	Fetih
113.	Tevbe	113.	Tevbe	113.	Tahrim	113.	Tahrim	113.	Maide
114.	Nasr	114.	Nasr	114.	Tevbe	114.	Tevbe	114.	Tevbe

SÖZÜN SONU

Dostlar; dinimizi, tek ve biricik kaynak olan Allah'ın kitabı Kur'an'dan öğrenmek zorundayız. Ehl-i Sünnet'in ve diğerlerinin, "Madem Kur'an yetiyorsa, neden kitap yazıyorsun?" sorusuna cevabımız, bu kitabımın konusu olduğu gibi, "Kur'an yeter" gerçeğinin açık ispatıdır.

Biz "Kur'an yeter" diyenler olarak, sizden tek beklentimiz şudur: Lütfen Kur'an'ı kendi ana dilinizde okuyun ve anladığınızı hayatınıza geçirin.

Şeytan, inananları yoldan çıkarmak için asla "Ben şeytanim, beni takip edin" demez. Allah'ın Kur'an'ı koruyacağına dair hükmü apaçık ortadayken, onun tek tuzağı, Kur'an'ın hükümlerini yetersiz göstererek, Allah'ın yanına kendi uydurduğu hükümleri koymaktır.

Bu uydurmalar; hadis, sünnet, siyer ve esbab-ı nüzul rivayetleridir. Bu kitapta, esbab-ı nüzul gerçeğini, bizzat kendi kaynaklarından alarak sizlere sundum. "Kur'an yeter" diyen birinin veya herhangi bir ateist, deist, agnostik zihniyetin kitabını kullanmadım. Amacım yalnızca, sizleri düşünmeye sevk etmektir.

Bu rivayetlere körü körüne inanarak şeytanın tuzağına düşmeyin.

Düşünmeniz ve akletmeniz ümidiyle...